

Сергій Батурин

Кава по-польськи

Роман

Київ
2019

ББК 84.4 Укр 6-44

Б-28

Сергій Батурин

Кава по-польськи

Стабільне життя успішного столичного журналіста враз перетворюється на суцільну низку пригод з тотальним стеженням, прослуховуванням телефонів, бійками, кіднепінгом та небезпечними погонями, шантажем і погрозами, тількино Олексій Дем'яненко пристає на пропозицію інженера Ріхарда, небожа й імовірного спадкоємця померлого німецького барона, разом прояснити деякі баронові сімейні таємниці, що виникли за перебування німецького аристократа на території України під час Другої світової війни. Як на те в житті Олексія знову з'являється жінка, в котру він колись був щиро закоханий...

Чи вдасться героєві розв'язати всі загадки, що підносить йому доля, і не вплутатися до нової детективної історії?

©Сергій Батурин

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, translated, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means (electronic, mechanical, photocopying or otherwise) without the prior consent in written of Author.

E-mail: SBaturyn@gmail.com

Усі права застережені. Жодну частину цього видання не можна перевидавати, перекладати, зберігати в пошукових системах або переказувати у будь-якій формі та будь-яким засобом (електронним, механічним, фотокопіюванням або іншим) без попередньої письмової згоди на це Автора.

E-mail: SBaturyn@gmail.com

Вчитель детективу й кава

Детективів людство потребує настільки багато і настільки ж регулярно, як і кави, яка за обсягом продажів посідає друге місце серед усіх товарів епохи глобалізації після нафти. Тому не дивно, що любов до кави декларують більшість героїв детективного жанру, і тільки Шерлок Холмс надає перевагу морфії та скрипці. І ще більш не дивно, що іноді здається, що вже всі сюжетні ходи, всі рецепти приготування кави, всі прийоми уповільнення дії і введення читача в оману, всіх персонажів, які могли б мати хист до вирішення кримінальних ребусів, детективники вже давно використали. «Як ви здогадалися, що вбивця бухгалтер?» – «Ну, батенька, як же можна не здогадатися, він же бухгалтер!»

І навіть назви детективів вже повторюються. Ось здавалось би, Київ аж ніяк не є столицею детективного жанру, всі детективи, що в виходять в Україні друком за рік, може відрецензувати один Андрій Кокотюха, але кілька років тому подружжя Лапікура назвало свій цикл ретро-детективів про київську міліцію 1970-80х років «Інспектор і кава». А зараз ось маємо «Каву по-польськи» від Сергія Батурина. Але часи вже інші. На морське опукле око – десь самий початок нульових (газетні посвідчення ще справляють на когось враження, газети ще в силі, але вже задіяні комп'ютерні генії, щоправда поки що на допоміжних ролях). Якщо лапікурівський інспектор, як всякий совок, полює за дефіцитною розчинною кавою, герой Сергія Батурина, вже не міліціонер, а, прогнозовано, журналіст, але з несподіваного відділу культури в газеті, вже надає перевагу каві натуральній, меленій власноруч, запарює її на кухні по-польськи із дотриманням усіх своїх неспішних холостяцьких ритуалів.

Втім, похолостякувати, як і лікарю Ватсону, йому вдалося недовго, підступний автор під кінець першої з двох повістей, що увійшли в цю книжку, «Монолог самотнього чоловіка», одружив його з жінкою його мрії Віолеттою, яку

йому пощастило... але це вже буде спойлер. Не знаю, чи не шкодував Конан Дойль про таке своє матримоніальне рішення щодо Ватсона у «Знаку чотирьох», бо відтак Холмсу потім в усіх наступних оповіданнях доводилося якось відмазувати колегу від місіс Ватсон і казати, щоб той прихопив свій армійський револьвер, лише пошепки. Схожі проблеми з жінкою мрії Віолеттою виникають і в друзів нашого детективно обдарованого журналіста. Щоб вона не заважала чоловікові здійснювати розслідування, вони навіть організують для неї несподіване відрядження у другій повісті «Коло втаємничених». Це ще ті друзі – озброєні до зубів бійці з якогось міліційного спецпідрозділу, які люблять перекласти усю рутинну криміналістику на нашого журналіста, й іноді просто приховано пасуть його, щоб потім, як вся британська морська піхота в Алістера Макліна, вискочити з кущів у найкритичніший момент і погвинтити всіх злих і порятувати всіх добрих. Такий собі озброєний усіма електронними засобами прослуховування Лестрейд, якого підвищили до полковника, а нетямуха Холмс все ще завідувач відділу культури.

Про добрих і злих, хлопців у білих капелюхах і хлопців у чорних капелюхах у детективах слід говорити окремо. Основна ідея будь-якого детективу – зло повинне бути покараним. І не його завдання встановлювати, що саме суспільство вважає злом, а що – добром. Це посполиті мають установити самі. А коли суспільство, як українське, таке дезорієнтоване роками розвиненого соціалізму й дикого капіталізму, покращенням та ще й російським телебаченням, детективники потрапляють у доволі скрутну ситуацію. Наша віра у всесиля і винятково білі капелюхи усіляких спецпідрозділів остаточно нівельована. Але що вдієш, це ж детектив. Це як рок-н-рольний стандарт у музикантів, і радий би випендритися якимось неймовірним соляком на гітарі, але олдскульна публіка не зрозуміє.

Читання детективів, окрім усього іншого, має бути легке. Принаймні Сергій Батурін, вочевидь, дотримується

таких поглядів на жанр. А якщо детективний сюжет аж занадто ускладнити загадками російської душі, вимушеної якось шукати собі місце в реаліях сучасної України, вийде не Батурин, а Достоевський.

Тому Батурин пише більше про ритуали старих киян. Риболовля з друзями на Десенці, про яку домовляються за кілька місяців. Поради менш досвідченим журналістам та іншим киянам, як поводитися в редакційному колективі, біля кавоварки, на фуршеттах і взагалі в Києві. Як поводитися з нахабними головними редакторами, які начебто й однокурсники, а з іншого боку... Як вболівати за улюблене «Динамо». Як донести недопалка до урни, коли зальотні «кріпкі хазяї» поприбирали всі урни з київських вулиць ще перед Євро і забули повернути їх аж досі. Як правильно продати стару квартиру на Печерську і побудувати нову на Позняках і таке інше. Ну правильно, автору ж потрібно якось гальмувати дію.

Ось ці розділи детективів, хоч це й дивно, мені зазвичай цікаві найбільше. Бо вони показують реальний рівень автора, що саме він намагається згодувати читачеві під яскравим фантиком детективної обгортки. Батурин намагається згодувати любов до київських пагорбів і правила співмешкання строкатої київської публіки, які зробили колись Київ Києвом. Іноді це може виглядати для нетерплячого провінціала на кшталт мене, який біжить сходами ескалатора, як заполошений москвич, а не терпляче стоїть, як незворушний вроджений киянин, головне – стати праворуч і не заважати нетерплячим гостям міста, – здається якимось вже занадто дидактичним (дається взнаки тривала педагогічна практика автора вчителем літератури). Але в цьому й криється підступ Батурина-детективника, якого гарна детективна практика примушує розкидувати підказки читачеві, бо інакше «не рахується». Більшість підказок Батурин ховає у цих ось ліричних відступах, і ховає, як на мене, вдало.

Залишається лише луснути себе долонею по лобі й вигукнути: «Що? Ось так? Ні, це ж не за правилами!» Хоча

через хвилину розумієш, що правил дотримано до букви. А що ти сам здогадаєшся, ніхто не обіцяв. Ну ось як з тією ханською пайцзою... Але це вже буде спойлер.

Антон Санченко, письменник

Кава — це ритуал

Чи любите Ви каву так, як люблю її я, чи любить її автор захоплюючого детективу «Кава по-польськи» Сергій Батурін? Кава – це ритуал, це позитивний настрій зранку і бесіда з друзями у кав'ярні увечері. Кава, якщо хочете, це і є хороший детектив з несподіваним фіналом, коли твоя розбурена уява чекає, куди ще заведе тебе авторська оповідь, і вибухає наприкінці спалахом адреналіну і задоволенням від прочитаного. Детективи я люблю саме так, як каву. Найкращі книги детективного жанру були написані задля цікавості, ну, певно, ще заради банального заробітку. Так творили сер Конан Дойл і великий Едгар По.

Останнім часом стало модним принижувати детективний жанр, проте кожній людині на планеті відомі імена великих детективщиків і їх геніальних персонажів Шерлока Холмса, Еркюля Пуаро, Місс Марпл та інших. До речі, «Злочин і кара» Федора Достоєвського теж є детективом за жанром, тільки автор не зміг перебороти свою любов до філософії і таким чином увічнив реальну кримінальну справу як настільну книгу усіх розумників світу.

Детективи повинні писати високоосвічені люди, про це свідчить успіх книжок інтелектуала Григорія Чхартішвілі (Бориса Акуніна) та Олександри Марініної.

Книгу Сергія Батурина можна віднести саме до таких іронічних детективів, в котрому автор, даючи оцінку персонажу, тихо підсміюється над ним. Роман є дещо автобіографічним, в ньому на тлі сьогодення згадуються буремні 90-ті, коли кожному з нас доводилося торгувати чорт зна чим, працювати охоронцями і прибиральниками, вчителювати.

Сюжет полягає в тому, що київський журналіст (а киян зараз стало багато, а справжніх — мало) погоджується допомогти нащадку німецького барона розшукати кохану жінку його покійного дядька на теренах України. Легка, на перший погляд, робота перетворюється на небезпечну й цікаву при-

году зі стеженням, бійками, викраденнями. Тільки тут, читачу, ти дізнаєшся про те, як знаходити «жучки» в квартирі і втікати від «наружки». Наше сьогодні навчило нас робити «коктейлі Молотова» і застосовувати їх, виколупувати бруківку і будувати барикади, тому набутий з цієї книги досвід не буде зайвим.

У книжці багато цікавих замальовок з історії України, яскраво описаний світ київської журналістики, щирі та гостинні жителі київських сіл і містечок. Автор зі справжньою закоханістю в Київ провадить читача вулицями і парками нашого чудового міста.

Безумовно, детектив має щасливий фінал, коли усі знаходять те, що шукають. А, можливо, це тільки починається нова історія.

Все в нашому житті тісно зав'язане між собою, найскладніші загадки зазвичай розгадуються неймовірно легко. Найцінніше, що має в житті людина – це кохання, справжня дружба, безкорисливість і легкість буття – до таких висновків приходиш, прочитавши книгу Сергія Батурина. Тож будемо чекати на нові здобутки автора!

Юлія Соколюк, киянка

Історія перша

МОНОЛОГ
самотнього чоловіка

Розділ І. С7—С5 (Сицилійський захист)

Я вже давно збирався розповісти цю історію від початку й до кінця, чесно, як на сповіді, та не знав, як до неї підступитись. Фрази першої не було, речення забійного. Власне, слова є: "Мужики виходили з туалету...", — гм... ні, краще — так: "...з чоловічої кімнати з просвітленими лицами", — але для нашого випадку вони жодним чином не підходять. Загострений олівець і стос білих аркушів досить довго припадали пилом на моєму столі. І дуже добре, що не було кому там витирати: терпіти не можу, коли хтось торкається того гармидеру, у якому я легко, без жодних утруднень знаходжу потрібні мені речі.

Може, воно так би все і лишилося: незайманий папір, несписаний олівець — якби не Кай-Уве з його улюбленим Сицилійським захистом (цей шаховий дебют відіграв певну роль у подіях).

Кай-Уве, мій приятель з самісінького Берліну, на відміну від мене все доводить до кінця: у нього дружина-красуня, акторка і співачка, двійко дітей, власний колектив "Ozeanburg" (не джаз-бенд, не рок група — щось середнє), чітко розпланований наступний сезон і ясне бачення подальших перспектив. Він ніколи не кидає справи на половині, і якщо вже йому вдалося витягти з мене необережну обіцянку, то простіше написати, бо він усе одно не відчепиться.

Не знаю як вам, а мені риси людини, її одяг, манера розмовляти, хода, навіть запахи багато про неї говорять.

От, наприклад, король нашого футболу Олег Блохін. Бачили ви його депутатом у сесійній залі? У дорогому костюмі й краватці? А на футбольному газоні в спортивному одязі? Добросовісно страждала людина хоч на засіданнях, хоч у кулуарах. І втекла звідти — туди, на футбольне поле, лишень тільки трапилася така нагода. Засвітилися тоді очі в нашого Олега Володимировича, як у найкращі часи, коли боялися його геть усі голкіпери світу. Мені тоді здалося, що синьо-жовті строї нашої збірної дорожчі йому за будь-які карденівські

шати, а посаду головного тренера цінував великий форвард більше, ніж політичну кар'єру, хоча (пам'ятаєте?) і змушений був виголосити з високої трибуни протилежне...

Чи, скажімо, колишній чемпіон світу з професійного боксу Леннокс Льюїс. Одразу зрозуміло, що любить людина своє реноме: і вдягається витончено, як естет, і боксує. І трон свій чемпіонський велично залишає (я, мовляв, усіх, кого хотів, вже побив), коли з'являється небезпека бути з нього рішуче скинутим старшим з наших уславлених братів.

І хай би там що наші вболівальники говорили, а менш з тим вдалося йому лице не втратити як у переносному сенсі, так і в прямому, і, що не кажи, пішов він з великого спорту непереможеним.

Кай-Уве Зільбершмідт виглядає, як класичний західноєвропеець, або — як наші уявлення про них: охайний, поміркований, цивілізований і витриманий. І цим вводить вас в оману: ви чомусь одразу думаете, що він клерк, чиновник, "білий комірець" чи менеджер середньої руки: доволі успішний, але не з найвищого дивізіону. Дзуськи! Він — актор і рок-музикант, і те, що він не носить шкіряної косухи, розцяцькованої блискучими бляхами та заклепками, не відпустив хаєр до лопаток — ще ні про що не говорить. Він так інтонує мелодію, граючи на гітарі, що багато хто віддав би і довге волосся, і косуху, аби зрівнятися з паном Зільбершмідтом у майстерності. Що, думаете, моя інтуїція схибила? А якщо я скажу, що Кай-Уве за сумісництвом — продюсер своєї групи, і він веде справи і перемовини зі студіями та агенціями — тоді стане усе на свої місця? Бо домовлятися про концерти з паннами у краватках, мабуть, таки легше, вбравшись у діловий костюм. А от дружина його Момо, відома у Німеччині акторка і співачка, струнка темноволоса кароока красуня з легким домішком східної крові, з невимушеною пластиккою і своєрідними модуляціями голосу — ніким, крім актриси, виявитись не може.

Я познайомився з ними років зо три тому, коли талано-

вита Марина Вагнер привозила до Києва свій документальний театр з п'єсою "Танцівниця за ґратами". Трупку приймала одна урядова установа, була вистава, по ній — бенкет, спочатку досить млявий. Як я туди потрапив — не розповідатиму, та за годину начальнички ушилися, а ми чудово провели час: і співали, і танцювали, і випили усе, що було. І жодних мовних проблем: дрінк, данс та сонгз — усі і так розуміють. Тим паче, що трупа у них — багатонаціональна.

Якось Кай-Уве почув, що я колись займався у шаховому гуртку. Зустрітися за дошкою у той їхній приїзд нам жодного разу так і не вдалося, але — задля якого біса існує Інтернет?

Коли ми зіграли кілька партій в он-лайнному режимі, я зрозумів, що Кай-Уве мені не по зубах. Чорними фігурами я ще так-сяк опираюся. Але якщо у мене білі, а він починає свою гру, пересуваючи пішака з C7 на C5, я розумію: мені капець. Він обов'язково затягне мене до якоїсь пастки і розмолотить, як молодший Кличко Кріса Бірда. Петя, мій приятель з нашого двору, до речі, майстер спорту з шахів, подивився мої партії і завів монолог на цілу годину. Там були Штейн і Бронштейн, Карпов з Корчним і, здається, Смилов, а ще, якщо я, звісно, нічого не плутаю, якись Гата і Ананд Камські. Дебюти, гамбіти, мительшпілі і ще купа заумних шахістських слів, які я запам'ятати не спромігся, не говорячи вже про різні тонкощі стибу боротьби за пішака в центрі і виграшу темпу. Петя, мабуть, забув, що я — не Суетін і не Авербах, і мій один рік у шкільному гуртку під проводом вчителя-аматора — тьху для розуміння високого мистецтва гри у шахи. З усього сказаного я зрозумів достеменно лише те, що мене свідомо підводили до позицій, колись уже розіграних великими майстрами, і громили за їхніми геніальними схемами.

Звісно, у мене була страшенна спокуса підсадити за комп замість себе Петю і подивитись, чи допоможуть Каєві усі його Філідори та Капабланки вкупі з усіма трьома Ласкерами в боротьбі зі справжнім діючим майстром. Дійсно, якщо були в історії світового спорту "Помста за брата" та "Помста за

брата-2", то чого не може бути "Відплати за приятеля"? Щоправда, тут був один нюанс: у тих історіях з братами зухвалець завжди знав, хто саме буде мститися.

Ну, зроблю я підставку, програє мій удатний суперник — мені-то що з того? Я, як і той хлопець з гітарою з 80-х (пам'ятаєте ще його?), "не хачу пабеди любой ценой". Залишалося, мабуть, визнати музикантову перевагу і з чистим сумлінням поїхати у відпустку: гайнути з Віктором десь на Рось, Стугну чи на Раківку з наметом та вудками, як ми і планували — там жодного Інтернету, лише рибалка, природа... ну таке, самі знаєте.

Віктор — мій давній товариш, ми з ним колись в одній бурсі, тобто, профтехучилищі, разом працювали. Бурсаки тоді нависили йому прізвисько — Рудий Шухер. Не тому, що небезпечний, а за те, що шухерний. Не намагайтеся подивитись значення цього слова у словнику — його навіть у Лесі Ставицької немає, я сам перевіряв. Означає воно — веселий, галасливий, жвавий, той, що завжди у центрі уваги. Кого б оце за приклад навести? Скажімо, Еней — "... парубок моторний...", ну і далі — за текстом, усі в школі вчили напам'ять. Так от, якби класик вчився наприкінці 80-х у ПТУ, йому б не прийшлося так довго пояснювати читачеві про Енея. Сказав би: "Еней був шухерний" — та й по всьому. Не вірите?

Такого не вигадась, якщо не пережив, і слів цих не зрозумієш. Підозрюю, що та Леся, котра складає словники жаргону, у ПТУ не вчилася й не працювала... А я ж аж чотири роки там викладачем був, різного надивився й наслухався!

Чому Шухер — я вже пояснив. А чому Рудий — сподіваюся, і так ясно?

Так от, Вітя Шухер вже підготував свого старенького "москвича" (у нього є і краща автівка, та для чого в лісі — іномарка?) до поїздки, я написав Каєві-Уве, що складаю зброю перед лицем більш сильного суперника, аж раптом...

Кажу ж: цей німець — майстер неочікуваних ходів. Наступного дня зранку я отримав на "мило" листа, у якому мій

еєсівський музикант питав мене, чи не зміг би я допомогти (усі витрати будуть компенсовані) його близькому другові у терміновій справі, яка виникла у того в Україні. Річ у тім, що тому треба проїхати у кілька населених пунктів у нашій прекрасній країні (тут я з Каєм щодо слова "прекрасна" цілком погоджуюся) для з'ясування деяких обставин, без чого пан Ріхард на зможе отримати значний дядьків спадок. Така умова заповіту. Це займе не більше двох тижнів і мої затрати часу будуть повністю фінансово відшкодовані.

Цього тільки бракувало... Замість того, аби ловити рибу, смажитися на сонці, сидіти ввечері з давнім корешем біля вогню з пляшечкою та доброю рибною юшкою, я маю гасати не знати якими селами та містечками з якимось незнайомим Ріхардом і шукати пояснення "деяких обставин". Цей скнара німецький дядько не міг просто відписати небожеві гроші та майно і не пудрити людині мізки?

Вітя Шухер сказав, що я, якщо мені не шкода власної відпустки, можу пхатися шукати вітру в полі куди заманеться, свою він може перенести, у мене ж лишиться днів десять? — от і поїдемо на Рось.

Що тут поробиш? Якби у мене виникла така справа у Німеччині, до кого би я звертався? До знайомих. А там у мене тих знайомих — не Батиева орда, а раз-два ... Тобто, ці двоє. Ще — пара емігрантів, до яких ще невідомо, чи варто тепер звертатися.

Ані Шарм-аль-Шейх, ані Анталія з Хургадою цього року мені не світили, витрати через того Ріхарда не передбачалися — я дав згоду.

Розділ 2. Експедишен воз стартед

Якби людство не вмiло шукати, воно давно би вимерло. Шукають усі. Хтось — легких хлiбiв (хтозна, чи є такі взагалi), iншi — теплих краiв або принаймнi мiсць, котрiсь — свою другу половинку.

І майже нiхто не знаходить бажаного. Один дощукується фiлософського каменю, а винаходить порох, другий — винюхує короткий шлях до Iндiї, а вiдкриває — Америку. Я вже не кажу про скарби Полуботка, бiблiотеку Ярослава, оригiнали "Гiади", "Слова о полку Iгоревiм" чи "Велесової книги". Конструюють бiзнес-плани захiдного штiбу, а виходять старi, як свiт, схеми "як обдурити податкову".

Пошуки врятують людство, бо у пошуках — рушiйна сила життя. Талант знаходити — чи кара, з якого боку ще на те подивитись — дається одиницям за якiсь тяжкi грiхи у минулих життях. Дороговкази, мапи, досвiд батькiв та програми ТБ на тиждень нам, по сутi, нi до чого. Позбавте себе задоволення клацати пультом, гасаючи з каналу на канал, i розплануйте перегляд телевiзора за допомогою дешевої газетки, придбаної у переходi (нащо: до скриньки з десятком безкоштовних накидають?) — усе, край: ви — нещасна людина, i гризуть вас сумнiви: а чи не пропускаю я чогось бiльш цiкавого на iнших частотах?

А якщо ви — митець, то знайти означає — вмерти. І якби ми надiбували свою пару без довгих пошукiв, спроб i помилок, людство би повiльно збожеволiло вiд нудьги пiд безперервний урочисто-бравурний весiльний марш Крендельсона. Найлiпший алгоритм для людства, на моє скромне IМХО, це — вигадати щось зовсiм несумiрне, як Iндiя в Америцi, шукати його, вигадане, не знати де (хоч би й Iндостан у Карибському морi), знайти таки щось геть зовсiм iнше, але врештi-решт змикитити, що твоя знахiдка теж аж нiяк не зайва, i вiд неї можна дiстати чимало користi. Як от вiд Латинської Америки: це вам i самба — румба — ча-ча-ча, i сомбреро з пончо, i Ерiк (Ель-Те-

рібль) Моралес плюс Антоніо Баррера, і команданте Че у береті, гаванські сигари, вулкан Попокатепетль, верхівки Мачу-Пікчу, товстун Марадона, геніальний Сікейрос, псевдофілософ Коельо, Маркес, Борхес, Кортсар, Альєнде (не Сальвадор), Ернандес, Нерво та, якщо вас цей реєстр не переконує, сам Едсон Арантес ду Насіменто, якого, мабуть, так ніхто давно не зве, і навіть онуки звертаються до нього не інакше, як дідусю Пеле!

А якби пан Кристобаль Колон натрапив таки на свою Індію у тих краях, що мало би людство у дебеті, крім купи дешевого червоного перцю, кориці та імбиру? Уявіть собі: взагалі не існує святкового Ріо з карнавалом, самбадрому, параду танцювальних шкіл, стадіону "Маракана", загадки золота інків, пірамід, бразильської кави, аргентинського танго, мужніх гаучо і мачо, пустелі Наска; ніколи не народжувалися Гаррінча та Евіта Перон? Шакіра та Джей-Ло з їхніми справжніми неповторними жіночними задками?

Та це ні в тин ні у ворота: хай пропаде він пропадом, той червоний перець, я погоджуюся на хмелі-сунелі та лавр благородний!

Пошук способів досягнення нестямної мети — от що головне. Задача, яку поставив у заповіті барон Карл-Отто фон Пферденкруп перед небожем по сестрі та єдиним спадкоємцем, була проста й неймовірна: цей красивий документ з п'ятьма ступенями захисту (завірений, до речі, у нотаріальній конторі "Фартман і партнери"), з червоними печатками та голограмами, проголошував, що 99 відсотків рухомого та нерухомого майна барона (замок, броварня, винокурня, меблева фабрика, цінні папірен унд кошти на банківському рахунку) по смерті пана Карла-Отто перейдуть у власність пана Ріхарда Шваненвальда виключно за умови, що означений Ріхард знайде в Україні пані Марію (прізвища спадкодавця не пам'ятає), яку герр Пферденкруп покохав на усе життя, перебуваючи у названій країні під час Східної кампанії 1941—1945 рр., і передасть їй або її спадкоємцям (у разі її смерті) після того, як представниками нотаріальної контори "Фартман і

партнери" буде встановлено, що це — само та особа, про яку йдеться, частки спадку розміром в 1 відсоток, що становить 1 млн. ойро.

У випадку, якщо зазначена особа померла і не залишила по собі спадкоємців, після того, як представниками нотаріальної контори "Фартманн і партнери" буде встановлено, що це — само та особа, 1 млн. ойро буде переданий громаді населеного пункту, де вона прожила останні роки свого життя, на добродійність.

У випадку, якщо зазначена особа протягом шести місяців з моменту смерті спадкодавця не буде знайдена чи її доля достеменно не буде встановлена, сто відсотків спадку перейдуть в управління зазначеної нотаріальної контори для продажу нерухомого майна і подальшої передачі усіх коштів до благодійницьких установ.

Маразм ситуації полягав у тому, що пан барон не лише прізвища Марії не пам'ятав, але й назви населеного пункту. Лише те, що було це десь у Київській гебіт.

До документу додавалися старовинні чорно-білі фото (молода красуня та бравий обер-лейтенант, на одній картці — вдягнений у цивільне), послужний список майора (дослужився під кінець війни) інтендантської служби фон Пферденкруп і свідоцтво про його смерть у березні поточного року. Отже, п'ять місяців з відведених добрим дядечком-бароном на пошуки шести вже пройшли....

Жертвою майорового кохання і за сумісництвом його єдиним спадкоємцем виявився Ріхард Шваненвальд, друг моїх улюблених німецьких артистів.

— Розумієш, яка штука, — повернув я Ріхардові, добряче роздивившись, його документи. — У час, коли твій дядечко закохувався у наших краях, Київська область була у два рази більша: після війни від неї відрізали шматок і створили з нього Черкаську.

Це він зрозумів, хоча ... багато чого йому у нашому житті просто не дано зрозуміти. Він, наприклад приїхав на но-

венькому "фольксвагені" з єврономерами і чудувався, чого це його під кожним стовпом зупиняє гаїшник. Ще більше здивувався, коли я запропонував йому залишити машину в братовому гаражі та взяти натомість братів же "Луаз". За десять років, що брат їздить на цьому місцевому диві на дачу, на полювання та на рибалку, його жодного разу жоден інспектор не зупинив. Коли я сказав про це Ріхарду, він невимовно вразився.

Так і пізніше він не міг усвідомити, потрапивши на Київський приміський вокзал: і будівля відремонтована, і турнікети сучасні, і перони красиві, як у Німеччині, і електрички є не гірші, чому ж валяється стільки недогризків яблук, качанів від кукурудзи, недопалків та обгортки від морозива. Він не міг второпати: чому? — он же урни є...

— Українці люблять замітати? — ошелешив мене він.

— Ні.

— Тоді чому ж вони кидають сміття просто на перонах, схожих на німецькі, та у потягах, що виглядають так гарно?

— Проблема от у чому, — спробував пояснити я. — Ми можемо набудувати вокзалів, перонів та потягів не гірших, ніж у Європі. Але де на все це європейців набрати?

Він, здається, знову нічого не зрозумів.

Хай там як, але Ріхард Шваненвальд, друг моїх друзів, приїхав, я брякнув з мобільного до Німеччини, видзвонивши майже усі гроші з рахунку, і доповів напівзабутою англійською (так і спілкуємось: ані Кай-Уве, ані Момо не володіють українською чи російською, а я проходив у школі та інституті англійську), що все о'кей, ми зустрілись і наш експедишен Україною воз стартед. Мені відповіли, також мовою Шекспіра, Черчилля та Бенні Хілла, значно більш пристойною, ніж моя, що, мовляв, дуже вдячні і таке різне.

— Дякувати поки що немає за що, — пробурчав я, давши відбій.

Небіж німецького дядечка, треба віддати йому належне, так-сяк говорив по-нашому: приблизно, як я — англійською.

Наслухавшись баронових оповідок про бевундерсверт Україну, він вирішив вивчити її мову і купив українсько-німецького словника та дві книжки одного українського письменника — рідною німецькою та в оригіналі. На його здивування, у словнику не відшукувалися лексеми, якими послуговувався популярний у Німеччині автор. У розпачі Ріхард кинувся до дядька. Той погортав бестселер і виніс вердикт: це — російська. "Україна — не Росія", — примовляв у таких випадках відомий усім Данилич. Українська — не російська, підтвердимо ми. Ріхард кілька разів намагався з'ясувати у мене, чому той достойник — український письменник, якщо пише російською.

— Тому що живе в Україні, — сказав я.

— Фредерік Дар значну частину життя прожив поза Францією, але писав французькою і світом сприймається як французький письменник, — доводив мені мій німецький гість. — А цей літератор не живе в Росії, але пише російською, отже, за аналогією, він — російський.

Фредерік Дар і в Африці залишився би Фредеріком Даром: п'ять сторінок на день, п'ять романів на рік; дві сотні книжок і понад двісті мільйонів загального накладу!

— Жодних аналогій! — відрубав я. — Український, а не російський, і край!

— Чому? — сполотнів від граничного напруження свого IQ німець.

— Тому що Україна — не Росія!

Він і цього разу нічого не зрозумів. Та як йому поясниш, що ми аж так надто довго мали обмежене право на своє, що мало не почали його забувати, а тепер заходилися його відшукувати і ладні й в самого дідька знайти вкраїнське коріння. Ріхард привіз із собою кілька листів, що їх строчив Карл-Отто фон Пферденкруп з окупованої України. Там, правда, жодного натяку на якусь Марію, зате топонімів таки чимало.

Виявляється, дядечко служив по інтендантській лінії, на фронті не був і особисто не стріляв, а лише постачав вермахту провіант, заготовляючи його в тилу. Не знаю, хто гірший

ворог: той, хто стріляє в озброєного чужого солдата, чи хто зводить з двору єдину корову, лишаючи напризволяще цілу родину, прирікаючи її у найліпшому випадку на голодне виживання.

Ні, я не відчуваю ворожнечі ані до німців як таких, ані до померлого інтенданта, тим паче — до його родича, який, чесно кажучи, має мізерний шанс перетворитися на спадкоємця. Ми з ним чудово порозумілися і без фонду "Взаєморозуміння", випивши у перший же день за знайомство пляшку "Тиси" — до краплі і "Корну" — майже до половини. Війна — штука апріорі несправедна; та, на якій воював Ріхардів дядько, так давно закінчилася, що й прадіди далеко не в усіх на ній воювали, але у мене з дитинства якесь болісне відчуття несправедливості.

То я почав про топоніми. Ми склали реєстр усіх сіл та селищ, які згадував у листах пан інтендант, відкинули ті, що відносилися до Чернігівської, Житомирської та Полтавської областей, проаналізували залишки і вирішили починати з тих районів Київської, де мали найбільші шанси. Найчастіше згадувалися у листах населені пункти Обухівського та теперішнього Іванківського районів.

Вже зранку помандруєм — вирішив я. Тоді-то і подзвонив до Німеччини.

Кохання — ко́хання, з вечора й до рання! Через тебе зависли у повітрі і можуть шубовснути у гуманітарний вакуум сто мільйонів ойро, через якесь губате дівчисько з вологими очима, що наважилося (са́ме - наважилася, бо на вигляд — зовсім не нахабне) закохатися під час війни у ворожого офіцера. І він теж — Вася з гербом та зámком. Він що, не знав, що закони його фатерлянду, який тоді тимчасово звався Третім рейхом, не дозволяли шлюбів з "неарійцями"? Нащо дівці голову морочив? За будь-якого закінчення війни ці стосунки були безперспективними. Та якщо гроші їй залишив через шістьдесят років і так з іншою і не одружився — виходить, кохав?

Їй, тій Марії, не більше двадцяти на фото. Тобто, тепер

— десь вісімдесят, плюс-мінус три-чотири роки. Чи жива ще? Ну, я розумію: залізна завіса, сталінізм, два світи — два способи життя... Але чого ж пан барон не шукав свою трепетну Марічкен у ті часи, коли плямоголовий генсек цілувався з канцлером на прізвище Капуста? Коли в них розтягували по камінчиках Берлінську стіну, а у нас вчорашні дисиденти у вишиванках збирали двохсоттисячні мітинги? Тут тобі до послуг усі Червоні Хрести, "Меморіали", "Просвіти", газети та ТБ — що хочеш. Це ж сенсаційна для тих часів тема: два тоталітарних режими не збороли їхнього кохання!

Ні, згадав лише перед самісінькою депортацією до Вельзевула.

Хоча, може, я і помиляюся, не виключено, що дядечко побоювався, що у неї — родина і його поява буде недоречною? І до чого така умова? Хай би небіж отримав свою частку, а нотаріус Фартманн разом із партнерами розшукував цю Марію чи її нащадків. Але зробив хай через дупу, але по-своєму. Оце вже вдача. Справжній арієць, характер нордичний!

Не можу я зрозуміти його логіки. Що тут скажеш? Україна — не Німеччина!

Причепурилася та Марія перед фотографуванням. Аби *виглядати* на картці. Ну, це правильно. Хоча жінки, як на мене, надають забагато уваги словосполученню зовнішній вигляд. І вкладають у нього надміру сенсу. "Я *для себе* так вдяглася та нафарбувалася!"

Дозвольте трішечки засумніватись! Нині який сексотип у моді? Не кажу — кращий чи гірший, саме — модний? Довгі ноги, сіднички, кожна з кулачок, і великі груди? Чи не звідси — високі підбори, обтягуючі штанці та глибокий виріз? А колись, як модні були пишні форми, жінки *для себе* робили ватяні накладки на зад і вшивали обручі у спідниці? У Східній Африці чоловіки вважають красивою довгу шию, то жінки *для себе* витягують її мідними кільцями до такої довжини, що без тих ободів і голови тримати не можуть? А на Сході, де бажана маленька ніжка, жіноцтво *для себе* нівечить кінцівки колод-

ками?

Зовнішній вигляд, зовнішній вигляд... Та чоловікові, який кохає, зранку, без макіяжу та зачіски, його жінка не менш бажана, ніж ввечері, а може — й більше. Довершена тілесно порожня дурепа мало кого з чоловіків зацікавить довше, ніж на одну ніч, якщо, звісно, у того чоловіка на шиї голова, а не макітра. Внутрішня сутність жінки — ось що важливо. Але якщо ти нафарбувалася для мене — сонечко, я тобі дуже вдячний!

І ще. Найбільша шльондра, яку я бачив у житті, виглядала, як справжня "тургенєвская дівушка". Думаєте, хоч один путній — запав?

Але довго думати про це часу не було — завтра у дорогу. "Луаз", звісно, не такий комфортабельний, як "фольксваген", таж і їхати нам не на Берлін. Скільки там від станції метро "Позняки" до самого Обухова? Головне — поскочити південний міст з його обов'язковою вранішньою пробкою. А для цього треба проїхати цю споруду десь о сьомій, найпізніше — о пів на восьму, бо потім міст забере більше часу, ніж уся дорога після нього.

Розділ 3. Кандидат в аристократи

Якби ми їхали на Ріхардовому "фольксвагені", я би мабуть, нічого не помітив. Неслися б собі у потоці зі швидкістю 120-130 кеме на годину, як усі.

Взагалі-то я людина спостережлива. Далася взнаки робота в охороні. Колись, років десять тому, я змушений був там працювати, аби заробити на шматок хліба.

Так от, якби "волинка" могла розігнатися до ста тридцяти, я би і не звернув уваги на кольору свіжої трави "октавію", яка причепилася за нами майже від самого дому. Але уже на восьмидесяті мотор нашого всюдихода починав жалісно підвивати, отже сімдесят — наша нормальна крейсерська швидкість. А чого б "шкоді" так повзти? Повертаю на заправку — вони за нами. Скло тоноване, не розгледіти, хто там і скільки народу. Не виходять, скло ледь опустили, із заправником крізь цю шпарину розмовляють. Залили ми півбаку і поїхали. Ті весь час у прямій видимості теліпаються. Ви ж не думаєте, що на самохідній колясці Луцького автозаводу можна на шосе відірватись від авта, над яким ґрунтовно попрацювали німецькі конструктори? У мене — теж жодних ілюзій щодо цього. А Ріхард сидить, у вікно витріщився, либу давить. Не підозрює нічого. А я у здогадках гублюся: кому ж це ми цікаві стали?

У нашій делікатній справі сторонні особи нам ні до чого, думаю я і біля Нових Безрадицей звертаю з траси на розбиту другорядну дорогу, а згодом врубав два мости і — на розвезений після зливи путівець. Гребеться наша "ластівка", тільки гуде, як "кукурузник", а ті сунулися — дзуськи, не по кліренсах вам наші маршрути!

А ми кілометри через півтора на бетонку виповзли. Кручу я баранку, а сам думаю. Мій німець тільки вчора приїхав. І з хати практично не виходив. Хіба що з'їздили ми удвох до братового гаража, туди — на Ріхардовій машині, назад — на братовій. Кликав я брата до себе на чарку, так він відмовився. Йому від гаражів додому — три хвилини пішки, а від

мене ще на метро їхати...

Отже, вчора ми зі спадкоємцем були весь час разом і проговоритись стороннім не могли. Брат мій не в курсі. Хіба що баронятко саме бовкнуло щось комусь у Німеччині чи десь дорогою на Київ.

— Слухай, а ти лише гроші дядечкові та майно у спадок отримаєш, чи й титул також? — підморгую пасажиру.

— Чий замок, того й титул, — поважно заявляє мій пасажир.

— Виходить, якщо я забагатію і куплю цю вашу фортецю, я теж буду — барон?

— Ти будеш тільки власником замку, бо ти не є нащадком барона Рейнгольда-Зігмунда фон Пферденкруп, який заклав замок у тисяча чотириста одинадцятому році, одужавши від поранення стрілою у сідницю, одержаного у Грюнвальдській битві.

— Ага, — прояснюю ситуацію. — Так ти, власне, поки що не барон, а лише претендент? Так би мовити, кандидат...

А сам думаю: мені тільки героїчного предка, у задницю пораненого, не вистачає. Але як гордо він про це говорить! Вони, Пферденкруп, ще б на гербі прострілену дупу намалювали. Мужньо, мабуть, бився цей барон Сигізмунд, що йому стрілою у таке місце поцілили.

— Чуєш, — зиркнув я на претендента. — А ти перекоаний, що більше ніхто не балотується на посаду барона?

Вилупився він на мене, як Сірко на новий ошийник. Ніхт ферштейн буцімто.

— Якщо не ти, може ще хтось претендувати на спадок?

— Ні, я останній чоловік в роду, та й те по жіночій лінії. А що?

— Чи багато людей знає про умови заповіту? — наче не чую його я.

— Ну, я, ти, Зільбершмідти у загальних рисах, юристи з нотаріальної контори "Фартман і партнери"... А що? — починає крутитися на сидінні німець.

— Та нічого. Краще, аби якомога менше знало. І так дофіга.

— До чого? — не знає жаргону можливий аристократ.

— Забагато. Справа деліктна.

Міркую собі: якщо наш Претендент не виконає дядечкових умов, у розвиненій західній країні з'явиться ціла купа майна без господаря. Факт? Безперечно. Чи може хтось націлитись на це майно? Ймовірно. А не може такого бути, що нотаріуси Фартмани з ним у змові? Не факт, але не виключено. Грошки роздадуть, а маєток і підприємства продадуть заздалегідь визначеній особі. І що для того треба зробити? Лише одне: завадити лохуватому німецькому звукоінженеру Ріхарду Шваненвальду стати Пфферденкрупом. І мені неймовірно закортіло знати, хто у цьому зацікавлений і як далеко він піде у реалізації своїх інтересів?

Бетонка впадала у шосе Обухів — Васильків, як маловодна Раківка у широку Стугну. Я виїхав на асфальт, крутонував керма праворуч, проїхав кілометрів з десять і повернув на меншу дорогу, знов по праву руку. Це був Копачівський шлях, а село, яке дало йому назву, єдине з усіх зустрічалося у листах обер-лейтенанта Пфферденкруп а ж два рази.

Голова сільради села Копачівка Василь Микитович Кукібний — мій давній знайомий. Якщо є хоч одна зачіпка, сподіваюся, він допоможе.

У Копачівці теж було. Їздив я колись туди у справах. І у голови в хаті бував. На третій чи четвертий мій приїзд жінка голови і каже: "Олексію Володимировичу, а ви що, не знаєте, що у селі не печуть хліба?" Я отетерів: "Ні, не знаю." "Ви що, вже такий городський у тому Кийові стали?" — атакує мене пані Кукібна. "Я уроджений киянин" — виправдовуюся, не знаючи, за що. "Неправдочка ваша", — переконується у моїй провині голова. — "У столиці так українською не говорять! Там по-руськи балакають. Якщо ви не з села, звідки ви тоді знаєте українську мову?" Я ж українець... Не вірить пані. Буцімто у столиці українці не живуть. Прийшлося паспорт

пред'явити: "Місце народження — місто Київ"

Але висновки я зробив правильні — три "українських" і п'ять батонів на село везу.

Василь Микитович Кукібний за сільськими мірками людина непитуща. Колишній вчитель математики, обраний років двадцять тому головою сільради, він припав копачівцям до душі своєю порядністю, вихованістю та освіченістю. З тих пір його щоразу обирають, і правильно роблять. За СРСР я багато чув про народну інтелігенцію, але, якби не зустрів цієї людини, то і не знав би, чи вона існує, народна, та як насправду виглядає.

Голова сільради зустрів нас, розчинив ворота, аби ми загнали нашого мустанга у двір, і запросив до хати.

Недарма я вчора йому зателефонував: господиня поралася біля плити, а пахло у хаті так, що захлинувся би слиною будь-який шеф-кухар київського ресторану. Газда не питав мене, що ми питимемо. Це тема пройдена. Якось ми з кумом заїхали до нього взимку, холодні, як морожені пеленгаси, голодні й заморені. "У мене є коньяк, вино, шампанське та горілка. Але з морозу вам варто випити... тієї, що у мене в льосі стоїть"

Тією виявилася домашня самогонка найвищої очистки, перша ж чарка котрої плеснула по жилах гарячу хвилю, а від другої нас кинуло у піт. З тих пір кожного приїзду у пана Кукібного завжди знаходилася заповітна пляшечка з льоху, але ніколи не знаходилося рецепту її вмісту.

Тільки не подумайте, що я п'яниця: так вже повелося, що зустрічають на Україні гостей не тільки хлібом-сіллю, а й тим, що "до хліба". Вчора я зустрічав, сьогодні — мене... Голodne — не зачистити.

Василь Микитович — людина вихована. Начастував гостей, а тоді вже перейшов до діла. Звісно, про мільйони ми йому не розповідали: мовляв, виконуємо останню волю шановного дядечка. І про резони, чому почали шукати само з їхнього села.

— Марія, кажете? — замислився голова. — Джура у Німеччині була, Петренчиха — теж, так що романи з баронами крутити у Копачівці вони не могли, Маслово вже після війни приїхала...

— Так у нас її фото є, — простягнув я голові картку, на якій німець був у цивільному, а Марія — у блузі та жакеті.

— Цю жінку я не знаю, — покрутив головою Кукібний. І додав, побачивши розчарування на обличчі німецького візита. — Я ж родом не з цього села, у вісімдесят другому приїхав за розподілом після інституту. Може, вона і наша, та до мене виїхала з села чи померла... Треба у діда Сашка попитати чи Семена Естрадиста... Вони з тридцять другого року: великі вже хлопці були, як війна почалася, повинні усіх пам'ятати...

— Яке дивне прізвище — Естрадист, — каже мій іноземець.

— Взагалі-то він за паспортом — Забийворота, — пояснює керівник місцевої влади.

— А Естрадист?

— А Естрадист він — по-вуличному, між людей його так звать, — посміхається Василь Микитович. — Це він вже на моїй пам'яті Естрадистом став.

— У вас що, люди мають по два різних прізвища: одне для паспорта, а друге — для людей? Як таке може бути? У Німеччині, наприклад... — починає повільно, як старий пентіум китайського виробництва від непосильної задачі, підвисати німецький програміст.

— У нас — може, особливо в селі, — не вдаюся у подробиці я.

— Чому?

— Бо Україна — не Німеччина, — гмикаю я.

Претендент на титул остаточно зависає з витріщеними очима.

— Вимагається перезавантаження, — виношу я вирок і наливаю Ріхардові здоровенного кухля міцного чаю.

Розділ без номера, з інсталяцією

Є люди, які дуже люблять вживати "розумні" слова. Це для них — як заклинання, як знак обираності й ознака приналежності до касти високочолых. Вони гелгочуть на своєму койне, зверхньо поглядаючи на тих, хто розмовляє нормальною мовою.

Такі були завжди, але популяція їхня гарантовано приростала та ареал збільшувався у часи тотального поширення писемності або бурхливого розвитку інформаційних технологій. Вони лізуть у письменники, журналісти, коментатори й оглядачі. Один такий цілком серйозно посписував цілі стоси паперу творами, що пістрявіли фразами штибу: "Дванов їв біле тіло вареної курки" та "Перед Двановим розстилався ландшафт місцевості". За іронією долі служив цей писарчук в гардеробі письменницької організації і подавав пальта літераторам.

За шістдесят років по тому знайшлися побратими дванописця, які витягли його з небуття й спробували оголосити мало не генієм.

Дарма, як на мене: той, що пише про "ландшафт місцевості", в літературі може придатися лише на те, аби подавати пальто тому, що написав: "В белом плаще с кровавым подбоем, шаркающей кавалерийской походкой, ранним утром четырнадцатого числа весеннего месяца нисана..."

У наші часи послідовники подавальника шуб вже не опускаються до ландшафтів та тіла курей. Зараз, у добу Інтернету, айсікью, занепаду постмодернізму та розквіту цифрової фотографії, ця лексика геть не актуальна. Тепер вам навіть не початок дев'яностих, вже й брокерами, ріелторами, марчендайзерами нікого не здивуєш, як і лізингами та моніторингами. І каста просунутих застрекотіла новомодними лексемами: месідж, парадигма, конотація, креатор, наратив, контініум, лакуна, симулякр, дискурс та інсталяція.

Хто не знає цих слів — про що з ними балакати?

Не йти в ногу з часом — означає стояти на ескалаторі історії, який опускається у минуле. Мені туди, принаймні, поки я не розповів усю цю історію, ще рано. Краще я зроблю, хай їй грець, інсталяцію.

Отже,

"Естрадист" (інсталяція до розділу без номера)

Це сталося років двадцять тому, коли Семен Полікарпович Забийворота, бригадир тракторної бригади, видавав заміж онуку свою, Любу.

Усе було у хазяйновитих Забийворіт, як у людей: і кабанчика закололи, і посаг приготували, і самогону вигнали. Ще й "казьонки" підкупили — для "городських", що на саморобну горілочку гидливо губи кривлять. І ансамбль у районному будинку побуту замовили.

Не те, щоб у селі не було своїх музик. Але для гармошки і бубна на весіллі місце і так знайдеться, а для танців і престижу — знадобився ансамбль. Свій ВІА (цікаво, чи знає тепер молодь, що означають ці літери) в клубі був. Але три роздубані гітари, паяний-перепаяний підсилювач "Поділля" та саморобні барабани оптимізму не вселяли. Хлопці, які грали на тих унікальних інструментах, "знімали" слова англомовних пісень з нечітких магнітофонних записів українськими літерами: "Ам'йовінус, ам'йофайа, йо'дизайя!" — ще й на слух підбирали акорди. У школі, як на гріх, викладали тільки німецьку, і що воно за "йовінус", у селі достеменно не знав ніхто. А побутовіки представили реєстр з чітким репертуаром, ще й завірили, що за потреби їхні музколективи можуть зіграти будь-яку пісню.

Сімейний тендерний комітет обрав музикантів з району. У зазначені дату та час ті приїхали, виставили колонки, барабани "Аматі", підсилювачі "Біг" та "Регнет", підключили до них гітари "Мюзіма" та "Орфей-бас" з різними "квакушками" і дуже швидко все налаштували.

Один-єдиний пристрій був у них саморобним — ревер-

бератор. З часів популярності гурту "Машина времени" модним стало прикрашати спів ефектом відлуння. Відтворити такий художній засіб міг лише недешевий пристрій — отой ревербератор.

Виділити на нього кошти головбух, дебетно-кредитна душа, навідріз відмовився: що з нього взяти — далека від мистецтва людина! Але далі творити без такої машинки хлопці були вже не спроможні.

Проявивши чудеса винахідливості, вони переобладнали серійний магнітофон "Маяк-202", підмонтувавши до нього ще з півдюжини відтворюючих магнітних головок, і пропускали через нього сигнал з мікрофона. Виходило так: плівка проходила спочатку через записуючу головку, а потім, вже із записом, через кілька відтворюючих, які по черзі знімали сигнал і передавали його на підсилювач. Виходив бажаний ефект. А на вигляд був цей самопал — звичайним магнітофоном!

...Спочатку все йшло добре: "Ах, ета свадьба", "Земля в іллюмінаторе", "Гляжусь в тебя, как в зеркало", "Ярмаркі краскі" і навіть "Паромщік".

Гості вже підпили, молоді цілувалися все частіше, бо їх славили, наречену ще не крали, і час від часу дійство переривалося танцями. Раптом хтось замовив "медляк" "Машини времени".

Вокально-інструментальні музиканти швиденько підключили свій винахід до мікрофона та підсилювача і завели:
"Я раскрасіл свій дом–дом–дом
В самий празднічний цвєт–цвєт–цвєт:
Напісал я на доме своїом –ом–ом
Бесконечний расвет–єт–єт"

Добряче напідпитку, пильний після прочитання у вчорашній газеті статті "Маки під фанеру" про музикантів-халтурників, що співають під фонограму, Семен Полікарпович Забийворота раптом встав перед ансамблем, замахав руками і щодоуху заверещав: "Зупиніться!"

Музиканти слухняно замовкли. Не зважаючи на те, що

бобини з плівкою продовжували крутитись, а музики не було, дідусь нареченої викрив заїжджих трубадурів:

— Ви нас обманюєте! Ви тільки робите вигляд, що граєте і співаєте, а насправду грає магнітофон!

— Діду, та ви що? Це спеціальний пристрій — ревербератор! Він відзвук робить!

— Знаю я ваші пристрої! Пристроїлися — людей дурити! Я сам старий естрадист! Мене не обдуриш — бо я у 67-у в оркестрі машинобудівного заводу на мандоліні грав!

Обурені гості готові були і пики шахраям натовкти, і "грала поламати", та ситуацію врятував керівник ансамблю, чоловік років тридцяти, схожий на популярного актора театру і кіно Леоніда Філатова. Він тицьнув дідові мікрофон:

— Якщо ви такий "естрадист" — самі перевірте!

— А що? І перевірю! — заявив Семен Полікарпович і заспівав:

— Дві баби посварились за голівку маку...

— Маку-маку-маку, - відгукнулися динаміки.

— Одна баба другій бабі показала... дулю!

— Дулю-дулю-дулю! — пішла селом луна.

— Ух ти! — здивувався перевіряльник ревербераторів.

— Ухти-ухти-ухти! — передражнили його колонки.

— Переконалися, діду? — урезонив старого головний музикант. — Таку бучу здійняли! А ще — естрадист!

Далі гуляли нормально — весело і завзято.

...Після того весілля Семена Полікарповича ніхто у селі поза очі інакше, ніж Естрадистом, і не називав. Добре хоч, що на родину прізвисько не перейшло!

Розділ 4. Не наша дівка і кілька слів про чортівню

Дід Сашко уважно роздивися фото, повернув його Ріхардові і, дивлячись Кукібному просто в очі, виніс вирок:

— Не наша дівка. Не з нашого села.

Ще й додав як останній вирішальний аргумент:

— Таку я не забув би.

Сільській голова зробив у наш бік жест: мовляв, звиняйте, хлопці, я і радий допомогти, але... Німець сховав картку і хотів було вже йти, та дід цокнув язиком і видав:

— А от хлопа цього я пам'ятаю.

Старий витяг з кишені круглу коробочку від радянських ще цукерок монпансьє, повну домашньої махорки, і почату пачечку аркушиків для ділових записів, — хтось з онуків у офісі натирих — вирішив я, — згорнув ловку (а яку ще зробить дід з Київщини — не файну ж) козячу ніжку, набив її самосадом з кондитерської бляшанки, закурих і додав:

— Дуже добре пам'ятаю! Перший раз він до голови колгоспу приїздив одразу, як почався "новий порядок", десь у серпні сорок першого... Німці ж надурили: обіщали розігнати колгоспи, а самі — залишили. Я тоді вже за конюха був. Малий ще, та що поробиш, як мужиків дорослих немає. А які там коні: усе путяще Совіти до війська мобілізували, залишки німці підчистили — шкапи ледь живі залишилися, а цей прибув, — я так понімаю, рознарядку привіз, — прийшов на конюшню з головою колгоспу, подивився, наче кисллицю з'їв, і розпфуйкався: "Пфуй-пфуй, малшік, пферде, — каже, — шлехтові. Треба краще кюммерн!"

Як — краще, якщо коні від старості ледь дихають, вівса — гулькін хрін, і той за його же ж наказом одразу забрали, і сіно також? У сорок другому в старій кобили лоша з'явилося, так ми за ним, як за дитям малим, гляділи.

Німці спочатку старосту та поліцаїв призначили, потім ревізію у колгоспі вчинили, а тоді ставом зайнялися: сітку ме-

талеvu у гирлі Рівчака спорудили, малька десь взяли й до ставу запустили, але спершу шибеницю на греблі поставили. Хто, кажуть, до води ближче, ніж на двадцять метрів підійде, отут і повісимо.

Ходять, було, хазяями, гелгочуть не по-нашому... У сорок третьому вже Совіти вперед поперли, германці поспіхом став спустили, рибу так-сяк повибирали, і — драла, а карась увесь у мул зарився, його потім червоноармійці гранатами глушили...

Цей, ваш, з фотокартки, вдруге приїхав десь у вересні: продукти вивозити. Навантажили йому дві теліги аж під вечір. "У ніч, — каже, — не поїду, охорони немає, а в лісах партизани завелися. Завтра по світлому відправляюся" Сказав коней випрягти і відвести на конюшню, мажé закотити до сараю, замка пудового навесив власноруч і пішов у хату до старости.

А зранку на коморі у даху солом'яному — дірка здорова, всередині мішки з продуктами розкидані, вози перевернуті, ще й діжка з салом пропала.

Німець ваш репетує: "Партизанен!" Які там партизани, тоді їх у нас і близько не було, а з'явилися лиш навесні сорок другого, і то — як сніг вже зійшов.

— То хто ж це наробив? — питаю.

— Чугайстери, — переконано заявив дід Сашко.

— Та ну, — не повірив я.

— А то, — загордився старий. — Вони в наших лісах з давніх давен водилися. Хто про них казав — нечиста сила, другі — що то ще від царя Петра козаки в лісі поховалися та й здичавіли. А я так думаю: лісовики, мавки, чугайстери — то все різні назви однієї істоти.

— Якої ж саме? — дуєтом вигукнули ми з Василем Микитовичем.

— Дуже просто. Ти про снігову людину чув? Ото і є чугайстер. А самка його — мавка. Я у цих речах розбираюся, зоотехніком був. Я людина сурйозна. У мене за штучне запліднення корів грамота від ВДНГ мається! ...Це, так сказати,

біологічна теорія, а різну чортівню їм людський поговір приписав від нерозуміння і переляку.

Поки ми утрюх здивовано переглядалися, майстер запліднення крупної рогатої худоби вів своє далі:

— У наших краях вони незлі були, тільки балувані. Поїде чоловік до лісу по дрова — так вони торбу з обідом вкрадуть, харч з'їдять, а порожню торбу на гілку на висоті свого зросту повісять. А розміри в них знаєш які? Боксера Вілюєва по телевізору бачив? Два метри чотирнадцять сантиметрів! А нашим чугайстерам він — до грудей, не вище! Або на колодязний журавель, на самий кінчик, ланцюга з відром намотають і кинуть — діставай тоді як знаєш. А собак бояться: як собака в лісі, то біля неї і мисливець з рушницею може буть.

Так от, вони це і зробили, не знали, дурні, про новий порядок. Ваш швиденько розпорядився, щоб люди знов погрузили все на вози, на один поліція Безрука посадив кіньми правити, на другий — мене, і поїхали на райцентр — здобич його здавати на склади.

По обіді повертаємось — біля управи три здоровенні криті вантажівки, а у селі повно німців з собаками. Значить, поки ми мішки розвантажували, доповів куди слід пан інтендант про партизанів.

Влаштували вони в лісі облаву, дві доби ганялися, настрілялися досхочу — нам дуже добре чути було, та не впіймали нікого і не застрелили. Проте шугонули лісових людей, видимо, добряче: пішли ті з наших місць, і більше про них у Копачівці ніхто ніколи не чув. Я думаю — десь на Волинь чи Буковину дременули, у тих краях ліси величезні, там їм воля. Це був останній приїзд вашого німця. А дівка не наша, була б наша, я б упізнав.

Що нам лишалося? Ми переночували у гостинного голови, зранку викупалися у ставу, поснідали і відправилися до дому.

Чи там ми шукаємо баронову Марію, крутилося в мене на зворотному шляху. Бо якщо їй не вдалося приховати від "компе-

тентних органів" свій роман з окупантом, шукати її сліди варто
десь у Сибіру.

Ми поставили "Луаза" на стоянку під моїм будинком і
зайшли до парадного.

— Вас питали ваші друзі, — повідомила консьєржка.

— Які друзі? — насторожився я.

— Такі ввічливі, у костюмах, на зеленій "шкоді" при-
їздили.

Розділ 5. Інжир і фіга

Ледь зайшовши до квартири, я зателефонував братові; мовляв, як справи? Нормально у нього.

Бляха-муха, як я не подумав: "Волинка" ж на нього записана, на мене — лише довіреність, за номерами "знайомі" мали б вирахувати саме його... Проте прийшли до мене: значить цікавить їх хтось з двох — або я, або мій гість.

Відправляю Ріхарда в душ, а сам нашвидкуруч оглядаю квартиру. Слідів небажаного візиту не помітно, але до нього ніхто й не готувався, і "маячків" по хаті не розставляв. Гроші та документи лежать, де лежали. Так, що ще? Револьвер з гумовими кулями — також на місці (мені як журналісту дозвіл ментально дали, хоча я лише кореспондент відділу культури, до політики чи, не приведи Господи, до кримінальної хроніки — жодного відношення не маю, але "корочки" журналістські — ось вони, рідненькі).

Поки ми цілу добу з'ясовували етимологію прізвиська Естрадист та історію зникнення реліктових гоміноїдів з лісів Київщини, ці "друзі" запросто могли втулити нам електронного подаруночка. "Жучка" чи приховану камеру. Така штуkenція буває завбільшки як гудзик від чоловічої сорочки чи горошина чорного перцю; у двох кімнатах, кухні, коридорі та санвузлі можеш все життя шукати — і не знайдеш.

Мій німець тим часом розніжився під потоками гарячої води і заспівав. Пісні цієї я не знаю, слів не розумію, хіба що "майн лібе фройнде".

Співай-співай, барончику, неперевершений солісте ванної кімнати! Як же я сам не здогадався: "фройнде"! Був у мене, коли я ще в охороні працював, дружок, Олег Іваненко. Так Олег же за першою професією — технік-технолог радіоелектронних виробництв. Ще й якийсь колишній чемпіон серед радіоаматорів. Він казав, що кожен прилад, навіть найдрібніший, все одно створює навколо себе електромагнітне поле. І що це для людини "жучок" невідчутний, а спеціальний прилад —

сканер — його відчуває і знаходить на раз. Він навіть зробив один такий: примітивний, кустарний, але, запевняв Олег, діючий — і ми сканували стіни та меблі у караулці: чи не підслуховує нас, бува, наш тодішній начальник Сергій Єгорович Синько. І цей прилад, подарований мені корешем на пам'ять, коли я звільнявся з охорони, має лежати у шафі з інструментами в лоджії!

Замінити старі пальчикові батарейки на нові — секунда діла, ти тільки покупайся ще хвилин з десять, нащадку грюнівальдського витязя, тобі краще поки ні про що не знати! Хоч би сканер не зіпсувався на балконі та Олег не помилився, його паяючи!

...Він спрацював два рази: на кухні під підвіконням та у великій кімнаті під рамою картини пітерського художника Бориса Фельдшера, купленої мною колись на Андріївському узвозі у самого автора, знайшлися дві бісеринки "жучків". Жити ставало веселіше.

Так. Нас вирахували за номером машини, хоча не виключено, що німця "вели" ще до нашої зустрічі, тоді вивів їх на мене саме він. Ге! За номером вираховувати не лише вони вміють. Я взяв мобілу, вийшов з квартири аж до ліфтів і набрав Полковника.

Полковник — неабияка людина: пройшов, як то кажуть, вогонь і воду, бачив смаженого вовка і Бога практично за бороду потримав. Різні гарячі точки, спецназ ГРУ. Весь в орденах, та й місця живого на ньому — теж пошукати. Він і тепер "при ділах", в силі та на посаді. На якій — не скажу, здогадуйтеся самі, якщо кортячка свербить.

А спина до спини з ним проти кодла гопників став — ваш покірний слуга. Років із десять тому Полковник працював над монографією "Секретні служби козацької держави". Він і досі її пише: вечорами, після служби. Об одинадцятій у нього сигарети закінчилися. Це тепер на Позняках набудували півдесятка різних супермаркетів і купу дрібних магазинчиків, що вдень і вночі працюють. А тоді — один цілодобовий кіоск на

зупинці маршруток на всю округу і на всі випадки життя. Пиво-чіпси-сигарети-жуйки-презервативи. Стандартний того-часний набір. І часто — купка нудьгуючих молодиків типової зовнішності напідпитку, інколи — залетних. Такий собі клуб "Під обшарпаним кіоском".

Ну і як же їм не позбиткуватися з дядечка під сорок у дублянці? Він же хоч і пристойних габаритів, але — один! На ньому ж не написано: "спецназ ГРУ", "майстер рукопашного бою". Зачепили і спробували обступити з усіх боків.

Перша заповідь рукопашника, якої вчать у будь-якій більш-менш пристойній секції: потрапивши у конфліктну ситуацію, намагайся уникнути прямого зіткнення і вирішити питання вербальними методами.

Де там:

— Що ти там базариш, дядю, бабло давай!

Я неподалік собаку вигулював. Був у мене тоді пес, кавказька вівчарка, Атос — розумний та сильний, як бик.

— Мужики, — підхожу, — несолідно виходить: десятеро на одного.

— Йди звідси нах... мерщій зі своїм Барбосом, — гарчить один, здоровий, як штангіст, і ножа-викидуху з кишені тягне.

Що саме зробив тоді Полковник, і зі скількох уламків збирали потім штангістові кістки хірурги, точно не скажу, але раптом ніж полетів далеко вбік і рука здорованя хруснула раз та ще раз, як торішній сухий хмиз.

Є й друга заповідь: якщо від сутички ухилитися не вдалося, слід працювати на ураження — рішуче, швидко, жорстко. Реальний бій — не спортивний поєдинок: не треба намагатися перемогти когось одного, краще завдати відчутної шкоди багатьом.

Випускаю Атоса, і відразу найближчого — ребром долоні знизу догори в корінь носа. Наступного — щосили носом черевика під колінну чашечку, долоню човником і — під борлак. А Полковник кидає в різні боки гоїв, як ведмідь Балу

— бандерлогів. Хтось заверещав — пес взявся до справи.

Ми не погналися, хіба що Атоса прийшлося кликати двічі. Так і познайомилися. А тих чуваків я на районі більше ніколи не бачив: точно, залетні.

Полковник нічого не питав, запам'ятав номер зеленої "шкоди" з першого разу, а за п'ять хвилин перетелефонував і коротко повідомив:

— Приватна детективна агенція "Інспектор Лестрейд".

І поцікавився:

— Проблеми?

— Поки що — ні.

— Якщо раптом виникнуть — дзвони, — запропонував він і дав відбій.

Ну, не штукарі? Ще б "Патер Браун" чи "Місіс Марпл" свою лавочку назвали. Поки я розмірковував, що мені далі робити, з ванної вийшов мокрий Ріхард і спитав, чи я піду купатися.

Гаряча вода не принесла мені звичайного умиротворення. Я стояв під душем і напружував свої мозкові гігабайти на предмет — хто ці люди, на що ладні наважитись, чого їм від нас треба і чи задіяні лише ті, що були в зеленій іномарці. І ще: чи не варто вже сказати Ріхардові про усі дива останніх днів.

Та й, нарешті: що робити з "жучками". Можна їх зняти та викинути чи приліпити на якогось бродячого пса, але чи не зарано давати знати "інспекторам", що ми помітили їхню присутність?

А потім мені спало на думку: можливо, нам слід звернутися до Державного архіву? Не виключено, в них є якісь данні про місця дислокації на Київщині під час війни військової частини, де служив пан барон?

Поки я витирався та підтирав підлогу за нами обома, хазяйновитий німець вирішив не гаяти часу: на сковорідці смажилася яечня з беконом, парувала кава, червоніли щойно порізані помідори.

— Ну, ти — господар першого сорту, — похвалив я.

— Мені Лотта теж так завжди каже, — гордо повідомив німець.

— Хто це — Лотта?

— Моя наречена, вона у нашій фірмі офіс-менеджером працює, — блаженно закотив очі майже барон.

— Гарна?

— Ось вона, — витяг з портмоне і простяг мені кольорову фотку Ріхард. Чесно кажучи, не мій тип: рудувата, лупата, вкрита ластовинням.

— Викапана Ізольда Золотокудра, — я зробив захопленний вигляд, і закоханому полестивши, і трішечки його здивувавши своїм знанням давнього германського епосу. Труби, мій вірний Оліфан, рубай, знов-таки вірний Бальмунг! Або — Дюрнадаль!

— Перекусимо та поїдемо в одне місце, — навмисно неконкретно кажу Ріхардові.

— Куди? — цікавиться він, не втаємничений у шпигунські цяцьки, що ними нашпигована хата.

— Не кудикай — закудикаєш. Прикмета є така: питати куди — не можна, фарту не буде. В одне місце у нашій справі.

... "Шкодники" чатували вже на виїзді з двору.

— На метро швидше буде, — повів я Ріхарда повз наш припорошений копачівським пилом всюдихід у бік станції "Позняки". Аж надто мені цікаво: що пани приватні детективи робитимуть? Ще жодного разу вони не показалися з-за своїх затонованих вікон. Але ж не в'їдуть вони на своєму авто до станції метро? Роблю вигляд, що у мене розв'язався шнурок, а сам зиркаю з-під пахви: один вийшов з машини.

У мене жетончики наготові: поки наш топтун ставав у чергу до каси (звук, видно, на машині кататись — ані жетонів, ані проїзного), ми пройшли турнікет, сіли у потяг і поїхали. Я бачив у вікно, як він біг до вагону: ага, почекає тебе машиніст; дзуськи, дорогенький! Зате я його розгледів: такий собі нівроку хлоп років під тридцять у недешевому літньому костюмі, що не кидається у вічі.

Люди, які користуються виключно авто, дуже швидко втрачають навички їзди в громадському транспорті. Не вірите? Значить, ви не з таких. А мій кум, на початку 90-х — голова величезного кооперативу, тоді двічі втрапив у метро в халепи. У часи, коли фінансову систему новонародженої держави підтримував пам'ятний усім купонокарбованець, який народом уперто йменувався "фантик", а керівники Київського метрополітену вже відмінили у його назві словосполучення "імені Леніна", але ще не винайшли пластмасового жетона, на станціях метро у касах продавали талончики на проїзд, які пасажирів віддавали м'ясистим тітонькам з будок біля турнікетів, і лише після того йшли на ескалатор.

Кум одного разу вирішив злитися з народом і проїхати пару зупинок підземкою. Про надважливу функцію тітки у синьому однострої він, звісно, не підозрював і навів паніку на пасажирів, всіх розпитуючи, де закомпостирувати талончик. Кілька років по тому, називаючись вже президентом комерційної фірми, він взимку поїхав купатися на Гідропарк (що робить щодня, не зважаючи на сезон). Оскільки прямував він з ділових переговорів, в машині, крім нього та водія, сидів головний бухгалтер фірми Валерій Володимирович Соев. Про цього достойника я ще принагідно згадаю. Приїхали. Шофер і каже: "Альфредовичу, може, поки ви купатиметеся, я заїду на техстанцію, гальма зроблю..."

Вмовив та поїхав. А коли кум з бухгалтером вже поверталися та вийшли на перон метро на Гідропарку, повз них чомусь проїхав порожній потяг.

— Чого це він не зупиняється? — здивувався кум.

— А ти руку піднімав? — питає єхидний бухгалтер. — Ти що, не знаєш, що на Гідропарку взимку зупинка на вимогу? Машиніст наступного поїзда метро ошелешено розглядав здорового дядька у дорогому пальті, який намагався зупинити його міжнародним жестом автостопа...

Отож: не треба аж так відриватися від народу!

...Завідувачка відділом Державного архіву Тамара Іва-

нівна Голубок перебрала швидкими пальчиками картотеку і зітхнула:

— Лише три аркуші в одній справі. У нас небагато... Тоді всі документи йшли на Москву ...

— То видайте, що є, — погодився я і подарував миловидній дамі свою найчарівнішу усмішку.

Два папірці були зовсім нікчемні, а от третій ... Це був особистий припис від п'ятого липня сорок другого року для пана обер-лейтенанта Карла-Отто фон Пферденкруп та його особистого перекладача фройляйн Марії Запшеченьської відбути у відрядження до Криму з особливими повноваженнями у питаннях археології. Підпис — генерал фон Штрудель, печатка з орлом — усе як годиться.

— Твій дядько що — археологом був? — здивувався я.

— Та ні, але, як кожний пристойний колекціонер, на археології трохи знався.

— Ти бачиш, його особистого тлумача звали Марія! — я уважно подивився на німця. — І, цікаво, які такі археологічні справи були у твого дядечка а Криму...

— Я не знаю, він ніколи не розповідав про Крим... Ти думаєш, це та Марія?

— Усе може бути. Слухай, у мене є знайомий, керівник обласної археологічної експедиції. Може, його попитаємо, що могло зацікавити генерала вермахту у Криму?

Я нахабно, проти всіх правил перезняв документ цифровою камерою, заклав потрібну сторінку папірцем, підійшов до симпатичної заввідділом і з невинним виразом обличчя сказав:

— Дякуємо, шановна Тамаро Іванівно. Ви допомогли нам відшукати дуже цінний документ. Він стосується родича мого іноземного друга. Але, — я розкрив справу на закладці, — нам не зовсім зрозуміло, хто ця дама, що згадується поряд із паном бароном.

Архіваріус взяла справу, передивилася припис.

— Це так важливо? — здивувалася жінка.

Я усміхнувся:

— Мені — абсолютно не важливо, а он тому педантичному німцеві, — я кивнув на Ріхарда, — вкрай необхідно.

— Я спробую пошукати якісь дані, — із сумнівом пообіцяла вона.

Моє: "Дякую, шановна Тамара Іванівно" — прозвучало дуже щиро.

— Цим ви зробите величезну послугу євроінтеграції, — весело підморгнув я. — Коли нам зайти по відповідь?

— Днів за два, думаю.

Ми вийшли з архіву, пройшли повз телевежу та хоскейну ковзанку й пірнули в метро. Що там тієї дороги: пара зупинок до "Золотих Воріт", перейти на "Театральну", а там вже — поряд.

Керівник обласної археологічної експедиції, кандидат історичних наук Степан Мар'янович Гоняйло почухав плішиву опуклу потилицю, покрутив козацького вуса і прорік:

— Ви знаєте, Олексію Володимировичу, перед самою війною в Криму працювала на розкопках група професора Ізюмського-Інжирова, були навіть цікаві знахідки часів правління Шагін-Герая, але евакуювати нічого не встигли, здали до місцевого музею. Фонди музею були вивезені лише частково. Частина експозиції було залишено, один з кораблів, що перевозили експозицію, було потоплено. Подальша доля знайдених артефактів невідома: після війни частину експозиції повернули з Середньої Азії, але знахідок професора Ізюмського-Інжирова не виявилось ані серед повернутого, ані у тих крихтах, що лишилися після окупантів. А розкопки не поновлювалися — не до того було. Про це може краще знати мій учень, Богдан Коропенко, він доцент тамтешнього університету, у мене колись дипломником був саме по останніх роках існування Кримського ханства.

Коли ми вже пили каву у "Барабані" після візиту до експедиції, я між іншим спитав:

— Так що там колекціонував твій дядько?

— Старовинну зброю та військову атрибутику, — гордо повідомляє шукач таємничої Марії.

— А Шагін-Герай знаєш хто? Останній Кримський хан. Його примусили зректися престолу і вислали до Калуги.

— А де це — Калуга?

— Це далеко. Нам туди, — заспокоюю німця, — не треба. А от чи не по знахідки професора Кішміш-Фігова він туди їздив?

— Якого...Фігова?

— Фіг його знає, якого. Того, що розкопки вів. Ізюм-Інжирського, чи як там пан Гоняйло сказав? Знаєш, Ріхарде, у мене пам'ять — конкретна: не на слова, а на суть! Щоб ти знав, інжир і фіга — це одна й та сама смоківниця.

...Цікаво, що би він сказав, якби взнав, що наші вчені досі не домовилися, як називати династію Кримських ханів: Гиреями чи Гераями? Наприклад, у шкільних підручниках пишуть — Гирей, як і за часів мого школярства. А просунуті історики кажуть, що це помилкова ще з XVII століття транскрипція, ще й на західних вчених кивають. А мені що? Герай, так Герай. У них самих би спитати, так де їх візьмеш, ханів?

Розділ 6. IP (Internet Protocol Address) і дещо про каву

Найбільше відкриття минулого століття — це, безумовно, комп'ютер. Не літак, не космічний корабель, не авто VIP-класу, не кухонний комбайн, пральна чи друкарська машинка — саме він, дорогенький, з його гігабайтами та мегагерцями, з вінчестерами, материнськими платами, звуковою та відео-картами, блоками оперативної пам'яті і безшумними кулерами. Без нього вже не літають ракети і не їздять поїзди, не верстаються газети, не проектується представницькі лімузини, та й романи не пишуться! Він може замінити цілу бібліотеку й кінотеатр, студію художника та кульман конструктора. Він породив її величність світову мережу і панує в ній. Він, як жива істота, вразливий для вірусів, від них хворіє і може навіть вмерти.

Мій комп живе у тумбі спеціального столу, придбаного, власне, саме для нього, дивиться мені просто у вічі пласким екраном, низько зітхає сабвуфером, верещить інколи акустичними системами, підморгує зеленими вогниками на системному блоці і периферії, він покійно засинає, якщо я довго не торкаюся його, висловлює образу стандартною музичною фразою, коли його вимикаю, і радісно вітає мене, пробуджений великою кнопкою "Пуск"!

Захищений Avast-ом і якимись брандмауерами, він впевнено працює, відчуваючи себе потрібним і надійним, і в цьому він абсолютно правий. У мене немає літака чи ракети, я давно не користуюся друкарською машинкою, а от як я обходився раніше без компа — тепер просто не уявляю! Зайти на мій комп'ютер без мене — не так вже й просто: він захищений десятизначним паролем з літер і цифр, а диск D, на котрому лежить найцікавіша інформація (у закодованих, до речі, файлах) — ще одним, який набирати треба у двох різних регістрах.

Отже, зайти у мій комп сторонньому — не така вже проста штука.

...Поки нас не було, до нашої хати ніхто сторонній, здається, теж не заходив — усі "маячки" були на місці. Зеленого легковика біля будинку я не помітив.

Я вирішив пошукати щось про того Шагін-Герая в Інтернеті, але коли мій до-біса-гігабайтний-друг завантажився, Avast безпристрасно повідомив: "Атака з IP ..." і багато-багато цифр. Йоханий бабай, родич японського городового! Цього мені тільки й не вистачало: нас взяли у щільну облогу: слідкують, залізли в хату і "жучків" насували, а тепер ще й намагаються зламати захист мого комп'ютера! Але я теж не якийсь Вася: Avastів лог відображає цей горезвісний IP нападника! Скопіював журнал на флешку, сказав Ріхардові "я швиденько" і — до Максима.

Макс — мій сусід, юний комп'ютерний геній і колишній неформал. Він встановлює мені програми, налагоджує захист, консультує у складних (для мене, звісно, а не для нього) випадках. Вчиться він на третьому курсі в ДУІКТі на факультеті "Комп'ютерна безпека", і для нього усе це — дитячі забавки. "Ніхто не зробив би цього швидше та ефективніше", — поблажливо кинув колись Макс після чергового лікарського візиту до мого компа .

— Є ай-пі? — хижо посміхнувся він, вислухавши мою розповідь. — Нумо його знайдемо і запхаємо за це трояна . Він тихенько сидітиме у системі, видаючи себе за корисну програму, а потім, одного прекрасного дня, зробить свою справу!

— Яку справу?

— Яку нам треба: хочеш — передаватиме тобі інфу, ні — покоцає систему...

— Краще — інфу, — кажу я.

— З тебе кава, — каже Макс, володар терабайтного монстра, проти якого мій комп — все одно як "Ланос" проти боліда "Формули-1".

— Та хоч зараз, — кажу.

...Усі мої колишні знали: каву я варити вмію. Зранку вона прокидається, а по хаті — трощки прямиий, лоскотний,

спокусливий духмяний аромат. У ліжко я жінкам кави не подаю: пиття кави взагалі — це ритуал, дійство, свого роду процедура і відправа. Не станеш же ні сіло ні впало запрошувати на каву будь-яку жінку. А якщо вже дійшло до вранішньої кави — заради тебе я підніму свою... гм... краще скажемо так: вистрибну з теплої постелі і приготую каву по-східному, чи по-арабському, по-мексиканському, бразильську традиційну, або, не виключено — японську, яванську, індонезійську ба й карібську каву. Я знаю із сотню способів її приготування, та обиратиму єдиний рецепт - виключно для тебе, під твій характер, на твій смак. І не помилюся, бо ти для мене не абихто, не всяка перша-ліпша, і просинаєшся у моєму ліжку — не просто так. А тому — ти маєш вийти, голубонько, на каву: вже і серветки чепурненькі на столі, і канапки, і фліжаночки чеські, мої улюблені.

І ти вийдеш, якщо тут опинилася не просто так, бо на повагу треба відповідати повагою, а за увагу — дарувати увагу. Інакше — не варто було й приходити.

Секрет кави дуже простий: зерна повинні бути якісними, молоти їх краще безпосередньо перед приготуванням, і в жодному разі не треба поспішати.

— Скільки часу тобі треба на це? — питаю я у Макса.

— Днів зо два.

— Чого ж так довго? — дивуюся.

— А ти думав: клац-клац-клац і готово? — сміється Макс. — Так лише в блокбастерах буває. Ти, наприклад, вмієш ламати захист?

— Та звідки? Я ж журналіст... Статті — ті, так, пишу.

— От бачиш. А людина, яка намагається зламати захист твоєї машини, щось у нашій справі, та петрає. До речі, — саркастично підморгнув мій сусіда, — це не так просто — твою машину хакнути, я це точно знаю.

Мій юний Норберт Вінер (не дай Боже порівняти його з Гейтсом — образиться на усе життя) особисто встановлював мені якийсь особливий захист. Тому я спокійний — у мене не

стандарт, а, як полюбляли говорити "човники" на початку дев'яностих, ексклюзив.

— То каву тобі сюди принести? — питаю у Макса.

— Ніфіга. Пиття кави поспіхом — це симулякр якийсь, — удавано ображається юний геній. — Зайду, коли зроблю. Кава — це ритуал, дійство, свого роду процедура та відправа.

Він знайомий з моїми теоріями, як бачите, непогано їх засвоїв і, здається, у цілому поділяє.

— У нас є два шляхи, — повідомляю, повернувшись у хату, Ріхардові. — Можемо два дні сидіти вдома і чекати результатів з архіву, а можемо десь поїхати у нашій справі.

— Як — поїхати? Ми ж сьогодні тільки приїхали, — німець, видно, звик до розміреного життя на своїй фірмі звукозапису: прийшов, відінженерив певну кількість годин, автом туди й назад, сніданок-обід-вечеря — за розкладом. Секс з білявкою Лотхен — строго по п'ятницях. Супермаркет за рогом. Кількість калорій — по таблицях. Шпацірен у парку по суботах.

Витягаю тоді наш реєстр населених пунктів:

— Дивись скільки. Чи не варто зганяти, наприклад, до Іванкова? Там, я чув, непоганий краєзнавчий музей, фотографій окупаційного періоду — море, може, щось і з'ясуємо. У тебе що, вагон часу, аби його гаяти? Ну що, їдемо завтра до Іванкова?

— Ти правий, — погоджується він.

Беру чорний пакет зі сміттям, виходжу у хол біля ліфтів, швиденько кидаю кульок у сміттепровід і дзвоню до Макса — благо, він живе у сусідній квартирі.

— Нетерплячка, як на ... — невдоволено цідить програміст.

— Та ні, не те: дай мені на хвилину Інтернет: не хочу заходити зі своєї машини.

Я швиденько замовляю два квитки на літак: для себе і для Ріхарда, туди — на завтра, назад — на післязавтра, і зовсім не до Іванкова.

Розділ 7. Дочка Агнешки Болеславівни

...Варто було мені повернутися додому, одразу задзвонив міський телефон. Дзвонила Віолетта, моя давня симпатія, дочка колишньої співробітниці.

...Це тепер потрапити на будь-який концерт чи виставу — не проблема, аби гроші. Заходите на сайт "Партер" і він не тільки розкаже вам про усі найближчі гастролі, вистави та концерти, а й продемонструє схему залу, де той концерт відбудеться, розділить ряди по цінових зонах і навіть покаже, які місця вже викуплено. Замовляй, що влаштовує, а потім у зручний час привозь гроші і без проблем отримуй свої білети.

А колись дістати квитки було цілою епопеєю, причиною типу тієї, що відбулася з Язоном, Гераклом та іншими аргонавтами. Що тільки не вигадували меломани й театралі, аби розжитись необхідними квиточками! Заводили знайомства з адміністраторами театрів та концертних залів, розповсюджувачами та білетерами театральних кас, переплачували по три ціни спритним діловарам, волали в день події на ближніх підступах до театру, сподіваючись на поблажливість Фортуни: "В кого є зайвий квиток?" Я вже не кажу про контрамарки — прерогативу якихось недосяжних небожителів.

Так було перед концертами Алли Борисівни (яку ще ніхто не звав Примадонною, а здебільшого по-простому — Алкою чи Пугачихою: від того прості люди відчували її своєю і любили ще більше), а також Антонова, Леонтєва, Градського, "Землян", "Піснярів", "Машини часу" і групи "Цвіти".

А з іноземцями — взагалі окрема історія. Це тільки "Бітли" самі просилися в турне Радянським Союзом у zenіті слави і не були допущені в країну розвиненого соціалізму, аби не поширювали глінійний вплив загниваючого суспільства на найпрогресивнішу молодь у світі (ті само відповідальні особи вирішили: хай волають своє сумнівне "Бек ін Ю-ЕС-ЕС-А!" у себе не Ліверпульщині!).

А інші іноземні зірки згадували про Ю-ЕС-ЕС-А лише

тоді, коли вдома їхній блиск починав блякнути, збори — падати, ефіри — рідшати, а продаж платівок — уповільнюватись. Та й то, інстанції допускали з-за залізного запинала групи дургорядні, якись доуліфемелі та тіч-іни.

А ми, наприклад, любили групу "Слейд", переписували її на наші "Маяки" та "Юпітери" з платівок, що через Польщу не знати якими шляхами ввозилися до Києва, і через їхню музику пересвідчувалися, що наша нелюбов до штучно-радянських "Самоцветів" і "Поющих гітар" (але аж ніяк не до справжніх "Цветов" Стаса Наміна та "Піснярів" Вадима Мулявина) має усі підстави. "Слейд" — кому з молодих тепер ця назва хоч щось говорить?

Наприкінці 70-х ми полюбляли їздити з наметами до урочища Вигурівщина-Троєщина (тепер Троєщина є, а урочища — катма) — на природу. До всіх переваг незайманої дніпровської заплави додавалося те, що там майже не діяли глушилки з Лисої Гори (символічно, хіба ні?), які не давали слухати музичні передачі "Голосу з-за бугра".

Так от. Після 9-го чи 10-го класу ми катером (!) заїхали з дівчатами на Вигурівщину-Троєщину і класно відпочивали. Ловили на блешні "Байкал" окунів по 400 г. і краснопчиків на черв'яків — неміряно. Тоді там усе це ще водилося. Варили юшку і споживали її під "Біле міцне".

У нас була потужна "Спідола", налаштована на короткі хвилі (їй не заважала їх приймати навіть присутність нашого однокласника — сина полковника КДБ).

І от одного разу ми впіймали передачу "Голосу" — ПРО "СЛЕЙД"! Що вони патякали! "Слейд", буцімто, давно втратив популярність у США, і взагалі — "відстійна" порівняно з новітніми, група, але, мовляв, оскільки вони, просунуті, знають, що в Ю-ес-ес-а молодь її ще слухає, то ось вам, мовляв, кілька композицій.

Що ж це виходило? Що ми, пацани з Печерська, найкрутішого району Києва, є галімими лохами, а вони, чорти з Мангаттену (чи не Сева Старгородцев це був?) краще знають,

з ким "Слейд" порівнювати: з "Бі Джиз", котрого ми ще ніколи не чули, чи з "Самоцвітами", якими нас застібали по радіо та ТБ? Вони нахабно плювали в наших кумирів і вважали, що це — демократично.

Пашлі ані на ... — вирішили ми, перемкнули на "Маяк" і стали купатися (голяка, але нікому про це не розповідайте) з дівчатами.

Це був перший плювок у нашу віру в західну демократію.

А диска групи "Слейд" я на Петрівці не так давно купив! Вони й досі там продаються. А де чуваки, які паплюжили наш "Слейд" на хвилях не існуючих тепер радіостанцій?

Ото ж бо!

Так було і, здавалося, буде завжди. І раптом! приїхав! "Спейс"! Тепер дещо призабута, ця група тоді гриміла по світу зі своєю електронною музикою та небаченими у нас лазерними шоу! Оскільки вони грали, але не співали, пришити їм ідеологію було вкрай важко ("...у композиції "Стіна" група "Пінк фloyd" викривлює зовнішню політику СРСР; для публічного відтворення названа композиція не рекомендується" — приблизно так було написано в циркулярі ЦК комсомолу про дискотеки.), то фірма "Мелодія" навіть купила ліцензію та видала шаленим тиражем одну зі спейсівських платівок.

Я і не рипався до Палацу спорту по квитки: там відбувалося побоїще, яке і Ріхардовому предкові, герою Грюнвальдської битви, видалося б кінцем світу. Я побачив вируючий натовп біля кас, проходячи мимо у справах, здалеку почув елемент з лайкою і жваво уявив, що коїлося біля Лядської брами за монголо-татарської навали.

...Хто каже, що не мав у ті часи громадського доручення, хоча б формального, записаного на папері — той або дисидент, або склеротик, або — каже неправду, якщо, звісно, у 1991 році не впав з Місяця. Переважна більшість намагалися від того ухилитись шляхом отримання якоїсь формальної повинності, штибу агітатора, політінформатора (забув, які ще були),

чи, за часів Горбачова, члена товариства "Тверезість". На крайній випадок лишалося ДНД: погуляєш два вечори на місяць в мікрорайоні свого підприємства з пов'язкою на руці у товаристві колег — стаєш суспільно корисним, ще й додаткові дні до відпустки плюсуються. Лише окремі ентузіасти залюбки займалися цією "громадською роботою" — як правило, за рахунок робочого часу та замість виконання своїх прямих посадових обов'язків. Але інколи наявність такого доручення могла дати якісь плюси.

...То було нечуване везіння, фарт і чудо з чудес: Олег Бризгаєв, секретар з ідеології райкому комсомолу, до якого я привіз внески вчительської комсомольської організації свого профтехучилища (таке було моє громадське доручення), раптом спитав:

— Хочеш два квитки на завтра на "Спейс"?

Хтось з райкомівських босів не зміг піти, чи вони замовили зайве у міськкомі — не знаю. Та я про такі дрібниці навіть не думав, миттєво зреагувавши:

— Хочу, звісно!

— Давай десятку, — каже секретар.

Коли твоя зарплатня становить лише п'ятнадцять червонців, то віддати десятку — не так вже безболісно. Я подумки пообіцяв собі курити замість "Столичних" — "Експрес", віддав Олегові червону купюру з профілем сина видатного просвітителя чуваського народу і став володарем щастя у вигляді квадратика непоказного паперу.

Сплата комсомольських внесків організацією полягала у тому, що кошти вносилися на рахунок через ощадкасу, а до райкому завозилися лише відомості та корінець квитанції. Відвідувати ощадкасу ліпше було зранку, вистоявши невелику чергу з дисциплінованих платників квартплати пенсійного віку, ніж після роботи ставати у кінець довжелезного, як при Мавзолеї, хвоста до віконця "Комунальні платежі" (що за недоумок вигадав, що саме до цієї категорії відносяться комсомольські внески?), стояти з годину серед стомлених жінок,

роздратованих неквапливістю касирки, дурною втратою часу, що його можна було використати на приготування вечері, перевірку уроків у дітей, на значно більш корисну чергу в гастрономі — мало справ у сімейної жінки? Більшість цих поважних матрон тримали в руках торби, сумки чи "авоськи", важкі від продуктів, куплених під час обідньої перерви, що настрою їм теж не додавало.

Уроки у мене в той день починалися аж з п'ятого, отже, відвідавши зранку ошадкасу та райком, я, з квитками й прекрасним настроєм, попрямував до училища, по дорозі розмірковуючи, кого би мені запросити на концерт — віднедавна я був знову вільним, і цей факт тоді мене абсолютно не напружував: молоді вчительки та майстрині виробничого навчання якимось шостим відчуттям моментально усвідомили мою незаангажованість, хоча я не поширювався про неї, і проявляли інтерес до перспективного викладача літератури.

Учительська у профтехучилищах зветься чомусь — "педкабінет". Зазвичай там є пара столів, за якими ніхто ніколи не сидить — для чого тоді підсобка?, — вішак, завжди порожній, завуч і телефонний апарат. У майстернях таке приміщення зветься "кімнатою майстрів". Мастаки, як повсюдно звать майстрів петеушники, й поготів уникають "своїх" кімнат, як чорт ладану: там може чатувати старший майстер і, якщо у тебе немає занять, підвантажити позаплановою роботою, якої у майстернях завжди повно; до прямих посадових обов'язків майстра вона не входить, але виконують її, як правило, саме майстри.

У цих спеціальних приміщеннях в епоху немобільних апаратів найчастіше зустрічалися представники племені шанувальників телефонного зв'язку, які більшість робочого часу займали лінію приватними балачками.

Агнешка Болеславівна Цястковська була з тих, хто давав найбільше роботи місцевій АТС. Вона без жодних сумнівів окупувала слухавку й дзвонила чоловікові, коханцеві з Держкомітету, подругам і дочці — вісімнадцятирічній красуні-

студентці Віолетті. Сама ж Агнешка Болеславівна викладала суспільствознавство та основи економічних знань, у тридцять дев'ять виглядала на двадцять сім, вишукано вдягалася, подобалась чоловікам, ненавиділа власне паспортне ім'я Агнія, скомпрометоване, на її думку, відомою дитячою поетесою, і всіляко підкреслювала своє польське коріння. Вона саме засіла за апарат, коли я зайшов до педкабінету по журнал. Цього разу її розмова тривала на диво коротко.

— Де я тобі візьму? Преси в батька! — роздратовано жбурнула слухавку на апарат прекрасна полячка.

— Ти уявляєш, Олексію Володимировичу, — помітила мене вона, — Віолка за горло бере: дістань їй хоч один квиток на "Спейс" кров з носу. Мені звідки його взяти, якщо навіть у Держкомітеті допомогти не можуть!

Хто, такий всесильний у світі профтехосвіти, не міг дістати дефіцитного квитка, ні для кого не було секретом. Кажу ж вам: Агнешка Болеславівна була тоді жінкою рідкісної вроди...

"А чому б ні", — вирішив я.

— У мене є один зайвий квиток, — кажу, — і якщо ви не проти, я можу запросити вашу дочку.

Так ми й запізналися з Віолеттою. Вона мені сподобалася, та спочатку я поводився дещо скуто: таки дочка співробітниці, хто її знає, що вона подумає і, головне, скаже потім про мене матері?

Ми мали достатньо часу в запасі: навіть встигли випити кави у буфеті. Але ж мовчали вже і п'ять хвилин, і десять, і п'ятнадцять, наша мовчанка ставала загрозливою. Треба було хоч щось говорити, і я почав...

Тепер я точно знаю, що мали на думці радянські класики, сформулювавши легендарне "Остапа понесло" — зі мною тоді сталося саме це: вона сміялася до концерту, в антракті та весь час, поки я проводжав її додому. Де воно все бралось: жарти, анекдоти, байки з училищного життя, каламбури й гра слів — сам не знаю й понині. Віолетта подякувала за вечір

і пурхнула у під'їзд.

Назавтра я поцікавився в Агнешки Болеславівни, чи задоволена її донька концертом.

— Ой, вона вам така вдячна, — засяяла жінка. — Вона так захоплено розповідала, і навіть сказала: "Мамо, ти й не уявляєш, який Олексій Володимирович талалай!"

Отакої! Вона що, не розуміє: я намагався розважити її... Сказала б — дотепник, а то...

Це дещо зменшило мої враження від Віолетти, але я за пару днів таки подзвонив, наступними вихідними вивів її до театру Франка на модну тоді виставу "Моя професія — сеньйор з вищого світу". У райкомі, мабуть, мали на мене якісь види, чи просто звикли враховувати вашого покірного слугу, і доволі часто пропонували квитки, а я не відмовлявся: тепер у мене була чарівна супутниця для відвідин театру. Я вже почав подумувати, чи не атакувати мені Віолетту за всіма правилами залищання, як вона, йдучи з чергової вистави, раптом почала розповідати мені про якогось однокурсника, який у неї шалено закоханий, упадає за нею й зве заміж, а батьки в нього працюють у ЦК і зможуть подарувати чималеньку квартиру, машину та влаштувати їх після університету на роботу за кордоном.

— А ти? — питаю (ми тоді вже були на ти).

— Обмірковую пропозицію, — з серйозним лицем каже Віолетта.

Це сьогодні я розумію: хотіла вона тією оповідкою активізувати мене, а тоді промовчав, довів її до під'їзду, спантеличений новиною, ще й кілька днів не дзвонив. Квартира, машина, закордон... А що я міг запропонувати їй натомість? Наступного разу вона відмовилася від мого запрошення, потім її ніколи не було вдома, коли я дзвонив, а десь за півроку Агнешка Болеславівна урочисто повідомила, що її дочка вийшла заміж, і запросила колег після уроків до свого кабінету — відсвяткувати подію.

— Щиро вітаю, — сказав я Віолчиній матері, — але я, напевно, не зможу: до райкому викликають.

— Направду? — спитала жінка.

— Так, — збрехав я.

Агнешка Болеславівна дуже добре знала життя: вона глянула мені у вічі й сказала:

— Неправда, — потім чомусь зітхнула. — Боже, які ж ви, молодь, дурні...

Кілька років я не мав жодних відомостей про Віолетту, аж раптом вона сама зателефонувала:

— Привіт, як поживаєш?

Поживав я непогано: був вже завучем у престижній столичній школі з поглибленим вивченням англійської й досить часто друкувався зі статтями у російськомовній республіканській газеті "Комсомольское племя", а додаток до неї — "Рабочая смена" — щойно опублікував цілу добірку моїх віршів. У мене тоді був роман з однією жінкою (вона казала — стосунки), і я вже не так часто згадував Віолетту.

— Нормально, — кажу.

— Не одружився?

— Поки ні.

— А я розлучаюся, — повідомляє вона.

— Он як, — тільки й знайшов, що сказати.

— Він — кінчений! — палко заявляє моя колишня театральна компаньйонка.

Мене з тих пір і досі цікавить: якщо жінка живе три-чотири роки з чоловіком, а потім заявляє, що він — кінчений, чи може сама вона при цьому вважатися Кончитою?

Ми поговорили ще хвилин зо п'ять ні про що, типу того, якими класними були наші культпоходи, потім вона сказала, щоб я дзвонив, що телефон не змінився. Я не став того робити, а вона ще разів зо три телефонувала, а тоді знов зникла на рік. Я інколи дзвонив їй просто так, а вона мені — коли їй погано, тобто виключно коли вона залишалася одна після чергового шлюбу чи стосунків; ми зустрічалися, йшли на каву, бувало, що й з коньячком, інколи навіть — до мене додому, я вислуховував її, проводив балачкотерапію, співчував, жалів, але ніколи,

не гмикайте, дійсно — ніколи я не дозволив ані собі, ані їй навіть тіні думки про те, що між нами може бути секс чи, не приведи Господи, стосунки!

Так от. ...Варто було мені повернутися від Макса додому, одразу задзвонив міський телефон. Це була та само Віолетта, моя давня симпатія, дочка колишньої співробітниці.

— У мене до тебе є одна справа, — без преамбули почала вона.

— Термінова?

— Не дуже.

— То добре, — кажу, — бо я найближчі пару днів буду зайнятий.

— Я замовила квитки на концерт Тар'ї Турунен і хочу запросити тебе.

За ці роки вона теж таки непогано вивчила мої уподобання. Я не міг не зацінити жест: сама вона рок не любить.

— То це ж аж у вересні, а тепер тільки серпень, — дивуюся я.

— Так ти підеш? — підганяє мене дочка Агнешки Болеславівни.

— Піду, за однієї умови: ти не говоритимеш потім, що я — талалай.

— Досі пам'ятаєш? — дивується Віолетта.

— То як — станеш чи ні?

Вона розуміє, що я жартую, каже "ні" і дає відбій.

— Одна знайома, — пояснюю німцеві.

— Красива? — цікавиться Ріхрд.

Я показую йому фото, де ми разом сидимо в кафе, єдине у мене з її зображенням, досить недавнє...

— О-ла-ла! — захоплено роздивляється картку Ріхрд.

— Це — твоя...

Він не може підібрати слова, хоча в нашій мові за ці дні непогано напрактикувався.

— Ні, — хитаю головою я. — Ми прогавили той момент, коли це могло статись, а тепер немає сенсу міняти хороші

дружні стосунки на невідомо ще які — любовні.

Він мене знов не розуміє; що поробиш — практична натура.

Розділ 8. Ловити практично нема чого

Зелена "Шкода" прилаштувалася за нами від самого мого будинку. Вона пленталася за нашим повільним самоходом через усе місто від Позняків аж до площі Шевченка, і я вже почав міркувати, що час позбутися "хвоста", коли, виїхавши на трасу на Іванків, водій іномарки дав газу, легко обійшов нас і довершений чужоземний легковик швидко зник з поля зору. "Вирішили організувати комісію з урочистої зустрічі десь по дорозі чи в Іванкові", — здогадався я. Хлопці з агенції стають неприємно настирними.

Звісно, можна було звернутися до Сергія Єгоровича Синька, мого колишнього начальника — він тепер пішов на підвищення і вже неабиякий чин в "органах", ба й до самого Полковника. До речі, він давно вже генерал і зву я його Полковником лише за старою звичкою.

Мій Полковник чи той само Синько здатні швидко дати дрозда хлопцям з "Інспектора Лестрейда". Але! Від "жучків", якщо це їхня робота, вони відхрестяться: не наше, мовляв, ви що, ми такими незаконними штуками не займаємося; їздити тими само дорогами, що й ми, як і перебувати у моєму дворі, нікому не заборонено, і чого це я вирішив, що вони цікавляться саме нами: а може, ми слідкуємо не за вами, а за шахістом Петею — чи не він, бува, поцупив у гросмейстера Корягіна його улюблену щасливу шахівницю?

Вони самі полегшили мені завдання; я планував відриватись лісовою ґрунтовкою, знов використовуючи два мости та більший кліренс "волинки", а тепер просто розвернувся на сто вісімдесят та поїхав у зворотному напрямку. Я й не збирався до Іванкова, а просто морочив за допомогою прослушки голову "інспекторам": уже куплені через Інтернет квитки на літак, які можуть бути поїздки по райцентрах? Але в одному сумнівів не було: "жучки" — їхні!

Ріхард таки завважив, що ми їдемо назад:

— Що, помилилися дорогою?

— Геть помилилися, — кажу. — Сьогодні до Іванкова нема чого їхати, я згадав: вівторок у музеях — санітарний день. Краще зганяти в інше місце.

Якби моїм напарником був хтось інший: Олег Іваненко чи рудий Вітя Шухер, я би давно розкрив карти. А німець... Як ще він поведеться: може, злякається та припинить пошуки, чи наполягатиме повідомити куди слід...

Поки ми їхали містом, мій компаньйон із цікавістю дивився у вікно, а коли вирулили на знамениту трасу, він здивовано прочитав дорожній вказівник і повернувся до мене:

— Аеропорт?

— А що? Зганяємо на пару днів до Криму: може, вдасться з'ясувати, чого це пана обер-лейтенанта Карла-Отто фон Пферденкруп та його особистого перекладача фройляйн Марію Запшеченьську носило туди за дорученням генерала фон Штруделя, і чи не та це Марія. Принаймні, іншої Марії в оточенні твого родича за його перебування в Україні нам виявити поки не вдалося.

— Та Марія була селянкою, — переконано заперечив ймовірний спадкоємець.

— З чого ти це взяв?

— У заповіті чітко сказано: познайомився у Київській області.

— Саме так: познайомився. Але ніде не сказано, що вона — селянка. По-перше, у Київській області й міст повно, по-друге, у містах голодно було, городяни по селах розбігалися, а окупаційна влада намагалася їх силоміць повернути.

Пан-майже-Пферденкруп замовк і, мені здалося, навіть образився: він мовчав, поки ми під'їжджали до стоянки, домовлялися з охороною, ставили машину й чимчикували до кас.

Він тільки й спитав, чого ми не поїхали потягом.

— Квитків на найближчі три тижні немає — сезон, — таке пояснення протеже Кая-Уве та Момо цілком задовольнило.

Скільки там того перельоту від Києва до Сімферополя — це ж не до Буенос-Айреса або Вашингтона — не встигли політати, як миловидна стюардеса сказала припнутися пасками безпеки. Багажу у нас не було, залишивши пасажирів чекати свої валізи та сумки, ми вийшли з аеропорту й були атаковані бравим таксистом у тенісці з пальмами (як вона, хай їй грець, зветься?), ультрамодній років зо три тому. Він випередив групу своїх колег на два корпуси і поспішав застовпити клієнтів зі столичного літака.

— Ялта, Алушта, Ласпі, — випалив він, як кулемет.

— Етнографічний музей, — осадила його моя фраза.

— Па гораду не работаю, — скис він.

Почувши його "па городу", одні таксисти порснули від нас, як курчата від сусідського кота, а інші рядили таку суму, буцімто збиралися везти нас принаймні до Чернігова. Я цю породу вже знав: один такий пропонував минулого літа довести мене з Севастополя до Ласпі за триста гривень, а там не більше двадцяти кілометрів.

Ні, дорогенькі, я попрямував до дідуся на старенькій "трійці", що понуро стояла осторонь:

— Тридцять гривень до етнографічного музею, — впевнено називаю ціну навмання.

— Поїхали, — погоджується старий.

Я чудово розумію різницю між крутою іномаркою та літньою "Ладою", здогадуюсь, що справжній зиск браві кримські кебмени мають місяців п'ять на рік, поки є курортники, але хіба це означає, що я за півгодини досить простої роботи маю заплатити комусь більше, ніж сам заробляю за день?

До речі, виявилось, що навіть за київськими мірками тридцять гривень за таку відстань — пристойна ціна.

...Редакційне посвідчення столичної газети справляє небияке враження на тітоньку, яка перевіряє квитки у музеї.

— Нам, — кажу, — потрібний хтось з наукового персоналу, бажано — фахівець з археології.

Такого спеціаліста, старшого наукового співробітника, нам знаходять, і молодий симпатичний мужчина веде нас у двері з табличкою "Службовий вхід". У його малесенькому кабінеті, — стіл, шафа, пара стільців для відвідувачів, — я повторю фокус з посвідченням і представляю свого супутника:

— Ріхард Шваненвальд, режисер з Німеччини.

В принципі, я не так вже й прибрехав: звукоінженер чи звукорежисер — різницю розуміє лише фахівець, а слово "звук" я опустив для економії.

...Таке везіння інколи трапляється: хтось же виграє у лото "Потіха", знаходить скарби на власному городі, забиває вирішальний гол у фіналі чемпіонату світу, отримує Нобелівську премію чи завжди має шарові контрамарки до Київського театру української драми імені Івана Франка на вистави з Бенюком, Хостікоєвим, Задніпровським (хоч з одним, хоч із другим)... Нам пощастило не менше. Науковець представив себе:

— Богдан Тарасович Коропенко, до ваших послуг.

Я зробив круглі очі та видав:

— Невже — той самий?

— Ви чули про мене? — здивувався господар мікроскопічного кабінету.

— Аякже. Нам рекомендував вас як фахівця високого класу керівник Київської обласної археологічної експедиції, кандидат історичних наук Степан Мар'янович Гоняйло.

У "десятку"! В "яблучко"! Точно в ціль! Очі Богдана Тарасовича засвітилися, як підфарники братового "Луаза", він розчулився та був готовий до споживання, як у липневу спеку пиво з холодильника.

— Щоправда, Степан Мар'янович радив нам шукати вас в університеті... — додав я.

— Основна моя робота — там, — погодився науковець, — у музеї я лише на півставки, але тепер серпень, вступні іспити, а я у відпустці, от і маю щасливу нагоду більше попрацювати у фондах...

Он у тебе яка "щаслива нагода" — витратити відпустку на улюблену справу. А я у свої вакації гасаю, як Сірко ярмарком, всією Україною у пошуках міфічної коханої потенційного спадкодавця мого випадкового знайомого...

— Ми збираємо матеріали про видатного археолога професора Ізюмського-Инжирова, — беру бика за роги я.

— До сто десятої річниці? — здогадується старший науковий співробітник.

— Зокрема, і до неї, — битий жак, я виду не подаю, що уперше чую про ювілей. Добре хоч, що вистачило розуму подивитись в енциклопедії, як звать цього легендарного діяча: Гервасій Вікентійович.

— Взагалі-то, планується антологія "Видатні археологи України", — розвожу я далі. — І ми проводимо попередній збір матеріалу. Якщо вдасться вибити фінансування, книга вийде вже наступного року.

— Ви хіба не на літературні теми пишете? — виявляє приємне знайомство з нашою газетою вчений.

— Переважно на літературні, — ніяковію я від того, що змушений дурити хорошу людину. — Але від інших цікавих тем теж не відмовляюся.

Бачу — моєму співбесіднику приємно, що його улюблена справа небайдужа столичному журналістові. Даю собі слово написати статтю чи нарис до ювілею цього корифея археології та намагаюся трошки виправити становище:

— Якщо кошти не виділять, то буде цикл статей у столичних ЗМІ.

— Теж непогано, — киває Богдан Тарасович. — ЗМІ останнім часом приділяють недостатньо уваги висвітленню... Господи, тільки б не з'їхав на офіціоз і пафос!

— Проте, мені би не хотілося, пишучи про таке світило, збиватися на банальний переказ загальновідомих фактів. Кортить зробити яскравий матеріал із родзинкою, цікавий і читабельний. Ви мене розумієте?

Хто ж мене ще зрозуміє, як не віддана археології лю-

дина?

— Мені хочеться, — веду далі я, — зробити статтю з інтригою, з назвою, яка б гіпнотизувала читача, не дозволяла не прочитати ... Наприклад, "Таємниця експедиції" чи "Секрет професора Гервасія Ізюмського-Інжирова"!

— Ви маєте на увазі... — видихає співбесідник.

— Кримську експедицію тисяча дев'ятсот сорок першого року! — сам загоряюся ідеєю я. Та хто мені заборонить зробити такий матеріал? Були б кілька фотографій та пара-друга маловідомих фактів!

— Це трагічна експедиція, — зітхає мій візаві. — Усі знахідки втрачено, документів майже не лишилося.

Документи, звісно, штука хороша, особливо, з огляду — хто і за яких обставин їх писав. Пам'ятаєте, я згадував мого знайомого, бухгалтера Валерія Володимировича Соєва? Ще обіцяв принагідно розповісти про нього докладніше? Цей геній дебетів і кредитів, король проводок та корифей позитивного сальдо якось похвалився, що прізвище у нього — унікальне, і всі, хто його носить, є досить близькими родичами самого Валерія Володимировича.

— Та ну, — не повірив я. — Он у московських "Ізвестіях" був такий міжнародний оглядач — Віссаріон Соєв.

— Віссарка? — підняв брови бухгалтер. — Віссарка — мій троюрідний брат!

— Взагалі-то наше прізвище мало би бути — Сисоєв, — почав свою розповідь родич московського міжнародника. — Усі мої предки були Сисоєви. Аж до тисяча вісімсот шістдесят першого року. А тоді грянуло — цар волю дав! До села приїхав чиновник із повноваженнями. Разом із батюшкою та старою, помолившись у церкві, з пером, чорнилом та чистими бланками рушив він зранку селом, з хати в хату — виписувати паспорти! Лише уявіть собі: віками чекали цього! Та це було свято, не менше за Великдень! Селяни вбралися у найліпше, столи понакривали, стрічали цю трійцю хлібом-сіллю, як дорогих гостей! До столу запрошували, ображались на відмову.

А як вже сів, менше трьох чарок і пити непристойно.

Хата пра-пра-прадіда, Пафнутія Сисоєва, була від церкви шостою чи сьомою. Зранку він заради свята розговівся горілочкою і став чекати біля воріт: п'ять хат до моєї лишилося, три, одна... І від нервового напруження та нетерплячки бігав кожного разу, коли бачив, як до сусідів заходять воленосці, "румочку храпнути".

Коли процесія завітала до Пафнутія, достойно тримався лише батюшка, видимо, через постійне загартування, ціло-річне якісне харчування та внаслідок добрячої ваги. Ті двоє, староста й чиновник з міста, були вже тепленькі, але господар запрошував до столу, сам, до речі, також п'янений, а відмовитись сил у гостей уже не вистачало.

Скільки сиділи "гості дорогі", що пили, чим закушували — історія замовчує, але, судячи з усього, робили вони це під гаслом "за веру, царя і отечество", а саме: совісно, ревно, старанно, побожно й патріотично. Розуміючи відповідальність моменту, не матюкалися, не богохульствували, не билися й сороміцьких пісень не гармошці не грали.

Дійшла, нарешті, черга й до паспорта. Чиновник витяг ручку, чорнила, бланк, не без проблем сконцентрував погляд на папірцеві, намітився, куди писати, і запитав: "Як прізвище?" Хто з двох схибив: Пафнутій не був вже здатний правильно назватись, чи паспортист записати — до анналів не занесено. Проте виведено у графі було — "Соев", паспорт заховано за ікону, перевірити неписьменний екс-Сисоєв не вмів, а коли з часом усе з'ясувалося — міняти документ ніхто не став. Отже, усі Соеви — прямі нащадки Пафнутія, мої родичі!

...Бачите, яка історія? Так що — документи документами, а істина буває дещо інакша... А документи експедиції, як стверджував шановний Богдан Тарасович Коропенко, майже не збереглися.

Художня самодіяльність втратила свого героя:

— Майже? — з надією зазирнув я у вічі вченому. — Значить, щось таки відшукати вдалося?

Бачу — вагається старший науковий співробітник: має щось, має, високолюбий! Хотів, мабуть, сам статейку написати та у журнальчик тиснути! Встигаю підморгнути Ріхардові і б'ю доцента нижче пояса ... спокусливим аргументом. А ви що подумали? Що я можу беззахисного, ерудованого й симпатичного овоцефала вдарити рукою чи, того гірше, ногою у... гм... Хоча, навряд чи щось змогло би ошелешити поважного Богдана Тарасовича більше, ніж мої правдиві слова:

— Ми маємо абсолютно підтверджені дані, що у сорок другому році, одразу після окупації Криму, сюди була відряджена група у складі фахівця з археології та перекладача зі спеціальним завданням. Вам нічого про це не відомо?

Ключув, карась дипломований! Аж дрижаки його забили, а я — своє:

— І нам аж кортить перевірити версію про те, чи не по знахідки професора прибув цілий обер-лейтенант з особливими повноваженнями у питаннях археології від самого генерала фон Штруделя.

— Самого фон Штруделя... — луною відгукнувся наш науковець.

— Але ж — невідомо, які саме знахідки залишила в музеї експедиція... Знаємо лише, що — епохи Шагін-Герая.

— Та ні, це скарб був епохи Шагін-Герая, а окремі предмети — значно древніші, чи не часів самого Менглі-Герая! — палко заперечив Коропенко.

Хто цей Менглі, біс його знає, але ти упіймався, доценте:

— Невже? — продовжив свою виставу я і показав деякі знання з археології. — Отже, скарб лише випав не раніше правління Шагін-Герая! Тобто — у період Падіння Кримського ханства!

Дякую, мій шкільний учителю Аркадію Захаровичу! Укотре Ваші цікаві уроки допомагають мені! Уперше це було ще на вступних іспитах з історії, коли екзаменатор, легендарний (про що мені тоді ще не було відомо) Анатолій Фотійович Трубайко поставив одне конкретне додаткове запитання:

"Чому не істфак?" і заспокоївся, лише почувши про маму і бабусю — філологів: "А, так у вас — династія...."

Знавець історії та яскравий педагог, Аркадій Захарович вмів зацікавити своїм предметом і знаходив для цього час. А одного разу він розповів про скарби! Не десь на далекому острові, а тут, під ногами! Він говорив про причини, місця ймовірного випадання та роль скарбів в історичній науці. От знайшли, скажімо, під Конотопом горщик з монетами, і серед них — кілька італійських: значить, ці землі мали торгівельні зв'язки з Італією. Або — відомо з літописів про князя міста Чортополохів Олелька Кирпатого. А хто він був — посадник чийсь чи суверенний правитель, у пам'ятці не говориться. Так от: якщо ви потримаєте в руках карбовану ним його власну монету — не сумнівайтесь, кирпатий був властитель, а не призначений чиновник! Скарб завжди ховався на короткий термін з надією незабаром його зі схованки забрати! Ну, і таке різне! Завдяки своєму вчителеві я знав, що скарби випадають (так кажуть історики та археологи) і цим словом взяв Богдана Тарасовича, як син турецько-підданого — провінційних монархістів. І витяг з нього, що тільки можна було. Виглядає, пан Коропенко давно цікавився само тією експедицією, і знайшов навіть водія експедиції, місце розкопок, щоденник професора!

Але радіти було зарано: водій пам'ятав найменші дрібниці побуту, усі діла житейські (з ким спала практикантка Леся, хто з землекопів був п'яницею), пригадав, на яку базу їздив по продукти на своїй полуторці, що професор був лагідною ввічливою людиною, а завгосп — скнарою, і нічого — про археологію. Тоді чоловіка це не цікавило, а потім із розкопками жодного разу він більше не стикався. Місце розкопок було геть спалюжене вже в наш час чорними археологами. А щоденник професор Ізюмський-Інжиров вів у шкільних зошитах, і в онуки збереглися лише перший (початок експедиції) й останній (згортання табору, передача артефактів і від'їзд до Києва), списаний наполовину. Так що повного переліку знахі-

док встановити не вдалося. Згадується лише бунчук з двома хвостами, бухарська шабля та басма, яку професор хотів везти на Київ, навіть дзвонив до Академії наук, а йому не дозволили...

"Хна" і "Басма" — згадав я фарби для волосся, модні у радянських жінок за часів боротьби за естрадний Олімп між Майєю Кристалінською та Едітою П'єхою.

— Басма? — розіграв здивування я.

— Ну, тархан, — пояснив учений.

Я не знав, що басма й тархан — одне і те саме. Зате я пам'ятав третю назву цієї штуки.

"Тархан або пайцза, — сплив у голові голос мого шкільного вчителя, — це металева табличка з указом хана Золотої Орди або його вельможі. Могла давати право на правління якимось улусом, на проїзд територією ханства тощо."

— А хіба Гераї практикували тарханні ярлики? — чесно здивувався я.

— А чому ні? У записках згадується лише, що басма золота й належить до часів становлення держави Гераїв, а коли видана і кому... А в акті Надзвичайної комісії з розслідування фашистських злочинів на території Криму записано: "...розграбовано експозицію та фонди музею" і жодного слова — про знахідки професора...

Фото переритого мародерами місця розкопок, інтерв'ю з водієм, записки професора, акт — з цього дійсно можна зліпити цікаву статтю.

— Я можу розраховувати отримати з вашою допомогою копії цих безцінних документів для статті? — невинно питаю у доцента.

І поки він щось бекає-мекає штибу "безумовно, з превеликим задоволенням...", витягаю з портмоне роздруковане ще вдома фото припису, нахабно зняте у Київському архіві:

— Карл-Отто фон Пферденкруп, як нам вдалося встановити, нещодавно помер, і у нього не запитаєш, та якби нам поталанило розшукати його особистого перекладача фройляйн

Марію Запшеченьську... Може, вона ще жива і щось пам'ятає...

Богдан Романович шулікою кинувся на документ:

— Хвилиночку! — прочитав (не німецький текст: там на чистому полі ще у сорок сьомому році був зроблений російський переклад) і заходився накручувати диск старого гедеєрівського телефону. З третьої спроби йому вдалося додзвонитись:

— Здрастуйте, вельмишановна Антоніно Карлівно! Я думав, що він буде розводити свої інтелігентські балачки, але історик несподівано чітко, по-діловому виклав прохання пошукати матеріали на Карла-Отто фон Пферденкруп та Марію Запшеченьську, виклав необхідну інформацію, подякував і дав відбій.

— Ви до нас надовго? — поцікавився він.

— На превеликий жаль, завтра — літак на Київ, — зробив кисле лице я.

— А де зупинилися? — допитуює пан Богдан.

— Та поки що... Ми з аеропорту — одразу до вас.

— От і чудово, — зрадів доцент. — Зупинитесь у мене.

— Якось незручно, — зніяковів я. Німець сидів, мов кілка проковтнувши — він, здається, вже починав розуміти складність завдання, що повстало перед нами.

— Дуже зручно, — запевнив вчений. — Мої всі поїхали до родичів дружини у Карпати. Квартира порожня, ви нікому не заважатимете, і мені веселіше.

Він мешкав неподалік у двокімнатній квартирі на третьому поверсі стандартної п'ятиповерхівки. Ріхарда розчарувало, як скромно живуть наші вчені, та я не давав йому часу на роздуми: ми видзвонили того шофера експедиції, зустрілися з ним та взяли у нього інтерв'ю, мотнулися на таксі на місце розкопок (за дві сотні гривень той вранішній дідусь звозив нас за кількадесят кілометрів за місто), нафотали там свіжі сліди земляних робіт, заїхали у супермаркет, закупивши там усе, що треба. Що саме треба трьом чоловікам, аби повечеряти, ви,

думаю, самі знаєте.

А зранку задзвонив телефон; наш сучасний Геродот розмовляв секунд десять і повідомив:

— Хлопці, збирайтеся. Підемо до Антоніни Карлівни: деякі сліди знайшлися.

Кави ми все одно випили, хоч як поспішали.

Антоніна Карлівна виявилася літньою жінкою з тих, про кого напрошується визначення "з колишніх". Я би не здивувався, якби вона носила пенсне, але, виклавши на стіл товстого старовинного зошита, дама вдягла цілком сучасні окуляри у золотистій оправі. Які різні бувають архіваріуси — згадав я нашу кийвську знайому Тамару Іванівну Голубок. А ця пані на нас з Ріхардом майже не звертала уваги, розмовляючи виключно з поважним доцентом:

— Особи, які вас цікавлять, шановний Богдане Романовичу, фігурують лише в одному документі: перед вами книга реєстрації мешканців готелю "Національ" за тисяча дев'ятсот сорок другий рік: ось, будь ласка, — олівець, скерований тонкими сухими пальцями, торкнувся графі у зошиті, — прибуття, ось — виписка.

— Перепрошую, вони жили в одному номері? — спитав я.

Дама не удостоїла мене навіть поглядом:

— Сучасних журналістів, — з презирством процідила вона, — лише одне цікавить. У ті часи люди, тим паче — шляхетного походження, не могли дозволяти собі по відношенню до дам такі вільності, які б могли їх скомпрометувати! Звісно, у різних!

Я образився і замовк. Дуже мені треба знати якісь пікантні подробиці! Просто їхні різні номери у готелі дещо зменшують і так примарні шанси Ріхарда. Богдан Романович забрав ксерокопію сторінок реєстраційної книги, завбачливо підготовлену дамочкою. Він ще дякував, а я розвернувся та вийшов. Сучасні журналісти їй не подобаються! А ти читала хоч один мій матеріал, мише архівна? І я ще раз згадав Тамару

Іванівну Голубок — тепло, майже, як родичку. На неї тепер уся надія. Тут ловити практично нема чого — єдине ми довідалися: дядечко Пферденкруп з якоюсь Марією дійсно був у Криму!

Богдан Романович виконав свою обіцянку і передав нам копії своїх документів; він поривався поїхати провезти нас, та нащо людині час витрачати, багажу у нас не було, а номер мобільника літнього таксиста на "Жигулях" ми мали. Розпрощалися з доцентом і поїхали.

Розділ 9. Дас іст фантастіш!

"Літайте літаками "Аерофлоту!" — закликала колись радянська реклама. На місцевих лініях "Боїнги" не курсують, користуватись доводиться тим, що залишилося українцям у спадок від цієї, колись найбільшої у світі, авіакомпанії. Звісно, братам Райт або капітану Нестерову якась підтоптана "аннушка" видалася б дивом техніки, ба навіть — комфорту. А мене чогось дуже непокоїло, як сприйме мій німецький компаньйон турбогвинтового ветерана, який чесно відпрацьовує свій другий термін у небесах, наочно підтверджуючи старовинний постулат про надійність цивільного повітряного флоту. Та німець не переймався: він захоплено роздивлявся стюардесу з виразним бюстом і тонким перехватом, а потім пошепки повідомив: "В Україні дуже гарні жінки!"

Зробив відкриття, гідне Нобелівської премії! Без нього не знали... Але хай краще дівчатами милується, ніж потерту оббивку крісел розглядає.

— Гарні, — погодився я. — Дивись, тут свою Ізольду не забудь!

— ??? — закліпав очима Ріхард.

— Златокудру, офіс-менеджера вашого! Ти, до речі, збагнув, що ця дівчина сказала пристебнути ремені?

Він слухняно приторочив себе до крісла і з серйозним лицем зробив заяву, більш офіційну, ніж колишні заяви ТАРС:

— Ми з Лоттою восени одружуємось!

— Навіть якщо ти не знайдеш дядькову Марію?

— Моя наречена нічого не знає про спадок. Я не повідомляв їй про мету мого візиту в Україну!

— А що ж ти їй сказав?

— Що їду у сімейних справах, — з погордою за свою винахідливість каже він.

— І вона не поцікавилася, у яких саме?

— Ні.

— Дас іст фантастіш! — сказав я. Ріхарда колись дуже

здивувало, що ця звичайна на його погляд фраза в українців усталено асоціюється з німецькими фільмами для дорослих. Видно, йому такі їхні фільми, безсюжетні та механістичні, теж не подобаються, бо після тієї розмови він жодного разу дасіст-фантастишем свого захоплення чи здивування не висловлював. Мірно загули двигуни, я надів навушники, клацнув перемикачем і заплющив очі. "Ти мене любіш...", — заспівав прямо у вуха колишній кумир. Років двадцять тому він був всюди: на ТБ, на радіо, на обкладинках журналів. Потім тихо десь подівся: чи то творча криза спіткала, чи то якийсь телепень вирішив, що він — "неформат". І лише зрідка, прориваючись на телебачення з сольниками, він, як і раніше, радував своїх прихильниць, яких, до речі, завжди вистачало на повний зал, своїм специфічним теноральним баритоном: " Я люблю те-бя до сльоооооз!"

Про нього майже не писали вже газети, з нечастих трансляцій спостережлива людина могла би зауважити, як дорослішають прихильниці Колишнього Кумира. Але для них він залишається тим само хлопцем з буйною чуприною, вони не помічають його зайвої ветеранської ваги, не такого легкого, як колись, співу у верхніх регістрах, вони засипають його, бажаного й улюбленого, квітами, і кожна так само, як і колись, вірить, що це він співає саме про неї : "...твой печальний силует, Мадонна!"

Це вони, дівчата 80-х, дорослі вже, але молоді ще й красиві (як он подруга моя Віолетта), колишні дівчиська часів горбостройки, гідні найбільшої поваги за вірність митцеві у скрутні для нього часи, хоча, можливо, і не усвідомлювали ніколи, що були потрібні йому тоді значно більше, ніж він їм.

...Шасі торкнулися землі і я прокинувся. У залі аеропорту, коли ми пройшли через негустий коридор зустрічаючих і попрямували до виходу, я раптом крізь скло дверей побачив Віолетту. От ніколи не думав, що елегантна дочка ви-тонченої полячки Ангнешки Болеславівни пофарбує голову у брутальний нахабно-мідний колір і вульгарно вбереться у ко-

ротку спідницю та блузку з відвертим декольте. Вона курила біля входу у термінал, ковзнула по мені байдужим поглядом і витріщилася на мого німця. Ми проходили повз неї, а вона жодним чином на мене не відреагувала, розглядаючи Ріхарда, буцімто це не заштатний звукорежисер, а принаймні, Кріс Кельмі або популярний у 90-і роки чемпіон японських єдиноборств Набухіко Такада.

— Ви не підкажете, котра година? — спитав я у неї перше, що спало на думку.

— Мужчино, у вас годинник на руці, — відшила мене вона тоном кінозірки, якій не дають спокійно пройти по вулиці набридливих нікчемних поклонників.

— Ще не перевів з токійського часу, — кинув я їй, ображений, поспішив на стоянку. Я таки озирнувся, — хотів би я подивитись, як би ви тут не озирнулися, — моя давня подруга байдуже дзвонила з мобільного телефону.

Ми були відсутні добу, за якимись складними підрахунками парковщиків змушені були заплатити за дві, але в оплату мийка машини точно не входила. Мене трохи гризло усі ці дні, що я так і не змив з братової "волинки" копачівський ще пил, а тепер вона сяяла, як у ката... очі в березні, коли він на дах лізе. І дощу в Києві не було.

Висновок міг бути лише один: у нашій машині нишпорили, причому — вночі, а зранку побачили, що залишили сліди на пилюці і не вгадали нічого кращого, ніж помити її.

— Ти помітив, як та дівчина біля аеропорту схожа на твою подругу з фото? — раптом видав Ріхард.

— Не схожа, — несподівано розлютився я: приятелька з фото ніколи б так не вдяглася і не поводитися би, як Віолетта сьогодні!

А ти не такий вже простий, мій іноземний компаньйоне! Я ще раз глянув на термінал: тієї, кого я хотів побачити, там вже не було.

— Що ще ти помітив, спостережливий ти наш?

— У вас кращій сервіс, ніж я думав: авто не тільки охо-

роняли, його ще й помили!

— Ніколи й ніде у нас на стоянках авто безкоштовно не миють! — здивував його я. — І мені не подобаються послуги, яких я не замовляв.

А кому подобається, коли, наприклад, у поштову скриньку напихають реклами, яка тобі не потрібна, чи газет, які ти не читатимеш? Що людина, яку ти не вповноважував, лізе до твоєї скриньки?

Добре, якщо у "луазі" лише нишпорили. А як щось підклали, і, лишень ми сядемо до нього, приїде наряд міліції ...

— Нумо в охорони, — кажу Ріхардові, — з'ясуємо.

— Я заступив о восьмій, і ваша машина була чистою, — запевнив черговий.

Ну, за яким бісом мені усі ці пригоди? Легінь, не виключено, отримає мільйони, бароном стане із замком, родоводом, гербом і легендарним предком, пораненим у сідницю, а мені-то що з того? Він мені витрати компенсує? Якщо до салону вночі пакет з якимось "драпом" підсунули чи ствол "брудний" — за життя потім не відмиєшся. А цей до авта суне. Я його — цоп за рукав!

— Не торкайся її. Ходімо, — кажу, — до кафешки: кави вип'ємо й за життя поговоримо.

Там, за філіжанкою кави, я йому і вивалив: про зелену "шкоду", про атаки на мій комп, про здорованя, який ішов за нами до метро. Про "жучки" у квартирі. Лише про "інспекторів" промовчав.

— Ти, — кажу, — або розповідай все, або на фіга воно мені треба? Хто може бути зацікавленим у тому, аби ти не знайшов ту Марію?

Розгублена мармиза імпортного звукоінженера була вичерпною відповіддю.

— Може, нам до поліції звернутись? — несміливо запропонував він.

— У Німеччині звернемось, бо тут поліції немає, міліція лише, — я витяг мобільного та набрав Полковника. Коротко

переповів те, що тільки-но говорив німцеві. Цьому довго пояснювати не треба:

— До машини не підходь, зачекай півгодини.

Вони не спізналися ані на секунду: рівно за тридцять хвилин на стоянку залетів білий "фольксваген-транспорт", з нього повилазили вправні плечисті молодики. А з "опеля", який тихенько підрулив слідом — сам Полковник. Він тримав мобільного, а за мить — мій заверещав рінгтоном.

— Ти де? — поспішав мій засекречений друг.

Ми підійшли, віддали ключі, і його хлопці заходилися вправно нишпорити в нутрощах всюдиходу. Не встигли ми з Полковником закурити, як на стоянці опинилися міліцейський капітан, двійко сержантів, знайомий нам вже хлопець зі "шкоди" і... Віолетта. Вся група майже бігом прямувала до "Луаза".

— Ти хто? — ошелешив міліціанта Полковник.

— Капітан Петренко, — отетерів на секунду той.

— Троє дітей, — продовжив за капітана мій друг фразою з відомого анекдоту і тицьнув йому просто у вічі посвідчення.

Небагато є капітанів, які, стикнувшись з генералом, хай з іншого відомства, не розгубляться. Наш Петренко — знітився:

— Чому — троє? Лише одне.

— Непорядок, — гмикнув Полковник. — І що ж вам від нас треба?

— Ми маємо сигнал щодо цієї машини, — сказав міліціонер.

— Ми теж, — запевнив генерал. — А це — хто? — показав він на здорованя і Віолетту.

— Поняті, — відповів Петренко.

— Відійдіть і не заважайте спецоперації, — наказав Полковник. — Якщо справа стосуватиметься вашого відомства, ми повідомимо куди слід.

Я чомусь не міг подивитись у вічі Віолетті і втупився у її

декольте. Ніколи нічого між нами не було, і не роздягав я її ніколи, але, правди ніде діти, у виріз не раз заглядав; присягаюся — цю родимку я бачив уперше.

— Я повинний доповісти по інстанції, — невпевнено заявив капітан.

— Повинні — доповідайте, — байдуже погодився Полковник. — А тепер — можете йти разом з понятими — у нас свої є, — показав він на нас з Ріхардом.

Менти з "понятими" змушені були ретируватись, а жвавий молодик із колючим поглядом, що порпався у нашому самоході, доповів Полковникові:

— Товаришу генерал, крім цього — нічого немає.

"Цим" виявилася коробочка з травою; ви розумієте, про що йдеться — звісно не про кропиву чи м'яту..

— Ваше? — окинув знахідку поглядом Полковник. Ми тільки головами покрутили — ні, не наше.

— Оформляйте, майоре, — кинув він гостроокому. — А ти, Олексію, заяву напиши просто зараз. Що у твою відсутність машину відкрили, а ти побоюєшся переслідувань за свою журналістську діяльність і просиш нас перевірити авто.

Ніколи не бачив, щоб так оперативно оформлювали папери.

— Все, можна сідати? — кивнув я на "волинку".

— Краще хай він сідає, — гмикнув Полковник і вказав на жвавого. — Бо хто його знає, може вони тебе зупинять на першому ж перехресті. А ми вас підвеземо, все одно повз Пожняки їхатимемо.

Розділ 10. Процес пішов

Отакої! Спочатку талалаєм обізвала, потім випурхнула з-під носу заміж за якогось мажора, з'являється раз на сто років з оповідками про чергове нещасне кохання, а сьогодні зробила вигляд, що знати мене не знає, ще й опинилася у компанії, яка хотіла мене підставити з тими гербаріями. Якби не Полковник — убралися б ми з паном спадкоємцем по самісінькі халяви! Ще питання, чи випадково вона була з тим легенем у "понятих" в міліціантів, і кому, власне, тоді дзвонила. Те, що міліцію могли використовувати "в темну", підкинувши спочатку сумнівну коробочку нам у салон, теж досить ймовірно. Чим мотивувалася вона, вчиняючи так — не знаю.

Збагнути рушійні сили, причини й аргументи, якими керується жінка не те що у своїх вчинках, а навіть у словах — чоловік не в змозі.

Цієї зими святкували ми в редакції Новий рік. Бачу — один молодий колега не п'є, а лише імітує, вмочує губи у малесенький келишок вина, та рідини там не меншає.

— Петре, — під'юджую я його, — ви, я бачу, не тільки від куріння відмовилися, але і від випивки. Якщо ще від жінок відмовитись — можна глибоко зосереджуватись на літературній творчості, ніщо не заважатиме.

— Нещасні ваші жінки, Олексію Володимировичу, — втручається молода симпатична поетеса, — якщо ви порівнюєте випивку, куріння і — жінок!

— Вкусила, — констатую. — Відчутно. Але я у відповідь кусати не буду.

Та настрої, настрої-то був трішечки зіпсований. А вона ж — не просто жінка, вона — прекрасний поет, хай не розуміє, але як може не відчувати, що, ставлячи жінок у цей ряд, чоловік не має на увазі конкретної особи, і взагалі — жінок як таких, що для нього цей перелік — лише підкреслювання чоловічої спроможності, козацької волі та сили... "Гей, наливайте повнії чари...", "Пиймо, брате, грай музико: нам-бо все одно...", "Нам

не завадить чарка вина", "Проміняв він жінку на тютюн та люльку...", "Веселіє на Русі єсть — пити"" — не чула такого ніколи, чи що?

І ще. Вона каже у множині — жінки. Їй здається, що їх у мене — безліч, легіон? А насправду одночасно більше однієї ніколи не було. Ну, майже ніколи. Та й то, якби кожен донжуанській успіх чоловіки відмічали якимись позначками, як от снайпери — зарубками на ложі гвинтівки, а льотчики-винищувачі — зірочками на фюзеляжі літака, я би у Покришкіних чи Червоних баронах не ходив.

Я насправду не дуже вірю чоловічим оповідкам про походеньки й перемоги над прекрасною статтю, бо знаю лише одного мисливця за спідницями, в якого слово не розходиться з ділом: котру намітить — обов'язково буде його. За багато років нашого знайомства у нього була лише одна осічка, "недача", як здивовано визначив він сам.

Коли ця людина (не буду його називати, особистість видна, а раптом ви його знаєте) говорить, що не пам'ятає усіх своїх партнерок, але їх — точно понад тисячу, я вірю. Бо бачив — любить він жінок і вміє їх брати, а вони за це люблять його.

— А у мене їх було не дуже багато, — кажу я раз цьому донжуанові столичного розливу, — але до кожної було трепетне почуття, я пам'ятаю запах волосся кожної своєї жінки, відчуття її шкіри на долонях, модуляції голосу, смак поцілунку.

— Отакої, — здивувався спец по зваблюванню. — А я не те що імен — облич багатьох не пам'ятаю. Знаю: тоді-то і там-то — було, а яка вона, як звучить...

Він помовчав і каже:

— А ти, виявляється, гурман.

— Зовсім ні, — заперечую. — Я люблю жінок, але — не кожну.

І з грудня, з тієї вечірки, кортить мені запитати у молодій симпатичній поетеси, як би вона хотіла: стати однією з тисячі жінок, з якими "було" — як у нього, чи пам'ятною та

неповторною — як у мене?

...Гостроокий поставив машину у дворі, піднявся з нами до квартири зі справжнім сканером і швидко знайшов ще два "клопи", дрібніші, іншої моделі — у коридорі та у міському телефоні. Очевидно, вони були встановлені від самого початку, просто кустарний пристрій їх не відчув — усі "маячки", залишені мною перед від'їздом, залишилися недоторканими, як деякі офіційні посадові особи. Ріхард розгублено дивився то на мене, то на молодика. "Ти хотів поліцію, — промайнуло у мене в голові, — ось тобі спецпідрозділ секретної служби".

Не треба бути академіком, аби зрозуміти: такі пристрої, що їх натикали у мій холостяцький барліг, далеко передавати сигнал не можуть. Приймач має бути десь поряд. Чому я про це раніше не подумав?

Усі мої вікна виходять у внутрішній двір будинку, і з моєї лоджії прекрасно видно його весь: зеленої "шкоди" сьогодні немає. Робочій день, ще й пора відпусток — під будинком всього пара машин. Це перед першим вересня їх насунеться, як набоїв до обойми — впритул: ні проїхати, ні пройти. Ще й на пішохідні доріжки постають... Хамство, звісно, і почалося воно з центру міста відповідно до рішення влади про дозвіл ставити машини на тротуарах, залишаючи не менше двох метрів для проходу людей. Та вони п'ятдесят сантиметрів не завжди залишають! Не можу второпати: з якого дива паркування у місті — це проблема пішоходів, а не виключно водіїв?

Так от: у дворі стояло всього кілька машин. Привернув увагу бордовий мікроавтобус "Соболь" з тонованими вікнами і антеною на даху — щось раніше я його тут не бачив.

Майор вийшов до мене в лоджію з сигаретою, перехопив мій погляд, підкурив, а тоді — гмикнув:

— У вірному напрямку думаєш.

Здається, у Полковника закрутилася своя гра: а чому, власне, ні? Є іноземець, який гасає Україною у пошуках невідомо чого в товаристві сумнівного журналюги, котрий заради

красного слівця у статті розмазує по стінці Національний рейтинг "Фоліант року", обзиваючи його "Самодіяльністю у метеликах", і є приватна детективна агнеція, що слідкує за цією парочкою, незаконно використовуючи при цьому новітні спецзасоби, і підкидаючи їм до машини зразки флори підозрілого походження...

Хіба це не привід спецслужбі зацікавитись усім, що відбувається?

Мій мобільний запіпікав про есемеску. "Зайди о п'ятій: здається, з тебе кава", — повідомляв комп'ютерний геній Макс. По тому, як косував майор на екран мого мобільного, я зрозумів, що "працес пашол", як любив говорити останній Президент колишнього СРСР. У хлопців бравого Полковника вже, скоріш за все, були якісь плани і щодо прихованих мікрофонів, і щодо приватних агентів, і нас, грішних.

Я прикрив балконні двері (у мене там подвійний склопакет із так званою "ручкою курця", а на вулицю — рами з одинарним), показав майорові очима на стіни, він зрозумів, просканував приміщення і кивнув головою — "чисто".

— Слухай, — кажу, — як тебе звуть?

— Зви мене Віталієм Валентиновичем.

— Що будемо робити: з "подарунками" і взагалі?

— Попрацюємо, — каже серйозно.

Я ще не вирішив, чи говорити усе цьому Валентиновичу, а він:

— Знаєш, яка улюблена примовка у нашого Ігоря Олеговича?

Ігор Олегович — так звать Полковника. Звісно знаю:

— Наїстися лайна по саме "не хочу".

— Правильно. А друга?

— "Взявся за груди — гаварі што-нібудь"

— Це я до того: якщо ти вже звернувся до нас — відкривай карти, розповідай усе! — резонно заявляє Майор Валентинович. Як і той Штірліц, що був колись заслуженим штурманнфюрером радянського телебачення, я теж не

люблю, коли мене "держат за болвана в старом польском преферансе".

— Зазвичай "падають" обидва партнери, — пред'являю свій аргумент.

— О'кей, — колоритно, як Микола Березень, погоджується той. — Я скажу шефові, і все, що він вважатиме за потрібне, ти знатимеш.

Його шеф — мій друг Полковник. На ваш "о'кей" у нас є свій "зер гут":

— Тоді — поїхали!

Бачу — він не усе зрозумів.

— До архіву, бо якщо їх цікавить, що ми робимо, то слід це і робити... От тільки як нам від тих агентів відірватися: це стає важче й важче.

— А ми тепер не будемо відриватися, — скалиться Віталій Майорович. — І їм не дамо.

... Який же я був радий бачити миловидну Тамару Іванівну Голубок після тієї кримської дами Антонини Карлівни!

— Ви знаєте, Олексію Володимировичу, — винувато усміхнулася вона, — у нашому архіві на цю Марію Запшеченьську нічого не виявлено. Але я зателефонувала подрузі з Архіву Вищих органів влади — у них там є спеціальна картотека на зрадників і нацистських посібників.

Жінка подивилася на Ріхарда:

— Вона ж допомагала окупантам..

Пришиблений подіями останніх днів, майбутній німецький барон кам'яно мовчав.

— Так от, є данні на вашу Марію.

Хоч би ця Марія виявилася нашою і всій цій історії настав кінець!

— Там є відомості, — вела далі Тамара Іванівна. — Вона виявилася фольксдойче — німкенею, яка жила за межами Третього рейху. У них і карточка на неї є, і справа.

— Так що, їхати туди?

— Мені переслали факсом деякі документи. Якщо вас

вони не задовольняють... — витягла з шухлядки кілька папірців жінка.

...Через силу стримуючись, я повільно взяв папірці: протокол допиту — почитаємо потім; анкета якась — мало зиску від неї, як ми не знаємо жодних даних про нашу Марію; фото — анфас і у профіль. Через факс поганенько передалося, але розгледіти можна. Тридцятип'ятирічна суха блондинка з тонкими губами. Це не вона — не та, що нам треба!

Показую зображення Ріхардові, він розчаровано зітхає.

— Якщо вас цікавить подальша доля Марії Запшеченьської, — радить архіваріус, — то можна звернутися із запитом до російського архіву правоохоронних органів чи до нашого архіву СБУ.

Ми подякували привітній Тамарі Іванівні, подарували коробку цукерок і, сховавши до сумки папери, вийшли.

На вході нам зустрілися двоє спортивних хлопців. Упіймавши мій стривожений погляд, майор пояснив:

— Наші люди попрацюють кілька днів у архіві. І якщо хтось питатиме, чим ми тут цікавилися, вони прослідкують, аби питали ввічливо.

Процес пішов — згадую я ще раз невдатного генсека.

Розділ 11. "Аста лавіста, бебі!"

Якби мені, уродженцеві Печерська, хтось сказав років п'ятнадцять тому, що я житиму на лівому березі і любитиму свій район, я би не те що не зрозумів чи не сприйняв такого твердження — я би навіть образився.

Спальні райони — хай то Сихів, Чертаново чи Троещина — завжди викликають в уроджених городян недовіру. Старі міста приростали колись цими адміністративними одиницями, так і не спромігшись поширити на них ані свій архітектурний стиль, ані спосіб життя, не говорячи вже про манеру спілкування чи навіть говірку. Там завжди виникала власна субкультура, може, зовні і не ворожа відверто до сталої місцевої, але різоче відмінна, для мешканців старих районів незрозуміла, чужа і майже завжди неприйнятна. З часом її носіїв стає більше, ніж старожилів, і будь-яке місто втрачає свій особливий шарм і колорит, перетворюючись потроху на галасливий мегаполіс, схожий на усі мегаполіси світу.

Так було й у Києві: Поділ, Печерськ, Євбаз і Бессарабка, навіть колишні передмістя: Шулявка, Соломенка, Деміївка та Звіринець — розгублено й трохи здивовано дивилися на Нивки, Дарницю, Відрадний, Святошино, Оболонь, Троещину, Вітряні гори, Харківський масив і Теремки, яки стрімко оточували їх, і на мешканців цих мікрорайонів, доволі відмінних від киян. Тепер у Києві вже нікого не дивували люди, які штовхалися у транспорті, кидали де прийдеться недопалки, лізли без черги (а колись вони, черги, вишиковувались у столиці навіть на тролейбусних зупинках), плювали на тротуари і таке інше. Перелік цей безкінечний, і він тільки зростає з часом, тому продовжувати його — жодного сенсу: я думаю, ви вже все зрозуміли.

Звісно, не всі корінні мешканці мого міста — цивілізовані європейці і завше чинять виключно культурно і правильно: сам Володимир Мономах юнаком дряпав банальне граффіті на стіні Софійського собору: "Ох тяжко мені"; далеко

не всі кияни першого покоління — блюзніри та невігласи; хтось же пише геніальні пісні про Київ: "...дорогими для мене стали хвилі Дніпра", будує унікальні київські мости, вигадує нові методи зварювання, робить неймовірні операції на серці, перемагає найкращих у світібоксерів — надважковаговиків, талановито грає у театрі Тев'є-Тевеля чи Кіна IV і все таке інше.

Трохи інша річ — Позняки. Років п'ятнадцять — двадцять тому тут були якісь плавні, луки, озера, старі русла Дніпра навколо невеличкого села. У середині дев'яностих кияни, попродававши грошовитим зайдам-нுவоришам квартири у центрі, віддали свої гроші тресту "Київміскбуд" (це — ніяка не реклама, як, може, хтось подумав, це, шановні, вже — історія!) і незабаром переїхали сюди, у нові багатоповерхівки. Тут ще довго тримався справжній київський дух: сусіди вітались у ліфті, ніхто не смітив на подвір'ї і не кидав недопалків з балконів. Час вимиває киян і звідси, а розважальні заклади, що з'явилися поруч, здається, довершують справу. Але за цей час я встиг полюбити Позняки, а вони — потіснити у моєму серці район мого дитинства та юності — Печерськ.

Я чудово розумію: усе, що відбувається з моїм містом — історична закономірність, і незадоволеним буркотінням: "Паннаєххаллііі!" — тут нічого не зробиш, і, як каже зіркова Дарія Матибджі: "Майже ніколи не є навпаки" — але старого шляхетного Києва, який я ще трішечки-трішечки застав, мені невимовно шкода.

...Вже на Позняках я спитав у Майора Валентиновича:

— А ти що, тепер у мене житимеш?

Може, це і не було би зайвим у нашій ситуації: хто його знає, що ще можуть утнути ці дурисвіти, після сьогоднішніх подарунків у "Луазі" від них можна чекати будь — якої капості, але... але попитатися в мене чи хоча би повідомити — можна?

— Як скажеш, — як кіт, мружиться молодик.

— Тоді зайдемо, хлопці, до магазину, продуктів підкупимо.

— Ми самі, — чомусь вирішив підлеглий Полковника,

а я не заперечував: витяг свій "Вінстон" і задимів, ставши подалі від входу до супермаркету й роздивляючись здоровенний транспарант на фасаді: "Вілла" хойте!" ("Вілла сьогодні" — означає) з нереально красивими зображеннями продуктів і цінами — перекресленими старими і яскравими новими.

Отак: у моїй хаті самотнього чоловіка неждано-негадано тимчасово мешкатимуть аж троє чоловіків!

Не подумайте, що у мене келія ченця-самітника: бувають в ній і друзі з дружинами й дітьми (а частіше — без них), бувають жінки. Самотність не від того, що нема з ким провести час, випити чи, даруйте, переспати. У мене є з ким спати. Приходить одна жінка, Світланою звать. Ми обоє чудово розуміємо, що ми — коханці, і це більше, ніж просто партнери, але катастрофічно менше, ніж закохані; і що, можливо, ще ми — приятелі. Ми свідомі того, що все у нас — тимчасове, несправжнє, таке, що ні до чого не зобов'язує. Що наші взаємини — не "стосунки", а ліки від самотності й данина фізіології. "Для здоров'я", — напівжартома каже Світлана. Вона дуже симпатична, і як жінка мені подобається. Ерудована, вдягається зі смаком. До того ж вона належить до улюбленого мого сексотипу і збуджує в мені бажання. Тіло у неї — супер: струнке та пружне, але не худе, а шкіра — неймовірно гладкий прохолодний єдваб. У ліжку у нас — ціла симфонія з варіаціями, експромтами, імпровізаціями, а інколи, у куражі — з акробатичними етюдами.

Та того замало. Бо я ніколи не відчуваю нестачу чогось аж надто необхідного, коли Світлани немає поряд, не сумую за нею, якщо ми не бачимось через мої чи її від'їзди, мене не цікавлять її оповідки про роботу в Департаменті, про подруг, їхніх дітей і телепнів-чоловіків, і я пропускаю їх повз вуха, як і вона мої. З нею легко: їй не треба нічого пояснювати — вона сама усе розуміє, і навіть на приготувану мною ранішню каву виходить з нашого першого спільного ранку, і завжди вчасно. Ми психологічно сумісні і розуміємо одне одного з миттєвого погляду. Я дуже ціную її і вона, здається, відпові-

дає мені тим самим.

До всього цього нам не вистачає лише малесенької дрібниці: *ми не кохаємо одне одного!* Спокійно зустрічаємося раз чи два на тиждень — і нам цього досить. Наявність у моєму житті Світлани жодним чином на позбавляє мене самотності, а лише дещо прикрашає її.

Поки я курив біля супермаркету, розмірковуючи, як казав горбань з фільму про Шарапова, про справи наші скорботні, хлопці накупили їжі, як потерпілі від розвиненого соціалізму у найвищій і останній його фазі — стадії тотального дефіциту. Вони винесли три здоровенних яскраво-жовтих пакети з тим само написом, що й на транспаранті: "Вілла хойте!" Ну, точно вирішили підірвати економічну стабільність молодій державі через знищення продуктів харчування шляхом пожирання. Або Майор Валентинович надумав у мене надовго прописатись, не зважаючи на відміну в Україні інституту прописки як такого.

Ми занесли харч у кількості місячної норми харчування в'єтконгівського сержанта до хати, інженер з самої Германщини заходився хазяйнувати на кухні, а я вискочив до Макса.

— Тільки не питай мене, як я це зробив: бо пояснювати довго, як програмістові — про переваги верлібру, — одразу обумовив правила Макс. — Коротше, IP, з якого намагалися зламати захист твоєї машини — це сервак кампанії "Іспектор Лестрейд". На ньому у них — сайт, електронна пошта і таке різне, а під ним — мережа, невеличка — десяток машин. Сайт — нічого цікавого, презентація послуг, що надає фірма, та реклама, а електронка... В основному, вони риються у брудній білизні місцевих багатіїв: хто кого з ким зраджує, не гребують замовним пошуком компромату на конкурентів своїх клієнтів, і лише в одній скриньці, яку, до речі, на відміну від інших, регулярно чистять, знайшлося дещо цікаве...

Юний геній простягнув мені кілька аркушів, роздрукованих на принтері. Англійською. Я мав напружитись: про мою англійську ми вже говорили.

Чого там тільки не було! Просто таки — "Алекс — Юстасу"! На джімейлівську скриньку Salkhan від самісінького приїзду Ріхарда повідомлялося майже про усі наші пересування і переговори у квартирі. Що цікаво, ми у них проходили під псевдо Турист і Шофер. З огляду на те, що залишивши у братовому гаражі свого "фольксвагена", Ріхард за кермо практично не сідав, вони попервах вирішили: німець просто винайняв мене разом з машиною для поїздок, потім, правда, розібралися, але псевдо вже не міняли.

Наші переслідувачі так і не дізналися, куди ми їздили в Обухівському районі, не дочекалися нас в Іванкові, не підозрювали, принаймні ще до сьогоднішнього ранку, що ми знаємо про їхнє існування, але досить швидко знайшли нашу машину на стоянці біля аеропорту і вирахували нас у списках пасажирів, навіть — встановили номер зворотного рейсу.

Вони повідомляли Salkhan-ові, що поведінка Туриста свідчить про те, що він знає, де шукати доказ. Я ще слухав у літаку старі хіти і шлягери, а вони вже провідали, що ми були у Кримському архіві і повідомили тому (чи тим), копії яких само документів там отримали. От і скажіть, що у чоловіків немає інтуїції! Мені одразу не сподобалася ця Антоніна Карлівна. А от можливості "інспекторів" дещо напружили.

А той Salkhan відповідав, що через Спілку Народу Німеччини отримав документальне підтвердження, що під час II світової війни дядько Туриста мав зв'язок з об'єктом, але, через складні обставини не зміг вивезти об'єкт до Німеччини.

І весь час нагадував, що друга частина гонорару шановним партнерам може бути виплачена лише у випадку, якщо доказ буде знайдено.

Я аж розізлився. Конспіратори бісові: доказ, об'єкт! І означають ці секретні слова дівчину з минулого століття!

Я сховав папери до кишені, домовився з Максом посидіти, коли мої гості заберуться, сказав "дякую" і повернувся додому. Хлопці тим часом накрили чудову поляну і терпляче чекали

— Бачив? — загордився Віталій Валентинович. — Сідай та будемо починати!

Дивлячись на неповторної краси композицію, натюр-морт, ікебану і сервіровку, створену хлопцями з наїдків, зелені, невибагливого мого посуду і, звісно, кількох пляшечок, довершену до тієї найвищої межі, на яку здатні голодні чоловіки, тобто — всього багато і все під рукою, я не став заперечувати. Є якійсь кайф у вечері в суто чоловічій компанії: товсто покремсана ковбаса, хліб — величезними скибками, здоровецька миска з митими огірками, помідорами та зеленню, картопелька у мундирах, сальце з проріззю, і, по приколу, екзотика спеціально для Ріхарда — кілька у томаті. Та, звісно, яєчня — апофеоз холостяцької вечері. І — жодних салатів, бо їх приготування забирає час!

Пити горілку спекотного літнього вечора — збочення, але ми таки допили Ріхардів "Корн": нащо йому даремно стояти у холодильнику, — а далі тішили себе пивом. Налаштований на найгірше покійним дядечком-спадкодавцем, який під час окупації потерпав від відсутності в Україні доброго пива, Ріхард був вражений розмаїттям місцевих сортів улюбленого напою майора Пферденкруп і їхньою переважно пристойною якістю. Він куштував один сорт, другий, третій (сам же понакупляв у супермаркеті) і не міг сказати чогось поганого. І знаєте, що дивно? Німець не знав, що пиво можна пити з таранькою. У них для цього — солоні сухарики, якісь горішки, і максимум — сир. Солоня риба до пива стала для нього відкриттям не меншим, ніж сільська нерафінована олія в салаті на столі у копачівського голови. Та й то, хіба з нею зрівняється будь-яка рафінована: оливкова, кукурудзяна, горіхова — яка там ще буває? Тараньку, я так думаю, купив передбачливий майор.

Пиво активізує нирки — незабаром Ріхард пішов "помити руки". Я одразу витяг з кишені роздруківку переписки між Salkhan-ом і "інспекторами" і простягнув Віталієві. Той продивися, гмикнув і голосом з американського кіно видав:

— Хочеш про це поговорити?

Я показав пальцем спершу на вухо, потім на підвіконня, під яким ховався ворожий "жучок", а майор зробив заспокійливий жест, витяг зі своєї сумки прилад з CD-плеєр розміром, натиснув якусь кнопку на панелі, встановив під вікном на підлогу і демонстративно дав прихованому мікрофону дулю:

— Аста лавіста, бебі!

— Радіус дії невеликий: метрів сім — десять, — пояснив він, — але на цій відстані отакі штуки пригнічуються надійно.

— Тобто, на кухні можна спокійно розмовляти: вона всього вісім квадратів. А сусідським телевізорам поміх ми не наробимо? — поцікавився я.

— Не знаю, — байдужо посміхнувся Віталій. — Треба проконсультуватися в техслужбі...

Не питаючи дозволу, молодик склав папірці учетверо і заховав до нагрудної кишені:

— Ми не можемо ждати милості ат природи...

— Тобто? — не зрозумів я цього мічурінця.

— Поки що ми лише захищалися; подивимось, як вони працюють другим номером.

"Другим номером" в єдиноборствах називають того, хто будує свою тактику поєдинку від оборони. Є купа майстрів, які само так б'ються; парадоксально, але той, хто атакує, часто густо більш уразливий і незахищений. Не вірите? Не збираюся нікого переконувати: передивіться самі бій гіганта Миколи Вілюєва з невеликим, але спритним і технічним Русланом Чапаєвим.

Знайти слабкі місця у захисті, грамотно продумати атаку, змусити суперника помилитись і залишити шпарину, ефективно скористатися нею, а самому не наразитися на контратаку — вищій пілотах для атакуючого.

Що саме збирається заподіяти майор, я спитати не встиг. Наш німець вийшов з туалету з просвітленим лицем. Потім він довго і старанно мив руки у ванній кімнаті, а коли пересвідчився, що вони чисті, як у хірурга, зайшов до нас у

кухню. Він блаженно і трохи дурнувато усміхався.

— Ще пивка? — лагідно і приязно запропонував йому Віталій Валентинович. — З рибкою?

І, поки Ріхард розмірковував, налив йому повного кухля.

Раптом заверещав дверний дзвінок: впевнено, весело, нахабнувато.

— Нікого не чекаю, — зронив я і пішов відчиняти. Не повний вже я бевзь, щоб у нашій ситуації навстіж розчинити двері перед першим-ліпшим, не подивившись, хто там.

...До такого я таки не був готовий: просто в імпортну оптику вічка весело усміхалась моя давня подруга Віолетта.

Розділ 12. Дочка Агнешки Болеславівни—2

Вона, у "маленькій чорній сукні", вигаданою жінкою усіх часів і народів, у модельних тупельках на високих підборах, з мініатюрною дамською сумочкою, стильною зачіскою і загадковою легенькою півусмішкою, була приваблива й еротична, як Дженіфер Тіллі. І фігурка у неї, як на мене, анітрохи не гірша. А волосся було знов її природного кольору — вівсяної соломи.

— Ти не сам? — одразу відчула вона сторонніх людей у приміщенні.

— Хлопці знайомі з Німеччини приїхали, — сказав я так, аби на кухні розібрали мої слова. — Заходь.

— Може, я іншим разом? — засумнівалася Віолетта. Востаннє вона була у мене позаминулого року:

— А буде той раз років за декілька, — не погодився я, переступив через поріг і за руку просто завів її до помешкання.

— До речі, привіт, — сказала дочка колишньої співробітниці і поцілувала мене у щоку. Добре, що я сьогодні перед архівом хоч поголився!

Поцілунок при зустрічі — наша давня з нею традиція, позбавлена сексуальної складової, але сьогодні в неї був такий вражаючий вигляд, неймовірний парфум і лоскотно-невловимий жіночий запах, що я мимоволі захвилювався. А втім, завжди відчував від неї запах жінки.

У кожної людини є особистий, лише їй притаманний запах, який наш ніс досі відчуває ще з прадавніх віків, коли від того залежали життя і смерть, от тільки свідомість відмовляється ідентифікувати його за непотрібністю, і лише підкірка вперто сигналізує нам про нього, а ми інтуїтивно сприймаємо ці сигнали, від яких і залежить наше перше, найвірніше, враження від людини. І якщо людина не подобається нам з першого погляду — це її запах сприймається нами негативно. І навпаки. Що там пахне: гормони-феромони — не знаю, але пані, аромат якої ти відчуваєш само як запах жінки, буде збуд-

жувати і приваблювати тебе завжди.

Так от: Віолетта з першого дня пахне мені жінкою. Якщо бути до кінця відвертим перед собою, не лише вона. Он і Світлана також, і ще дехто... Але жодна — сильніше. Тільки одного разу за відомих вже вам обставин я відмовився визнавати це — саме у той день, коли не пішов до кабінету Агнешки Болеславівни, де вона "виставлялася" за весілля дочки.

Моїм хлопцям Віолетта, очевидно, теж пахла. Ріхард витріщився на неї нерухомо, як з мармуру виструганий, і мовчав, наче язика проковтнув, а Віталій Валентинович заходився підставляти їй стільця — звісно, біля себе.

— Дякую, я вже поближче до Олексія Володимировича, — грайливо відмовилася жінка і підсіла до мене, таки досить близько.

— Представляю тобі Ріхарда Шваненвальда, звукорежисера з Берліна, і пана Віталія... е-е-е-е... — як сказати, вирішував я, — не "офіцера" ж "спецслужб"?

— Експерта з організаційних питань, — допоміг мені вискочити на сухе майор. Він простягнув Віолетті візитівку, потім подумав і видав кожному з нас теж по одній. "Віталій Валентинович Славнорибський, експерт-аналітик вищої категорії, тел. моб. ...", — було написано на ній.

— Віолетта, моя хороша знайома, — відрекомендував я її хлопцям.

— У нас є пиво, а також вино і коньяк, — згадався мені недоторканий запас з холодильника, котрий ми не подужали у день приїзду Ріхарда.

— Мабуть, трішечки коньячку, — визначилася колишня прихильниця групи "Спейс". Я дістав зі свого "Лібхерра" пляшку і лимончик. Прекрасно знаю: коньяк не охолоджують, але куди ми його, нетверезі, прилаштували у перший день, там він і переховувався, очікуючи на прихід Віолетти. А майор експертної служби вже і лимончик нарізав прозорими кружальцями, і пляшку відкоркував, і дамі налив. Ще й присутнім пропонує. Сам весь час — Віолетто та Віолетто. І дивиться на

неї вологими очима, як бичок на теличку під час гону. А голос став такий оксамитово-вкрадливий... Де він взявся на мою голову, знавець етикету!

Маячня якась: я ж знаю, що вона не в обителі живе, в курсі ж про її амури, як і вона про мої, ми ж давні друзі, але вперше до неї на моїх очах заграє інший мужчина, і мені це до люті неприємно.

А стегно в неї — пружне та гаряче.

— У вас, Віолетто, форми, як у Мерілін Монро! — видав експерт з полювання на "жучків" і, як виявляється, на красивих жінок. Причому, одразу видно — вищої категорії!

— Невже? Ви мені лестите — загадково заблищала очима дочка викладачки економіки.

— Мерілін Монро відпочиває! Ви тільки уявіть, скільки б їй було тепер років! Усі принади повсихали би вже, — кажу і не можу втриматись: зазираю, начебто хочу пересвідчитись у своїх словах, сусідці у виріз. Диво дивне: родимка, яку я помітив сьогодні вранці, відсутня.

Вона весело кокетувала з "аналітиком з організаційних питань", теревенила про щось з Ріхардом, а сама — намагалася догодити мені: то краший шматочок підкладе, то приборе щось зі столу. І стегном притиснеться, а то й персами.

Мені зазвичай вдається відчувати час, а тут глянув у вікно — вже вечір вечоріє, довго, мабуть, ми сиділи...

Експертний майор, якщо чесно, просік ситуацію навіть раніше за мене (кажу ж — відчувався досвідчений джигун) і не те щоби прив'яв, але попустився, і жартував легко, невимушено і, треба віддати йому належне, дотепно.

Я колись збирався атакувати Віолетту, але так і не зробив цього. Невже тепер вона вирішила... Віддаючи перевагу джинсам і футболкам, вбралася, як кінозірка — для кого?

У мене в хаті є вихід з кухні прямо на лоджію. За проектом його не було, — з кімнати лише, — та, коли будинок заселявся, ним ще вешталися будівельники, я заплатив — і вони зробили. З кухні він більш потрібний, хіба ні?

Раптом Віталій Валентинович підвівся:

— Ми з Ріхардом підемо на балкон, покуримо.

За весь час, що німець тут, я жодного разу не бачив, щоб він курих. Але він встав і слухняно вийшов за майором.

...Давно мене ніхто так пристрасно не цілував, так со-
лодко і, відверто кажучи, так бажано. На хвилю мені згадався
її вранішній холодний тон в аеропорту, але розмірковувати
про те у мене не було ані часу, ані можливостей. Скільки вони
там викурили — не знаю, але через дверне скло їм було пре-
красно видно, що діється в освітленій кухні, і хлопці мої делі-
катно не входили.

А коли нам вдалося відірватись одне від одного, Віолетта
пристрасно зашепотіла:

— Ходімо скоріше до спальні!

— Але мені треба...

— Вони здогадаються прибрати, а як ні — я потім...

Вранці...

— Та ні, мені треба у душ — я з дороги не мився...

— А я була у душі перед тим, як їхати до тебе. Ти кудись
їздив? — між іншим спитала вона.

Знов загадки, розв'язувати які мені у той момент не кор-
тіло:

— У відрядження. Йди, я швиденько!

Попередні пестоці звелися до мінімуму: не до них було.
Ми кинулися одне на одного, наче хотили надолжити одразу
все за роки, проведені нарізно. Це було просто пристрасне
з'єднання, без змоги стримуватись і хоч якось контролювати
себе. Які там техніки — саме шаленство у найпростішій пози-
ції. Виявилося, що вона, кохаючись, кричить, але мене абсо-
лютно не обходило, чи подумують щось мої квартиранти,
лише розпалювало ще більше.

А потім ми лежали, притиснувшись одне до одного і
мовчали.

— Якби ти тоді сказав не йти за того мажора заміж, —
раптом видала вона, — я би не пішла. Мені ніколи крім тебе

ніхто по-справжньому не був потрібний. Чого ти тоді промовчав? Стільки років згаяли!

Я чудово зрозумів коли це — тоді.

— Я не мав що запропонувати тобі замість його закордону, квартири і машини.

— Хіба це головне? — провела рукою по моїй щоці вона.

— А як не головне, нащо ж ти пішла за нього?

— Я ж не винна, що він кликав, а ти — ні, він говорив, що я найліпша у світі, а ти мовчав, він щодня дарував квіти і освідчувався у коханні, а ти розповідав про ваших дурнуватих петеушників, буцімто я про них від матері нічого не чула... Як не за тебе — мені було байдуже за кого.

Я, звісно, не спитав, чого їй аж так кортіло заміж, що вона ладна була вийти за першого ліпшого, навіть якщо той, хто подобався, не поспішив з пропозиціями. Ще образиться... Але логіки я не просік.

Трохи відпочивши, ми знов захотіли одне одного. Якщо ви думаєте, що розповідатиму, хто кого куди цілував, яких місць на тілі торкався і у яких позиціях все сталося — ви сильно помиляєтеся. Те, що відбувається між чоловіком і жінкою в ліжку, розголосу не підлягає. Ніколи не розумів я того ж Олександра Сергійовича, котрий залицявся, упадав, вірші складав: "Я помню чудное мгновенье...", а коли таки добився свого, написав другові: "Нарешті я її трахнув..." — з усіма подробицями. Не зважаючи на всі поетичні звитяги автора, такий вчинок, як на мене — абсолютне свинство.

Вранці хлопці сиділи у своїй кімнаті тихо, як мишки. Посуд вони таки здогадалися помити. Віолетта вийшла до кави у моєму махровому халаті, завеликому для неї десь на три розміри. Коли ми вже закінчували снідати, я наважився:

— Слухай, а чого ти вчора в аеропорту зробила вигляд, що не знаєш мене?

— Вчора? Я два роки не була в аеропорту — здивувалася Віолетта. — А вчора я весь день сиділа на роботі, втекла трохи раніше додому, потім забігла до перукарні, і — на таксі до тебе.

Дивно: подібність вражаюча, голос дуже схожий, я навіть не запідозрив що це — інша людина. Я розповів їй про вчорашню зустріч: без деяких подробиць, звичайно.

— Кажеш, викапана я, тільки вульгарно вдягнена і волосся пофарбоване у рудий колір? — перепитала вона. — Дуже схоже на Ілонку.

— Хто це — Ілонка?

— Ти не знаєш? — здивувалася Віолетта. — У моєї мами є сестра-близнючка, тьотя Ліза, за паспортом вона Єлизавета, але зве себе виключно Ельжбеткою.

Я згадав її маму — Агнешку Болеславівну — і не здивувався.

— Ілонка — дочка тьоті Лізи, моя ровесниця, — вела своє Віолетта. — Ми з дитинства дуже схожі, нас навіть плутали. В юності ми з нею відпочивали на дачі (у них дача на Осокорках, на 107-й Садовій), так одному хлопцеві голову морочили: то одна піде на побачення, то друга. І він жодного разу підміни не помітив. Слова красиві говорив, у коханні освідчувався. А одного разу приходимо ми удвох і питаємо: "Так у котру з нас та закоханий?" Треба було бачити його розгублене обличчя!

"Гуманні ви були дівчата", — подумав я.

— Тоді нам здавалося, що це дуже весело, — як відчула мої думки Віолетта. — Тепер я думаю інакше. Потім ми закінчили школу, я вступила до університету, а вона — до якогось технікуму на "Діловодство", потім працювала десь у міліції, здається у паспортному столі, її звідти за щось поперли, а тепер — у якійсь приватній детективній агенції. Ми останніми роками майже не спілкуємось, ти ж бачив, якою вона стала. Як ти міг нас переплутати?

— Не переплутав: я і поняття не мав про її існування, а тому прийняв її за тебе.

Вона глянула на настінного годинника і застішила:

— Ой, я ж на роботу можу спізнитись!

Я провів її до метро, і там, перед входом, Віолетта по-

спішно чмокнула мене у щоку:

— Я ввечері подзвоню!

— Не подзвониш, а переїдеш з речами, — заперечив я.

Вона мить мовчала, мабуть, прикидаючи кількість речей у сучасної жінки, а потім підсумувала:

— Я не впораюсь. Мені треба зібратись.

— Ну добре, біжи, бо спізнишся. Я зателефоную тобі на роботу, тоді і домовимось.

Вдома Ріхард зустрів мене словами:

— Ти ж казав, що вона — лише подруга.

— У нас тепер так дружать, — не втримався майор.

— До вчорашнього дня була подругою, — не почув його іронії я.

...У жінок таки потужна інтуїція: я не встиг ще перевзутися у домашні капці, як мені подзвонила Світлана:

— Привіт, як справи?

— Слухай, у мене до тебе є дуже серйозна розмова.

— Саме серйозна? — перепитала вона.

— Дуже, — відповідаю а сам судомно міркую, як їй сказати.

— У тебе з'явилася інша жінка, — здогадалася моя тепер уже колишня коханка. Їй відомо було про існування Віолети:

— Я завжди знала, що одного дня вона прийде і забере тебе у мене.

— Даруй, так сталося.

— Тобі нема за що вибачатися. Я все розумію. Досить тривалий час нам було добре разом — дякую тобі за те. Щастя вам, — і повісила слухавку.

Розділ 13. Головна знахідка

Вдень ми не криючись мотнулися до Іванкова. Отрядна директорка краєзнавчого музею переглянула Ріхардові фото і сказала:

— Чи наша дівчина, не знаю, а от чоловіка цього я десь бачила. У нас величезна фотоекспозиція, присвячена Іванкову окупаційного періоду, давайте переглянемо... Ці картки нещодавно надійшли до нас з Німеччини...

На величезних стендах, заповнених фотографіями, барон фон Пфферденкруп відшукався досить швидко: з якимось дядьком у білому халаті вони вели вулицею корову, а от Марією і не пахло. Було одне фото місцевих дівчат з німецькими офіцерами, але Марії серед них не знайшлося.

Майор з цікавістю роздивлявся зображення, і я не втримався:

— Добре, що ці картки були у Німеччині і не потрапили до рук твоїх колег років шістьдесят тому...

Віталій Валентинович промовчав. На Ріхарда ж історичні картинки справили неповторне враження: ось горить міст через Тетерів, а тут — вже лише палі від нього з води стирчать, задоволені німецькі офіцери на "опелі", похорони якомусь лисого дядька — усе село зігнали, мабуть посібник окупантів, поліські хати, сумні люди, двійко німецьких солдатів з вівчарками на ганку, зморена бабця плаче біля хвіртки, мішки вантажать на підводи, а тут — вже на кузов вантажівки, худобу зігнали у центр села (зрозуміло, для чого)...

Старожилів у Іванкові з тих, що знала директорка музею, майже не лишилося: хіба що жінка, яка фотографувалася з офіцерами, — так вона давно несповна розуму, — і кілька стариків, що були дітьми у ті часи. Баронової Марії ніхто не пізнав — поїхали ми додому, облизавши макогона.

Вдома майор поміняв батареї у своєму пристрої, дочекався, поки Ріхард вийде з кухні, і повідомив:

— Ми організували їм проблеми з ліцензією: мають тер-

міново переоформлювати. По лінії податкової у них почалася ревізія. Якщо впливуть якісь цікаві документи — нас повідомлять. Вони зреагували моментально: було уже кілька дзвінків від доволі високих посадовців... Але одна зачіпка для позбавлення ліцензії таки є — їхня спецмашина (мався на увазі бордовий "Соболь") і досі стоїть під твоїм будинком. А дозволу на прослушку приватним фірмам ніхто ніколи не дає — законом заборонено.

— А що з Ріхардовими пошуками?

— Я звертався до нашого архіву і до пошукової служби Червоного Хреста: фахівці в один голос твердять, що даних на розшукувану особу катастрофічно бракує. Хіба що на телебачення, на передачу "Шукай мене" написати, але у нашого німця, здається, часу на те немає...

— Повне маваші в голову, — не сподобалися мені продиктовані експертом-аналітиком умови задачі.

Наш німець, здається, і сам усвідомив марність подальших пошуків через абсолютну їхню безнадійність. Він раптом заявив, що за пару днів буде збиратися додому — жив без мільйонів, якось і далі проживе.

Я плюнув на все і поліз у ванну, залишивши неприкаяного Ріхарда, який, здається, внутрішнє змирився з тим, що йому не бути багатієм і не носити титулу та прізвища Пфеденкруппа.

Тепла водичка розслабила мене, я заспокоївся і задрімав. А коли, нарешті, вибрався з ванної кімнати, виявилось, що вже сьома вечора. Я вийшов на лоджію і набрав з мобільного Віолетту. "Абонент знаходиться поза межами досяжності", — повідомив неприємний жіночий голос. Тоді я набрав їхній домашній.

— Ой, а Віолки немає, — по секрету повідомила мені вочевидь вже обізнана про нашу головну новину Агнешка Болеславівна. — Годину тому їй зателефонувала сестра і призначила зустріч.

— Яка сестра? — похолов я.

— Двоюрідна, Ілона, — підтвердила мої підозри колишня перша красуня усієї київської профтехосвіти.

— Я вас дуже попрошу, Агнешко Болеславівно, коли вона прийде, хай мені зателефонує.

Знаючи пристрасть шановної викладачки суспільних дисциплін поговорити по телефону, я чемненько попросився і дав відбій. Майже одразу заверещав міський.

— Слухай уважно, журналісте, — глухо пробубонів невідомий мені чоловічий голос. — Якщо ти хочеш отримати свою дівку, ти виконаєш усе, що ми тобі скажемо.

— Кажіть, — відповів я.

— Ти віддаси нам свою знахідку, а ми тобі — Віолетту.

— Яку знахідку?

— Не мороч нам голови! Дві години тому твій фріц дзвонив до Німеччини якомусь Каєві-Уве і сказав, що днями поїде додому, що поїздка була дуже корисною, а головну знахідку зробив ти! Німецьку ми теж знаємо, зрозумів? Отже, віддаси її нам, інакше ...

Я не став питати, що значить інакше, а лише:

— Що саме я маю вам віддати?

— Не придурюйся, ти і так нас дістав. Знаєш, де причал "Високовольтна"?

— Так.

— За півтори години привезеш туди золоту пайцзу зі знахідок професора, інакше... — і зв'язок перервався.

Майор Віталій Валентинович вислухав новину і моментально оцінив ситуацію:

— Лайно.

— Саме так, — погодився я і визирнув з вікна лоджії: у дворі стояв лише "Соболь", а "Шкоди" не було. — Викликай своїх хлопців, хай накривають тих радистів разом з апарату-рою.

— Ігор Олегович попереджав, що ти — імпульсивний. А як же дівчина?

— Я, здається, знаю, де її шукати, — витягаю свою

дев'ятиміліметрову дуру з гумовими кулями з сейфу. — Вони призначили зустріч на причалі "Високовольтна", там колись приміські катери зупинялися. А дівка, що буцімто "пойнятою" була, коли нам в аеропорту "травку" підкинули, працює в при-ватному детективному агентстві.

— Ну-ну? — підганяє мене майор. — А ти звідки знаєш?

— А вона, виявляється, Віолчина двоюрідна сестра!

— Вони дуже схожі. Я ще вчора помітив. І, якщо чесно, вирішив, що це одна і та само дівчина. Яку таку, думаю, ти гру затіяв? Вибач, кажи далі!

— А у тієї сестри — фазенда знаєш де? Дачний масив Осокорки, 107-а Садова! Це — у п'яти хвилинах ходу від того причалу!

— Шанс є, — погодився Віталій і витяг зі своєї сумки, з якою ніколи не розлучався, таку волину, що я ніколи і не бачив, перевірів її і засунув ззаду за брючний ремінь.

— Стечкін? — вихопилося у мене.

— Вітчизняний, "Форт-мурена"! Ріхарде, сидітимеш вдома і носа не висовуватимеш! Замкнешся на всі замки! А тепер вийдіть звідси обидва, мені треба подзвонити!

За хвилину ми вийшли у під'їзд, піднялися на п'ятнадцятий поверх, звідти — на горище, перейшли ним до іншого парадного, яке виходить не у двір, а на вулицю, і непоміченими (а я ще сміявся колись, архітекторів профанами називав за те, що під'їзди нашого будинку виходять на різні боки) пройшли на автостоянку.

Ці спритники з агенції "Інспектор Лестрейд" знали про Ріхардів "фольксваген", про братову "волинку", але вони не здогадувалися про старенький "ковровець" з коляскою, котрий чесно відслужив у Державній службі охорони і, списаний, дістався мені за копійки за допомогою того-таки підполковника Синька. Київські байкери, з якими я познайомився позаторік на їхньому фестивалі і про яких написав серію репортажів, відремонтували мені цього ветерана радянського мотоциклетного мистецтва, і він жвавенько бігає, куди мені потрібно: на

рибалку, на дачу до друзів, на село до сусідів. Але сьогодні він мав відвезти нас із Віталієм у найважливішій для мене справі.

Речі відчують своїх господарів — мій мотоцикл завівся з першого разу й понісся, аж у вухах засвистіло! Як молодий, він намотував на колеса вулиці і проспекти: Гмирі, Григоренка, Бажана, Колекторну, Підлипку! Ми повернули на сади, і я заглушив двигун:

— Далі пішки, реве дуже — почують!

— Ну ти даєш, гонщик, — зняв шолома і виліз із коляски майор-аналітик.

Я не був тут кілька років, і сади за цей час дуже змінилися: чимало ділянок скупили багатії і набудували здоровених особняків. З якоїсь там "лінії" (на дачах під Києвом чомусь завжди — "лінії" і "садові") ми повернули на 107-у таки Садову і побачили знайому вже зелену "шкоду", припарковану біля непоказного дерев'яного паркану. Будиночок — типової побудови середини сімдесятих: низ — цегла, другий поверх — дерев'яний.

Сусідня дача — не те щоб кинута, але якась недоглянута: мабуть перші господарі постарили чи померли, а діти приватизували земельку та й очікують, коли ціна на неї виросте... Он бур'яни по груди і замка на хвiртці немає. Ми в неї — тільки шасть, і тихенько на чотирьох — у потрібний нам бік. Між дачами колись був паркан, та дерев'яні стовпчики вже давно підгнили і ціла секція завалилася у траву.

До зустрічі на пристані ще майже година, а тут на нас не чекали, навіть двері не зачинені. На першому поверсі — кухня, комора та їдальня — і ніде ні душі; сходами тихенько — на другий поверх. Віталій позаду йде, це і правильно — прикриє. Засклена веранда, з неї — ще одні двері — до кімнат. Хотів тихенько прочинити — рипнули, хай їм грець! — і переді мною, як з води, той, з метрополітену.

Лівою долонею — за лоба його і штовхаю — догори і назад, аби рівновагу втратив, а правою — під борлак безжально, ще й ногою по підвісках добавив. Завалюється він,

хрипить; у найближчі хвилини — не боєць. На гуркіт другий вискакує — здоровенний, як бізон. Лусь його правим боковим не довго думаючи в голову, та де там, такого з кулака звалити — хтось із славетних братів потрібний. Відмахується здоровань рефлекторно — лечу я через усю кімнату, зношу по дорозі старенький стіл разом із стільцями і гальмую, лише спиною зустрівшись зі стінкою. А він, така машина, на мене пре. Де той напарник, чорти б його забрали? Це тобі, думаю, Олексію, не теревені про Вілюєва з Чапаєвим правити, тут діяти треба: стрімко, нестандартно. Вихоплюю пушку: гевал аж пригальмовує від несподіванки, і тут ззаду на потилицю йому потужно і стрімко обрушуються плазом здоровенні садові граблі часів незабутнього Леоніда Ілліча, за якого металу на інвентар не шкодували! Звісно, у даному випадку краще було би повернути суперника лопатою, та що Віталієві Валентиновичу потрапило під руку, тим він і заглив. Отримавши повноцінного нокаута, боєць завжди падає долілиць! Цей гепається так, що аж шибки у старенькому будиночку задзеленчали. "Іпон!" — кажу я Віталієві, що у перекладі з самурайської означає — чиста перемога, кричу йому: "В'яжи їх!" — і з ноги відчиняю двері до другої кімнати. Крім двох жінок, там нікого немає. Моя прекрасна полячка бачить мене з револьвером і розбитим носом, розвертається й закочує своїй поганій копії здоровенного ляпаса.

Тепер у нас троє нокаutowаних, а кайданки у пана Віталія виявляються лише одні. Зате у бездонній сумці — цілий моток господарського скотчу. Ми швиденько сковуємо першому — моему — за спиною праву ногу з лівою рукою, замотуємо здорованя липкою стрічкою, як кокон, а залишками надійно прикріплюємо до стільця Ілону.

— Уявляєш, вона, сестра, викликала мене на вулицю, а ці двоє запхали до машини, мобільного забрали і викинули, а потім сюди привезли! — не може заспокоїтись Віолетта.

— Фіалочко, — кажу, — усе вже минулося.

— Нічого собі — минулося: у тебе все лице в крові і ніс

на очах розпухає.

— Порівняно з тим, що зробив пан експерт зі штангістом, що й досі у відключці, я відбувся малою кров'ю на чужій території.

На вулиці характерно заторохтів дизель. Ми дали Віолетті граблі ("Котрий смикнеться — лупи по голові"), збігли сходами і причаїлися біля дверей.

До дачі підкотив білий "фольксваген-транспорт", — той само, що був в аеропорту чи його рідний брат, — зупинився біля зеленої автівки "агентів", з нього вистрибнув Полковник, за ним — кілька хлопців, усі у камуфляжі.

— Шефе, у нас порядок, — озвався Віталій і показався начальникові.

— Проїдьте на пристань, гляньте там, — наказав Ігор Олегович комусь у мікроавтобусі і попрямував з бійцями на дачу.

— Тих, з "Соболя", вже взяли, — повідомив він майорові, потім побачив мене, підморгнув і потиснув руку.

Була ще одна невідкладна справа, котру необхідно було зробити саме зараз. Я витяг мобільного, — слава Богу, не розбився у бійці, — і набрав свій же хатній.

— Ало, — невпевнено відповів Ріхард, який ще не знав про наші блискучі перемоги.

— Слухай, що ти мав на увазі, коли говорив сьогодні Каєві, буцімто я зробив головну знахідку? Що такого я знайшов?

— Як — що? — здивувався німець. — Ти ж знайшов Віолетту!

Розділ 14. Добросовісний замовник

— Сьогодні я ще переночую у вас, — повідомив нас із Віолеттою майор Віталій, — про всяк випадок, а завтра, я думаю, потреби вже не буде.

— Ти не проти запросити пана експерта до нас? — підморгнув я недавній полонянці.

— Не проти, — усміхнулася вона. — Він нам не заважав. "Навряд чи він може сказати щось навзаєм", — єхидно подумалося мені.

— А що станеться завтра, від чого потреба ночувати у нас відпаде? — поцікавився я в майстра роботи граблями.

— Якщо схочеш — подивишся, — загадково відповів той.

Хлопці у камуфляжі вправно завантажили до мікроавтобусу затриманих, причому здорованя досі явно "вело", а під оком у нього напухала чималенька гематома. "Шкоду" теж вилучили — як речовий доказ.

Що далі люди Полковника робили на тій дачі — не знаю, ми утрюх потихеньку пішли до кинутого "ковровця".

— Візьміть шолома, — запропонував жінці Віталій. — Бо ваш друг так їздить, що я мало не впісявся з переляку.

— Дякую, — грайливо усміхнулася весняна квітка. — Я намагатимусь такого не допустити.

Моя найважливіша знахідка сиділа у люльці старенького мотоциклу, вбравши голову шоломом, як короною. Куди мені було поспішати — ми їхали повільно, не силуючи перетомленого недавньої шаленою гонкою двигуна. Я завіз їх під самий під'їзд, дав Віолетті ключі:

— Йдіть додому, а я мотоцикла поставлю. І матері подзвони, попередь, аби не хвилювалася.

— Який рішучий командир у мене з'явився, — засміялася вона.

— Я довго над тим думав — аж вісімнадцять років! І дістався висновку — з тобою інакше не можна.

Дорогою зі стоянки я зустрів шахіста Петю.

— Володимировичу, — каже, — сьогодні у дворі таке було: справжнє "Маскі-шоу!" Бачили, кілька днів під будинком мікроавтобус стояв? Так його штурмом спецназ брав! Ми думали, він порожній, а в ньому, виявляється, терористи сиділи!

...Віталій під протокол (ми з Віолеттою розписалися, а Ріхардові не довірили — іноземець, де його потім шукати) зняв усі "жучки" в хаті і бережно сховав до сумки: "Речдоки! "

А на ранок ми з майором, його вже службовою машиною, поїхали до "інспекторів" на гостину. Зайшли до їхнього офісу — клерки лежать лицем у ковролін, камуфляжні "вовкови" з автоматами на всі боки зиркають, а у шафах та сейфах мундири нишпорять, за різними відомствами прописані. Полковник — у центрі офісу, руки за спиною, за подіями спостерігає.

— А це хто? — визвірився на мене чоловік у прокурорському.

— Понятій, — відповідає Віталій Валентинович. Зиркнув прокурорський, та і відчепився — видно цього Віталія добре знав.

За годину все закінчилося: протоколи підписали, клерків — кого відпустили під підписку про невиїзд, когось — із собою прихопили.

Лишилися ми утрюх: я, Полковник і Віталій.

— От і закінчилася ця історія, — каже майор, і тількино сказав — до офісу запливає поважно респектабельний такий пан і звертається пристойною, але з помітним акцентом, українською:

— Доброго дня, панове добродії. Мені потрібна детективна агенція "Інспектор Лестрейд".

Потім роззирається, завважує сліди погрому і дає по-вний назад:

— Я, здається, не туди потрапив.

— Ви потрапили туди, — завіряє Полковник. — От тільки діяльність агенції призупинено за незаконні методи ро-

боти і порушення законодавства України. А ви, власне, у якій справі? — і показує посвідчення.

— Я нічого не знаю про незаконні методи, — лякається іноземець. Я — добропорядний замовник і законослухняна людина.

Дивлюсь — Полковник добродієві крісло офісне підсуває. Сів той і далі веде:

— Я — Селім Гері з Балтимори. Мій рід своїм корінням сягає у добу Золотої Орди.

Поки пан це промовляє, я встигаю зрозуміти: ніякий він не Гері, він, мабуть Gary або... Gary! Він мовчить, очікуючи, яке враження справить на нас Золота Орда, а я уточнюю:

— Тобто, ви — з ханського роду Гераїв?

І ловлю кураж подумки: "От ти і попався, таємничий Salkhan — Селім-хан!"

— Власне, — витріщається на мене американський хан, — у цьому і полягає суть справи. Після виходу Кримського ханства зі складу Золотої Орди і заснування власної держави певний час існувала традиція призначати у прикордонні землі е-е-е-е-е...

— Намісників з роду Гераїв, виділяючи їм війська для оборони північних кресів ханства від ногаїв, едичкулів, джамбулаків і, здається, кипчаків, — допомагаю я йому. — Коротше — від недружніх кочовиків Північного Причорномор'я.

Тепер уже троє вилупилися на мене.

— У тім-то і річ, що не завжди ці намісники були Гераями, — каже Селім. — Мій предок, Рахмат-Герай, був призначений ханом Девлет-Хаджі-Гераєм на таку службу. Сучасні Гераї не заперечують, що мій рід бере своє начало від хана Рахмата, вони сумніваються, що Рахмат був Гераєм і вимагають доказів. І такий доказ мій рід мав, але у 1771 році, при поваленні хана Селім-Герая III, сторону якого прийняли мої предки, і вторгненні російського війська до Криму цей доказ було втрачено, як вважалося, безслідно.

Мені точно відомо, що у 1941 році цю річ було відшу-

кано на території Криму.

— Ви маєте на увазі золоту басму, знайдену професором Ізюмським-Інжировим? — закинув я нащадку ханів.

— Ви історик? — ошелешено спитав Селім. — Звідки ви все це знаєте?

— Хто ж не знає про відкриття професора? — зробив круглі очі я. — Це ж світило української археології! От незабаром буде широко відзначатися його ювілей. Так ви шукаєте...

— Золоту пайцзу, видану ханом Девлет-Хаджі-Гераєм моєму предкові, Рахмат-Гераю!

— Чекайте, ви кажете — пайцза, а Олексій — басма, — втрутився Полковник.

— Це одне і те саме: металевий ярлик, що слугував ханською грамотою, — пояснив я. — Є ще одна назва — тархан. От Тарханкут — місцевість, право на яку охоронялося таким ярликом.

— Документально підтверджено, — продовжив Герай, — що у 1942 році німецький офіцер барон фон Пферденкруп вилучив пайцзу з Кримського музею і перевіз до Києва для відправки до Німеччини, куди вона не потрапила.

— Цікаво — цікаво, — вставив репліку майор.

— Усі ці роки реліквія нашого роду так ніде і не спливла: на жодному аукціоні, в жодній науковій статті. П'ять з половиною місяців тому старий барон помер, а його єдиний нащадок почав збиратися в Україну для пошуків якогось доказу, без якого він, буцімто за умовами заповіту, не може отримати спадок.

— Це вам сказали в адвокатській конторі? — спрацювала моя звичка журналіста шукати "смажені факти".

— Ні. "Фартман і партнери" категорично відмовилися від будь-яких контактів зі мною. Але я маю свої джерела інформації. І я подумав: скоріш за все, баронові не судилося вивести до Німеччини артефакт під час війни, він заховав його десь в Україні, і тепер молодий барон відправився сюди, аби здійснити те, що не вдалося його дядькові. Зрозумійте, якби

знайшлася ця пайцза...

— Ви довели би свою належність до династії Гераїв, — зробив висновок Полковник.

— Але я не претендую на вивіз реліквії з України, — поспішно заявив нащадок ординців. — Мене задовольнили би якісна кольорова фотографія пайцзи, завірена поважною українською науковою установою, скажімо, Інститутом археології, і висновок експертизи того інституту, що даний екземпляр не є підробкою. Я не бідна людина, і ладний заплатити за це великі гроші!

— А яким боком це стосується детективної агенції? — поцікавився Віталій Валентинович, який, безперечно, про все вже здогадався.

— Я знайшов українську детективну агенцію через Інтернет, замовив розслідування і перерахував аванс. А тепер от особисто приїхав, бо вони повідомляли про великі шанси на успіх. Я ні на мить не припускав, що вони використовуватимуть якісь незаконні методи.

— Хочу вас розчарувати: нащадок барона і не підозрює про існування якоїсь золотої басми і шукає зовсім не її, — не пожалів я цього мурзу.

— І аванс ваш плакав, — додав Полковник.

— До речі, де ви вивчали українську мову? — спитав Віталій Валентинович.

— У нас величезна українська діаспора, винайняв учителів, — сумно повідомив хан Селім.

Розділ 15. Не варто зволікати

Повернувся я додому, а Віолетта вже прибрати встигла. У моїх літніх шортах, футболці і у фартуху (скільки років він в шухляді без діла лежав) біля плити чаклує, ще й Ріхардом командує: "Моркви начисти! Цибулю поріж!"

— Що, — кажу німцеві, — потрапив на роботи до прекрасної полячки?

— Я полячка, — заперечує незрівнянна куховарка, — лише на чверть, та й то — за дідом по мамі, а так — на три чверті стовідсоткова українка! Проти такого суто жіночого аргументу — "на три чверті стовідсоткова" — я встояти не можу, ніжно плескаю їй по пружній сідниці і погоджуюсь.

— Ти руки мив? — переходить у контрнаступ Віолетта. — Йди вже мий руки, бо зараз їстимемо.

Вона категорично проти того, щоб ми випили за обідом по чарці ("Що за мода — серед білого дня пити, сядемо вечеряти — тоді вип'єте, як схочете!"), забирає у нас пляшку і ховає до кухонної тумби. Якщо зважити, що це — ще той коньяк, котрий відкорковував для неї позавчора майор — слів у мене не знаходиться. Здається, мене щільно беруть в облогу: таких прав, як забрала собі з першого дня Віолетта, не мала в цій хаті жодна жінка. Але у мене навіть і не виникає закономірного питання: поступитися частиною своїх прав чи поставити під сумнів її присутність. Господь з нею, з частиною: я хочу, аби ця жінка була тут! Єдиний суверенітет, котрий я хотів би залишити за собою, це — гармидер на моєму робочому столі. І певно сподіваюся, що вона на це погодиться...

Прекрасна загарбниця варить нам каву; я бачу, що їй ще вчитися і вчитися, але чомусь, коли я ту каву куштую, видається вона мені чи не найсмачнішою і найдухмянішою у житті. Я ще встигаю подумати: невже я ще здатний закохуватись і банально — причому повторно! — закохуюсь у Віолетту?

Раптом по хаті друзками розсипався телефонний дзвінок: це згадав про мене мій давній приятель Вітя Шухер:

— Ти вже закінчив зі своїми справами? Бо сьогодні п'ятниця. Я останній день на роботі, з понеділка — у відпустці.

— Завтра проводжаємо нашого гостя, — констатую я Ріхардове рішення.

— Ну то приїздіть ввечері зі своїм німцем до мене: вип'ємо по сто грам, шашликів насмажимо.

— З приводу? — питаю.

— Моеї відпустки.

Що йому: у приватному будинку на Совках живе, на шашлики йти — лише з хати на подвір'я вийти.

— Добре, — кажу. — Запрошення приймається. Тільки з нами буде ще одна людина.

— Он як, — дивується Віктор.

— А то: я ж не один живу!

Домовившись, я кажу своїм:

— Ввечері йдемо на гостину до одного мого старовинного товариша.

Якихось особливих планів на вечір вони не склали — погоджуються.

— Слухай, — питаю я Віолетту, — а тобі нічого на роботі не буде, що ти не вийшла: сьогодні ж робочий день?

— Так я відгул взяла — до переїзду готуватися, — повідомляє вона.

О! Переїзд!

— Тоді так: їдемо до тебе, забираємо речі, а ввечері — до Віктора, — вирішую безповоротно за обох.

— Та там чимало....

— Братова машина ще у мене, — відкидаю усі заперечення.

— І дещо випрати треба...

— У ванній кімнаті у нас пральна стоїть. Одягайся, поїхали. Ріхарде, ти з нами чи як?

— Та я хотів хоч центр міста подивитись, — каже німець.
— Бо скільки був, а Києва не бачив.

— Так і приїздив не для того. Наступного року приїдеш

зі своєю Лоттою — погуляємо містом учотирьох.

Але він хоче на Хрещатик, я даю йому ключі і наказ ошпостій бути вдома. Німці — дисципліновані, і я знаю: він не спізниться.

...До Віктора ми поїхали на таксі: дурний я ото за кермом по гостях їздити!

У мангалі майже достигло вугілля. Віктор побачив нас (він і раніше знав Віолетту і був у курсі наших стосунків):

— Нарешті! Бо я вже боявся, що ви усе життя так і будете, як журавель та чапля! Віктор, — представився він іноземцеві. — Заходьте, вже час м'ясо нанизувати.

У кімнаті мою увагу привернула старовинної роботи скринька, що стояла посеред Шухерового робочого столу.

— Що це у тебе, — між іншим поцікавився я.

— Так оце тьотя Муся навесні померла, — каже він, — призначила мене спадкоємцем за заповітом. Своїх же дітей у неї не було. Ну, я потроху документи і розбираю.

"Ще один спадкоємець — це вже занадто на одну відпустку", — дещо цинічно подумалося мені. Тьотя Муся — рідна Вікторова тітка з Германівки, що на Обухівщині, старша сестра матері. Ми були у неї — чистенька така бабуса, колишня вчителька.

— Шкода, — кажу, — Я її знав.

— Її, виявляється, достеменно ніхто не знав, — заперечує мій давній товариш. — Усі думали, що вона заміж не виходила і залицянь ні від кого не приймала, бо ненавиділа чоловіків, аж он, — киває на скриньку, — повна купа старих любовних листів, ще й фотка з якимось жевжиком.

— Та ти що? — висловлюю здивування улюбленою фразою Лори Макіної, незмінного третього секретаря (куратора навчальних закладів) того райком комсомолу, куди я возив колись внески.

— Як не віриш — подивись, — відкидає він віко скриньки, вишукує там і простягає мені пожовтілу фотографію. Такого у житті не буває: з вицвілої фотографії на мене

дивляться барон Отто фон Пферденкруп, вдягнений у цивільне, і наша Марія.

— Це — молода тьотя Муся? — пересвідчуюся я.

— Так, — підтверджує Віктор.

— А за паспортом вона була — Марія?

— Ну, Марія, а що? — розгублюється він через мій допит.

— Неймовірно: як справжні закохані, вони й померли практично одночасно!

— Та хто? — взагалі нічого не розуміє спадкоємець тьоті Мусі.

— Ось він тобі роз'яснить — хто, — віддаю картку Ріхардові, тепер уже стовідсотково — баронові Пферденкрупу.

— Йо-ка-ле-ме-не! — роздивившись фото, емоційно видає десь підчеплений просторічний вигук Ріхард.

Поки наші спадкоємці і новоспечені мільйонери з'ясовують подробиці і дивуються збігові обставин, я, вражений раптовою фантастичною здогадкою, безцеремонно лізу до тьоті Мусіної скриньки і риюся там так само азартно, як сьогодні вранці правоохоронці — у сейфах агенції.

— А це що? — майже кричу я, витягаючи з самого споду тьмяну пластину жовтого металу з примітивним зображенням хижого птаха і літерами невідомої абетки.

— Бляха якась чи жетон, я сьогодні це вже бачив, — байдуже каже Рудий Шухер. Йому здається, що після того, що він довідався від Ріхарда, його вже нічого вразити не може.

— Оце, — показую птаха усім присутнім, — зображення сокола. А Герай знаєте, як перекладається? Сокіл! Це — золота пайцза, видана ханом Девлет-Хаджі-Гераєм Рахмат-Гераю на право намісництва! Нашадками того Рахмата втрачена і знов знайдена у 1941 році професором Ізюмським-Інжировим під час розкопок у Криму!

— Ну, і що? — не розуміє ажіотажу небіж коханої барона.

— А те, що цю пайцзу вилучив у 1942 році з Кримського

музею той, як ти кажеш, жевжик.

Я враз схаменувся, але Ріхард, на щастя, вдруте пропустив повз вуха таке неделікатне визначення його дядька.

— Але, — веду далі я, — не зміг через якісь обставини вивезти її до Німеччини і віддав на збереження твоєї тітці. А відтак — планував до неї повернутись!

— І вона, виходить, з цією бляхою все життя чекала? — дивується Віктор.

— Через цю, як ти кажеш, бляху вся каша і заварилася! Через неї я міг втратити Віолетту, бо її злочинці викрадали!

— Що? Тебе викрадали?

Ну, правильно. Він же нічого не знає про події останніх днів. Ми розповідаємо Віті-Шухеру усі наші пригоди, перебиваючи і доповнюючи одне одного.

Він уважно вислуховує нас, потім бере пайцзу:

— Я думаю, ніхто не заперечуватиме. Ти стільки пережила через цю бляху, що маєш повне право розпоряджатися нею, — і віддає раритет Віолетті. А вона тулиться до мене:

— Якби не Олексій, нічого би не вийшло. Так, Ріхарде?

Німець дає згоду. Здається, він у такому стані, що погодиться з чим завгодно. Тільки-но він отримав такого весільного подарунка, що вони з його Лоттю (мало не написав — Ізольдою Златокудрою) зможуть, якщо заманеться, кинути роботу і до кінця своїх днів насолоджуватись аристократичним життям.

— А ми подзвонимо тому Селіму, який шукав цього жетона, аби він не поспішав їхати з України, і разом з ним вже в понеділок відвеземо цього значка до Інституту археології. Скільки він там обіцяв, — хитро мружиться моя Віолетта, — тим, хто знайде доказ?

Я таки у захваті від цієї жінки! Здається, моя самотність остаточно закінчилася. Сподіваюся, вона з цією думкою погодиться...

Історія друга

Коло взаємничених

Розділ 1. Мутна ситуація

Мати інтелігентне лице в наш час — штука не дуже вигідна. Якомусь чортові з фізією неандертальця не наважуються наступити на ногу, не кажучи вже — штовхнути в натовпі, і десять разів подумують, чи виляяти його в черзі. А інтелігента — будь ласка. Йому ж виховання не дозволить пихнути нахабу, вистрілити в нього тирадою нецензурної лайки чи зацідити в щелепу добре поставленим хуком. Мені, наприклад, дуже рідко вдається подолати поїздку в метро, зберігши туфлі в їхній первинній відполірованості.

От і сьогодні, не встиг я й зупинки проїхати — здоровенний дядько в кустарному "бомбері" зі свинячої шкіри гарячим конем затупцював на моїй нозі величезним нечищеним черевиком.

— Шановний, — запротестував я. — Обережніше.

— Шо? — видихнув у мій бік літрів п'ять концентрованого перегару мужик.

— По ногах, як по асфальту!

Якщо людина робить щось ненавмисно — вона вибачається. А цей висловлюватися на мою адресу почав, прямо як Володимир Ілліч, та все — про "срану інтелігенцію"; я не стримався й теж дещо сказав.

Першим моїм справжнім учителем нецензурної лайки та брутального лексикону був шкільний військкерівник, фронтовик-підполковник Іван Іванович, котрий вишукано й винахідливо матюкався хвилин сім-вісім не повторюючись, коли на військових табірних зборах після дев'ятого класу мій однокласник Жека Стригачов три рази кидав металеві тренувальні гранати до уявної траншеї умовного супротивника, позначеної застромленими в землю прапорцями, а летіли вони точнісінько в бравого викладача початкової військової підготовки. Реальний бойовий досвід дозволив Іванові вийти з-під цього обстрілу неушкодженим, і тоді-то, коли в юного гранатометника закінчився боєзапас, наш мужній офіцер випалив довгу

емоційну чергу, суперничаючи за скорострільністю зі знайомим йому з юності довершеним німецьким кулеметом "Машиненгевер-42", при тому жодного разу не повторився.

Пізніше, коли підполковник уже заспокоївся, ми спитали його, де це він так навчився матюкатися. "Пхе, — скривився військкерівник. — Коли під шквальним вогнем ворога піднімаєш роту в атаку, ще й не таке вигадаєш, аби людей надихнути!" Уже потім всілякі неординарні події, на які багата моя нестабільна та різноманітна біографія, навчили й мене таких словесних рулад, тропів, фігур мови та засобів вербальної виразності, надавши чимало можливостей для твердого закріплення пройденого матеріалу й безкоштовної щоденної практики, що часом маю стримуватися й контролювати себе, аби не бовкнути в пристойному товаристві чогось з цього специфічного вокабуляря.

Спіноза з метрополітену стільки слів не знав — п'ятірнею до лица мого поліз. Я його за пальці — цоп! Вивернув лапу долонею до стелі, і — різко — догори й на себе. Такі маніпуляції здорованеві не сподобалися:

— Пусти! — зарепетував на весь вагон.

Не ламати ж йому, дійсно, руку — звільнив я його, так він бухтів усю дорогу, і, що цікаво, піввагону на його боці було. Сам той дуругон, щоправда, більше не сіпався, лиш буркотів, що ми з ним ще зустрінемося.

До редакції я приїхав у добряче зіпсованому настрої.

...Той день уже зранку не задався. Спочатку Віолка взялася зварити мені каву, поставила її на вогонь та пішла вмиватися; напій, звісно, закипів та збіг на плиту. Потім з'ясувалося, що в нас ще вчора закінчився хліб, під вихід моїй благовірній подзвонила її матуся й хвилин із десять компостувала мозки, буцімто не можна того зробити ввечері, обов'язково треба — за десять до восьмої ранку. У метро ломовик по ногах прогулювався...

Такий гутен морген не міг продовжитися інакше — не встиг я запустити компа, як мене викликав головний редактор.

Наш шеф, Радомир Корнелійович Гуляйвітер — людина непересічна. Його писанину, повну штампів та заялжених обертів, читати без протиблювотного неможливо. Хоча думки в нього, як правило, слухні. А от у царині пошуку рекламодавців та спонсорів він — людина незамінна, як не сказати — корифей.

Не встиг я предстати перед його ясними очима, він мене одразу й ошелешив.

— Олексію, — каже, — там Макуха помер, так ти проскоч, голубе, до "Центрінвесту", підшустри та дай інформашку в наступний номер.

Хто не знає: якщо Радомир звертається "голубе" — він у доброму гуморі, "пане" — більш-менш у настрої. Але якщо, не дай, Боже, це буде "Олексію Володимировичу" — усе, бурі на картинах Айвазовського — то легкий бриз порівняно з тим, що нуртує в шефовому кабінеті. Чекай тоді й дев'ятого валу, і торнадо, і божественного вітру на японське ймення тайфун... Мене, щоправда, поки що жодного разу не зачепило. Мабуть, тому що ми з Радомиром на одному курсі вчилися...

— А чого це саме я? — починаю протестувати проти ввідної задачі. — Он хай Кассій їде. Він у того Макухи по всіх презентаціях лицем світив і на кожному фуршеті випасався. А в мене — відкриття вернісажу, інтерв'ю з фотохудожником.

— Відставити вернісаж, шановний пане, — вирішує редактор. — Дармопук на тиждень відпустку за власний кошт взяв.

Таке вже немилозвучне справжнє прізвище в одного нашого репортера, що пописує під псевдо Кассій Лиманський. Цьому спритному молодикові нічого не вартує настрочити, що фортифікаційна споруда вісімнадцятого століття в центрі столиці не має архітектурної цінності й на її місці варто побудувати торгівельно-розважальний центр, чи що група журналістів і пенсіонерів напала на озброєних охоронників будівництва багатоповерхівки, котре раптом з'явилося замість спортивного майданчика. Заказуху для забудовників безсо-

вісно ліпить, по-хамському, аби гроші. А ще — по верхах хапає, ані глибини в його матеріалах, ані стилю. Зате пиха в нього та самооцінка! Нащо його тільки Радомир тримає: розвернув би до себе реверсом, дав би коліном під сідниці, та й по всьому.

Ходив Лиманський-Дармопук по олігархових фуршеттах, хай би й на похорон ішов — раптом і на поминки запросять...

Ну, а мені оці надгробні статті писати — гірше нема:

— Тоді хай світська хроніка їде. Макуха ж цей був меценатом, галереї відкривав, прийняття влаштовував, вечірки різні.

— Ти розумієш, яка штука... був здоровий, як слон, і нестарий ще чоловік. Спортом займався, у лазні парився. І раптом помер. Мутна якась ситуація. Якщо там щось нечисто, ти скоріше відчуєш, ніж вони. Ну, я тебе прощу! Як старого друга! Після недавньої детективної історії з одним німецьким звукоінженером, до котрої я вляпався абсолютно випадково, він вважає мене неабияким фахівцем з мутних ситуацій. Щоправда, на зарплатні це жодним чином не відбивається. От скажіть, що там мутного: сорокавосьмирічний чоловік помер? Та це ж критична межа для чоловіка: криза середнього віку, інфаркти-інсульты, не кажучи вже про простатит (не приведи, Господи) та збільшену — самі знаєте від чого — печінку...

Але, з іншого боку — шеф просить, другом називає. Хоч про друга — явна гіпербола: я в нього вдома останній раз був, коли він ще в двокімнатній хрущовці з мамою раював, на риболовлі разом — і того давніше, на четвертому курсі...

Роботи там — дрібна дециця: зайти до прес-служби на фірмі покійного мецената, взяти біографічну довідку й фото, зляпати щось таке: "З глибокою скорботою... передчасно пішов від нас..."

Коротше, як старий друг і фахівець я погодився, взяв у Радомира адресу й поїхав.

Бикоподібний охоронник зі служби безпеки того "Цент-

рінвесту" три рази уважно прочитав моє редакційне посвідчення, роздивився фото, потім оригінал, музикнув щось типу "нас попереджали про ваш візит" і широким ленінським жестом ("Вперед, до перемоги комунізму"), котрим вождь, судячи з усіх пам'ятників, направляв радянський народ чи то в світлу далечінь, чи й куди подалі, указав на ліфт:

— Вам до прес-аташе: третій поверх, праворуч, кімната 309, звать Іриною.

Носієм гучного заморського титулу та милозвучного імені виявилася висока довгонога й неймовірно фігуриста білява гарнюня, одягнена з претензією на вишуканість. Її бездоганні груди манливо круглилися під заморською блузою, задиркувано націлившись піпками кудись у сектор Альфи-Центавра. "Вона ще й без ліфчика", — прослизнула рудиментарна думка. От тільки не треба так одразу хапати мене за руку й ловити на слові: усі ви, мовляв, чоловіки, такі: не встиг одружитися, а вже на спокусливу кралю хтиво витріщається. Та й близько не так: і тіні гадки амурної не було — ані до чийх принад та зваб, крім Віолчиних, мені тепер діла нема. "На чужой каравай рот не разевай", — кажуть наші східні сусіди. Так що ж, по-вашому, якщо я рота не роззявляв, то мені ще й очі було заплющити?

Вона зробила таке лице, — "ой, це ви", — буцімто перед нею опинився не звичайний (скромний не скажеш: "таких не беруть в журналісти" — бо практично не виживають) завідувач відділом культури київської газети, а, якщо не сам Ді Капріо чи там Квентін Тарантіно власною персоною, то, принаймні, Василь Вірастюк із гирями або Ян Петрович Табачник при заморському акордеоні, та понесла таку блондинисту скрекотливу ахінею про свою повагу до ЗМІ, що я аж засумнівався, чи для зв'язків саме із пресою тримав її в штаті нестарий ще олігарх.

Для них, рідних, для паблік таки рілейшенз, переконався я, отямившись за дві хвилини по тому в коридорі з фірмовим пакетом "Центрінвеста" в руці.

...Ірина раптом кинула клеїти дурочку: "Я все підготувала: це — лазерний диск з матеріалами про Степана Миколайовича та фотографіями, це — його книжка про себе, а ще — буклет нашої корпорації", — і стрімко напхала до пластикової торби з логотипом усе це добро. "Ось вам моя візитка, виникнуть якісь запитання — дзвоніть. Даруйте, кави не пропоную — мило так усміхнулася. — Самі розумієте: страшна запарка в зв'язку із сумною подією. Але в нас є бар на п'ятому поверсі, тільки не раджу зволікати: за п'ять хвилин кава-брейк", — подарувала ще чарівнішу усмішку й виставила за двері.

Погодьтеся, вищий пілотаж: рота не дала розкрити, не те що запитання якість поставити.

Але якщо вона така зайнята й не надто гостинна, то що ж тепер — і кави не пити?

Ціни в їхньому барі виявилися прийнятними: я взяв собі еспreso допію та вмовстився за столиком в кутку. І тут на всю будівлю пролунав підсилений динаміками звук гонгу.

Колись з Радомирової милості писав я про Київський еколога-натуралістичний центр на Куренівці, котрий за звичкою кияни досі звать стацією юних натуралістів, так там десятирічний капловухий геній демонстрував мені вірність вчення Павлова про рефлeksi: натискав кнопку електричного дзвінка, і рибки у величенькому акваріумі стрімголов кидалися до годівнички. Офісні хлопчики й дівчатка реагували на звук не гірше за вундеркіндових мечоносців: за мить їх було в барі, як маку в жмені.

Двійко прилизаних пацанчиків у чорних костюмах, в однаково білосніжних сорочках та дорогих, стриманих кольорів, краватках, навіть на позір схожі між собою (геть чисто — Бобчинський і Добчинський), підсіли до мене, навіть не спитавши дозволу. Такі оцінюють людину за своїми ознаками: "Улісс" чи "Ролекс" на вашій руці викличуть у них легкий трепет, а якщо їхній годинник дорожчий за ваш — вони взагалі не помітять, що ви є поряд. Я годинників не ношу: подарована Віолкою "Омега" лежить в тумбочці як найдорожча реліквія, а час у

мене висвітлюється на мобільному. Мій вигляд — сорочка та джинси — вочевидь не справив на них враження: солідний чоловік мого віку в їхньому колі носить костюми від Brioni, Kiton, Cesare Attolini з позначкою десь "220's" та розстебнутими нижніми гудзиками на рукавах.

Джерелом якоїсь загрози чи бодай найменшої небезпеки вони мене не визнали. Це з досвідом ми навчаємося читати по очах про людину більше, ніж по її "Ролексах". Ці двоє, напвімажористо проживши кожен свої, батьками розплановані (спецшкола — столичний ВНЗ — крута фірма) двадцять три безтурботних рочки, смаженого вовка не бачили й на мене тупо не зважали:

— У дирекції теревеняць — інфаркт. Його джип зранку вже стояв під офісом, — повідомив з виглядом наближеного до джерел інформації знавця Бобчинський. — І він у ньому сидів. Принаймні, охорона ще о пів на восьму бачила.

— Коли це Макуха на офіс раніше десятої приїжджав? — гмикнув Добчинський.

— Отож, — вагомо сказав перший. — Хоч скло й тоноване, а видно, що хтось за кермом є. А вікно з боку водія прочинене, хлопці з охорони підійшли, глянули — а він вже й не дихає. І, головне, коли під'їхав — ніхто не помітив. Може, він там з ночі стояв?

— Отож, — погодився другий.

— Отож, сказали ми з Петром Івановичем, — не стримався я.

— З яким Петром Івановичем? — втупили в мене відполіровані об комп'ютерні екрани баньки обидва ошелешені трударі офісної ниви.

— Ви його навряд чи знаєте, — гмикнув я, звівся й пішов геть.

Чуйка мого "старого факультетського друга" не підвела його: ситуація вимальовувалася дійсно якась мутна. Хоча, яке мені діло? Хай розбираються, кому треба.

Розділ 2. Улюблені кнопки або тиць-Гриць, моя радість

Знаєте, які сполучення кнопок на клавіатурі комп'ютера найбільше люблять журналісти? Хоча би здогадуєтеся? Невже ні? Ну, тоді ви або комп'ютера досі не бачили, або журналіста. Добре-добре, відкрию вже вам цю альфу й омегу газетяра, ці чарівні акорди, без котрих не обійшовся ще жоден корифей: CTRL+A © CTRL+ C © CTRL+V. "Позначити все" — "копіювати" — "вставити". Було би лише, з чого копіювати та що вставляти!

Трепетна бюстоносна лань з прес-служби покійного олігарха свою справу знала: на лазерному дискові, коли його бай-дуже проковтнув мій редакційний комп, я виявив грамотно скомпоновану докладну біографію засновника фінансово-промислової групи "Центрінвест" і фото: портретні, сімейні та жанрові. З усього виходило, що країна втратила видатного підприємця, такого собі місцевого Слейтера, Генрі Форда чи Вестінгауза, якщо не Соічіро Хонду, мецената, рівного Третьякову чи Терещенку, колишнього депутата від мажоритарного округу, ідеального сім'янина, а до того — безкорисливого рятівника вітчизняної науки: виявляється, ще в буревійні 90-і небіжчик взяв під себе легендарний НДІ з гучним іменем, котрий на той момент потерпав від безгрошів'я над прірвою банкрутства та не мав, попри славу п'ятдесятирічну історію праці на радянський ВПК, крім імені, наукового колективу та напрацювань попередніх літ, ані замовлень, ані найменших сподівань вижити. Щоправда, разом із науковим реноме, передовими ідеями та докторами й кандидатами фундаментальних та прикладних наук альтруїст Макуха прихопив тоді ще й десятиповерхову інститутську будівлю з усім начинням та чималою прилеглою територією, експериментальне виробництво, склади та гаражи. Потім він довго не парився, реорганізувавши всю цю лабуду в науково-виробничу фірму, присвоївши їй на правах законного спадку славетне ім'я колишнього інституту. Вийшло насправду гарно: Науково-промислове об'єднання "НДІ Діпроелектрон". Оце "Діпро-", яке

означало колись "державний інститут проектування", засмутило тоді майбутнього олігарха не більше, ніж у ті часи назви світових брендів — китайських кооператорів. Хто не бачив (і не носив) тоді кросівок "Reebok" чи "Aiddas" з Піднебесної? Спритний Степан Миколайович зареєстрував ймення де слід, підкріпивши намір непримітними конвертами кому треба, а в колективі виголосив: "Якщо може бути Національний університет "Політехнічний інститут", то чого ж не бути фірмі "НДІ Діпроелектрон"?" І, як завжди, мав рацію.

Наступного ж дня експериментальні майстерні почали клепати металопластикові вікна з подвійним склопакетом, відклавши недороблені хитромудрі космічні та високоточні прилади до кращих часів.

...Отже, популярні кнопочки знадобилися і мені: я не вагаючись скопіював з диску тієї кралі все, що вважав за потрібне, підкоротив та дещо переробив, наклацав "вріз" (так ми зємо те, що нормальні люди вважають вступом), приправив кількома фото — вийшло цілком придатне вариво.

— От бачиш, — розквітнув Радомир, нашвидкуруч проглянувши мою халтуру. — Прекрасно, піде в найближчий номер. А ти ще пручався... Молодець. А від чого він помер? — між іншим кинув головний редактор.

— У дирекції теревенять — інфаркт, — голосом офісного Бобчинського доповів я.

— Хвороба століття, — зітхнув мій однокурсник.

Мені розсиджуватися в редакції резону немає. Це сьогодні шеф такий добренький, а до завтра він неодмінно забуде, що сам забрав у мене час, та обов'язково спитає, де матеріали відділу. Це тільки звучить красиво — відділ, а складається мій підрозділ лише з мене самого та молодиці, яка третій рік у декреті. Я глянув на редакційного годинника — чверть по четвертій, вернісаж починається о п'ятій, маю встигнути. Перевірений "Люмікс" — у сумці, диктофон — у кишені: упред, брати, до світлої мети!

... Я давно вже помітив, що переважну більшість відві-

дувачів презентацій насправді цікавить не мистецтво, не яскрава особистість автора, а — частування, яким традиційно дійство все й завершується. Є ціла категорія людей, що кочують з фуршету на фуршет без відпусток, вихідних та лікарняних. Вони завжди по-богемному вдягнені, у творчих колах їх усі знають в лице, хоча ніхто точно не відає, на якій само мистецькій ниві вони творять, у них завжди повні кишені кореспондентських посвідчень давно не існуючих газет і журналів, і вміють ці індивіди говорити багато, красиво й образно — начебто по темі й ні про що, а ще — завжди володіють найповнішою інформацією про всі фуршети й презентації в столиці. Вони вважають себе тонкими поціновувачами всіх родів, видів, жанрів, стилів та напрямків будь-яких мистецтв. Знавцями. Ми ж між собою зємо їх професійними стололазами. Мало знані за межами свого регіону провінційні митці, що пів життя мріють про персональну виставку чи презентацію власної книги в Києві, а чверть свого віку збирають на неї кошти, для цієї братії — найбажаніша здобич. На такий захід земляцтво запросить одного-двох вихідців з малої батьківщини бенефіціанта, котрі давно вже та результативно витоптують столичні тротуари, коридори творчих спілок та Мінкульту, — он і лавреатські значки на лацканах, — аби вони розповіли присутнім про щедру талантами землю свого дитинства. Потім правитимуть теревені штатні балакуни, журналісти, якщо поталанить їх залучити, сліпитимуть блицями, але нічого ніде не напишуть, хіба що в місцевих газетах тієї-таки провінції, де про героя й так знають, а з сусідньої зали манливо линутимуть спокливі ресторанный запахи й дзвенітиме посуд, що його розставлятимуть офіціанти чи родичі щасливого майстра, і кінцівка буде гарантовано зіжмаканою. Та після того всіх запросять на фуршет, і першими там опиняться наші дорогенькі стололази, які прослідують до цілі чинно й буцімто ведучи дискусію по темі, але якось неймовірно швидко. Справжніх шанувальників там не виявиться, і нічого винуватцеві торжества, крім спогадів та стосу кольорових фото, і не обломиться.

І ніхто про яскраву творчість так і не визнає, бо місця справжніх критиків й оглядачів на більшості презентацій давно та повсюдно займають завсідники фуршетів.

Графоманам та пробивним нездарам того досить, аби потішити розбурхане марносластво та розповідати до скону, як у них на вернісажі "уся столиця" була. Найжахливіше, що часто-густо на такий фарс перетворюється творчий підсумок дійсно самотнього майстра.

...Фотохудожника Володимира Кмітливого я знайшов у галереї "Лавра" дуже легко: він височів над натовпом, як дзвіниця над водою штучного моря в знаменитому фільмі якогось генія, здається, що самого Шукшина. Кажу ж вам, я — битий жак, не перший день у професії: плечем розсунув фуршетну шелупонь, яка улесливо юрмилася довкола ювіляра, сфоткав його кілька разів на фоні робіт, назвав себе, наголосивши виразно, з якого я часопису, чемненько усміхнувся: "Дозвольте декілька запитань", — і простяг до нього свого перевіреного диктофона.

Одразу видно: цього віртуоза експозиції, витримки, діафрагми й глибини різкості, чародія гри відблисків, світлотіней та рефлексів колеги мої своєю увагою раніше не надто балували. Він ніяковів, мов гімназистка в чоловічій лазні, соромився уваги, говорив запинаючись.

Існує стандартний, в принципі, набір чергових (у сенсі — завжди готових, а не тих, що стоять у черзі чи на вахті) запитань, котрі ставляться маловідомому персонажеві у випадках прохідного інтерв'ю. Це до зустрічі із зіркою слід ретельно готуватися: передивитися біографію, список творів та регалій, а надто — статті про неї та її інтерв'ю, аби відати, про що питали твої попередники й не повторюватися, — знаменитість бо на виду, читачеві одна й та само інформаційна жуйка не до смаку, йому питання з родзинками подавай, а їх варто вигадати заздалегідь. Та сьогодні... От ви, наприклад, колись чули про Володимира Кмітливого? Так ото ж... А ще ця Радомирова рознарядка на заупокійну статтю... Коли мені оце було готу-

вався? Я користувався своїм шаблонним, бувалим у бувальцях і перевіченим на практиці комплектом і потроху картав себе: надто вже щиро відповідав мені візаві. Я відчував себе байдужим професійно деформованим циніком і поспішав завершити бесіду. Добре хоч, що лишилося всього два запитання: як прийшов у мистецтво та про творчі плани...

— А я ніколи й гадки не мав, що професійно займаюся фотографією, — раптом ошелешив мене винуватець сьогоденішнього дійства. — Я, бачите, за фахом інженер-електронщик. Закінчив КПІ, працював у науково-дослідному інституті "Діпроелектрон".

"Обана, тиць-Гриць, моя радість", — аж зойкнула моя підсвідомість: на сьогодні всього, пов'язаного з олігархом Макухою, було їй явно досить.

— На межі 80-х та 90-х, — вів своє митець, — я організував науково-промисловий кооператив та й гайнув у бізнес. Справи пішли непогано, навіть вдалося вистояти в 90-і. Та років із п'ять тому в мене розладналася нервова система. Так один професор порадив мені обзавестися якимось хобі, наприклад, зайнятися фотографією. Я спробував і незабаром відчув, що насправду в житті хочу займатися саме цим. Я продав фірму, а невдовзі мої знімки почали купляти глянсові журнали... Ну, і в результаті от, — повів рукою в бік експозиції оповідач. Виразно окреслених творчих планів пан Кмітливий не мав.

— Ви залишитесь на фуршет? — наостанок спитав він. Ще рік тому я би залюбки зостався: вдома мене тоді ніхто не чекав, а тут — і серед людей, і з вечерею знов-таки — ніяких заморочок. Та тепер, коли в нашій хаті господарює незрівнянна Віолетта... І без мене вона по фуршетах не шастає...

— На превеликий жаль, — зобразив я глибокий сум не гірше, ніж це робили в телевізорі за часів моєї молодості члени ЦК на похороні чергового генсека.

— Шкода, — щиро засмутивсь він.

— Ну, це ж не остання ваша виставка, — оптимістично

заявив тоді ваш покірний слуга. — Наступного разу — неодмінно!

Бляха-муха, кляті умовності! Мусиш явно симпатичній тобі людині говорити порожні банальності, а по її очах явно бачиш, що стосовно майбутніх разів вона зовсім не переко-нана...

... Колись я читав одну розумну книгу з психології, автор котрої стверджував, що сновидіння трапляються в кожній людині кожні півтори-дві години сну, але не всі їх запам'ятовують. Я, приклад, майже ніколи не можу згадати, чи наснилося мені хоч щось останньої ночі. Раніше, у дитинстві, — так, бачив сни: яскраві, виразні, з пригодами й подорожами. А тепер — майже ніколи. І хай там що каже поважний учений, якщо я сновидінь не пам'ятаю, то їх для мене й не існує.

... Я чітко розумів, що це сон. Надзвичайно яскравий, кольоровий, як індійське кіно, але — сон. Видіння. Іду я, начебто, алеєю Маріїнського парку, а день травневий, ясний: крізь молоде, не надто ще густе свіжо-зелене листя промінчики сонця прострілюють і стрибають по алеї, як легковажні цуцики. І травичка на газонах — молода, смарагдова, не кошена ще жодного разу. А простую я, буцімто, тією доріжкою без жодної мети — так, прогулююся. І довкола так пронизливо пахне жовтими щойно розквітлим кульбабками, бузком та ще якоюсь флорою, достеменно мені, городянинові, не відомою, що я навіть і закурювати не став. Блюзнірство це, розумієте — тютюном таку благодать псувати. І думаю я собі реально, паралельно з цією картинкою: що за йоли-пали, погуляти улюбленим парком лише уві сні вдається! Найближчими ж вихідними витягну сюди Віолетту. Ну, чому би й ні? У нас же букетно-прогулянкового періоду практично не було... Лише коротенький театральнo-концертний... Та й то — у минулому тисячолітті. Візьму її під ручку, а ще ліпше — за талію, і продефілюю від царського колишнього палацу аж до стадіону імені Великого Тренера, ба й далі — Чортів місток, здається, нікуди ще не подівся.

Оце йду я, значить, так, мріючи. Коли тільки раз — закордонним димком добряче тягне, якимось "Пилипом Махорісом". Зирк — а то на лаві розвалився — хто б ви думали? — сам пан В.Дармопук, він же — Касій Лиманський. Ногу на ногу поклав, неймовірно дорогого імпортного теракотового штиблета на загальний огляд виставив. Збив він попід кіношним невимушеним рухом просто в свіжий та юний оксамит газону й каже:

— А ти, Олексію, даремно про мене невисокої думки. Я — професіонал.

"Особливо — настрої псувати. Такий сон спаскудив!", — думаю буцімто я й спересердя відповідаю:

— Тиць-Гриць-моя радість, драстуйте-спасибі! Ще в моїх снах ти будеш понти лимонити!

Узяв я, та прокинувся. На годиннику — за чверть шоста. Намагатися ще хоч трішечки подрімати — сенсу жодного. Як не наївся, то не налижешся. Віолка поряд спить тихо, мов немовля. Перейшов я на кухню, ноута туди приніс з диктофоном, та й до сьомої розшифрував усе, що мені вчора наговорив фотограф Кмітливий. Потім взявся каву варити, і тут надсадно за-репетував Віолчин будильник.

Розділ 3. Причин для смерті немає

Терпіти не можу стандартних мелодій на стільникових телефонах. Варто такій у когось залунати, навколо ще кілька щасливців починають активно перевіряти сумочки й кишень. У мене дзвінки знаєте які? На близьких — соло труби з "Козацького маршу", на решту — хвацький посвист та перший куплет із приспівом з "Петлюрівської гармошки" Віктора Кавуна. Сам встановлював; ні в кого таких ще не зустрівач. І тепер я ніколи не сумніваюся, чи мені телефонують, навіть одразу знаю, яким тоном говорити "Алло!"

...Я ще переїжджав на метро Південний міст, коли мій мобільний заволав завзятим рінгтоном, а потім так по-молодецькому заспівав: "Подарив мені гармошку старий дід...", що на мене піввагону витріщилося. Глянув на телефон — на екрані висвітилося "Радомир". І за яким бісом ото: до початку робочого дня ще двадцять шість хвилин. Що, потоп у нього чи пожежа, що аж так не терпиться?

— Слухаю, — кажу.

— Ти де? — не вітаючись, атакує головред. Мені взагалі здається, що це запитання в мобільному зв'язку — найпопулярніше. Причому в більшості випадків його вживають замість "здрастуй".

— Доброго дня, Радомире Корнелійовичу — ввічливо так відповідаю я.

— Якого, в біса, доброго, — скавуть у слухавці шеф та вже істерично повторює. — Де ти?

— Міст переїжджаю, хвилин за двадцять буду.

— Давай швидше, у нас ЧеПе!

Він так і не звик, що українською це буде — надзвичайна подія.

— Що сталося?

— У нас біда, така біда! — повторює кілька разів мій колишній однокурсник. З модуляцій Радомирового голосу я ро-

зумію, що цьому корифеєві машинного доїння спонсорів зараз не до жартів. Та поки він скиглить, розігруючи княгиню Ярославну на путивльській брамі, міст закінчується, потяг залітає до тунелю й зв'язок обривається.

Залишок маршруту я весь час поглядаю на екран телефону, боцімто тим можу уповільнити час чи розігнати потяг до надзвукової швидкості.

... У нашому кабінеті три робочих місця: моє, Кассія, котрий за паспортом, як ви вже знаєте, ніякий не Касій, а просто собі Валера Дармопук, та глибоко законспірованої в декретній відпустці співробітниці Антонії Невалаяйко. Через відсутність останньої мені й підселили два роки тому цього Лиманського. Посадити за робоче місце свого відділу чужинця я категорично не погоджувався: "А раптом вона вирішить вийти на роботу?" Та хоч як я пручався, пан Гуляйвітер наказав підсунути її стола до самої стінки, шафу винести в коридор, а на звільнений клапот — втулити тейбла для новачка. Відтоді той, хто просувався між столами, відчував себе слоном у вушку голки. Навіть і року не поцарював я один в нашому приміщенні. А коли новосел почав завалювати різним своїм мотлохом штибу старих журналів, газет, лазерних дисків та порожніх картонних коробок Тониного стола, я вчинив бунт, котрому заколот на броненосцеві "Потьомкін" в долю й близько не падав. Непотріб новоявлений сусіда неохоче прибрав, і з тих пір у мене з Дармопуком встановився недоброзичливий нейтралітет, а на столі моєї вічно відсутньої підлеглої запанував китайський електрочайник.

...На вахті сказали, що ключа від моєї кімнати взяв шеф. Дивно, такого ще не бувало, щоб він без мене туди заходив. Та це були лише квіточки. Ще з дверей я побачив, що Радомир сидить на Дармопуковому місці й смалить сигарету. Останній раз при мені він курих ще на тій пам'ятній риболовлі в студентські аж часи. До того ж сам суворо заборонив палити в приміщенні редакції, і ми бігаємо по дозу нікотину казна куди на вулицю. Виняток робиться тільки на час рідкісних, як мо-

нета в 50 американських доларів 1851 року , корпоративних вечірок.

— Олексію, — трагічно видихнув дим мені назустріч головний редактор. — Валера помер.

— Як помер? — не повірив я. Надто життєрадісним виглядав бачений мною минулої п'ятниці Кассій-Валерій Лиманський-Дармопук.

— Сьогодні вранці його знайшли патрульні міліціонери на лавочці в парку мертвим без ознак насильства на тілі.

— У якому, в Маріїнському? — машинально спитав я, згадавши сьогоднішні свої видіння.

— А ти звідки знаєш? — витріщився на мене Гуляйвітер. — Саме в ньому.

Нічого пояснювати я не став, тим паче — питати, якого кольору були на покійному туфлі.

Пауза повисла липка, мов патока.

— Ти знаєш, — почав, нарешті, колишній однокурсник.

— У мене до тебе делікатна справа: ми його поховаємо за кошт редакції, ти там організуєш усе, як слід...

— А чому за кошт газети? — здивувався я. Раніше таких почесностей нікому не випадало, навіть найзаслуженішим, хіба що кількасот гривень допомоги родичам давали.

— У нього ж в столиці нікого нема...

Я глянув на Радодмира та раптом здогадався: ті само маленькі хитрі оченята, кругленькі щічки, волосся з рудуватим відливом... Чи так-таки нікого?

— Він твій родич чи що?

— Небіж по сестрі, — зітхнув Гуляйвітер. — Але я тебе прошу про це...

Продовжувати розмову на тему, начальству явно неприємну, може лише ідіот:

— Усе зробимо. А де тіло?

— У морзі, — простягнув папірця з телефонами він.

— А паспорт?

— У райвідділі... При ньому знайшли...

— І коли ти хочеш ховати?

— Я не знаю, — стенив плечима редактор. — Може, завтра чи післязавтра, як сестра... І, той... Ти там спробуй взнати, яка причина...

Він дає мені кілька крупних купюр на "непередбачувані витрати". Хоча не треба бути пророком, аби зрозуміти, що такі не лише прогнозуються, а й обов'язково будуть.

У райвідділі мене переадресовують до старшого дільничного інспектора, котрому я віддаю листа на фірмовому бланку газети.

— І що від мене вимагається? — робить казенне лице молодий капітан.

— Ключі, документи, гаманець, телефон, — допомагаю я йому.

Тепер прийшла черга напружуватися моєму поважному співрозмовникові.

— Там же написано: усі клопоти та витрати, пов'язані з похованням, бере на себе редакція, — кажу.

Він уважно вивчає бланк, а надто — підпис і регалії: "Головний редактор Р.Гуляйвітер, заслужений журналіст України, лауреат мистецької премії "Київ" галузі журналістики".

— Але ж у покійного була родина, — вагається служака.

— Радомир Корнелійович Гуляйвітер — і є його родина, — урочисто заявляю я. І пояснюю: — Він — рідний дядько померлого, брат Валерієвої матері, котра важко хвора й не може займатися формальностями. Її привезуть прямо на похорон.

Але бачу, щось таки муляє моєму капітанові.

— Я розумію, що першими тіло могли знайти зовсім не ті, хто викликав "швидку" та міліцію, — підказую я йому правильну логіку подій. — Що мерця могли обчистити ще до того випадкові перехожі, прийнявши за простого п'яного...

Правоохоронець зітхає — невже полегшено? — і починає викладати просто з шухляди на стіл усе, чим ще кілька днів тому були заповнені Валерієві кишені.

Я мимоволі думаю, що у власників штиблет із крокодилячої шкіри з однією двадцяткою в "лопатнику" з хати виходити не заведено.

Визнаю свою помилку: в Дармопуковому портмоне виявляється цілих тридцять гривень. Я пишу розписку й забираю "нокію", зв'язку ключів, паспорт та редакційне посвідчення, а вишукану запальничку "Aurora Blue" з родини Ronson-Престиж — "не помічаю" і вона залишається на столі — на згадку доброму капітанові.

...Це колись поховати людину означало вибігати дві доби по інстанціях, тепер же я подзвонив до першої ж похоронної контори, яку знайшов мені "Гугл", і мене запевнили, що зроблять усе в найкращому вигляді за безготівковим розрахунком, навіть про свідоцтво про смерть подбають — аби паспорт був та висновок з лікарні. Спитали лише, на якому цвинтарі ховати.

— На відкритому, — одразу зняв усі питання я. Знаємо ці фокуси: на якому-небудь Байковому чи Звіринцевському, давно закритому, заправлять таку ціну за місце, що газета в трубу вилетить. "Ти, Копчений, не вчений, не письменник", — згадалося мені. От і Дармопук — не герой і не лавреат, аби заради нього газета шалені гроші платила.

А от причину з'ясувати... це вам не фунт ізюму. Напишуть в паперах стандартну гостру серцеву недостатність — от і вся причина. І ніхто й дошукуватися не буде, яка така напасть згубила молодого-перспективного племінника.

До цих патологоанатомів підхід треба. А який підхід до нашої людини? Правильно. Витяг я з тумбочки свого столу колекційну пляшку, котру думав виставити співробітникам у день народження, та й поїхав до районної лікарні, де в трупарні чекало результатів моєї оргработи тіло колишнього вже колеги. Добре було лише те, що там у поліклініці лікарем-травматологом працював мій однокласник Микола Можайський, тож діяти я вирішив через нього.

— Розумієте, хлопці, — сказав немолодий прозектор,

коли ми випили по першій. — Причин для смерті немає. Жодної серйозної патології. Ну, зайвої ваги кілограмів п'ять-вісім, печінка трішечки збільшена... Але від такого в сорок років не помирають. А так...

— Практично здоровий? — уточнив Микола.

— Абсолютно здоровий. Кажу ж — жодних причин для смерті. Ані ознак хоч якоїсь хвороби, ані — отруєння. Таке враження, що організм просто вимкнули.

Він гмикнув і ми причастилися вдруге.

— І що ж ти написав у висновку? — поцікавився травматолог.

— Щось написав, — станув плечима ветеран-патологоанатом. Потім почухав носа й зітхнув:

— Є там одна заковика... Він, коли його знайшли, сидів на лавці. З моменту смерті пройшло не менше трьох годин. А кров у ноги не стекла...

Мій шкільний приятель завжди мав гострий розум:

— Тобто, він помер лежачи. І тіло ще довго перебувало у такому положенні. І потім його вже мертвого посадили...

— Здається, що саме так. І це вже, — розвів руками оповідач, — не перший випадок. Точнісінько така картина була вчора в цього крутелика.

— В якого крутелика? — нашорошив вуха я.

— Ще прізвище таке ... сільськогосподарське, — не пригадував імені старий лікар. — Висівки, чи як...

— Макуха, — вирвалося в мене.

— От-от, — зрадів він. — А ви що, про нього чули? Чи, бува, справу з ним мали?

— Статтю про нього писав, — не став заглиблюватися в подробиці я. — І що ж, кажете, картина подібна?

— Абсолютно, голову на відсіч даю! — запевнив віртуоз розтинів. — Той, як і цей, геть не мав причин померати, але таки помер, причому — теж лежачи, а коли знайшли його, він також сидів.

— Ну, не сам же він сів, — резонно заперечив Микола.

— Звісно, — запевнив його колега. — Але підстав вважати смерть одного й другого неприродною, ба й насильницькою, я не маю.

Я не міг не поцікавитися:

— А більше таких випадків не було?

— У мене — ні, — похитав головою старий.

У моїй голові завантажився процесор і почав обробляти інформацію. Інтерес до подальшої бесіди я втратив і сидів з ними виключно з міркувань ввічливості та подальших добрих стосунків, але вони нічого цікавого більше й не говорили.

Дійсно, з якого би ото дива помирати здоровому молодикові, що ніколи не обтяжував себе важкою роботою вкупі з роздумами, переживаннями та сумнівами на моральні теми? Має ж бути якась причина... Десь він був останнім часом, щось робив, з кимось зустрічався. Не просто ж так хлоп несподівано бере в п'ятницю відпустку на тиждень з понеділка, а вже в ніч з того таки понеділка на вівторок його знаходять мертвим. Звісно, можливо, що я й помиляюся, але чуйка моя журналістська вперто підказує: щось в цих міркуваннях є, ще й нашіптує весь час: "Тепліше!"

Слідів своєї діяльності не залишають по собі лише безтілесні духи. А тут має бути хоч якась зачіпка: есемеска в мобільному, номери телефонів, з яких йому дзвонили чи куди він дзвонив...

Ділових щоденників Кассій не мав, вважаючи їх анахронізмом. Замість того в нього на столі завжди були такі здоровецькі пустографки на тиждень — ну, ви знаєте про що я... І от на них він завжди записував щось там йому потрібне. Здається, я й сьогодні зранку її бачив. Якого ж біса я сиджу з цими ескулапами районного масштабу? Коньяк усе одно закінчився...

Я чемненько дякую та ушиваюся до редакції.

Поки мене не було, у кімнаті мого відділу хтось, мабуть, Радомир, начадів тютюном, як рота саперів у солдатській куриці. Хоч би кватирку прочинив. Я закриваюся зсередини і — до столу покійника. У шухлядах — нічого цікавого, пів цебра яки-

хось визитівок, мабуть — непотрібних, затребувані він у спеціальному клясері носив, на тому паперовому простирадлі а-ля "діловий щоденник", — теж зеро. Ну, чи зможе допомогти в такій делікатній справі запис: "Іруся, 067-597-...-4... (красивая попа)"? Або — "годинникова майстерня"? Чи то — "елітний клуб"?

Невже Акела схибив? Хоча, в принципі, яке мені діло? Думаю: головний редактор так надимив, — он повна попільничка недопалків, — якщо і я покурю перед від'їздом додому, то великої біди не буде. Сідаю за стіл покійного Дармопука, закурюю свій улюблений "Голуаз". У вічі кидається перекидний календар на столі мого вже колишнього сусіди по кабінету. На ньому — листок із сьогоднішньою датою та нерозбірливими — без півлітри не прочитаєш — Радомировими кривулями. Швиденько перегортаю назад: "вівторок" — "понеділок" — "неділя" — "субота".

Ось вона, п'ятниця. Там усього два записи: через усю сторінку, вочевидь поспіхом, — "Маргарита", ще й маркером підкреслено, та вже знайомий — "Діпроелектрон".

Дивно якось: у п'ятницю Валерій цікавиться закладом, шефа котрого зранку в понеділок знаходять мертвим, а у вівторок уже, знов-таки зранку — неживим виявляється сам Валерій. І в обох причин для смерті, як сказав той патологоанатом, немає.

Розділ 4. Підозріле ім'я

Мої молоді колеги десь в американській спеціальній літературі вичитали словосполучення: "інформаційний привід" і зраділи. У житті таке й насправду існує: от ніколи я не став би писати про фотографа Кмітливого, якби не приурочений до його ювілею вернісаж. Та й про олігарха Макуху — якби не вмер. Існують помітні події, про які не можна не написати. Оце і є той привід. Ігнорувати його — гріх. Але зводити ці два слова в абсолют, як роблять це деякі журналісти й редактори, особливо з нових, на мою думку — апогей професійної деформації, що межує з фаховою дебільністю, особливо, якщо ти пишеш про культуру. Є речі, котрі самі по собі — явище, і сам факт їхнього існування — вже привід негайно розповісти про них людям. Якщо десь поряд живе геніальний художник чи артист, то що, по-вашому, людям нецікаво довідатися про нього саме зараз, не чекаючи премій, ювілеїв чи, не дай, Боже, похорону? Отож.

Але завалити до малознайомої людини — отут привід обов'язково потрібний. Я прихопив кілька примірників газети з матеріалом про вернісаж і вирушив до майстра художньої фотографії Володимира Кмітливого: він же казав, що колись працював у тому інституті, що якимось дивним чином поєднує померлих загадковою смертю журналіста та фінансового воротилу. Про що саме питати, я чіткого плану не мав, але хоч би уявлення якесь скласти, чим же займалася у свої найкращі часи ця поважна наукова установа...

Та не так сталося, як гадалося. У нас у редакції, як у тій післявоєнній комуналці, оспіваній геніальним російським бардом, "система коридорна" — усі кабінети виходять в один прохід, отут-то мене мало не за рукав упіймав скорботний Радомир:

— Друже, ти мені потрібний.

А ти мені — не надто, шаблонописцю сизокрилий, бо діло в мене до одного майстра експозиції та "Фотошопу", але

хочу чи ні, маю зробити чемне лице й зобразити на ньому граничну увагу.

— Ми ж оце завтра Валеру ховаємо, — починає траурно мій шеф. Ну, дякую, що сказав. Буцімто це не я все організував та замовив.

— Місце, труна, панахида, носильники, копачі, поминальний обід — усе замовлено, — рапортую, як Рокоссовський Жукову на історичному московському параді. Хіба що честь не віддаю та караковий огир піді мною не гарцює.

— Я от про що подумав, — крекче геть по-цивільному пан головний редактор. — Йому ж костюма треба, сорочку, краватку, таке різне...

— Я навіть і розмірів його не знаю, — збираюся опиратися незгірш, ніж той Рокоссовський під Сталінградом, новим ввідним задачам. Ні, ну совість треба мати хоч якусь: твій-таки небіж!

— Розумієш, — як не чує мене мій колишній однокурсник, — сестра приїде тільки завтра, і похорон завтра.

— Та як я розміри вгадаю? — переходжу до рішучого контрнаступу.

— Так нічого не треба вигадувати, — робить обхідний маневр пан Гуляйвітер. — У нього ж усе є. Було, — поправляється й похмурніє. — Слід тільки поїхати до нього на квартиру, зібрати речі й відвезти до лікарні.

— Ну, і як я потраплю до нього в хату? Та я й не знаю, де він жив, — не здаюся я, буцімто в мене за спиною не довгий редакційний коридор, а Білокам'яна чи навіть Фермопільський прохід, а я втілюю як не двадцять вісім панфіловців, то всіх триста спартанців.

— Ключа я тобі дам та адресу скажу, — меланхолійний від власного безстидства, шепоче шеф. Він теж знає мене не перший день і чудово розуміє, що я в даний момент про нього думаю, тим паче, що й ключі ці він вчора отримав від мене. — А ще авто редакційне, — додає мій працедавець. — Щоб ти час свій та гроші не витрачав.

Людина я винахідлива та, хочу вам сказати, не без досвіду. Якби затявся здихатися цього завдання — відкараскався би, рубль за сто відповідаю. От сказав би йому: у мене, мовляв, зустріч із головою профільного депутатського комітету з питань культури письменником Білокленським призначена саме зараз — і що би він робив? Але тут я змикитив, що іншої нагоди зайти до Кассія в хату в мене може й не трапитися. Не факт, що я там щось знайду, але не спробувати — тупість, за яку потім перед собою буде надто незручно. Зрештою, пан фотохудожник мені ділової зустрічі не призначав, це я сам вирішив впасти як сніг на голову, але дзвякнути йому ще не встиг; отже, пан Кмітливий може й зачекати.

— Ну, якщо машину, — кажу, — тоді, звісно.

А цей люблячий дядечко вже й ключі, і папірця з адресою сумно простягає.

Подобається мені, панове, як він понти з машиною лимонить. Перший полягає в тому, що завдяки Радомировим ударним старанням на ниві інтенсивного доїння спонсорів та батьків-засновників автомобілі редакція має. Один — підтоптаний "скорпію" — безупинно гарує на благо редакції. Чом би не відрядити на ньому незмінного його наїзника, чесного водія Михайла Семеновича, по одяг для мерця, скажіть, будьте ласкаві? Я свідомо кажу — мерця, а не покійника чи трупа, бо один мій приятель, великий чин зі спецслужби на прізвисько Полковник, колись просто й дохідливо мені пояснив: упокоївся з миром — значить, покійник, якщо ж кримінальний — завжди труп. Чим є на сьогодні Кассій Дармопук, мені достеменно невідомо; сказав же старий патологоанатом: "організм вимкнули". Зробили це власноруч вельмишановні мойри Клото й Лахесіс за попередньою змовою із Атропою, перерізавши нитку журналістового життя відповідно до своїх, простим смертним незбагненних, міркувань, чи хтось значно більш земний та тілесний зробив це за них, особливо в богинь долі й не питаючи — так одразу й не скажеш. Тому недавній палкий прихильник дорогих шузів з крокодилячої шкіри на

сьогодні поки що — нейтральний мрець, а не благочестивий покійник чи стражденний труп.

Другий автомобільний понт Радомир прокрутив особисто й винахідливо. Він здав в оренду нашій редакції свого новенького "шевроле" і їздив ним, як і раніше, у всіх своїх справах, перекавши витрати на ТО, ремонт та бензин на нашу витривалу газету. Це чотириколісне диво теж вважалося "редакційною машиною". Дав він мені, звісно, не її.

Наш як не раритетний, то помітно літній автомобіль по-ветеранському крєктав на рівній дорозі, стогнав і скиглив на підйомах і, зрештою, захлинувся власною старанністю та задишкою, не доїхавши метрів зі сто до зазначеної кривулями на редакторській цибулі адреси. Почерк нашого начальника — притча во язицех усього редакційного персоналу. Щодня кілька людей, отримавши його резолюції, терзали себе нехитрими запитаннями: "Що він написав?" та "А сам-то він хоч розбирає, що пише?" Карлючки його вмє розшифровувати лише моя підлегла Антонія Невалійко, але вона, як відомо, тепер у перманентному декреті.

Водій Семенович експресивно використав слово давньоруського походження, що означало колись брєхню, а тепер — жінку сумнівної поведінки, підняв капота, глянув, згадав кілька разів у різних варіантах чиюсь, мабуть, Радомирову поважну (я її давно знаю) матір, і поліз до багажника.

— Щось серйозне? — навіть і не сумнівався я.

Слова, що надривно вичавив у відповідь керманіч нашого "скорпію", у порядних газетах не друкують. З усього сказаного я зрозумів, що не менше ніж на годину йому прийдеться пірнути під капот і стирчати тут на спеці булками (так він сідниці зве) догори, і все через скупердяйство декого з грєбаних начальників.

— Семеновичу, — кажу. — Я вам тут — не помічник, як не крути, а з мене механік — як з вовка пастух, піду я пішки, позбираю, що шеф сказав, а тоді здзвонимось.

Сказав і — драла під акомпанємент слів переважно

тюркського походження, що ними одзначав усіх скнар і жмикрутів, що керували фінансами в нашій славнозвісній газеті, шофер нашого самохідного тарантаса.

...У під'їзді, де була квартира Дармопука, мене було піддано пристрасному допитові консьержкою: куди я йду і чому саме я : "Ви ж на родич". Наша пісня гарна й нова, починаймо її знову! Ментові лише вчора пояснював...

— Кажу ж вам: мати приїде тільки завтра на похорон, а наш головний редактор — Валерія рідний дядько, він мав сам по речі приїхати, так його до Кабміну викликали, а Кабмінові не відмовиш. От він мене й попросив: не голяка ж власного кореспондента відомої газети ховати! У нас таке горе, а ви...

Я скривив мармизу, яка мала би означати безмірний осуд безсердечності берегині входу в під'їзд, замішаний на безкінечній та бездонній скорботі. Моя акторська гра вкупі зі словами "кабмін", "власний кореспондент" і "відома газета", здається, переконали сиву хоронительку парадних дверей остаточно. На літніх людей ці поняття ще діють.

— У вас документи є? — прийняла рішення сувора бабця.

Аякже, редакційні корочки завжди при мені.

— Будь ласка, — кажу та у віконце посвідчення із написом "Преса" простягаю. Вона ретельно — літера до літери — переписує мої дані, а я, приклавши руки до грудей, кажу проникливо: "Сердечно дякую", — так, мабуть, не вміла й сама Валентина Леонтєва, беззмінна ведуча популярної колись сльозогінної передачі "Від усієї душі".

Еге, жив власний кореспондент Касій Лиманський (Дармопук), як мені, мабуть, не жити ніколи. Заможність кидається в очі. Тепер я розумію, чому він так пристрасно ратував за знесення старовинних укріплень та побудову натомість багатоповерхівок. Але роздивлятися мерцеві багатства не на часі. Костюм, сорочку, краватку й шкарпетки з білизною — з шафи до пакета. Туфлі з вітальні — туди ж. Тепер заслужений захисник комерційних новобудов на історичних землях сто-

лиці перед апостолом Петром не предстане в Адамових шатах. Але мене до розгадки його невмотивованої смерті це геть не наближає.

Письмовий стіл у колишнього борзописця — футбольне поле. Де він тільки взяв такого: обтягнутого зеленим сукном, при двох тумбах, з ручним ажурним різьбленням на шухлядках і дверцятах — справжній раритет, років сто, не менше, і ціна йому має бути відповідною. Сучасний ноутбук губиться на ньому, як рятівний пліт у безмежному океані. Натискаю на кнопку "пуск" із однією думкою — хоч би не запаролив. Здавалося, для чого ставити на домашньому компі вхідного пароля? Особливо, якщо ти, як оце померлий небіж нашого головного редактора, один живеш? Та недавні події мене переконали, що інколи — варто. Я теж тоді жив самотньо, хоча й не так шикарно. І коли в мене в хаті нишпорили приватні детективи за моєї відсутності, то до мого компа завдяки різним хитрощам, до яких удався мій IT-консультант Макс, вони так і не заїздили.

Лептоп Валерія приречено зітхнув загальновідомою мелодією та завантажився. "Мої документи" — нічого цікавого: у "Моїх малюнках" — купа фотографій (Валерій з Радомирком, з гравцями "Динамо", з відомими братами-боксерами, з різними знаменитостями та симпатичними дівчатами). Хіба що одна цікава: журналіст Лиманський з олігархом Макухою в невимушених позах десь на пікніку. Ну, цю — швиденько на флешку скопіюємо. "Моя музика" — купа треків, переважно попси, і жодного — з диктофону. "Моє відео" — порожня.

Течка "Публікації" теж корисною бути не могла: усе наявне я читав останніми роками в нашій газеті. А це що? "Матеріали для статей". Нашвидкуруч переглядаю — цього я не бачив. Вивчати нема коли — копіюю собі, вдома перегляну. Поки Дармопуків ноутбук демонструє мені посеред екрану переліт аркушів з однієї теки до іншої, я роззираюся довкола й бачу стаціонарний телефон. Ця модель мені відома: там має бути автовідповідач. Про всяк випадок дістаю диктофон і вми-

каю на апараті прослуховування повідомлень. Серед усіляких "це Ірина-Марина-Дарина-Татуся-пуся — твоя киця — передзвони мені" одне — як золота піщинка в порожній породі: "Це Маргарита. Ти, мерзотнику, пошкодуєш. Ні, ти навіть пошкодувати не встигнеш. Ти просто заснеш та не прокинешся. Прощавай навіки, покидьку!" Це варто записати, як ви вважаєте?

Кидаюся назад до компа: копіювання завершено. Браузер у нього той само, що й у мене — "Мозілла Файерфокс". Завантажую Інтернет: де в нього електронна пошта? Ви не повірите: він досі користувався "Кажаном". Ну, нічого, і я його колись юзав, тож розберуся. Тут теж — самі зайчики та кицьки. Ну, це, власне, і зрозуміло: був Валерій чоловік нестарий, небідний і, як стверджував той патологоанатом, практично здоровий. Флешку — до кишені, ноутбука вирубаю.

Чорти мене підганяють — я судомерно нишпорю очима довкола: чогось мені в інтер'єрі явно не вистачає. А, он що: жодної книжкової шафи ба навіть полиці. Підсвідомість підштовхує: швидше, швидше! У тумбах його письмового столу повно шухляд, забитих різним прикольним мотлохом: різні дармовиси на ключі (у вигляді мініатюрної люльки для куріння, футбольного м'яча із суддівським свистком, медалі чемпіона світу, клепсидри...), пласкі фляжки з неіржавіючої сталі, кулькові й гелеві ручки із логотипами відомих компаній, календарики, фломастери, значки, ножики з багатьма лезами, плакатні пера, запальнички, гвинтики, розібрані циркулі, олівці, із десятків сувенірних відкривалок для пива, пачка кульок для пневматичної рушниці, набір мундштуків, малесенькі викрутки для ремонту годинників — усе новеньке, нічим жодного разу не користувалися. Даруйте, в натурі, як у п'ятнадцятирічного мажористого пацана. Хоча в глибині душі чоловік до скону залишається хлопчаком. Лише іграшки та, що важливіше, ігри міняються.

Єдине, що може мені придатися — той само клясер з візитками, що я не раз бачив у свого сусіди по кабінету. Це я візьму. Не назавжди, звісно: встановлю коло його спілкування,

а потім віддам Радомирові. Мені Кассієві речі ні до чого. Усе, тут і шукати більше й ніде. Притьма — до ванної кімнати. Модна пралка, кахлі іспанські, сантехніка — нікель італійський. Де ж глянути? Низ ванни за теперішньою модою закладений. Ага, он залишений лючок для сантехніка. Рукою — туди! Є! Якийсь не надто великий пакунок, загорнутий у пластикову плівку, ще й скотчем перемотаний. Дістаю його та кидаю до того ж величезного пакета, де імпорнтний дорогий костюм з усіма додатками збираються в останню путь .

...Я майже силоміць, попри її спротив, продемонстрував консьержці Дармопукові штани й туфлі, спитав, чи прийде вона взавтра на похорон переконатися, що само в цьому пана Валерія й поховують, вийшов у двір, сів на лаві й закурив. Приблизно на третині сигарети у двір закотився наш "скорпію".

— Давно сидиш? — спитав через вікно редакційний водій. — Чому не подзвонив?

— Тільки вийшов. Подумав: перекурю оце, а тоді на беру.

— А, — зрозумів затятий курець Семенович і сам поліз до "бардачка" по цигарки.

У трупарні я швидко знаходжу санітара, що готуватиме тіло до похорону, передаю йому одяг, і, відчуючи непевні очікування, підкріплюю його творчу наснагу купюрою з неповторною авторкою "Лісової пісні" з тих, що дав мені Радомир на "непередбачувані" витрати. Спостерігши, як теплішає погляд потойбічних справ костюмера, довершую все папірцем з академіком Грушевським — очі чолові'яги стають вологими:

— Речі забиратимете?

— Які речі? — тятивою монгольського лука напинаюся від тих слів. Я далеко не тугодум: розумію, про що йдеться: про лахи, зняті з тіла. Навіть коли Дармопук був живий, його випадкові дотики викликали в мене огиду, немов би я доторкнувся до жаби. Не можу навіть уявити, що візьму до рук ганчір'я, зняте з нього, мертвого.

— Там є щось суттєве? — питаю між іншим.

— Е-е-е-е... — тягне "мі" малої октави цей Харон місцевого значення й зникає за блідо-зеленими дверима.

— Принесіть, подивимось, — розвіюю його сумнівним новим Грушевським.

Він розуміє мій месидж, дискурс і парадигму, спішно зникає до підсобки, і складає на обшарпану табуретку Валеріїв крам, що так і не став його здобиччю. До пакета з брюками й теніскою навіть не торкаюся: "Хай полежить у тебе тиждень, якщо ніхто не спитає, роби з цим, що знаєш".

Я вже збираюся йти, і раптом несподівана здогадка дзьобає мене в потилицю:

— Слухай, а покажи-но мені його взуття.

Те, що я бачу, змушує мене подумки повторити всі експресивні слова, що дві години тому видавав з-під капоту Семенович: санітар моргу показує мені неймовірно дорогі імпортні теракотові штиблети зі шкіри, декорованої під крокодилячу.

— Дякую, вчиниш з ними те саме, що й зі штанами, — кажу й киваю йому на прощання та стрімко йду геть.

Йосип-Марія! Ці шкари були на Валеріїві в моєму нічному видінні, і тіло знайшли в тому самому парку, де він побачився мені. Здається, одяг теж був той, що тільки-но демонстрував представник молодшого медичного персоналу... Що він там, у моєму сні, говорив? Щось на кшталт: "Ти мене недооцінюєш"? Якщо судити з внутрішнього вбрання його житла — правильно говорив.

Очевидно, я, вийшовши, не контролював вираз свого обличчя; водій подивився на мене спантеличено й прохрипів:

— Володимировичу, що сталося?

— Та нічого, — сів на заднє сидіння ваш покірний слуга.

— А чого у вас таке лице? — не відчіпляється драйвер.

— А ти побудь там, — киваю на морг, — стільки, скільки я, подивимось, з яким лицем ти вийдеш.

Семенович туди не хоче, він припиняє інтерв'ю та заводить мотора нашого ридвана. Я не збираюся гаяти час: у мене є чим зайнятися дорогою: порівняти вміст клясеру зі списком

дзвінків та есемесок у мобільному. Це треба, аби встановити останні прижиттєві контакти пана Лиманського.

... Дармопукова мобіла виявилася ще живою: хороший акумулятор тримає заряд щонайменше три доби.

Розділ "Дзвінки" переглянемо пізніше, його слід — вдумливо, а от повідомлення — можна й зараз. Так, "Вхідні": знов здебільшого писали йому Мусі-Пусі, деякі розшукували його, коли він уже назавжди втратив до них цікавість, декілька — стандартних: "Ви пропустили 2 дзвінки...", "Київстар клуб": "Вам нараховані бонуси" (ага, вони йому тепер аж надто потрібні), різні повідомлення від невідомих мені авторів на кшталт: "Зустрічаємось о дев'ятій, не забудь шампури". Я вже було хотів відкласти вивчення вхідних есемесок на потім, бо ми вже під'їжджали до редакції, але раптом промайнуло нав'язливе вже "Маргарита". Ага, от про чотири пропущених від неї, а тут — текст: "Я тобі, мерзотнику, ніколи не подарую такої підлості. Моя помста буде страшною!"

Є велика ймовірність, що та Маргарита, що говорила ніжні слова на автовідповідач, і ця, авторка доброзичливих повідомлень — одна й та само особа, як ви вважаєте? Але чи має вона відношення до тієї, яка записана на календарі — це ще питання. Це ще, як любив казати сам Кассій Лиманський, "пісьями по воді віляно".

Менш із тим, цього імені останнім часом у житті власного кореспондента не бракувало.

Наша бляшана мажара підкотила під будівлю, де розташована редакція. Ну що, треба йти звітуватися начальству про зроблену роботу...

Розділ 4. Кава по-польськи, окультизм та гусячі шкварки

Я віддав Радомирові Дармопукову зв'язку ключів, подумки завваживши, що наш-то головред був, мабуть, навіть дуже вхожим до хати мерця, редакційне посвідчення Валерія й розповів про приготування. Як на мене, усе було зроблено як слід. Наш мудріший з мудрих шеф мляво подякував і завмер із виразом скорботного суму на лиці. Я скористався нагодою зрозуміти його мовчанку як кінець розмови й вислизнув з начальницького кабінету.

З величезною радістю я сів до свого робочого столу, скинув туфлі та замислився. Думки важким асфальтовим катком повільно посунули в потрібному напрямку й розігнати їх до пристойної швидкості не було жодної можливості. Кави собі зробити, чи що... Більше, чим кави, мені кортіло випити "мулатки" — це коктейль такий: дві третини холодної пепсі-коли, одна — коньяку, кубик льоду й кілька крапель лимонного соку. У таку спеку це значно приємніше, ніж гаряча кава, але колою я не розжився, коньяк власноруч відвіз прозекторові, отже, мав задовольнитися кавою. Я приготував її по-польськи. Класно звучить, чи не так: "кава по-польськи"... Одразу такі асоціації: Жеч Посполіта, Краків, "Ой, ти, Вісло, блакитна", князь Мешко, Словацький, Ізабелла Скорупко, Гжегош Лято, Януш Пшимановський та четверо телетанкістів як щемний спогад з дитинства, Адам Міцкевич з його неповторним: "Litwo! Ojczyzno moja!", Барбара Брильська, Кшиштоф Зануссі, Марек Краєвський, Януш Гловацький... ну, не знаю, що ще... чи хто. Та хоч би й Міхал Клеофас Огінський з полонезом чи президент Валенса із припасеною про всяк випадок викруткою.

Направду ж "кава по-польськи" просто запарується окропом. Я так і зробив: залив кип'ячою водою мелену каву з вакуумної упаковки й накрив блюдцем.

"Що ж ми маємо?" — подумав я, ковтнувши ароматної гарячої рідини. "Телефон", — прийшло несподіване осяяння. Судячи із записів про дзвінки та повідомлення, його мобіла

мала репетувати безперестанно, вона навіть після кореспондентової смерті фіксувала й фіксувала виклики й надходження повідомлень. А у мене вже кілька годин лежить глухонімою теретою: нічого не бачу, нічого не чую та нічого нікому не скажу.

Дивно, що йому ніхто не телефонує: некролог вийде в нашій газеті лише післязавтра, і широкому загалові з Іриною-Мариною-Дариною-Тусею-пусею та рештою киць про його несподівану кончину поки що невідомо. Варто було мені це подумати, і мерцева "нокія" прокинулася, завібрувавши так, що загула стільниця, на котрій лежала ця наворочена "труба". А звуковий сигнал вимкнений. І якщо це зробив сам власник мобіли, то для чого ж йому незадовго перед смертю це знадобилося? Номер висвітився, а ім'я — ні. А, бодай ти стямився — вирішив я та відповів:

— Алло.

— Валерію? — спитав глибокий та мелодичний жіночий глос.

— Ні, це його колега. Тут просто телефон на столі лежав, — вирішив, що розкривати карти зарано, ваш покірний слуга.

— А чого це ви берете чужі телефони? — обурилися на тому кінці лінії.

— Звідки я знаю, хто телефонує? А раптом щось термінове?

— А Валерій де? — наполягала слухавка.

— Він зараз досить далеко звідси, — сказав я невідомій співбесідниці чистісіньку правду.

— Ну, так... — засумнівалася на мить вона. — Негайно передайте йому, що на нього наведено порчу на смерть.

— Як — порчу? — я не міг повірити власним вухам.

— Як завжди. Чаклунством. І зробила це Маргарита.

— А ви хто?

— Це неважливо. Обов'язково передайте, це на правду надто небезпечно, — попередила моя таємнича співбесідниця й дала відбій.

Я одразу набрав її знову — з Кассієвої труби — але або-

нент був уже поза зоною досяжності. Знайти цю пані не видавалося реальним. То в інших краях що стаціонарний телефон, що мобільний — реєструються за паспортом. У нас же в будь-якому кіоску купив стартового пакета, не називаючи прізвища, зробив один-єдиний дзвінок, сімку витяг з мобілі й викинув у Дніпро — шукайте вітру в полі. Звісно, спецслужби можуть ідентифікувати один і той само апарат з різними сімкартами, і знайомі, як ви вже знаєте, у мене в тих організаціях є, але з чим я туди піду — встановлювати абонента? З байками про те, що якась невідома особа стверджує, що нашого кореспондента звели з цього дуже білого світу чорною магією, повороживши над фотокарткою, проштрикнувши голкою його воскового двійника, зв'язавши пера хрестом та накидавши на поріг його житла могильної землі?

Саме це я маю розповісти людям, які мало не щодня мають справу зі злочинами, з хитромудрими аферами, отруєннями, пограбуваннями й крадіжками, здійсненими за допомогою вогнепальної та холодної зброї, новітніх технічних пристроїв, всесвітньої мережі Інтернет, тільки-но винайдених синтетичних отрут, ще навіть не занесених до спеціальних каталогів, або комп'ютерних та високих технологій? І часто-густо вдало протистоять їм?

Я ще тільки посміховиськом у моєму житті не був! Та я маю в кого проконсультуватися, деś і контактики записані... А, от, у блокноті — "Білий маг Передерій".

Не те, щоби я щиро й безумовно вірив у різні містичні сили й потойбічні чи тонкі світи. У пристрій, здатність зурочувати чи наводити порчу. Але... Знаєте, диму без вогню не буває. Віками, як не тисячоліттями, наші предки не сумнівалися в існуванні цієї всієї шаманістики. Магія, духи, заклинання — були звичними реаліями їхнього життя. Ще не так давно в будь-якому селі жила бабця, котра зналася на всіх тих премудростях. Кожен народ має щось подібне. Не вигадало ж людство всю цю окультну хіромантію знічев'я, ні сіло ні впало. Щось таке дало підстави. Хіба ні? Та здоровий скепсис, притаманний моїй професії, завжди бере гору.

Білий маг Всеволод Іванович Передерій ніколи й не намагався продемонструвати мені ті професійні випендряси, що безвідмовно діють на його клієнтуру: балахони-свічки-амулет-магічні кулі-півтемрява-штучні черепи-сушені жаби-таємничі слова й вигляд утаємниченого та все решта в мене збуджують бажання поприколюватися й на серйозний лад не налаштовують. Я познайомився з ним на дні народження своєї колишньої пасії Світлани, і він, людина дійсно надзвичайно розвиненої інтуїції, одразу відчув, як зі мною слід спілкуватися. Він ніколи не штопав мені ауру, не прочищав чакри й не коригував карму. Але що є, того не віднімеш: головний біль декілька разів знімав. У нього, мабуть, таки дуже потужна біоенергетика.

А ще він непогано знається на народній медицині й прочитав стільки книжок про культу різних народів, їхні способи чаклунства та магічну обрядовість, що може дати консультацію з будь-якого питання. Раніше ми з білим магом інколи перетиналися в нашій спільній знайомій, навіть одного разу зустрічали в одній компанії Новий рік, але ніколи про подробиці його професії не говорили. Це Світлана розповідала мені про його дуже високу кваліфікацію й море чеснот, та невдовзі наші стосунки з нею припинилися через давно бажану, але геть не очікувану тоді обставину, яка раптом одного вечора на решті ввірвалася в моє життя в маленькій чорній сукні й елегантних туфельках на високих підборах. Після того ми із Всеволодом Івановичем не зустрічалися жодного разу.

... Слухавку взяла секретарка: "Офіс білого мага Всеволода". Отак, значить, справи в химородника йдуть непогано, якщо навіть спеціальна людина не телефоні сидить. Може, в нього там і рецепція є та сек'юриті... Я вирішив не заглиблюватися в подробиці із незнайомкою, а просто спитав, чи не можна записатися до пана Всеволода на останній сеанс на сьогодні.

Не можу сказати, що чаклун зрадив, побачивши мене. От і вираз обличчя не змінився, і поза (він лише підняв на мене

очі, та навіть не поворухнувся), але я просто шкірою відчув, як він внутрішньо напружився.

— Привіт, — якомога приязніше сказав йому й спитав, чи можна присісти. Він мовчки кивнув, свердлячи мене очима. Є така дитяча гра — хто кого передивиться. Для перемоги в боротьбі поглядів існує старий перевірений трюк: не варто вступлюватися суперникові у вічі, слід націлитися поглядом у його перенісся. От спробуйте: він нізащо не викупить вашого легкого мухлювання та майже гарантовано програє. Але я прийшов сюди не для того, аби в погляди грати.

— Слухай, — беру бика за роги. — Мені потрібна консультація фахівця з окультних дисциплін. Про тебе кажуть, що ти — з найкращих, а я більше нікого й не знаю, то я й прийшов. Так що ти вже даруй, що я забираю в тебе час, я заплачу за сеанс.

Сказав — і всміхнувся щиро-щиро, навіть трішечки винувато. І майже одразу відчув, як на нього накотило полегшення.

— Це зайве, — цілком серйозно заявив маг. — Я з приятелів грошей не беру. Так що в тебе там?

— Що ти думаєш про порчу?

— Порча — традиційний простонародний слов'янський термін для визначення окультного нападу на людину. Вона є навмисною дією, що чиниться за допомогою негативної думки, слова, спеціально для цього створених невидимих звичайною людиною сутностей, а також руйнівних обрядів. Це так, взагалі, а що? На тобі немає порчі, — упевнено ствердив Всеволод.

— Нею можна вбити?

— А чому ти питаєш, що сталося?

— У нас помер співробітник: молода, енергійна людина. Лікарі зробили розтин і кажуть, що підстав для смерті немає, що він був абсолютно здоровим. І жодних ознак насильницької смерті, жодних ушкоджень. Розумієш, буцімто вимкнули організм і все...

Окультист явно зацікавився:

— Ага, а чому ти вирішив, що це по нашій частині?

— Так йому погрожувала спричинити смерть магичними діями людина з вашого кола.

— Хм, — із сумнівом похитав головою окультист. — Тут, розумієш, яка штука: якщо це людина насправду з нашого кола, із утаємничених, то вона повинна мати дуже вагомі підстави для таких дій: якого би рівня не був маг, він має отримати певний дозвіл на таке. До того ж завжди існує чимала загроза для людини, яка проводить обряд. Може й не минуться. Ніколи не варто виключати ймовірності, що тобі повернеться твоє ж сторицею. Це по-перше. А, по-друге, порченому псують здоров'я, виводячи з ладу його внутрішні органи. Це завжди має зовнішні ознаки тяжкої хвороби. Який-небудь цироз печінки, прорив виразки, інфаркт. А з твоїх слів він був здоровий, як бугай.

— Ти сказав: певний дозвіл на такі дії, — досвідчений журналіст, одразу зачепився я за його слова. — Від кого?

— Тобі цього знати не можна, — дуже серйозно заявив Всеволод.

— Так що, коли навели порчу, то все, капець? Ніяк не врятуєшся?

— Чому ж це? — посміхнувся він. — Існує маса способів захисту, і не тільки в нас. Християнські церковники теж уміють робити це, і, хоча діють вони зовсім за іншими методиками, ніж ми, але виходить у них дуже ефективно.

— Ти маєш на увазі екзорцизм? — згадав я відомий, уже класичний, фільм та батюшку з церкви при Олександрівській лікарні, котру кияни досі за традицією називають Жовтневою. Той священник улаштовував такі вичитки, що люди качалися підлогою й ревли по-звірячому.

— Екзорцизм — це примусове вигнання з душі людини підселених туди внаслідок шкідливих окультних дій чужорідних духовних сутностей, так званих елементалів. Християни називають їх бісами. Це один з видів порятунку порчених.

— А як взнати, чи був порченим мій колега Валерій? — поставив я основне запитання.

— Ти розумієш, якби побачити його живим, — цокнув язиком Всеволод, — я би зумів визначити — є чи нема... А тепер... А ти його коли востаннє бачив?

— За два дні до смерті.

— І що, в нього були якісь зміни в поведінці, у самопочутті?

— Буцімто ні. Принаймні, я нічого не помітив, — почав пригадувати я. — Якійсь Ірусі дзвонив, тепер можна здогадатися, котрій. Тій, що в неї красиві сідниці.

— Ти її знаєш? — суто по-чоловічому зацікавився чаклун.

— Ні, — розчарував я його. — У Валерія просто того дня такий запис в щоденнику.

— А, — байдуже кинув він. — Слухай, а крововиливу в мозок у твого колеги випадково не було? — продовжував прокочувати інформацію екстрасенс.

— Прозектор, що робив розтин, нічого такого не побачив, а він дуже досвідчений фахівець.

— То, може, підвищений адреналін, активне потовиділення перед смертю? — мій знайомий не на жарт зацікавився випадком.

— Слухай, — змушений був урезонити його я. — тіло ж оглядав не судмедексперт, а звичайний патологоанатом.

— М-дя, — зітхнув Всеволод.

— А от ти кажеш, що навіть для найсильнішого окультиста із вузького кола втаємничених для таких дій має бути дуже вагома підстава. Образа звабленої й покинутої жінки може бути рушієм?

— Мабуть, може, — знизав плечима чаклун. — Дивлячись, яка жінка. А що, є конкретні підозри? — здогадався він. Тут я подумав, що екстрасенсові, як адвокату чи лікареві, краще казати правду, бо інакше не отримаєш вірних висновків, а я, власне, по них і прийшов.

— Це ще не підозри, а лише підстави для підозр, — кажу й одразу розповідаю про есемеску, запис на автовідповіді дачеві, таємничий дзвінок на мобільний померлого й запис у щоденнику.

— А телефон цієї Маргарити випадково не такий? — і він назвав саме той номер, з якого прийшло повідомлення й котрий записано у Дармопуковому щоденнику.

— Він, — заінтригований, підтверджую

— Це ж треба було твоєму знайомому примудритися з нею зв'язатися, — хитає головою мій консультант.

— Ти її знаєш? — зацікавився я.

— Її краще нікому не знати. У нашому ремеслі ця людина обдарована без хоч якоїсь міри. При цьому вона належить до школи, що не цурається найчорніших технік. Я не про всі навіть знаю. Ми з нею тримаємо відсторонений нейтралітет, і я сто разів би подумав, перш ніж вступити з нею в пряму конфронтацію.

— І вона, звісно, молода та гарна, — не сумнівався я щодо Валерієвих уподобань.

— Досить молода: років тридцять — тридцять п'ять. І неймовірно гарна. От якщо хтось і міг би вбити недруга в якийсь дуже чорний спосіб, мені невідомий, то це вона. Так, вона, — ствердився в цій думці маг.

Я поцікавився в нього:

— І вона здатна піти на таке?

— Якщо її розлютити чи образити — обов'язково піде, — ані на хвилю не засумнівався химородник. Від нього аж віяло переконаністю, мені аж закортіло перехреститися.

— Вона — чорний маг? — вирвалося в мене перше, що спало на думку. Очевидно, я не на жарт здивував Всеволода Івановича: він витріщився на мене, мов Вій на юного філософа:

— Ти серйозно? От від тебе я такого не очікував. Не існує чорних та білих магів, то все — вигадки, розтиражовані твоїми недолугими колегами. Хоча, для заманухи клієнтури діє безвідмовно. Та насправду все значно простіше: серед фахівців

окультних дисциплін, як і серед решти людей, зустрічаються порядні й підлі, шляхетні й безпринципні, безкорисливі й жадібні, великодушні й жорстокі, щирі й злостиві. Більша частина окултного ринку — замовлення нападу: поробки порчі чи пристріту. Я на таке ніколи не погоджуюся, мій шлях — допомога людям та цілительство.

Пан Передерій замовк, і я вже збирався подякувати за кваліфіковану консультацію й ушитися делікатно, але він раптом нерішуче спитав:

— Слухай, а ви зі Світланою остаточно... м-м-м... розбіглися?

Он воно що... Як же я раніше не помічав... Світлана...

— Геть-чисто й беззастережно, — запевнив я. Моя заява, здається, дала йому підстави для райдужних сподівань.

Я прощаюся й залишаю його, просвітленого, наодинці із прекрасними мріями. У передпокої секретарки вже нема — її робочий день давно закінчився.

Ну, то що ж ми маємо з гуся? Самі шкварки. Є двоє нестарих і практично здорових чоловіків, котрі з коротким інтервалом помирають безпричинно однаковою смертю — "буцімто організм просто вимкнули", їхні тіла знаходять сидячими, а кров у нижніх кінцівках не збирається. Вони були знайомі одне з одним. До того ж Лиманський мав неабиякий конфлікт із магічних справ майстринею на ім'я Маргарита. Пан Передерій вважає, що вона здатна здійснити неймовірної сили окултний удар. Добре, припустимо, що племінник нашого головного редактора зумів (я навіть неабияк таке припускаю) дошкулити до самих печінок, допекти до самого серця цю Маргариту. І тоді вона... Стоп-стоп, а що — вона? Телефонує йому, есемески шле: я, мовляв, тебе на порох зітру! Для чого? Аби вчасно захистився? Всеволод же каже — методів сила-силенна. Хіба так робить холонокровний убивця? Не в'яжеться щось. А цей — олігарх Макуха, він що, теж дістав дамочку? А пані за це його також магічно замочила? Просто-таки безжальний астральний кілер, а не жінка. Картинка

негламурна вимальовується.

До речі, про картинки: якщо я ще день-два протягну з візитом до фотохудожника Кмітливого, вийде наступний номер нашої газети, новина втратить свіжість, а митець — ейфорійну нагоду подарувати комусь примірничка та недбало кинути: "Читали про мене в останньому номері?"

Розділ 5. Біжи, дурню, біжи!

Чомусь ми часто діємо за принципом, озвученим чи то одним з наших колишніх президентів, чи то сусідським прем'єром: "Хотіли, як краще, а вийшло, як завжди". От, наприклад, експерт-аналітик Віталій Валентинович, з котрим ми рятували з полону Віолетту, подарував мені на згадку пласку фляжку з неіржавіючої сталі — під коньяк. Імпорту, на три чверті американської пінти. І така вона зручна — як рідна у внутрішній кишені вмощується — хоч у піджаку, хоч у куртці. На риболовлю, до лісу — куди завгодно можна взяти. Одна лише заковика: для півлітри вона замала, а для чвертки — завелика. А нарід-то наш до пінт та галонів не звик, хоча п'є дехто й барелями, а от рахуємо ми в метричній системі. Не можу ж я менше за людей принести; ще подумують, що я скнара. Отже, для колективних пікніків презент цей жодним чином не підходить. І знову-таки: у самого майора (нагадаю, якщо ви забули: Віталій — офіцер) — стандартна ємність на п'ятсот кубічних сантиметрів. От і виходить: при всій повазі до шановного пана подарунок його я можу використовувати лише для НЗ — а раптом діло піде весело й компанії закоротить "догнатися".

А ще ми дуже любимо показувати, що не ликом шиті й не в тім'я биті, а "лаптем щі хлєбать" — взагалі не наша національна традиція. У ресторані ми замовляємо суші, пасту, буябес, пюре з топінамбура зі смаженими гребінцями під горіховим чатні, притому все це — із сирним гратіном, та різний інший модний хавчик (непотрібне — викреслити) під те-кілу, граппу, віскі, кампарі, москатель, sake, мохіто, абсолютно недоречний в таких випадках абсент або навіть під арманьяк, хоча кортить нам банального салатику "Олів'є", класичної м'ясної нарізочки та печені з картопелькою в горщику під сотку-другу холодненької традиційної платинової "Хортиці" чи тризіркової ужгородської "Тиси". Узбецькі й казахські кухарі, невправно вбрані під китайців чи японців, готують нам несо-

світенні наїдки, здатні подивувати не лише нас ("Ти ба, яке!"), а й справжніх дітей Піднебесної чи Країни-сонця-що-сходить ("А, власне, що це з їдло?"), якби їм, звісно, поталанило це вариво покуштувати. Я інколи думаю: добре хоч, що у нас риба фугу не водиться.

Ми купуємо не красивий, зручний та практичний одяг, а етикетки розкручених брендів, і начхати нам, що ніяке це не Франс, Італі, Джермені чи Ю-Ес-Ей, що практично всі наші "Хьюго Босси" й "Армані" із "Шевіньонами" на додачу давно вже мастирять у краях, значно ближчих за наші терени до морів, де ту фугу впіймати таки можна.

А якщо нам вдається вибитися в начальство, ми миттєво оволодіваємо наукою роздування щік та стрімко переконуємо самі себе, що розумніші й компетентніші за решту вже в силу свого службового становища.

На похороні Радомир, котрий за ці дні й пальцем не поворохнув для рідного небожа, що так несподівано перетворився в небіжчика, на людях згадав, що він начальник, і заходився давати вказівки, геть поламавши заздалегідь обговорену із представником ритуальної контори процедуру й загнавши, до речі, мене в дуже незручне становище. Вийшло в нього, звісно, по-прем'єрському — "як завжди": замість того, щоби виставити труну на широкому подвір'ї, де усі бажаючі могли вільно попрощатися, він звелів ("Що ж це, він не заслужив, аби його до редакції занесли?") затягти покійника до невеликого вестибюля в лівому крилі будинку, де й так не було чим дихати, а коли всі присутні запалили свічки, а батюшка почав курити ладаном, створилася справжня продуха, і кисню в повітрі лишилося рівно стільки ж, як його було кілька років тому взимку під льодом Київського моря, коли задихнулася майже вся риба.

Поки лисий непрезентабельний попик гуняво відправляв службу, люди, котрим не вистачило місця біля покійника, томилися на сходах, відчуваючи неоковирність ситуації, решта — смалила на ганку, обмінюючись новинами та журналістсь-

кими чутками, плітками й навіть, здається, анекдотами. Я їх не засуджую: вони цілу вічність знайомі між собою, добре ставляться одне до одного та ще й сто років не зустрічалися.

Ми тепер так стрімко й прагматично живемо, що бачитись зі знайомими, приятелями чи навіть друзями часу хронічно не маємо. Нам не вистачає хоч би хвилини — просто зупинитися й озирнутися на своє життя: робота, кар'єра, гонитва за грошима, за славою або хоча би за банальним піаром, сімейні клопоти, діти, престижні школи та ВНЗ, ремонти, дача, авто, — швидше, швидше, аби встигнути, не відстати, не випасти зі свого кола, так би мовити, з пелетону на життєвій дистанції, якщо вже не вдалося вибитися в лідери, щоби було не гірше, ніж у людей, — і ми не встигаємо навіть замислитися, для чого це все, чи дійсно ми саме цього хотіли, для цього народилися, та чи таке життя нам насправду треба. У нас геть нема часу спитати себе: куди ти біжиш, дурню, швидше за Лоду з відомого німецького кіна, і, головне, навіщо? Вона-то летіла рятувати коханого, а ти? Мигтять повз тебе дні та справи, майорять якісь обличчя, пролітають не те що сезони — роки, збігає життя. Ти ще пам'ятаєш, як пахне опале пожухле листя наприкінці жовтня в приміському гаю? Як, вологий та пряний, його аромат потроху підкрадається до тебе, просочується в ніздрі, в голову, просто в мозок, бентежачи неясними асоціаціями, давніми щемними спогадами? Коли ти востаннє згадував, що ця жінка, що їй ти віддаєш зарплату, разом їси й спиш в одному ліжку, ледь стримуючись, слухаєш її оповідки; побутово сваришся та якимось терпиш її подруг; котра завжди спізнюється й довго возиться, коли ви кудись разом збираєтеся; що вона — і є та само неземна дівчинка із сяючими очима, про яку ти колись мріяв і довго наважувався взяти її за руку? А коли ти останній раз просто так тримав її долоню в своїй? Біжи, телепню, біжи! Он де ще папірців із самозакоханою пикою колишнього американського президента заробити можна. Про дні народження друзів тобі нагадає спеціальна програма в твоєму компі чи мобіліці, і ти скинеш по-

спіхом кілька слів есемескою чи на бігу брякнеш їм по трубі пару банальних фраз. Ти зустрічаєш знайомих у місті й не маєш хвильки, аби спитати, як справи: киваєш та летиш далі. Хоча ні. Ви зрідка таки збираєтеся всі разом: як-от сьогодні до Лиманського. І тоді з'ясовується, скількох, в принципі — непоганих, людей знав небіжчик. І всі робитимуть підкреслено скорботні лиця, говоритимуть банально-правильні теплі слова. За життя не могли? Але це — якщо вистачить місця в тісному холі. А на ганку — життя бере своє: "Льохо, скільки літ, скільки зим!"

А підсвідомість, кляту підсвідомість гризе розуміння того, що сусід уже рік тому модні бамбукові шпалери на стіни пришпандьорив, а в тебе досі — вінілові рельєфні, під п'ять "по-красок разным цветом", ще ті, що колись надсилали нам "з Європи бундеса"... Або: знайомий вже на "туксоні", котрого водії одноголосно прозвали "тушканом", по Києву розсікає, а твій затрапезний "ланос", здається, надбав комплекс неповноцінності й мріє з понеділка по п'ятницю лише про одне: втекти на дачу та сховатися там, під здоровенною сливою, від цього щоденного пихатого столичного вуличного мотор-шоу.

Біжи, дурню, біжи! Ти завжди біг: спочатку, "задерши штани, за комсомолом", потім — у чергу за "хельгами" й "киями", пізніше... Тобі все твоє життя нагадати? Як гасав із баулами на вокзалі у Варшаві, ганяв з Петрівки на "Даринок", розвозячи товар по "точках"... Або щось інше робив. Наприклад, косив бабло, працюючи на виборах, за якого кандидата, в чиему штабі — байдуже, аби платив. А, не хочеш говорити, як само виживав? Це твоє право. Та менш з тим! Ти завжди носився, як очманілий хорт, бо повсякчас були термінові, абсолютно невідкладні справи...

Ти чітко усвідомлюєш період, коли твій довірливий малюк, якого ти вів до першого класу, перетворився на здорового дядька, з ким ані спільних спогадів, ані — інтересів? Саме лише прізвище... Тобі (та що там гріха таїти — і мені теж) ніколи озиратися: народжений гасати оглядатися часу не має...

Нам, як то кажуть, і вгору глянути нема коли. А там, вгорі... Про того, хто там, ми теж практично не думаємо. Он батюшка каже: "Молимося ще"; ну, йому видніше...

Мимоволі я впіймав себе на тому, що не відчуваю відповідної до ситуації скорботи, лише пасивну байдужу відчуженість. Це, мабуть, не надто чесно до померлого. Ховати людину мають близькі: родичі, друзі, якісь приятелі, однокурсники чи що... Але аж ніяк не ті, хто за життя старанно приховував своє відсторонене неприйняття. У нас навіть відчуття особистого простору було різне: зручна мені дистанція до співбесідника дещо більша, ніж була в Дармопука. Уявіть: ти відступаєш, бо тобі видається, що співрозмовник стоїть якось неприємно, аж занадто поруч, а він відчуває від того дискомфорт і підходить ближче... Власне, з того й почалася наша "холодна війна", але вона й не могла не виникнути: різюче різними ми були, просто-таки антиподи якісь. Але ж я обіцяв Радомирові, а слово своє, знаєте, треба тримати.

...Я терпляче вислуховував усе, що говорили на цвинтарі наші колеги: "талановитий", "високопрофесійний", "приязний" "товариський", — багато чого такого, — і старанно відводив очі, коли Радомир двічі питає, чи не хоче ще хтось виступити, кинув три жмені піску в домовину й відчув полегшення: усе, клопоти мої закінчилися. Потім сказав співчутливі слова родичам померлого — і на поминальний обід не поїхав, виголосивши Радомирові магічну формулу про давно призначену зустріч із письменником-депутатом Білоклєнським, яку через його зайнятість неможливо перенести. Направду я й не збирався мчати через усе місто (біжи, дурню, біжи!) до цього політика від мистецтва: у нас із ним давно вже встановилася прийнятна для обох "високих сторін" процедура інтерв'ювання: я скидаю йому запитання електронною поштою й не пізніше обіду наступного дня отримую ретельно підготовлені помічниками й завізовані їхнім шефом відповіді.

Мені ще слід було визначитися, до кого важливіше поїхати на неспішну розмову: до фотохудожника Кмітливого чи до май-

стрині вінців безшлюбності та порчі — загадкової Маргарити. Хто перший погодиться на зустріч, до того й вирушу — прийняв я рішення, гідне наймудрішого біблійного царя.

Розділ 6. Фінти чакрами

Ох, і очі в цієї Маргарити: великі, темно-карі, імлісті, з поволокою, незбагненної, непоясненої глибини. Чи то чародійські, чи то — відьомські: зазирнеш в них, а там — лівово-чорна безодня. Аж мурашки по спині. Людям із такими очима й чаклунству вчитися не треба, про них і так базикають, що вони "щось знають", — ну, ви й самі чули не раз ці побрехеньки. Такий погляд робить жінок фатальними: скількох чоловіків згубили вони, отак-то зиркаючи, на жодному калькуляторі не порахуєш. Тільки кинула око раз-другий, і все: якщо піддався їм, пропала козацька душа ні за понюх тютюну й полетіла в тартар, пекло й геєну вогняну... І чхнути не встиг молодець — а нічого вже в нього немає: ані сім'ї, ані статків учорашніх, ані спокою душевного — порожнеча Торрічеллієва в душі, а в гаманцеві — згарище. Усе віддав за поцілунки її солодкі, за ночі гарячі скороминуці, за слова, що марнославство тішили... шубовснув у ті очі та й втратив себе, бездонні-бо вони. Володарок таких очей у Середньовіччя й на багаттях палили, і в йордані топили, а все з'являються вони, не переводиться плем'я чаклунське. Для чогось саме такі, мабуть, світові теж потрібні, санітари ареалу чоловічого...

... Маргарита сиділа на простій табуретці й дивилася у вікно. Я тихенько зайшов. Приміщення геть не було подібним до якогось чародійського кубла: ані тобі жмутів сушених змій та трав по стінках, ані рун таємничих, ані оберегів якихось, амулетів чи талісманів. Ні-чо-го! Найбільше схожим воно було на кабінет мануального терапевта чи лікаря нетрадиційної медицини: по стінах — ілюстрації з китайського атласу з усіма біологічно активними точками, трішечки далі, під стінкою —

масажний стіл. Шафка медична в кутку. І ніякої тобі магічної скриньки, чарівних або хоч би ароматичних паличок.

Я зайшов беззвучно — добре змащені петлі дверей не рипіли, але вона відразу відчула мою присутність та озирнулася.

— Я з приводу порчі, — пояснив тими само словами, що й телефоном, свій візит. — Я вам дзвонив годину тому.

Вона жестом указала мені на другий табурет, що одинокно нудився посеред кімнати. Я слухняно сів, а жінка неспішно звелася (фігура в неї скажу вам — Ніколь Кідман позаздрить), підійшла до мене, звеліла заплющити очі й ні про що не думати та почала робити над моєю головою якісь паси. Я слухняно стулив повіки, але не думати не зміг — мене бентежив аромат її тіла: легкий, ледь вловимий, трішечки пряний, із присмаком чи то імбиру, чи то гвоздики...

Потім вона запалила церковну свічу й водила нею довкола моєї голови й уздовж хребта, а тоді загасила вогонь, схилилася до мене — лице в лице — і зазирнула прямо у підсвідомість. Ну й очі в цієї Маргарити...

— На вас нема порчі, — запевнила вона.

— Ви це точно знаєте? — перепитав я.

— Це навіть не обговорюється. Абсолютно точно. Та й поробити вам не так просто: по-перше, у вас сильне поле, ви й самі могли би навчитися нашої справи, а, по-друге, ви закохані, і це лише підсилює вас. Французи кажуть, що закохані мають власного янгола-охоронця. Ви ж були днями в когось із нашого цеху, невже вам цього не сказали?

— Сказали, — зізнався я.

— Так для чого ви прийшли до мене? — дещо роздратовано кинула чаклунка. — Це той фахівець вас направив? До речі, хто це був?

— Я не хотів би називати цього імені, — я неголосно, але якомога твердіше, відсік навіть саму можливість подальшого розвитку теми.

Вона ще раз глянула на мене — так, що стало трішечки

ніяково:

— Це був непересічний майстер, судячи з того, що я не можу визначити, хто він є. Слухайте, — почала сердитися молодиця, — а що вам треба від мене: ви сказали, що стосовно порчі, але ж на вас її нема? І я ж бачу, що й наводити її на когось ви не збираєтеся?.. Чого ви прийшли?

Вона дивилася на мене напружено й підозріло, і я відчув, що вона трохи нервує.

— Так я й не збрехав: стосовно порчі — окультного нападу на людину з метою спричинити смерть.

— А я до чого? Я таким не займаюся! — роздратовано заявила магічних справ майстриня. — Хто ви такий, аби мене звинувачувати? Кажіть, бо буде вам горе!

— Пані Маргарито, — сказав я їй якомога лагідніше й миролюбніше. — Вас ніхто й ні в чому не звинувачує. Зрештою, — і щиро так посміхнувся, — я ж не схожий на самогубцю. Розумієте, раптово помер мій колега, — в одній кімнаті працювали, — досить молодий і здоровий чоловік. І лікарі не знаходять причини. Кажуть, що по їхній парафії її немає. Не було хвороб. А в нього на календарі останній запис — ваше ім'я. І я подумав: можливо, ви могли би допомогти розібратися. Я оце прямо з похорону — і до вас.

— А де ви працюєте?

Я назвав нашу газету.

— Як звали того, хто помер? — якось поспішно запитала жінка.

— Касій Лиманський, — виголосив я гучне псевдо свого сусіди.

— Не може бути, — не повірила вона. Уп'ялася в мене очима на мить. — Таки правда, — розгублено додала.

— Ви його теж знали? — склеїв дурня ваш покірний слуга.

Вона лише кивнула, і я побачив, що очі її наповнилися слізьми. Зараз заплаче — злякався я. Не люблю, коли при мені плачуть жінки. Ніколи не знаєш, як утішати, і відчуваєш свою

провину. Навіть якщо ти їй нічого поганого не зробив.

Але Маргарита, здається, не з тих, хто дозволяє собі плакати. Вона так швидко зібрала волю в кулак, що я майже фізично відчув, яка вона в неї потужна.

— Так, Валеру я знала... Краще б мені було його менше знати, — сумно констатувала вона. І раптом, так, буцімто між іншим, кинула. — Слухайте, а ви ж його не любите...

Мав погодитися:

— Надто дружніми наші стосунки не назвеш.

Вона мовчала та, здається, чекала від мене ще чогось.

Потім зиркнула коротко:

— Так чим він вам не догодив?

Про покійників заведено — або добре, або нічого. Але тут так не вийде: вона, подумалося, вже знає майже все, що і я.

— Нерозбірливим він був у методах добування грошей, — ледь видавалося з мене. — Навіть — безпринципним.

Я не хотів нічого додавати, але раптом бовкнув:

— А вам чим?

Вона довго мовчки дивилася на мене — уважно, серйозно, але не сердито.

— Безпринципним — правильне визначення... Здається мені, що ви знаєте децю більше, ніж кажете, — посміхнулася чарівна химородниця. — Добре, розкажу. Ви все одно довідаєтеся, та й це не було великим секретом. — І ні сіло ні впало додала: — А у вас потужна інтуїція та сильне поле, ви могли би стати одним з наших... Ви точно не хочете цього навчитись, Олексію?

Стоп-стоп, я ж їй не називався. По спині цілий мурашник забігав. Звідки вона знає моє ім'я? А Маргарита либиться на мене спідлоба величезними темними очиськами й загадково так ледь-ледь усміхається. Як ця місцева Наїна довідалася, як мене звать?

— Дуже просто взнала, — прочитала мої думки екстра-сенс. І раптом засміялася. — І ще багато чого знаю.

Які ще цікаві сюрпризи вона припасла для мене? Мабуть, я не вслідкував за виразом обличчя, бо вона махнула рукою й змовницьки підморгнула:

— Не переймайтеся. Мені про вас Валера розповідав.

Слава тобі, Господи, бо я вже надумав, що мене наскрізь просвітили магічним рентгеном. Якось геть не кортить, аби хтось про мене знав більше того, ніж мені самому хочеться, щоб про мене знали.

— Він казав, що ви його недооцінюєте, — веде своє Маргарита.

— Виявляється, таке було, — киваю їй, а сам про себе зауважую: щось подібне він сказав і мені в тому моєму пам'ятному пророцькому сновидінні... Але ми віддаляємось від теми.

— Ви хотіли щось розповісти, — нагадую делікатно.

— А, ну, так... — погоджується жінка. — Ми з Валерієм познайомилися ...

...Вони познайомилися цієї весни, саме коли почали зацвітати каштани. Журналіст заявився до неї в кабінет із букетом конвалій та редакційним завданням написати статтю про київських екстрасенсів. Розкутий такий, дотепний, вдягнений із вишуканою елегантністю. От що-що, а вбиратися Касій Лиманський вмів. У цього манжети сорочки завжди стирчали з-під рукавів піджака рівно на стільки міліметрів, на скільки це передбачає європейський етикет. І брюки ззаду прикривали підбори у чіткій відповідності до тих же високих стандартів. Уважний та ненав'язливий — а він вмів бути таким, коли хотів — небіж пана головреда легко й невимушено дізнався від Маргарити про все, що вона забажала сказати, тобто, набрав матеріалу на крикливу й неглибоку, але з претензією на поінформованість автора, статтю. Цей матеріал вийшов десь у середині місяця, я прекрасно його пам'ятаю.

А вже наступного дня Валерій подзвонив жінці й попросив про зустріч — треба, знаєте, завізувати інтерв'ю, без цього в світ наш прискіпливий головред не випустить. Зустріч він

призначив у відомому літературно-мистецькому кафе й за-
явився туди із вишуканою довгоногою голландською тро-
яндою. Тут уже він був на своїй території: йому весь час кивали
голови, що звичайній людині щодня провіщають із телевізора,
привітався знаменитий художник Флюярко, помахав рукою
колись модний, але все ще пізнаваний співак... А наш Ли-
манський усю увагу спрямовував лише на Маргариту, відволі-
каючись на кожного з усіх цих зірок та знаменитостей хіба що
на мить.

Потім він приніс примірники газети (ви вже зрозуміли,
що це — перевірений трюк?), незабаром запросив до опери,
невдовзі зводив до шикарного ресторану. Ви, звісно, вже здо-
гадалися, до чого все це призвело.

Я глибоко переконаний: якщо жінка твердить, що вона
не хоче заміж, це означає лише те, що в даний час поряд із нею
немає такого чоловіка, за котрого би захотілося. І лишень він
з'являється — де й діваються всі войовничі заяви й агресивний
фемінізм? Найліпша, як на мене, гендерна політика для жінки
— кохати й бути впевненою, що й вона щиро кохана та при-
страсно бажана для її обранця. Так от: поки я, мов завзятий
хорт, гасав усією Україною на пару із наївним німцем та брав
участь у гладіаторських боях на дачі в родичів моєї коханої (до
речі, Віолка повернула в слідчого все так, що її сестричка про-
ходить тепер по справі як свідок), у нашого газетяра розквітало
з чарівною окультисткою таке пристрасне, красиве й щемне
почуття, що, за словами Маргарити, крім Дженіфер Кавіллері
та Олівера Барретта IV , нікому на планеті нічого подібного й
не снилося. І раптом днів із десять тому...

Звісно, кого-кого, а Маргариту було дуже важко підве-
сти на облуду: вона прекрасно бачила всі недоліки свого
обранця й чітко розуміла його недавній статус бабія-багато-
верстатника. Але ж закоханій жінці самій кортить обманутися:
зі мною такого не станеться, ми ж кохаємо одне одного, я ж не
така , як ті, попередні, я його прекрасно розумію, я... ну, і далі
— за традиційним текстом.

І от днів із десять тому...

— Я почала відчувати зміни в його поведінці. Він усе частіше переносив наші зустрічі, десь пропадав... Господи, я опустила до ревностів і підозр... Я дійшла до того, що почала слідкувати за ним. А минулої п'ятниці побачила його з гарною білявкою. А коли він ввечері не прийшов і не відповів на жоден дзвінок, я не стрималася й...

Вона махнула рукою й замовкла...

— Ви не стрималися й написали йому есемеску з погрозами, — продовжив за неї я. — Я просто забирав його речі й документи з міліції, і мобілку також... Ну і подивився за дорученням одного з його родичів.

— І ви думаєте... — вилупилася на мене жінка.

— Нічого не думаю, — відрубав я. — Мені відомий медичний аспект порчі. Повторюю: у Валерія — жодної хвороби. І потім — з Макухою-то що у вас спільного?

— З якою макухою? — не зрозуміла вона.

— З яким. Бачите, яка справа: за день до Валерія точно такою ж смертю помер чоловік на прізвище Макуха.

Її байдужість до сільськогосподарського прізвища мене переконала, що вона не бреше:

— Такої людини я не знаю.

Маргарита похитала головою:

— Ви, Олексію, з мене просто монстра робите. А мені, щоб ви знали, зараз категорично не слід займатися порчею. Я собі не ворог.

— Спеціального дозволу немає? — згадав я пояснення "білого мага".

— Та при чому тут якийсь дозвіл? — не витримала красуня. — Вагітним взагалі не можна чинити окультних нападів, бо якщо грамотно відіб'ють, на дитині може позначитися. Зрозуміли?

Я дивився на її струнку фігуру й починав дещо розуміти.

— Ви ще про щось думаєте запитати? — глянула на годинника вона, даючи знати, що й так приділила мені занадто

часу.

Я не повірив:

— А ви не знаєте — про що?

— Звідки мені знати, як ви весь час блок тримаєте? — стомлено заперечила Маргарита. — Хоч і не надто впевнено, але ж... А мені несила його зараз пробивати, та й сенсу не бачу...

Яка цікава новина під кінець розмови: я, виявляється, вмю тримати якогось блока. Що це фінти чакрами я почав викидати в бесідах із малознайомими людьми, з'ясуємо пізніше у Всеволода.

— А Валерій знав про вашу вагітність?

— Я не встигла сказати, — вичавила вона й таки заплакала. Скоріше за все, їй не хотілося, щоб хтось бачив її сльози. Красномовний жест — йди вже! — пояснив мені, що слід робити. Я тихо вийшов.

Ну, не я зробив її вагітною й бігав після того по якихось білявках. І не міг не прийти до неї на цю розмову. Та все одно почувався я кепсько, мов якийсь негідник. І "заблокувати" це відчуття мені чомусь геть не вдалося.

Розділ 7. Творче натхнення та трішечки про педагогіку

Ввечері Віолка сіла на телефон говорити за життя з матусею, а мені нічого не лишалося, як меланхолійно дивитися телевізор та думати про вихиляси долі, що протягом десяти днів можуть геть зламати всі плани й змусити сильну жінку стримувати сльози. А моє журналістське розслідування, здається, зайшло в глухий кут...

Хоча, я зовсім забув про пластиковий пакет з-під ванни у хаті мого колеги. Швиденько витяг згортка з сумки — он як ретельно запакований — розтельбушив ножем з канцелярського набору, що був колись подарований тепер глибоко за-конспірованою в декрет Антоніною та здебільшого без діла совається на моєму робочому столі, і витяг чотири коробочки з незвичайними блакитними лазерними дисками. На першій же чорним маркером поспішними кривулями незнайомою рукою було написано: "Творче натхнення. Художник Ляхов". Невже той само Костя Ляхов? Так, я чув, що він став художником, але не бачив його ще зі школи. А в школі ми з ним за одною партою сиділи. Є що згадати...

... Нова вчителька була такого зросту й статури, що всі тільки ахали. Навіть Вітько Зуб лише й зміг, що звести руки:

— Оттакенна! Мать моя жєнціна, яка вона здоровенна!

Спочатку були спроби так — Мать-Моя-Жєнціна — її й "охрестити", але коли з'ясувалося, що прізвище її — Кузькіна, учнівським епосом нареклася вона на віки вічні — Кузькіна-Мать. На голові в неї завжди була одна й та само зачіска рудою дулею, а на ній самій — сукня кольору баклажанної ікри. У школі навіть виникла маленька суперечка. Дехто твердив, що це в неї всі сукні такі, а другі — що ні, це в неї одна про всі випадки.

Учителька Кузькіна мала дуже чіткі вимоги до учнів: охайний зошит, знання твору, що вивчається, та того, що говорила вона сама минулого уроку. І вела вона цю лінію твердо й послідовно. Поступово вона змусила пристосуватися до своєї

методи всі класи, крім нашого надто розумного восьмого-А. Добре хоч, очевидно, думала вона, що були в нас Студенюк та Андрищенко: хороші хлопці, майбутні кандидати на медалі. Одержують свої п'ятірки (тоді, нагадаю, це була найкраща оцінка) — і все їм гаразд. А от ці Соловець та Дьоміна — дві красуні — язики в них, мов крила вітряка, базікають на уроці — не зупиниш, а той Шварцбург...ні, Шварцберг (хай йому грець, прізвище таке — не вимовиш) — комерсант. Є там, побивалася, мабуть, володарка однакових суконь, ще й Ляхов та Дем'яненко; один картинку малює, другий вірші пише, пара шмаркачів, а уявляють себе — богемою.

А Костя Ляхов і напrawdę гарно малював. Першу відзнаку за свої картини він отримав у сім років на міжнародній дитячій виставці в Монреалі, і з тих пір не пропускав в місті й республіці жодної, щоразу забираючи одну з найвищих нагород. Для мене ж до тієї осені оцінка "добре" з будь-якої літератури була справжньою трагедією. Але одного разу я спробував пояснити новій учительці, що не надто каліграфічний почерк абсолютно не свідчить про рівень знань, і з тих пір ніколи й нічого вище, ніж "задовільно", у неї вже не мав. Костянтину Кузькіна-Мать установила той же максимум, тому її уроками ми з ним особливо не переймалися — нащо, коли хоч як вивчи, а все одно в найліпшому разі — "трійка"? — і завжди робили на них щось своє. Вона на нас теж майже не звертала уваги — аби не заважали.

Того разу клас здавав уривок з поеми Т.Г.Шевченка "Сон". Ляхов, майже не криючись, їв на передостанній парті вишневе варення з півлітрового слоїка, а я сидів біля нього й писав вірші. Костя зазирнув до мого аркуша, прочитав, кивнув головою, відправив за щоку нову порцію ласощів, зітхнув та перевів погляд до вікна.

— А зараз відповідати буде Ляхов, — металево пролунало від дошки. Права щока надії київського живопису була помітно більшою за ліву. Із ковтанням він запізнівся, а уривка, звісно, не вивчив, бо вчора весь вечір малював натюрморти, а

нічого не виходило, і тіні лягали якісь мертві.

— Ой, Ларишо Іванівно, зуб болить, — благально заголосив Костянтин. — Хлюс! Не можу навіть рожмовляти, не те що відповідати!

— На перерві зуб не болів, — заперечила вчителька. — Сідай, наглец етакій! Двійка!

"Наглец етакій" — це була її улюблена лайка. Сашко Шварцберг, що саме перед уроком виміняв у "наглеца" свій портрет олівцем анфас за ту-таки вишню, співчутливо озирнувся на постраждалого художника.

— Шварц, повернися! — жорстко сказала Кузькіна-Мать, але одразу зрозуміла, що каже щось не те, і додала, аби вийшов жарт. — А за другим разом буде Берг.

Сашко обуривсь:

— Кузь, а завтра буде Кіна.

— Завтра кіна не буде, — утрутився до розмови Вітько Зуб. — Завтра літератури нема!

— Зубе, наглец етакій!

— Так точно! — не став сперечатися той і підвівся.

— Двічі наглец!

— Радянського Союзу, — підказали Соловець та Дьоміна.

— Радий старатися, ваше благородіє! — запевнив Зуб, віддав честь та сів.

— Щоденника на стіл! Завтра щоб батьки були в школі! А відповідати буде... Дем'яненко.

Я встав, проторохтів уривка та сів, не чекаючи на оцінку. Кузькіна-Мать оцінила традиційно:

— Трійка!

— Сімка! — відгукнулася Соловець, показавши знайомство з російською класикою.

— Туз! — додала Дьоміна й озирнулася. Вона дійсно була надзвичайно гарною, і її дуже цікавило, чи належне враження від неї навкруги.

П'ятірка на двох була вже отримана, клітинки в журналі

заповнені, вишня закінчилася, а часу до дзвінка лишалося ще багато.

— Що вони там кажуть? Туз... Сімка... Це ідея! — прошепотів Ляхов.

Незабаром за допомогою ножиць та кольорових олівців ми з ним виготовляли з перфокарт до обчислювальної машини справжні гральні карти.

Я малював дрібноту — різні сімки-вісімки, а Костя — так звані "картинки". Королі в нього були солідними чоловіками в краватках, а кралі — напівголеними красунями з іноземних журналів, котрі навіть у ті часи зрідка потрапляли нам до рук.

— У підкидного гратимете? — спитав головний маляр останню парту — Вітька Зуба та Толяна Серова (у побуті він звався просто — Сироп).

— Здавай, — погодився Сироп.

Кузькіна-Мать закінчила опитування й почала давати нову тему. Вона ходила класом і щось розповідала. Зрідка зазирає до старенького зошита і знову говорила, говорила.

... У козир випала чирва. Гра розпочалася напрочуд жваво: Сироп атакував, а Костянтин відчайдушно відбивався... Нелегка вчительська стежина привела Кузькіну до "гальорки". Тут завжди буяло своє життя, а сьогодні вирував маленький Лас-Вегас.

Міцна рука без натяку на манікюр вхопила весь стос карт і гнівно жбурнула їх у безодню баклажанної кишені. Говорити щось було безглуздо: відусюди дивилися насмішкуваті очі. Вона знов пішла між рядами, розповідаючи, але раптом побачила між партами на своєму звичному маршруті аркуш паперу. Ще хвилину тому його не було, вона заприсяглася би! Знову тих-таки рук справа! Карикатура! Чирвова дама — це вона сама в профіль. І підпис: "Шукаю даму серця!" Що їй було робити? Реагувати? Як? Не звертати уваги? Так вони всі вже помітили... Розповісти завучеві? Скаже — педагогічна безпорадність.

Залунав дзвінок. Того разу Кузькіна-Мать навіть до-

машинне завдання не оголосила.

Стільки років минуло... Сашко давно купив крамницю десь в Мічигані чи Огайо, Костя, кажуть — відомий художник, про мене ви знаєте, Сироп — підполковник, Вітько — громадський діяч, а вчителька Кузькіна — "Відмінник освіти". А ви думали...

З якогось дива я заглибився в спогади. А що ж на тих дисках про мого однокласника, якщо їх так старанно ховав померлий Кассій? Вставляю "Творче натхнення" в дисковод, і мій прекрасно відрегульований комп... виявляється безпорадним. Так само з другим і третім. Він просто не читає ці дивні диски. Четвертого я й випробувувати не став: бігом з усіма до мого айтішного консультанта Макса. Хоч би вдома був, а не завіявся з неформалами кудись світ за очі.

— Звісно, не читає, — гмикнув юний геній. — Твій комп їх і не може читати.

— А твій? — не втрачаю надії я .

— Мій також, — розчаровує мене він. — Це знаєш, що таке? Блю-рей! Нове покоління носіїв. Вміщує на порядок більше інформації, ніж Ді-Ви-Ді. І використовує він синій лазер, а в наших з тобою машинках — лише червоні та інфрачервоні. Так що даруй, допомогти не можу.

— А де ж його можна прочитати?

— Я так одразу й не скажу, — добиває мене комп'ютерний ас.

Утішив, називається.

— Дай одного, можливо, мені й допоможуть дізнатися, що там, — якимось невпевнено каже він.

Віддаю "натхнення..." й ушиваюся. Виявляється, що вчасно, бо благовірна моя закінчила телефонний марафон і згадала, що у неї є я.

Розділ 8. Одкровення від Кмітливого

От за що я люблю комп'ютерних геніїв, так це за їхню непередбачуваність. О пів на восьму, коли я мирно допивав свою ранкову каву, дверний дзвінок видав таку істеричну руду, що я ледве не вивернув горня на свою домашню футболку. Віолка, котра вже розправилася із улюбленим напоєм великого французького політика-інтригана Шарля Моріса де Талейрана й збиралася на роботу, шастаючи по квартирі лише в трусиках, схопила халата й сховалася до ванної кімнати, а я пошльопав відкривати.

Із розкуйовдженою чуприною, з червоними очима й колами під ними, Макс виглядав розпатланим горобцем з відомої дитячої оповідки письменника Паустовського.

— Ти знаєш, — розгублено сказав добрий геній мого ПК, — я нічим тобі допомогти не можу.

Він простягнув мені коробочку з диском. Можете вважати мене забобонним, але через поріг я ніколи нічого не беру:

— Зайди, кави вип'ємо!

— Поспіхом? — презирливо скривився цей гурман-початківець. Йозес-Марія! Та це ж хто йому втлумачив про пиття кави як ритуал?!

— Чому це поспіхом? — примружився, тримаючи марку, я. — Півгодини — хіба не достатньо? Під каву та сигаретку на лоджії ти мені все й розповіси... Давай на кухню.

Поки я чаклував над джезвою, Віолетта прослизнула до кімнати й встигла вдягтися. Вона зазирнула до нас, привіталася із сусідом, чмокнула мене в щоку й вирушила на роботу.

Звісно, про півгодини я загнув: тепер точно спізнюся в редакцію. І оскільки я обрав спілкування із Маргаритою замість поминального обіду, то й сьогоднішніх наслідків цього рудименту язичництва, що відбувся без мене, теж передбачати не міг. Бо, знаєте, різні тризни трапляються; бачив я й такі, де під кінець близькі та рідні майже забували, задля чого зібра-

лися, мало не пісень співали, а то й за барки одне одного хапали. Так що спрогнозувати, який стан учасників нашого заходу зранку, я не беруся. З одного боку, Радомир зі студентських років не перебрав жодного разу. Але раніше й цигарок не палив у приміщенні редакції ніколи.

Подітися мені нема куди: сам же звернувся до людини. Ми вийшли з кавою на лоджію та із задоволенням закурили. Незабаром уже тут не подимиш... На сімейній раді ми вигадали утеплити як слід усі зовнішні стіни, а балконні двері й вікно, що виходять сюди з кімнати, викинути. Відтак лоджія стане продовженням квартири, а в хаті я не курю...

— Так що, — взяв я бика за роги, — не відкрився диск із натхненням?

— Та куди б він подівся, — невдоволено заперечив мій спец. — Я, знаєш, до яких людей звернувся? Не таке відкривали! Та толку з того...

— Тобто?

Я, дуже упевнений користувач ПК, чи то, як каже мій консультант Макс, "просунутий юзер, майже програмер", давно вважаю свого сусіду неперевершеним знавцем інформаційних технологій, тому повірити в його поразку мені дуже не просто.

— Ну, відкрили ми його, а що на ньому, зрозуміти не можемо! Це не відео, не аудіо, не текст, не програма. Там просто записані якісь сигнали. Це не з нашої області знань. Не радіоелектроніка, не інформатика. Не знаю, що це. Ми можемо констатувати наявність незрозумілої інформації, але що це дає? Вона напевно має в подальшому оброблятися якоюсь апаратурою, а от якою — ані я, ані мої друзі й гадки не маємо. Це все одно як ієрогліфи: ми з тобою бачимо, що вони є, але не вміємо розшифрувати зміст, який вони несуть, і тому лишаються для нас ці значки прикольними беззмістовними кривулями.

Отакої! А я вже вирішив і навіть переконав себе, що Макс одним помахом чарівної палички розкриє мені таєм-

ницю синіх дисків... Я ще не усвідомив до кінця глибини поразки:

— На що хоч воно схоже?

— Хер його суку маму знає! — уперше вилаявся при мені мій молодий приятель. — Мені це найбільше схоже на космічний шум!

Це повний шикидим! Мені ще не вистачало Юнівесумів у цій справі. Ага! Зелені краплеголові людці з Далекого Всесвіту фантастичним робом поквиталися із нещасним Кассієм за те, що він записував на новітні диски голос галактичної безодні... Маячня!

Але мій юний друг зробив усе, що міг — я йому дякую сердечно та щиро. Заради мене людина серед ночі моталася на своєму скутері до якихось таємничих знавців і намагалася допомогти. Тепер він з чистим сумлінням може йти додому спати, а я — вирушити, нарешті, на роботу.

От для чого мені все це треба? Хто тягнув Радомира за язика: "Розберися, від чого він помер..."? Так би я Дармопуковими справами ні за що не займався. Я йому був усього-навсього сусіда по кабінету, а він мені — через вулицю бондар. Устряв за ініціативи дороженького однокурсничка в "мутну ситуацію". Ба й у двічі мутну, бо смерть олігарха Макухи зі смертю небожа мого шефа якось пов'язана, це я відчуваю спинним мозком із заплющеними очима, як "ліцо кавказской національності" (що за ідіотичне визначення вигадали?) блондинку. За яким бісом мене вплютав у все це заслужений журналіст? Мало мені було недавніх пригод із золотою ханською бляхою?

Але така вже в мене натура: поки я цього вузлика не розплютаю, не заспокоюся. Тим паче, що й моя інтуїція, котру навіть майстриня магії вчора похвалила, що далі, то голосніше підказує: "Нечисто з цими смертями, ой, нечисто!"

І до чого тут художник Ляхов? Яким боком він до всієї цієї історії дотичний? Було би непогано в нього самого запитати, невже не сказав би, якщо, ясна річ, це той Ляхов, що жер

на уроці літератури вишневе варення й не пригостив сусіда по парті... Але Костянтина я не бачив після школи жодного разу, хоча й намагався розшукати кілька років тому. Та в піратській базі "09", купленій на Петрівці, його не виявилося, ні з ким з однокласників він не контактує, і лише через пресу ми довідуємось, що в нього відбуваються виставки й успіх таки не обминув його.

У редакції всюдисущій випускаючий Стас Куцекінь, до речі, автор поеми-паліндрому "А руда — дура", порадував мене, повідомивши, що шефа, мовляв, сьогодні не буде.

— А вчора він тебе згадував, — злостиво протягнув цей реєстровий всезнайко.

Я зробив вигляд, що мені байдуже:

— Ну, і?..

— Казав, що не очікував, що ти покинеш його в найтяжчий момент...

І препаскудно так посміхнувся.

— Зате ти його не покинув: і до ментів саме ти їздив, і в трупарню, і в ритуальній конторі саме ти про все домовлявся.

Відрубав отак, розвернувся й пішов до себе: про що балакати з людиною, котрій сказати комусь неприємну річ — як медом по губах.

У "Жовтих сторінках" я знайшов потрібну мені організацію й набрав номер.

— Ми знаємо художника Ляхова, — відповіли мені зі спілки художників. — Але допомогти вам знайти його ми не можемо: він у нас не числиться.

Усе правильно, тепер вступати до творчих спілок необов'язково. Якщо вже так, я витяг з електронки інтерв'ю з депутатом Білокленським, роздрукував його, заніс до Радомирової приймальні та набрав по трубі фотографа Володимира Кмітливого.

Черета довгих гудків — я вже приготувався до нового облону — змінилася в моїй слухавці енергійним : "Алло!".

... Цей велетень відчинив і засвітився усмішкою:

— Заходьте , прошу!

У нього з кухні пробитий отвір на кшталт вікна до зали, котра одночасно слугує студією. Я сидів там у кріслі, і мені було чудово видно, як він чаклує над кавою. Якщо чесно, виходило в нього не надто зграбно: Віолка, і та вже вправляється із джезвою більш майстерно.

Цікаво таки в фотостудії: сріблясті парасолі та прозорі, блискучі екрани, що відбивають світло, якісь триноги, штативи, фони, софт-бокси...

У дитинстві фотограф мені видавався магом: він має прожектори, лампи чудернацькі; кімната задрапірована темною тканиною, апарат — не "ФЕД" звичайнісінький, як у батька, і не "Зоркій", як у батькового приятеля, а чималенький ящик на станіні з коліщатками. Він висаджує всю родину, владно повертає дорослих так і сяк, дітей взагалі крутить безцеремонно, пірнає раз по раз під чорне покривало, трішечки підкочує, відтягає й знов повертає назад свою фотогармату. Потім майстер знову поправляє пози своїм клієнтам, — добре ще, якщо на нього не знаходить натхнення і він не чіпає композицію та непересаджує всіх туди-сюди, — накривається востаннє накидкою, розпрямляється, вставляє щось в свій апарат і тягнеться до кришки об'єктиву: "Вніманіє, — урочисто виголошує володар софітів — завжди чомусь у ті часи, у будь-якому ательє та будь-який майстер у Києві — російською. — Сейчас вилетіт птічка!" А ти сидиш та боїшся кліпнути очима чи поворухнутися, і прекрасно знаєш, що ніяка пташка напевне не вилетить, але якщо через тебе буде зіпсоване родинний портрет, то тобі точно влетить. Від того обличчя твое вийде на фото набурмосеним, набундюченим і напружено-неприроднім, і коли батьки почнуть розсилати по родичах картки, вставлені в тиснені картонні рамочки-паспарту, тобі буде кепсько на душі.

А от зробити сюрприз добродієві Кмітливому мені не вдалося: на скляному журнальному столику я помітив нашу газету — саме той примірник, з інтерв'ю.

— Ми каву питимемо на кухні чи в студії? — гукнув пан Володимир.

Кухня в нього велика, там модний високий стіл з одногоними, як в барі, табуретами, то чому б і не там?

— Навіщо ж із посудом туди-сюди курсувати? — підбиваю підсумок під своїми роздумами та переходжу до господаря. А той вже спорудив цілий фуршет: і кава на столі, і сир з великими дірками на тарелі, і маслини в кришталевій посудині. Лимончик порізаний: глянеш на нього — повний рот слини. А ще... здогадайтеся з трьох разів що... ну, так, вгадали з першого: коньячок.

Я зметикував: аби потім не забути, треба віддати героєві мого матеріалу його примірники. Простягнув стос газет, а той радіє, мов дитина: хоч несподіванки й не вийшло, але, бачу, увага йому приємна, факт, що не лише написали про нього, а ще й додому той часопис привезли!

Від другої чарки я відмовився: спека таки! Багато хто з моїх знайомих з травня по вересень взагалі міцних напоїв уникає: вони все більше по пиву вдаряють у теплий сезон чи там по сухарику. Ну, від пива мені варто утримуватися, я від нього швидко гладшаю й ризикую виглядати, як борець сумо, що готується до вирішального турніру на першість Японії. А вина душа років із десять уже не просить. От лікарі кажуть: якщо у вас в холодильнику відкоркована пляшка спиртного стоїть від свята до свята — ви точно не маєте алкогольної залежності. Та вино в мене не те що від свята до свята, воно в моєму холодильнику мерзнутиме, поки не скисне. І горілка, в принципі, також, хоча щось я ніколи не чув, аби горілка скисала чи то псувалася під бляшаною закруткою. А от коньячку стати довгожителем у мене не світить: потраплятиме він потрошку в каву, а то й просто ввечері до пузатої чарки, і віддасть життя своє крапля за краплею — мені на радість. Віолка щодо одного вечірнього дрінку в тридцять-п'ятдесят грамів нічого не каже, на другий — косує невдоволено, а у випадку наступного — явно бухтить.

Ну, а я і перший підхід не щодня роблю, повторний —

зрідка, якщо перевтомився чи нанервувався за день, а третій, якщо не рахувати вечір після побоїща на дачі, з тих пір як донька Агнешки Болеславівни з'явилася у моєму житті знов (тепер — назавжди), стався раз чи два. І пляшка американського віскі "Джек Деніелз" уже не перший місяць стоїть недоторкана, як повноважний амбасадор цієї заморської держави, у нас в барі.

Отже, другої чарки з фотохудожником я пити на став. А йому що, він давно розлучений, один живе, зиркати нікому, тож Володимир пропустив і другу, а тоді — ніхто ж не ганяє кудись на балкон — закурив просто в кухні. Він затягувався так смачно, з таким неземним задоволенням, що мені й самому закортіло. Розмовляли ми ні про що — так, теревені правила.

Виявляється, пан Кмітливий не був постійним та відданим читачем нашої газети, купляв її зрідка, здебільшого випадково, мого недавнього гучного матеріалу "Загадка однієї експедиції" не читав, а про найбільшу археологічну сенсацію року не те що не чув, а навіть і не підозрював. Як же круглилися його очі, коли я розповідав йому про світило вітчизняної археології професора Ізюмського-Інжирова, про знайдений ним та безповоротно, здавалося, втрачений унікальний артефакт, що проливав світло на деякі спірні моменти історії Південної України, про німецького барона й українську дівчину Марію, що покохали одне одного під час війни й були причетні до професорської знахідки! Він зачаровано слухав, як нащадок кримських властителів американець Селім Гері безкорисливо передав до Національної академії наук нашої чудесної країни унікальну золоту пайцзу, що випадково потрапила до його рук, взявши з собою до нової материзни на добру згадку про свій шляхетний вчинок лише якісну кольорову фотографію цієї пам'ятки, завірену по всій формі — підписи-печатка — Інститутом археології НАН, та висновки трьох академіків — двох наших і турецького — про справжність наданого ним експонату.

Сюжетна лінія про невдатне детективне агенство та по-

гоні, переслідування й викрадання абсолютно непричетної до розшуків як золотого ярлика, так і коханої германського ба-рона-окупанта, красивої молодой жінки, особливо вразила шляхетного фотографа.

Епізод відшкодування американським ханом тій гарній киянці моральних і фізичних незручностей, котрих вона зазнала через цю історичну знахідку, опинившись на кілька годин в полоні у нечистих на руку мисливців за раритетами, як і інформацію про розмір тієї компенсації, я про всяк випадок з сюжету випустив. Мабуть, сума була гідною: не просто ж так ця красуня затіялася із реконструкцією нашої лоджії та весь час наполягає, що родина журналіста мого рівня не може роз'їжджати на старому мотоциклі "Ковровець", а повинна негайно придбати хай і не зовсім нову, але гідну іномарку однієї з останніх моделей.

Я розповідав про наші пригоди, а сам міркував, як же мені підвести фотографа до розмови про його славетне інженерське минуле в НДІ "Діпроелектрон", який тепер перебуває в надійних обіймах корпорації "Центрінвест". Ледь помітна примара сподівання знайти хоч якісь зачіпки в справі "Макуха — Лиманський" ще маячила переді мною.

— Уявляю, що відчували ті невдахи-детективи, коли з'ясувалося, що вони накоїли купу дурниць, тягнучи, так би мовити, пустушку! Їм-то здавалося, що вони от-от досягнуть мети... Не хотів би я пережити їхнє розчарування, — видав ре-зюме шановний пан Володимир.

— Ну, їхнє вам і не вдасться, — легковажно кинув я. — Машини, котра відтворює чужі емоції, поки що не вигадали.

— А отут ви дуже сильно помиляєтеся, — цілком серйозно заявив мій візаві. — Винайшли, і досить давно!

Учора прекрасна Маргарита натякала мені, що я — практично телепат. Невже цей симпатичний пан вважає, що — телепень? Як на мене, це абсолютно різні поняття. Я не можу повірити, що таке відкриття відбулося, а ніхто про це не чув:

— Де?

— У Києві.

— Ну-ну? — скептично скривився ваш покірний слуга.

— Що ж це за машина, про котру ніхто й ніколи не чув? Якщо вона є, то це ж світова сенсація! На неї можна поглянути?

— Тепер — не знаю... — зітхнув носій приголомшливої інформації. — Востаннє я її бачив років із двадцять тому, коли працював ведучим інженером в "Діпроелектроні". Навіть був серед розробників!

Так-так, слухаємо вас уважно, пане фотографічний інженере, чи то — інженерний фотограф!

— Он воно як, — негайно зіграв я потрясіння незгірш за актора Крамарова в епізоді "мертві з косами ... і тиша..."

— Саме так! — ствердно кивнув головою розробник фантастичних приладів, налив собі ще чарку й одним махом "перехилив" її, буцімто це був не шляхетний семирічний вірменський коньяк, а банальна й вульгарна хуторська бурячиха.

"Румочку храпнув" — згадався мені вислів, неодноразово чуваний у студентські роки під час перебування на сільгоспроботах в орденоносному радгоспі "Бортничі" під Києвом. А фотохудожник взяв з блюдця кружальце лимону, понюхав, скривився, передумав його їсти й повернув на місце:

— Так, був такий прилад... Звався він УД-1, установка Джавахішвілі, модель перша.

— Як цікаво! — не міг не підіграти я. — Розкажіть, розкажіть, будь ласка!

— Це було наприкінці вісімдесятих — на самому початку дев'яностих, — почав свою розповідь Володимир. — Наш інститут виконував замовлення ленінградського інституту ім. Бехтерева. І Пітер, і Москва... й взагалі з нами багато хто тоді працював. "Союзи", наприклад були просто нафаршировані нашими розробками... Я вже не кажу про атомоходи чи оборонку...

Поринати разом з ним в глибини ностальгічної гордості за науковий флагман УРСР до моїх планів не входило:

— Ага, значить, інститут імені Бехтерева...

— Так, офіційним замовником були вони, але стільки військових поряд крутилося, що ми про себе в курилці вирішили: ця робота — для армії. Нащо це їм — я так і не зрозумів. Бо прилад наш ані думок, ані знань людини зчитувати не міг — тільки емоції.

Ідея досить проста: біоструми мозку — той само електричний струм, тільки з дуже малими параметрами. Струм породжує електромагнітні поля, біострум (тоді почали вживати слово біопотенціал) так само — біополя, які є електромагнітними полями біологічного походження... Наші нерви по суті є провідниками, де течуть біоструми... Провідник, про якому тече струм, породжує довкола себе електромагнітне поле. Якщо до цього поля помістити іншого провідника, то в ньому...

— Виникне подібний струм! — згадалися мені рештки шкільного курсу фізики.

— Саме так, — поблажливо посміхнувся колишній секретний інженер.

— Тобто ви хочете сказати, що якщо у ваше біополе якись чином помістити мої нервові закінчення, то я відчуватиму ваші емоції?

— Абсолютно так, — погодився Кмітливий. — Ідею ви вловили. Усе решта — справа технічних рішень.

Ошелешений, я запитав:

— І як же ви здійснили це на практиці?

— Ми розробили надчутливі датчики, що знімали сигнали мозку, і записували їх на магнітні носії. А ті пітерські медики визначили біологічно активні точки на голові, до яких їх слід було прикріпити. Аби не вовтузитися кожного разу з купою датчиків, ми змонтували їх на пластмасовому каркасі, вийшов такий собі шолом...

— Але ж голови бувають різних розмірів...

— Так, і тому з часом таких шоломів стало кілька. Моя робота полягала в тому, щоб підсилити ці зафіксовані іншими

спеціалістами ледь вловимі сигнали й зробити їх придатними для запису на магнітну плівку, — не забув згадати про свою участь у проєкті пан Володимир.

— А як же відтворити отриманий запис в нервовій системі другої людини? — стало цікаво мені.

— Мініатюрними спеціальними електромагнітами, прикріпленими до відповідних точок, — сказав мій співбесідник.

— Теж шолом?

— Так, — усміхнувся він. — Звісно, я пояснюю все дуже примітивно. Якби на практиці все було так просто, як на словах... пізніше вдалося розробити універсальні шоломи, що могли і записувати, і знімати сигнали.

— А чому ж ніхто в світі не здогадався спробувати зробити щось подібне, якщо ідея така проста? — не вгавав у мені журналістський інстинкт, близький до інстинкту мисливського собаки: взявши слід, ні за що його не кидати. — І якщо установка вже була, то куди вона поділася?

— Намагалися, багато хто і не раз, — погрозив комусь, мені невідомому, пальцем Кмітливий. — Але, — долоня його звернулася в дулю, яка була негайно дана цим невидимим конкурентам, — в них не було Георгія Іраклієвича Джавахішвілі! Судячи зі скупих повідомлень у пресі, лише зараз на Заході трішечки наблизилися до того, що ми вміли років із двадцять тому.

Я не повірив:

— Ми настільки випереджали їх у цій галузі знань?

— Ми з ними йшли, як то кажуть, ніздря в ніздрю. Це Георгій Джавахішвілі випереджав увесь світ на двадцять років.

Він був генієм, а мав ступінь лише кандидата технічних наук і посаду більше ніж скромну — старшого наукового співробітника. Знаєте, скільки він докторських комусь — переважно начальникам — зробив? А собі так і не зібрався... У всьому, крім науки, непрактичною людиною був.

— Був? — перепитав я.

— Він помер ще тоді, в дев'яностому. А незабаром я звільнився з інституту: почалися перебої із фінансуванням, поменшало замовників... А ми з хлопцями створили науково-промисловий кооператив і непогано себе почували. Потім розвал Союзу, інститут виживав на межі банкрутства. Ще якась темна історія сталася з цією темою... Та мені було вже не до того. Так що куди поділася установка, результати експериментів, магнітні плівки із записами — я не в курсі.

— А що за плівки? — нашорошив вуха я.

— Ми ж записували сигнали всіляких емоційних станів різних людей, коли вони працюють, відпочивають, дивляться комедію і таке різне. Був, наприклад, запис агресії відомого боксера, коли він тренується, талановитого художника у миті натхненного малювання, жінки в мить емоційного піднесення під час статевого акту, стан алкогольного сп'яніння... Звісно, експериментальна установка була досить громіздка, і винести її за межі лабораторії жодної можливості не було, та й мобільність піддослідних індивідів обмежувалася довжиною дротів... Тепер можна було би зробити її значно компактнішою — приблизно з учнівський ранець завбільшки — і зробити записи, ну, скажімо у льотчика-винищувача, у парашутиста, у пілота формули один. Сучасно техніка надала би зовсім інші можливості. Але, менш з тим... На той час...

— І що, вдавалося усе це відтворити? — втупився просто в зіниці Кмітливому я.

— А то! — загордився колишній розробник. — Я, наприклад, на собі відчув, що переживає жінка від близькості з чоловіком. Знаєте, що цікаво? Реципієнт повністю відтворював не лише відчуття та емоції, а й фізіологічний стан матричного організму: пульс, кров'яний тиск, гормональний рівень, тонус мускулатури, нервові збудження... У медиків є якийсь термін, що називає сукупність цих параметрів, але, даруйте, я забув.

А я, здається, цього слова й не знав! Мені би теж цікаво було знати таке про жінок, ба більше: думаю, що жоден мужчина в світі, самотній чи ні, не відмовився би взнати, що вони

відчують під час сексу, але гвіздком засіла в голові одна фраза: "запис ... художника під час натхненного малювання" — і вона в той момент була значно важливішою. Я мало не спитав, чи художника прізвище, часом, не Ляхов, та вчасно схаменився.

— Невже відчуваєш ейфорію, не вживши алкоголю? — не повірив я.

Він тільки гмикнув і ствердно кивнув.

— А якщо записати людину, що хворіє, наприклад, на грип, то в реципієнта виникнуть усі симптоми грипу, хоча вірусів у його організмі не буде?

— Думаю, що так, хоча тоді, здається, таких експериментів не робили, — невпевнено сказав Кмітливий.

— І що, ніхто не знає про подальшу долю цих записів? — довбав я своє.

— Можливо, хтось і знає. У Георгія Іраклієвича був учень — Петько Лупашенко. Зараз в КПІ доцентом працює. От він може знати. У мене десь його візитка була...

Він пішов до кабінету — до мене донеслися звуки шухляд, що висувалися й засувалися — але скоро повернувся:

— Десь немає. Ну, якщо він вам потрібний, я знайду.

Зупинити свої дошукування у мене не вийшло:

— І багато було тих плівок?

— Сотень зо дві, не менше...

— А що за темна історія сталася з цією темою?

— Та не знаю, — із досадою відповів герой моєї останньої статті. — Хтось там помер під час експерименту, чи що... От у Петька й спитаєте, лишень я картку його знайду.

Я розумів, що мені з нього більше нічого не витягти, але не втримався:

— А скажіть, оті ваші записи з магнітної плівки на сучасні носії, скажімо, на лазерні диски, можна було би перенести?

— А в чому проблема? — здивувався мій візаві. — Запросто. А чому вас це цікавить? — підозріло спитав він.

— А я подумав, що магнітна плівка, якщо вона, звісно, збереглася, неодмінно рано чи пізно почне сипатися, тим паче, що тепер їй не менше двадцяти років, — із простодушним виглядом повідомив я.

Наостанок фотохудожник Кмітливий завірив мене, що я знатиму телефон доцента Лупашенка одразу, тільки-но він знайде ту картку, а до ретельних пошуків приступить негайно, після чого клацнув у мене за спиною імпорнтним замком особливої міцності.

Розділ 9. Загадка гарних сідниць

Радомир сидів за столом покійного Валерія й смалив, пускаючи дим, мов паровоз братів Черепанових. Коли я зайшов до свого кабінету, він скося зиркнув на мене і продовжував мовчки чадіти, малюючи на Валерієвому діловому щоденнику якихось чортиків. А цей злостивий чортяка Стас Куцекінь казав, що його сьогодні не буде...

Ну, я за собою перед родиною Гуляйвітрів-Дармопуків жодної провини не знаю й виправдовуватися ні за що не збираюся. Для годиться став перебирати різний непотріб, котрим за останні дні виявився завалений мій стіл. Усе через біганину, через неї. Слід потрібне поприбирати, а зайве — повикидати до корзини.

Лазерний диск з матеріалами про Макуху, переданий мені кілька днів тому його прес-аташе, та його книжка про себе можуть ще певний час полежати десь у шухляді, а буклет корпорації "Центрінвест" — і даром не потрібний. Цього картонного прямокутничка теж дала та краля: "Ось вам моя візитка, виникнуть якісь запитання..." Але цей номер мені вже десь траплявся днями... Я підійшов до Валерієвого столу й безцеремонно, — "Дозволь!", — витяг з-під редакторових ліктів великоформатного щотижневика.

Ага, недаремно Маргарита вихваляла мою інтуїцію — влучання точно в десятку: на одному, як казав Кмітливий, "носієві інформації" написано: "Ірина Сікорська, керівник прес-служби, член НСЖУ", а на другому — "Труся, 067-597-...-4... (красівая попа)". А номерок-то співпадає. В принципі, що в тому такого страшного? Ніхто не забороняв журналісткам, котрі працюють у паблік рілейшенз, мати класні сідниці. Я ще раз подивився на Кассієву "простирадло" і раптом зрозумів: одного аркуша не вистачає. Поряд із чортиками, що малював мій величний однокурсник, продавилися твердим почерком покійного в стовпчик написані слова — на моєму столі світло падає з іншого боку, і від того це стало помітним.

Від несподіванки я закурив.

— Якщо я тут курю, то це ще не означає, Олексію Володимировичу, що і вам можна! — вибухнув, нарешті, Радомир. Ну, от і я дочекався на ім'я та по батькові! "Буря, скоро грянет буря!", — згадалося мені.

— Я вважав вас за старого друга! — заgrimів пан Гуляйвітер, по ходу заводячись, як старовинний дизель: набираючи оберти й можуть поступово, але неухильно. — А ви кинули мене в найважчий момент і займаєтеся казна-чим!

Не слухаючи його, я знайшов у фірмовому буклеті фото Ірини й тицьнув Радомирові під ніс:

— Ану, глянь, цієї дівчини на похороні ти не помітив? Від мого нахабства у нього мову відібрало.

— А сьогодні на цвинтарі? Ти ж зранку там був із се-строю? Звичай же такий. Якого біса мовчиш? Це важливо!

— На цвинтарі сьогодні інша була, — ошелешений моїм напором, ледве вичавив з себе шеф.

— Чорнява така, з великими очима й класною фігурою? — не дав продихнути йому я.

— Так, а... ти звідки знаєш? — зовсім розгубився й забув про запланований для мене торнадо він.

— Та знаю. Так цієї білявки ти точно не бачив?

— Я не можу бути впевненим, я був у такому стані... А що? Ти щось узнав? — пополотнів заслужений журналіст.

Я не збирався розкривати йому всіх карт:

— Поки я знаю лише те, що перед смертю твій небіж ка-пітально заплутався в стосунках зі своїми жінками.

І тут до мене дійшло: голос особи, що анонімно телефо-нувала на Валеріїв номер уже після його смерті й попереджала про порчу, буцімто наведену на нього Маргаритою, дуже схо-жий на той, котрим розмовляє володарка гарної, за визначен-ням покійного колеги — "красивої", задниці. Бачите, яка штука: я на її корму не звернув жодної уваги, тільки бюст зауважив. Що ж це, у Кассія зі мною були різні еротичні пріоритети, чи він мав більше часу розглядати її принади? Якщо й так, то, су-

дячи з розповіді Маргарити й недавнього запису на щотижневнику, було це останнім часом. Як довідатися, чи зустрічалися вони? І що записано на вирваному з ділового щоденника аркуші? І чи не ті записи, що робилися колегами Кмітливого двадцять років тому, опинилися під ванною у недооціненого мною журналіста Кассія Лиманського?

— Так ти не кинув розбиратися, від чого помер Валера? — раптом здогадався дядько небіжчика.

Я тільки заперечно покрутив головою.

— Якщо щось знаєш... — промовив він, виліз з-за Касієвого столу й важко почалапав на вихід.

Тут різко засвистав й заволав на всю кімнату "Петлюрівську гармошку" мій мобільний.

— Пишіть, — сказала труба голосом Кмітливого. — Доцент Лупашенко Петро Іванович, телефони: мобільний...

Потім я поспішив до бухгалтерії.

— Дівчата, — ошелешив я там усіх, — у вас ультрафіолетовий детектор валюти є?

Досвідчена головбух Віра Іванівна нічого не питала, тільки кивнула, а молода Лерочка не втрималася:

— У вас валюта завелася, Олексію Володимировичу?

— У мене, може, повний примус валюти, — цинічно за-явив я молодичці.

— Який примус? — не зрозуміла невтаємничена в класику бухгалтерка, а старша її колега тільки посміхнулася.

— Думаю, що валютою може бути наповнений лише примус кольчугинського заводу, — добив я Лерочку, схопив прилад, що витягла для мене з шафи — давно він там у неї відпочивав без діла — шановна Віра Іванівна, і мало не бігом кинувсь до себе.

Там я закрив штори — бляха-муха, і не помітив, що вже вечір і почало сутеніти — обережно вирізав ножицями із сусідового щотижневика клапоть із відтисками написаних на вирваному аркуші слів, знайшов у шухляді й негайно вдягнув захисні комп'ютерні окуляри, ввімкнув детектор і ввів під ульт-

рафіолет свою вирізку. Довелося пошукати потрібний кут, поки вдалося розібрати написане. Проглянув — йопересете! — там був список прізвищ, причому, людей досить відомих — помітні бізюки та політики, часто-густо з тих, хто суміщає одне з другим, такі собі два в одному, і першим в переліку стояв... покійний олігарх Степан Миколайович Макуха!

Як фотографувати в ультрафіолеті, я не знаю. Редакційному фотокорові краще не дзвонити: його нездоровий інтерес гарантований, не кажучи вже про те, що я позичив у наших берегинь фінансового здоров'я газети детектора, хтось з них (а скоріше за все — і він, і вони) обов'язково розпатакає на всю редакцію про мої вечірні вправи, почнуться здогадки і версії: що ж він таке знімав? А так — скажу: сотка доларів сумнівна була, хотів перевірити, от і все пояснення.

Ліпше скопіювати Дармопуків реєстрик від руки. Зараз, тільки продивлюся його уважніше. Нумер перший — знайомий уже нам покійний товстосум. Далі йде депутат Кочетов, усім відомий телеговорун, потім — декілька парламентарів, менш примітних. Ще — скоробагачки (буцімто у нас є інші) одного з Макухою рангу, геть усі — першої гільдії, як сказали б у давнину. Був там і прогресивних поглядів ("куди вітер дме") політолог та телеоглядач Бармалеев, і — геть несподівано — гламурний телезвіздук, співак Рогволд Цапенко, кумир провінційних дівчаток-тинейджерів.

Кілька прізвищ мені нічого не говорять, цих людей я не знаю, а чим вони займаються, навіть і не здогадуюся. От хто, наприклад, цей Р.Шпитько, що навпроти нього знак оклику стоїть? Хоча, майже кожне ім'я з Валерієвого стовпчика має якісь — "бізн.", "деп.", "+" чи "крут." — позначки. Крім першого — Макуха, й останнього — Сікорська. Навіть примітка про надзвичайну естетичну особливість тильної частини тіла цієї красуні відсутня. Цікаво, чому? І що ця Іруся, невелике, по суті, цабе, робить у такій компанії?

Звісно, можна себе заспокоїти припущенням, що реєстр цей ні що інше як план видного журналіста (як там не крути,

а покійник вмів бути на виду) на подальші інтерв'ю. Добре, депутатські балачки у ЗМІ — річ звичайна, розумування голосистого улюбленця малоліток можуть залучити до читання нашої газети орди його прихильниць. А що такого цікавого може сказати прес-аташе бізнесового бонзи, чого не скаже він сам, якщо вже на видертій сторінці був таки реєстр героїв нових статей, і той фінансовий воротила в ньому теж фігурує? І ще: коли вже Валерій віддавав перевагу грошовитим замовникам, то навряд чи прес-секретар заплатить більше за власного працедавця, навіть маючи "красівую попу". Оце, скажу я вам, заковика, задачка, загадка та навіть інтрига.

Розділ 10. Коло втаємничених і коефіцієнт корисної дії

Учора ввечері я прийшов додому пізніше, ніж зазвичай, і Віолка обізвала мене трудоголіком.

— Трудоголізм, як і алкоголізм, невиліковний, — з виглядом великого знавця провістила вона. — Вам, чоловікам, завжди здається, що нічого важливішого за вашу роботу в світі не існує, без вас прогрес зупиниться, небо впаде на землю, слон не пролізе крізь вушко голки, а Дніпро потече навспак.

Мушу визнати, що вона права. Я навіть уві сні збирався прогулятися з нею старим київським парком, а сам... Дозволив затагти себе в нову історію та швендяю містом, як неприкаяний Будулай світами. Невже я теж підпав під дію поширеного чоловічого комплексу, що сам же визначив формулою "біжи, дурню, біжи"? Одразу виправляюся й пропоную своїй незрівнянній прогулянку на вихідні. При тому ніжно цілую її в щічку й пестливо плескаю по сідничці. Попутно думаю: хай там як вважав мій сусіда, я-то точно знаю, в кого найгарніший у світі задок.

На роботі я спочатку відніс до бухгалтерії їхнього детектора. Чемно подякував і превентивно пояснив:

— Дали решту на базарі, а там п'ятдесятка якась сумнівна, мусив перевірити.

— І що? — зацікавилася Лера.

— Світиться, але блякло, — на ходу вигадав я. — Мабуть, купюру забули в кишені, а річ випрали, а потім згадали, знайшли й розгладили праскою...

Це пояснення задовольнило Леру. Але було ще одне питання, котре терзало бідну дівчину відчужено:

— А що ви мали на увазі, коли сказали, що у вас повний примус валюти?

— Це не я сказав, — вирішив добити її я. — Це сказав такий собі Бегемот років із вісімдесят тому директорві одного московського торгзіну.

Коли я виходив, то побачив у склі шафи з якимось зві-

тами відображення молоді бухгалтерки, котра вслід мені крутила пальцем біля скроні. Я її розумію: про Воландових котів та раритетні кухонні прилади, повні іноземних грошей, у гламурних жіночих глянсових журналах майже не пишеться.

Наприкінці серпня, на мою думку, усі викладачі, хоч вищих навчальних закладів, хоч середніх, мають уже повиходити з відпусток. Принаймні, раніше, — а я ж колись працював і в школі, і в ПТУ, — завжди виходили. І тому було доречним спробувати зателефонувати тому хлопві, котрого фотохудожник назвав учнем геніального винахідника фантастичного пристрою для зчитування людських емоцій.

Я знайшов папірця, на який вчора записував під диктовку пана Кмітливого (цієї хибної звички — записувати все на клаптиках, котрі потім губляться — я, мабуть не позбудуся ніколи). Ага, робочий — цей.

— Кафедра, — відгукнувся жіночій голос на тому кінці лінії.

— Доброго дня, — сказав я якомога чемніше.

— Добрий день, — з якимось особливим наголосом відповіли мені.

Чого б це вона? Може, услід за київським професором на прізвище Попів-Дяків вважає, що вітальні слова мають виголошуватися виключно в називному відмінку? Я, звісно, не професор, та жоден володар високих філологічних звань та регалій не переконає мене, що побажати людині о чверть на десяту ранку, аби день у неї видався хорошим ("доброго дня") — невірро, а констатувати о цій порі, що він уже добрий — розумно й далекоглядно. Людині ж, котра тільки збирається їсти, той же професор лише зичить смачного, але зовсім не стверджує наперед: "Смачно!" От що би він сам подумав, якби його викликав на килим ректор, а хтось — аспірант чи студент — заявив би йому, що день — добрий? Мабуть, щось на кшталт того, що виголосив мій шкільний військкерівник під час ментання гранат у військовому таборі.

На філологічну дискусію, проте, я не був налаштований:

— Запросіть, будь ласка, до телефону доцента Лупащенка.

— Петро Іванович зайнятий, він на нараді, — холодно відбрила мене слухавка.

— З газети турбують, — поспішно повідомив я, аби вона не дала відбій. — Ми хотіли дати матеріал про вашу кафедру як взірець у науково-педагогічній роботі. Доцента Лупащенка нам порадили в Академії наук як дуже талановитого й прогресивного вченого, — фантазую далі незгірш за Толкіна чи Дж.Мартіна. — Але, звісно, якщо він зайнятий, то я не відволікатиму його від важливих справ і передзвоню другим разом, ба й до іншого ВНЗ: про всяк випадок мені дали ще номерок однієї кафедри з університету. Бо, перепрошую, стаття має вийти до першого вересня, а не тоді, коли шановний Петро Іванович звільниться.

Університетів тепер у Києві — як у жмені маку. Кожен виш став зараз універсом. Колишні технікуми, і ті вже — інститути. Але кияни, якщо вимовляють це слово без якихось пояснень, мають на увазі один-єдиний вищий навчальний заклад — університет імені Тараса Григоровича Шевченка, колишній Святого Володимира. Червоний корпус, колони, фасад, розфарбований під раритетну тепер орденську стрічку... Легенда, що протягом останнього століття не мала суперників, крім хіба що Київського політехнічного інституту. Той також міг похвалитися дореволюційними ще традиціями, іменитою професурою, визнаними науковими школами, плеядами видатних випускників, що стали окрасою світової науки, техніки чи орденоносними організаторами виробництва. Лише ці монстри могли на рівних суперничати із ушлявленими московськими й ленінградськими ВНЗ.

І поки два гіганти конкурували між собою, з погордою майже не помічаючи решти столичних вищих навчальних закладів, на Подолі неспалимим Феніксом піднялася й розправила крила Могилянка. Пара великих зробили було вигляд, наче нічого й не сталося, хіба що додався ще один фігурант у

величезній черзі тих, хто змагався в столиці у найліпшому випадку за бронзу. В академії так не вважали ані професори, ані студенти, і невдовзі маститі гранди змушені були змиритися із перетворенням пари лідерів на трійцю.

Хай там як, але відтоку кореспондентської уваги до одвічного конкурента політехнічна сувора дамочка допустити не могла:

— Зачекайте хвилиночку, я гляну, можливо, Петро Іванович уже звільнився.

Але й такої дещиці очікувати не довелося, уже за мить трубка пророкотала баритонним оксамитовим "алло".

...Доцент Лупашенко виявився впевненим у собі дядьком середнього, десь років сорок п'ять — п'ятдесят, віку в дорозі й модному — юним офісним трударям "Центрінвесту" Бобчинському й Добчинському напевне би сподобався — костюмі та туфлях із теракотової під рептилію шкіри а-ля Дармопук. Бездоганна італійська краватка та дорогий швейцарський годинник завершували ансамбль, що свідчив про стабільну успішність їхнього володаря. Просте, дещо селянське, грубого різьблення лице ушляхетнювала засмагла під ненашим сонцем лисина, окантована рештками охайно підстриженого волосся. "Йому би ще окуляри в золотистій оправі" — подумав я, придивився й зрозумів, що оптика на носі для доцента — пройдений етап, тепер у нього контактні лінзи. Ми зустрілися в кафе "Шапіто" на Євбазі. Я свідомо обрав це місце, пояснивши вибір нейтральністю території. Направду ж я грав якщо й не на своєму, то на добре знайомому полі: колись тут прогулювали лекції студенти гуманітарного корпусу моєї альма матері, котра хоч і не входила до згаданої найпрестижнішої трійці, але знаних людей вивчила також чимало. Мій комплексний набір універсальних запитань (я про нього вже згадував) спрацював безвідмовно, до того ж улюблений учень генія вочевидь більше звик сам брати на екзаменах в студентів інтерв'ю (чи ними одними він обмежується, чи й конверти бере — закралася у мене підозра після візуальної оцінки

його прикиду), аніж роздавати їх журналістам.

Нічого аж надто цікавого він не розповів. Нівроку, для звичайного прохідного матеріалу, що має задовольнити нашого Радомира, інформації в мене вже вистачає. Залишилося підвести респектабельного Петра Івановича до цікавої мені теми:

— А хто був вашим учителем в науці?

Якщо він зараз набреше або відморозиться, моє завдання ускладниться до неможливого. Але добродій і увияти не міг, що мені вже відомо, тому сказав так:

— Скоріш за все, ви його не знаєте...

— Чому ви так погано думаєте про професіоналів пера?
— ображено скривився я.

— Ну, ви ж напевно не чули про Георгія Іраклієвича Джавахішвілі...

Мною так старанно було вилуплено баньки на нього, що аж трохи лячно стало: чи, бува, не занадто експресивно граю я роль.

— Про несправедливо не визнаного генія, який на десятиліття випереджав світову наукову думку, безсрібника, автора установки Джавахішвілі, котра досі не має аналогів у жодній найрозвиненішій країні світу?

Тепер настала черга пана доцента витріщатися:

— Ви знаєте про?..

— УД-1? У загальних рисах — знаю, — а сам його поглядом гіпноізую.

— Але ж... — розгубився Лупащенко. — Там же ... форма допуску... режим секретності...

— Були, — не міг не додати я.

— Усі ваші попередні запитання — лише так, для прикриття? — здогадався перспективний науковець.

Я усміхнувся сумно й покрутив головою:

— Це зовсім не відмазка, стаття про кафедру та ваші методи роботи зі студентами буде написана. Але я днями випадково довідався, що в нашому місті досить уже давно був зроблений фантастичний винахід, і людству досі про це не-

втямки... Що є живий свідок, учень і співавтор генія — ви. Я збирався вже вас шукати, а тут сама доля зводить нас... Уся ця історія — це ж сенсація світового рівня, як ви вважаєте?

Що він там думав з цього приводу, мені на той момент було абсолютно невідомо, але сподвижник і наступник феноменально обдарованого старшого наукового співробітника раптом набурмосився :

— Покажіть мені, будь ласка, ще раз ваше редакційне посвідчення.

Цього разу він вивчав мої "корочки" не менш детально, ніж сам Бехтерев свого часу — зрізи людських мізків із підфарбованими нервовими закінченнями. Очевидно, фото моє відповідало оригіналові й документ не викликав у нього підозр. Ба більше: він читав нашу газету:

— А, так то ви писали про загадку археологічної експедиції...

— Я, — лишилося мені тільки скромно потупити очі. А самому ж до біса приємно!

— Знаєте що, — заявив тут мені рішучим тоном науковець. — Вимкніть диктофона та витягніть з нього батарею.

Лишень тільки я виконав доцентову категоричну вимогу, як він засичав на мене, як степова гадюка:

— Я нічого не розповідатиму, я підписку давав!

— Яку підписку? — змушено прикинувся дурником я.

— Про нерозголошення.

— Кому?

— Кому треба, тому і давав! — відрубав шанувальник неймовірно дорогих літніх костюмів.

— Країні, котрої вже два десятиліття не існує? Котра не цінувала своїх геніїв? Що ж, не розповідайте — тоді ваш учитель остаточно піде в безвість. Не шанували його за життя — не вшанують і по смерті.

Такого повороту він не очікував: сопів лише мовчки та багрянів, а я кинув диктофона до сумки, витяг гаманця — розраховатися:

— Я, до речі, нічого й не просив мені розповідати. Не вважаєте за потрібне — не кажіть. Мабуть, — вів далі безжально я, — нічого толкового й не скажете: без старого грузина всі ви, решта, виявилися абсолютно безпорадними: доекспериментувалися до летального кінця, тому у вас закрили, установку забрали й давно, мабуть, здали на металобрухт.

— Брехня, — вичавив буряковий уже Лупащенко. Що саме в моїх тезах було неправдою, він не вточнив, натомість повторив ще раз. — Брехня.

— Звісно, — я байдуже погодився, жестом дав знати офіціанту, аби підійшов, і між іншим додав. — І під час досліду ніхто не помирав.

Він догнав мене вже на вулиці:

— Послухайте, вас невірно поінформували!

Я холодно поглянув на ученого — де тільки поділися його недавні апломб та самовпевненість:

— Та ну?

— Я не знаю, звідки у вас відомості про ті події. Тоді в курсі була дуже обмежена група фахівців, так би мовити, *коло втаємничених...*

Якщо він хотів натякнути, що може вирахувати моє джерело інформації, то цю ідею я задавив у зародку:

— Так і кажіть: коло співучасників убивства.

Ніколи не бачив, щоб людина так стрімко полотніла.

Значить, я десь зовсім поряд із розгадкою:

— Людина ж загинула!

— Та я що міг зробити? — сплеснув руками співавтор генія. — Я відповідав за технічний бік справи. Моє діло — запис. Я не медик, не реаніматолог. Звідки я знав, що вони щось прогавлять і некронавт пройде точку неповернення? Та тут і Георгій Іраклієвич виявився би безсилим... Кілька експериментів з серії "Експедиція в потойбічне" перед тим закінчилися цілком вдало...

— Кілька? — перепитав я.

— Якщо бути точним — три, — буцімто виправдову-

вався Лупащенко. Помер четвертий доброволець.

— Піддослідний помирав, а ви записували? — уточнив я.

Він промовчав, а я зрозумів, що так і було.

— Ці експерименти проводили ще пітерці?

— Ні, вже наші. Послухайте, — раптом істерично попередив він мене. — Якщо ви надумаете про це все писати до вашої газетки, я не підтверджу жодного слова. Я вам нічого не казав, і ви нічого не доведете!

— Ви чогось боїтеся? — без інтересу кинув я.

— Боюся спецслужб, котрі від самого початку вели проєкт УД-1, — зізнався колишній відповідальний за технічний бік.

— Не трусіться ви так: я про це нічого в газеті не писатиму, — як умів заспокоїв його я. І не збрехав: ви ж знаєте, що і тоді не збирався, і зараз не до газети пишу.

Виявляється, улюблений учень невизнаного генія поставив свій "меган" прямо перед кафе, запершись правими колесами на тротуар. Він заліз до салону й одразу почав наярювати комусь з мобіли — мені те не надто сподобалося. Залишилося лише розвернутися й піти своєю дорогою.

... Я був щиро переконаний, що всі ці оповідки про некронавтів — не більш як креативні вигадки бувалих у бувальцях журналюг, зроблені з метою підняти накладі свого видання. Але щось, — чи не та інтуїція, котру так вихваляла чаклунка, — підказувало: доцент Петро Іванович сказав правду.

І раптом до мене знову навідалася думка: а не може бути такого, що на Дармопукових синіх дисках з-під ванни — записи з датчиків фантастичної машини УД-1? Я ледь дочекався, коли метрополітен доставить мене на мої улюблені Позняки.

— Вечеряти будеш? — чмокнувши мене в щоку, спитала Віолетта.

— А то, — дав їй безповоротну згоду й шмигнув до кабінету.

Я не звернув спочатку уваги: власне, самі сині диски не

підписані жодним словом, лише тризначним цифіром. І тільки на одній коробочці — поширені констатуючі номіна- тивні речення, уже знайомі нам: "Творче натхнення. Художник Ляхов". А що воно мені дає, якщо я не знаю, чи переписували учні невідомого генія вже після його смерті на новітні лазерні диски магнітні записи та як маркували, якщо робили це?

Прямо скажемо: коефіцієнт корисної дії мого спрово- кованого Радомиром журналістського розслідування прямує до нуля. Мені таке не до шмиги. Я взагалі не люблю ані нулів чи якихось мізерних величин, ані коефіцієнтів разом із фор- мулами. А от викладач радіоелектроніки з училища, де я ко- лись працював, Михайло Юхимович Левензон, той їх не те що шанував, він коефіцієнти обожнював, бо був фронтовим арти- леристом, полковником у відставці. Думаєте, що робота в гар- машів — загнати снаряда до казенної частини якої-небудь гаубиці й смикнути за мотузку? А воно я-а-а-к шарахне! Дзуськи! Так воно виглядає лише в кіно. А навести як слід? Бо інакше полетить воно в білий світ, як у копійчку! Та що там на- водити? Із підйомним та поворотним механізмами кожен більш-менш пристойний петеушник після невеликого на- вчання впорається: точнісінько, як дві подачі на токарному вер- статі. І кут підвищення й доворот ствола по шкалах здійснишь. Бо цифри йому командир скаже. А той має їх обчислити, вра- хувавши всі поправки: на вітер і відмінну щільність повітря у різних шарах атмосфери, аж до відхилення траєкторії польоту снаряду від прямолінійної через обертання снаряду довкола своєї вісі й обертання самої землі... Артилеристи й балакають так, що простому смертному не второпати: "метеосередній", "крок кутоміра", "деривація", "батареєне віяло", "глибина цілі", "спряжене спостереження"... А вже коефіцієнтів різних — як піску біля річки. Тому обурення шановного Михайла Юхимо- вича, коли він гнівно заявив на педраді, що половина учнів ПТУ не знають, як пишеться це священне слово, можна зрозуміти. У самого ж Левензона ККД був завжди на висоті: потра- пивши на фронт після прискороного випуску з артучилища

дев'ятнадцятирічним молодшим лейтенантом і командиром взводу, війну він закінчив у двадцять три полковником, начальником штабу бригади, з повними грудьми орденів. Щоправда, у відставку вже в сімдесяті в тому-таки званні й вийшов.

Шановний ветеран розповідав колись мені, як у травні сорок п'ятого він із водієм його "Вілліса" на пару взяв у полон цілу роту деморалізованих німецьких саперів і привів колоною до містечка, де дислокувався його штаб. Оце результативність, оце коефіцієнт!

— Ти йдеш вечеряти чи їстимеш вистигле? — прости-мулювала мене Віолетта припинити роздуми, захвати коробочки із дисками до шухляди свого робочого столу й попрямувати на кухню. Холодне їсти я не люблю.

Розділ 11. "Динамо" — чемпіон!

— Проходьте, — запросив мене до лабораторії доцент Лупащенко. — Я вам усе покажу й розкажу.

Я озирнувся: ніяких фантастичних машин під стелю з мільйонами лампочок та індикаторів, жодних колб та паруючих на горілках реторт, витяжних шаф чи стелажів із таємничими приладами. Найбільше це було схоже на кабінет лікаря: стіл, стільці, кушетка... Хіба що комп'ютер потужний у наявності, чого в поліклініці у дільничного терапевта навряд чи побачиш...

— Чого бажаєте? — голосом вчорашнього офіціанта з "Шапіто" спитав вчений і перевдягнувся з модного піджака у білого лікарського халата.

— А що є? — невпевнено поцікавився я.

— Багато чого: алкогольне сп'яніння, вплив канабіноїдів, перегляд фільмів жахів, канатоходець, художник, хірург під час операції, чемпіон з боксу, що відпрацьовує удари на мішку, відомий скрипаль...

Отут-то мені би й попростити те, що відчував уже колись мій знайомий фотохудожник: стан жінки під час сексу! І знав же, що шкодуватиму все життя, але не зміг здолати неочікуване, із підсвідомості повстало зніяковіння. То остерігся не ловкий дорослий журналіст, ні — з підсвідомості виринув той хлопчик, якого ще в першому класі змусили вивчити напам'ять дидактичного вірша дядька Маяковського "Что такое хорошо и что такое плохо", котрому п'ять років до того в садочку й десять потім у школі втлумачували, вбивали, закладали в голову, що знати добре й чим цікавитися непристойно. Це був близький ментальний родич відомої тітоньки, котра гордо заявила американським телеглядачам, що в СРСР сексу немає.

— Ну, не знаю... — вичавив я. — А що ви порадите?

— Я особисто завжди обираю фартового гравця в преферанс, — видав неочікуване Лупащенко.

— Та я до карт байдужий, — вихопилася в мене чистісінька правда.

— Невже? — здивувався доцент.

У відповідь я лише знизав плечима:

— На щастя чи на жаль...

— А ви граєте? — не відставав господар лабораторії.

— Не сказати, що я пристойний гравець, але... Взятки, що на руках у мене, приблизно порахувати можу, знаю, який мізер "ловлений", який ні, чим відрізняється "жлобський віст" від "джентльменського" й що таке "Сталінград"...

— Гм... — потер лоба вчений. — І що ж, вам ніколи не було цікаво під час гри?

— Було, — чесно сказав я.

— Коли? — захопився він за соломинку.

— Коли спостерігав за іншими гравцями.

— Одначе, — вимовив він це слово як просте посполите "тю". — А що ж ви любите?

— Київське "Динамо", — несподівано навіть для себе я назвав предмет шанування всіх справжніх киян.

А як же я його можу не любити? На стадіон мене вперше привів батько. Як дорослого — у компанію своїх друзів. Це сталося спекотного літа 196...(не пам'ятаю точно — якого) року. До того я справжнього футболу не бачив. Ні, звісно, пацани у дворі ганяли м'яча, означивши штанги двома парами цеглин і визначивши головне правило невмирущою формулою: "Три корнери — пеналь!" Заправляли там, звісно, старші, ті, що вже навчалися в школі, залишивши нам, дрібноті з дитячого садка, тільки роль глядачів та вболівальників. І лише зрідка, у крайньому випадку, коли когось із школярів не випустили гуляти, попередньо відлупцювавши за "лебедів" у щоденнику, нас брали до якоїсь із команд, та й то — лише на ворота. Але той футбол був звичайною дворовою грою, котра, ясна річ, переважала "сищиків — розбійників", "жмурки" та "квача", але явно не дотягувала до "пекаря" й значно поступалася гри "у війну". Перший телевізор — чорно-білий "Рекорд"

— батьки купили аж наступного літа, отже, справжній, дорослий футбол був для мене чимось загадковим, видовищем для обраних, що відбувається у якомусь особливому місці, — я тоді ще не знав слова святилище, — під назвою стадіон.

На неймовірно для пекельного липня свіжий, яскраво-смарагдовий газон троє в чорному вивели дві змійки футболістів. Ті, що були ближче до мене, здалеку, вдягнені в жовте, нагадували курчат.

— Наші — які? — уточнив я для вірності.

— Білі, — дещо розчарував мене татусь. Оті канаркові строї виглядали ошатнішими. А тут — молочні майки, чорні труси...

— А жовті як звуться?

— "Пахтакор", — не зводив очей з поля мій родитель.

Сходами, що тяглися між секторами, шастала туди-сюди товста торговка з морозивом, хтось із батькових друзів купив і дав мені — уперше в житті — цілу пачку пломбіру. Такого багатства я ще в руках не тримав. Мені, ясна річ, купляли морозиво, але давали, через побоювання за мої збільшені мигдалини, завжди потроху й підгалога.

— Ти там великими шматками не кусай, — попередив батько. Ага, зараз. Поки я буду помалу зволікати, воно через спеку розтане!

Рудий довгий парубок на лівому краю нашого нападу витворяє із м'ячем таке, що стадіон раз по раз підхоплювався і ревів Везувієм:

— Лобане, давай!

Стрункий, довгоногий і спритний, цей Лобан мені сподобався. Але ще більше — чорнявий запальний хлоп із густим чубиськом і п'ятіркою (цифри я вже знав) на білій футболці.

— А цього чорного як звать? — тицьнув я у бік футболіста.

— Йозеф Сабо.

Аби я не відволікав запитаннями, мені вручили наступну порцію морозива на паличці й в шоколаді, здається,

цей сорт звався "Каштан". Я потроху гриз холодний, смачний, облитий шоколадом шедевр і міркував, що в усіх футболістів такі спеціальні незвичайні футбольні імена: Лобан, Муня, Сабо, Біба... Що, мабуть, люди з простими звичайними прізвищами, як-от у нас в садочку: Шевченко, Михайлов, Дем'яненко — футболістами не стають. Мушу визнати: я тоді сильно помилявся.

Точно пам'ятаю остаточний рахунок: 3—2 на нашу користь. Додому ми, радісні й потомлені, повернулися пізно, коли всі мої однолітки напевне давно вже спали. То був щасливий день мого дитинства: я з батьком ходив у дорослій компанії на справжній футбол на самісінський Центральний стадіон, де майже ніхто з моїх однолітків ще не бував, наші перемогли, а я наївся досхочу морозива. Відтоді я став справжнім "тіфозі".

Пізніше були зоряні роки: сімдесят п'ятий, вісімдесят п'ятий, дев'яносто сьомий — я бачив усі переможні матчі, і як правило — з трибуни. І навіть у найтяжчі часи невдач мого клубу я завжди пам'ятав той літній вечір з дитинства, захоплений рев трибун й молодого радісного батька.

Так що ж я мав відповісти доцентові?

— У нас є запис уболівальника, котрий дивився матч Кубку володарів кубків Європи «Динамо» — «Університатя». Поставити вам? — запропонував Лупащенко.

Я моментально уточнив:

— Гра київська?

— Київська. То поставити?

— Ставте, бажано — перші п'ятнадцять хвилин.

Доцент уважно подивися на мене, буцімто не повірив, що я можу так добре пам'ятати тріумф того дня. Як фокусник-ілюзіоніст — нізвідки — він витяг пластиковий шолом, схожий на мотоциклетний, від якого до комп'ютера тягся довгий жмут різнокольорових дротів, і велів:

— Надягайте й лягайте на кушетку.

Я приміряв — шолом був як на мене зроблений. Кмітливий, здається, казав, що таких було декілька, як же цей Лупащенко

визначив, який розмір потрібний саме мені? Протигази, і ті у війську під час моєї служби старшина, бувалий прапорюга, що пройшов Афган, підбирав молодим бійцям за розмірами, міряючи лице лінійкою. Невже цей учень генія так часто користується цими наголовниками, що вміє визначати такі речі з першого погляду?

— Заплющуйте очі, — пролунав наказ.

Тоді, в середині вісімдесятих, я, упевнений в непереборній футбольній могутності улюбленого клубу, хвилювався на перших хвилинах гри значно менше, ніж «матричний організм», емоції котрого я переживав зараз.

Цей невідомий явно нервував: спочатку відчувалася якась тривога. Ну, так: тренер румунів перед матчем обіцяв киянам чимало сюрпризів. Потім я відчув збудження — адреналін так і плеснув по жилах — і прискорене серцебиття; от — сплеск емоцій та одразу — розчарування... Це, мабуть перша загроза, яку тоді зумів ліквідувати воротар гостей... І майже за ним — вибух, піднесення, бажання підхопитися, звести руки й горлати! Фу, аж у піт кинуло. Мабуть, Рац відмітився у воротах суперника. Ще кілька хвилин — напливи азарту, змішаного з агресією, і знову — шалений сплеск. Це Ігор Беланов вдало скористався передачею Заварова. Захват, божевілля! Добийте їх, добийте! "Динамо" — чемпіон! І от — ще раз! То Дем'ян довершив розгром чужинського гранда.

Можливо, я вже забув свій тодішній стан, але ймовірно й таке, що "матричний організм" насправду вболівав гарячіше... Чи моя зріла вже психіка сприймає нормальні для молодості гарячі емоції гостріше?

...Ну, і де той Лупащенко? Хай вимикає цей запис: усе найцікавіше вже відбулося.

Я отямився від того, що Віолетта трусила мене за плече: "Олексію!"

— Тобі щось наснилося? Ти так кричав!

— Кричав? — перепитав я її. — А що саме?

— "Давай! Гол!" І якісь футбольні вірші: "Динамо" (Київ)

— ето клас, "Динамо" (Київ) — ето школа...

— "Динамо" (Київ) — звьоздний час советского футбола? Так футбол же і наснився. Той, справжній, переможний, часів Лобановського... Досі сниться. А теперішній — ніколи...

— А, — із показовим розумінням кивнула вона. — Трапляється. Я спробую ще заснути.

— Я теж, але спочатку піду на кухню, мінералочки вип'ю.

Я був весь мокрий від поту й рота сушила неймовірна спрага.

Розділ 12. От і погуляли... (Здрастуй, Машо, я — Дубровський!)

Наснитися ж таке...

А на ранок мене як чорти підхопили: я прокинувся, виліз із ліжка й, як був, в одних трусах, босоніж — бігом до компа: науглити щось про таємничого фігуранта Валерієвого реєстру, записаного як "Р.Шпитько плюс". "Гугл" знає все! — жартома заявив мені колись комп'ютерний геній Макс, ще й додав. — Чого або кого немає в "Гуглі", того в природі не існує!» Скоріш за все, це твердження поки що — гіпербола, але тенденцію, як на мене, мій юний консультант вловив правильно, років за десять-п'ятнадцять так воно й буде.

Я трішечки пошаманив у "Панелі керування", і віднедавна мій комп повідомляє мені про завантаження не стандартною й банальною мелодією "Віндовз", — тра-ля-ля, — ні, він тепер пропонує свої послуги упевненим профундо персонажу з класичного другого "Веркрафту": "Your command, Master!" Приємно, знаєте.

Лишень тільки він доповів про готовність, я заліз в "Інтернет" і запитав у розхваленій моїм просунутим сусідом всесвітньої пошукової системи, на кому це журналіст Лиманський поставив хреста. Перший же результат — стаття у "Вікіпедії" — мене не просто ошелешив, а приголомшив: "Друкуватися в районній газеті на своїй малій батьківщині Радомир Гуляйвітер почав ще в студентські роки під псевдонімом Ростислав Шпитько. Під цим же літературним іменем видав у 1986 році збірку гуморесок та сатиричних віршів "Кренделі та пенделі", за яку був відзначений премією ЛКМСУ".

Ну, хіба він сам — не крендель? Оце жучило й хитрован! Ми ж в юності в приятелях ходили... І він ніколи — жодного разу! — й словом не обмовився про свої журналістські успіхи. Тишком-нишком торував собі тропку до редакції, на останньому курсі вискочив з комісії по розподілу: "Уявляєте, мені дали вільний диплом, бо на мене персональний запит з рай-

онної газети прийшов!" Виявляється, Ваньку валяв, тихушник.

Тоді його присутність у "спискові Дармопука" означає або те, що записи ці до смерті їхнього автора жодного відношення не мають, або... ще й як мають, і заслужений журналіст щось знає й використовує мене "в темну". А мені, знаєте, таке дуже не в масть.

До кімнати зазирнула Віолетта:

— О, не встиг прокинутися, і вже в екран дивиться! З самого ранку!

— З ранку до ночі бачу твої очі! — чмокнув я її в підставлену вчасно щоку.

— Йди швиденько вмивайся й — до столу, бо вже кава й омлет твій улюблений готові! — порадувала мене головна, як визначив отой німецький звукоінженер, знахідка.

Думаєте, проста річ — справжній омлет? "Українські яєчні являють собою, по суті, жирні омлети", — писалося колись в книзі "Національні кухні народів СРСР".

Ну, якщо національна традиція вимагає, щоб був жирний — хай буде, але я люблю, коли омлет пишний. І сам так готую, і Віолку навчив. Дуже просто: записуйте, поки я добрий. Шинку (нежирну) порізати дрібними кубиками. Сир твердий натерти на тертушці із найменшими отворами. Розбити яйця в миску, всипати туди ж нарізане й натерте, збити як слід і скоренько вилити на змащену рафінованою олією чи смальцем (зважте, що смалець має свій смак й додасть його вашій страві) й добряче розпечену сковорідку. Накрити кришкою. Вчасно лопаткою перевернути, аби омлет підрум'явився з обох боків. Притрусити різаною зеленню, подавати та їсти гарячим, бо охолоне — сяде, втративши неповторну пишність.

...Яка ще кількість інгредієнтів? Разом із зеленню їх — чотири, а необхідні особисто вам пропорції ви встановите після першої ж спроби. Але, даруйте, дорогенькі, довгі майстер-класи з кулінарії не на часі, коли Віолетта каже, що сніданок готовий!

А яку вона зварила каву! Перший же ковток заповнив

ароматом не те що рот і ніс, а й всю голову, та погнав кров по сонному ще тілу. Варто було тільки покуштувати — мозок запрацював, як Максів довершений комп'ютер, і пасьянс склався сам собою. Геніальний винахідник, фантастична установка, секретні досліди, під час котрих загинула людина... Олігарха Макуху вбили за допомогою Лупашенкових записів з того трагічного експерименту, коли загинув некронавт! І Валерія, скоріш за все, також: ймовірно, він про щось довідався або здогадувався, — он як сині диски ховав, — про подробиці смерті товстосума. Треба негайно розпитати про один аспект в цього носія іноземних костюмів зі старого й шляхетного київського вишу.

Перший же дзвінок з роботи — науковцеві. Але мобільний в доцента — поза зоною. А якщо дзвякнути на кафедру?

— Його немає, — заявила та ж сувора жіночка, що взяла слухавку й минулого разу.

— А коли буде?

— Не знаю, — відрізала вона.

— Вибачте, шановна пані, — став наполягати я, — я пишу статтю про нього й мені необхідно з'ясувати деякі деталі.

— Після того, як Петро Іванович учора поїхав на зустріч з вами, — сухо відповіла кафедральна дама, — ми його не бачили. Нам тільки-но подзвонили й повідомили, що він вчора по обіді дуже сильно розбився в аварії. Він зараз в лікарні.

— А що сталося?

— Кажуть, заснув за кермом...

— В якій він лікарні? В якому стані?

— Нічого не знаю, — відрубала пані й дала відбій. Цілком природно, що після того й на кафедрі слухавки ніхто не брав. Що ж з ним трапилось?

Але роздумувати мені не довелося — загорлала моя мобілка й висвітила абонента, що викликає: "Віолетта Цястковська". Так, за дівочим прізвищем, заніс я її колись до записника свого телефону. Сталося це задовго до нас (ну, ви ж

розумієте, про що я), треба негайно відредагувати контакт, бо, не дай Боже, побачить — боюся, не зрозуміє. Я-то в її трубі, це я сам бачив, звуся "коханий".

— Ти знаєш, — розгублено повідомила вона, — мене терміново відряджають до Одеси.

— Як — відряджають? Уже ж кінець тижня! — не одразу в'їхав я.

— Розумієш, у нас в тамтешній філії звільнився директор, і кілька місяців був ве-о, але він знав, що керує тимчасово, і там розвівся такий бардак у документації...

Я остаточно розгубився:

— Чекай, а як же вихідні?

— А що — вихідні? — щиро здивувалася моя кохана. — Я в комерційній фірмі працюю, у нас, якщо треба, вихідні відкладають до кращих часів.

Тут я усвідомив, що не відаю точного місця її роботи: якась поліграфічна контора, та й усе. Міг би за цей час і поцікавитися. Хоча, якщо розібратися, той вечір, коли вона до мене приїхала, вбрана, мов кінозірка, коли був? У серпні цього року. На початку. А тепер що? Серпень цього року. Ще й місяця немає, як ми разом... Просто я враз прийняв факт її присутності в моєму житті...

— Ну, я думав, ми в Маріїнському парку погуляємо, в кафе зайдемо... От і погуляли... Ти хоч додому по речі встигнеш заскочити?

— Не знаю, навряд чи, ми вже їдемо в аеропорт, у нас через сорок хвилин літак.

Ну, правильно: 9-55 з Жулян. Сам колись літав. Але з ким це вона летить? І з якого дива під вихідні? Та ще й до приморського міста? Еге, я що, ревную?

— Хто це ми?

— Ми з Тетяною Павлівною, — доповідає моя Віолетта. Ну, цю Тетяну я вже бачив. Це — начальниця моєї коханої, дама бальзаківського віку, тобто, ровесниця самому Бальзакові, стара гвардія: і сама не розслабиться, й ближнім не дозволить.

Не заздрю я тому одеському ве-о й усім його підлеглим.

— А як же ти без речей і чого такий поспіх?

— Бо там з понеділка ревізія. А речі... А нащо мені речі? Ми ж не на місяць — на кілька днів. Футболку нову й різний дріб'язок я там куплю. Даруй, я більше не можу говорити: ми вже під'їжджаємо...

Варто було закінчити розмову по мобілі, як видав істеричну трель міський. Дротовий зв'язок в умовах відносної цивілізації, як на мене — анахронізм. Я ще розумію — десь у гірському районі, де немає покриття або воно нестабільне. А в столиці традиційні телефони давно програли боротьбу за життєвий простір своїм більш сучасним нащадкам і потроху невідворотно сходять з комунікаційної арени, як колись скіфи й сармати в наших степах зійшли з історичної.

Але що поробиш, апарат-то розривається!

— Алло!

— Добридень, а мені потрібний Олексій Володимирович! — прощебетав жіночий голос.

Здрастуй, Машо, я — Дубровський! Або ні, краще так: "Картина Рєпіна "Не чекали". Цей голос я останнім часом чув аж двічі: ""Ось вам моя візитка, дзвоніть", — сказала мені його володарка в перший раз. — "На Валерія Маргарита навела порчу на смерть", — заявила вона вдруге. Як тут не поцікавитися, що ж вона скаже втретє?

— Я вас слухаю.

І тут вона ввімкнула "білявку": і стаття про покійного Макуху хороша, і взагалі, я — зірка журналістики, і якщо я цікавлюся розробками їхнього інституту, то можу приїхати туди, в "Діпроелектрон", просто сьогодні, вона абсолютно нічого не приховуватиме, мене чекають такі відкриття, такі відкриття!

— Дякую, — відповів я, а сам стрімко кілешував, до чого б ці еківоки.

— Так ви приїдете? — напосіла вона.

— Звісно, — змушено погодився я.

— Зручніше буде десь о п'ятій, — призначила вона час

і додала. — Я буду на вахті вас зустріча ти.

І дала відбій.

Звідки їй знати, що я цікавився їхніми розробками? Фотограф навряд чи її поінформував, бо з Кмітливим вони пішли одночасно: той — із "Діпроелектрону", ще, до речі, не прихопленого спритним Макухою, а безбюстна тоді ще Сікорська — до першого класу середньої школи. І зв'язок із колишніми співробітниками володар апаратів із довжелезними об'єктивами, судячи з усього, втратив: он як довго телефон доцента шукав.

Значить — Лупащенко Петро Іванович, от хто їй сказав. Надто вже йому не сподобалися мої запитання, та й цікавився я лише в цих двох... І що ж це виходить? Ми з ним зустрічалися в обідню перерву, коли розійшлися, він заходився кудись телефонувати, потім їхав та заснув за кермом (як дивно, був же збуджений, як бізон під час гону), а вона вже знає, чим я цікавлюся...

Але довго аналізувати цікаві факти мені не довелося: енергійно розчахнувши двері, до кімнати ввалився мій знайомий майор Віталій Валентинович:

— Привіт! — і кинувся обійматися, буцімто ми з ним не познайомилися цього літа, а разом закінчили кадетський корпус, випили чотири цебра на брудершафт і спільно перехрестили роту дітей, з'ївши попутно на пару по сім пудів солі.

— Вітаю, — відповів я.

— Я тут у справах поряд був, дай, думаю, зайду. На вахті сказали: ти на місці. Як ви? Як Віолетта?

— Добре, у відрядження поїхала.

— Далеко? — поцікавився він.

— До Одеси.

— От поталанило. А ти? — підморгнув чомусь він.

— А що я?

— Козакуєш? Може, влаштуємо холостяцькі посиденьки, як тоді?

— Я сьогодні не можу: ділова зустріч, а завтра... не знаю

ще: вона обіцяла ненадовго поїхати.

— Ну все, пропав молодець, — похитав головою він. — Каву зробиш?

— Тільки по-польськи. Розчинної я не тримаю, а кавоварка ласти склеїла ще шостого червня, надірвавшись від перенапруження під час редакційного корпоративу.

Віталій почекав, поки я запарю напій, і підморгнув:

— Ти не за кермом?

Відповіді він не дожидався: витягнув свою знамениту пласку фляжку й щедро підлив у горнятка коньячку. Ми випили по ковтку — він хотів знову долити своєю "Тисою".

— Ховай, — заперечив я. — У мене ще ділова зустріч.

— От що сім'я з людиною робить, — гмикнув майор і прибрав тару до своєї пам'ятної універсальної (у мене тепер теж така) сумки. Він там порився й витяг якогось короткого кийка:

— Дивись, що мені перепало! Шокер "Оса"! Тобі не треба?

Поки я міркував, він простягнув мене прилад:

— Дарую!

— А ти? — спантеличився я.

— А в мене ще є! — радісно пред'явив він точно таку "комаху". — Користуватися хоч вмієш?

Нічого складного в правилах застосування цієї зброї не виявилось. Майор теревенив іще з півгодини, а тоді раптом поглянув на годинника й підхопився:

— О, маю вже поспішати!

Він підморгнув, сказавши "здзвонимось", і щез за дверима. Мені теж баритися не випадало: це, перепрошую за каламбурчик, "Центрінвест" знаходиться в центрі, а "Діпроелектрон" — не знати де на проспекті Знань, і метра туди поки що не протягли...

Розділ 13. Ти проколлася, дамочко!

Робочий день в інститутах у п'ятницю завершується о шістнадцятій — сорок п'ять. Коли я за десять до п'ятої підійшов до прохідної "Діпроелектрону", звідти повз мене в бік тролейбусної зупинки сунув збуджений натовп, а з чималої стоянки поруч роз'їжджалися навсібіч легковики. Та й то: уїк-енд же, котрий у столиці знаєте, як називають? "День звільнення Києва". Порожнє місто. По дачах, по селах люди їдуть: хто від спекотного асфальту подалі, хто до рідненького городу поближче. Поклик землі — могутня, генетично зафіксована незборима сила. І не кажіть мені, що ви їй непідвладні: орати, сапати, підгортати й обкопувати не палаєте бажанням і не збираєтеся. А на травичці полежати десь за містом, в лісі гуляти, полювати, рибалити — теж не любите? Отож! Просто у вас це тяжіння проявляється в іншій, не сільськогосподарській формі.

Я стояв і чекав, міркуючи собі про земне й покурюючи жовтий "Голуаз", а мій телефон — ні, сьогодні просто якийсь день зв'язківця — озвався до мене з сумки.

— Олексію Володимировичу, — сказав мені приємний оксамитовий жіночий голос. — Це Маргарита.

Від несподіванки я мов язика проковтнув.

— Ви були в мене днями...

— Так, я вас пізнав.

— Я хочу попередити: вам загрожує смертельна небезпека.

Не сказати, що таке приємно чути:

— Від кого, часом не знаєте?

— Ні, просто відчуваю. Будьте дуже уважним і обережним: ваш ворог поряд і він безжальний.

Я сказав "дякую" і вона перервала зв'язок. Знаєте, це вже повна Лаша-тумбай! Дійсно, можливо, що я після історії з пайцою хана Герая так запишався своїми здібностями читати "мутні ситуації", що загрався й не відчуваю небезпечної дис-

танції? Троє зрілих, повних сил чоловіків, недурних і не без досвіду, були більше чи менше втаємничені щодо "цікавих дослідів", здійснюваних маловідомим генієм під патронатом військових та спецслужб в кінці вісімдесятих років. Тепер двоє померли, а третій, як сказала та недобра тітка, "дуже сильно розбився". Може, дійсно: здригнути звідси поки живий і цілий? Як проголошує народна мудрість: "На х...ра воно мені: батько п'яні, а я ні?" У мене он з Віолеттою заява в РАГС-і, весілля яке-не-яке передбачається... Радомир хотів знати правду про смерть Валерочки? От віддам йому сині диски, розкажу все, що знаю — хай далі сам розбирається! Стояв я отак, курив галльські сигарети й потроху схилявся дослухатися до народної мудрості. Ще хвилина і я, слово честі, розвернувся й пішов би геть, та тут на порозі прохідної з'явилася Ірина й привітно замахала рукою. Шляхи для відступу було відрізано, і я повихляв долонею у відповідь.

...Ми пройшли з нею повз охорону, і вона повела мене не вглиб інституту, не кудись до лабораторій чи дослідних відділів та секцій, — а тут напевне такі є, он будівля яка здорова, цілих десять поверхів, — ні, попрямували ми через хол на чорний хід — до інститутського подвір'я. Я озирнувся: звичайний собі вестибюль, з колонами, праворуч і ліворуч — коридори зі скляними дверима, прямо — ліфти, а поруч — сходи, там же — вихід на їхнє обійстя. Крім двох охоронників у синіх одностроях на вахті, ми не зустріли ані душі: це, мабуть, спрацював феномен моментального спустошення установ улітку по п'ятиницях.

Двір як двір: газони, кущі майстерно підстрижені, кілька будівель, прекрасно доглянутих, до речі. Це, з великими ворітницями, пофарбованими в сірий стандартний колір, звісно, гаражі, а там, далі — легендарні майстерні, що першими в місті замість якихось військово-космічних приладів почали виробляти високотехнологічні вікна з подвійним склопакетом, та, мабуть, склад. Але йдемо ми не туди — моя провідниця впевнено крокує до чепурненького, зведеного ще, мабуть, у поза-

минулому столітті, двоповерхового флігеля, розташованого трішечки осторонь, подалі від гуркоту майстерень та лабораторій із їх інтелектуальним перенавантаженням.

Ірина мовчить, вона взагалі нічого, крім "здрастуйте", сьогодні й не сказала, якщо, звісно, не брати до уваги попереднього телефонного скрекоту, і я видаю перше, що вигадав на ходу:

— У цьому будиночку раніше, мабуть, партком був.

— Чому партком? — здивувалася вона. — Зовсім не партком. На першому поверсі — відділ перспективних розробок, на другому — студія технічної естетики.

Я не втримався:

— А тепер?

Ірина якось дивно глянула на мене:

— Знизу — служби нашого концерну, згори — тутешній офіс Степана Миколайовича... був.

У конторі покійного олігарха охорона була зовсім не така, як при вході до інституту. Там-то літні дядьки в синіх зім'ятих мундирах, а тут — молодики в класичних костюмах із спортивними фігурами й чіпкими поглядами. Теж двоє. Обидва — в краватках та з бейджами "Концерн "Центрінвест". Служба безпеки". Брюки відпрасовані — об стрілки порізатись можна. А цивільні шати на них сидять, мов військові строї. Ці хлопи, думаю, навіть крутіші за тих, що стережуть центральний офіс, де я вперше стикнувся з Іриною й пив каву в товаристві сучасних нащадків героїв російського класика.

Один з легенів, здалося мені — старший серед них, взяв моє редакційне посвідчення, прискіпливо вивчив.

— Будь ласка, — дуже толерантно промовив він та повернув документ. Кинулося у вічі: кісточки тильної сторони його долоні були набиті, як у бійців жорстких видів єдиноборств. Каратист, мабуть.

Я колись працював в охороні, навіть курс навчання в центрі бойової підготовки проходив, так що про дії сек'юриті можу судити досить професійно. Те, що драб не записав мене

до журналу відвідувачів, котрий, до речі, лежав у нього на столі, мене категорично не радувало. Я ж навіть нікого не попередив, куди йду.

Що дивно, у двоповерховому старовинному особняку був ліфт. Ірина завела мене до кабіни: на панелі скромно вишикувалися всього три кнопки, сексапільна прес-аташе натиснула на нижню, номер нуль.

Про що думає чоловік, коли підозрює, що його підстерігає непередбачувана небезпека? Хто про що, а я чомусь подумав: от у тебе й з'явився шанс на власні очі пересвідчитися, чи знався Кассій Дармопук на "красівих попах". Двері ліфта зачинилися, й він рушив — зрозуміло, вниз.

Це був не підвал — якийсь підземний палац, що не снівся й королеві гномів з країни Оз. Та й то не дивно: усі сто років, що пройшли відтоді, як чаклун із Чіттенанго створив ту казкову землю, інтер'єрний дизайн крокував уперед семи-мильними стрибками. Ну, невже міг великий казкар уявити скляну підлогу з багаточарового загартованого скла, одна половина котрої світиться, а друга є акваріумом із барвистими живими заморськими рибками й вибагливими небаченими водоростями? Хіба знав, що можна виробляти із полірованим каменем й нікельованим металом? Ну, це в залі, а нам, виявляється, сюди, в коридор. Тут скромніше, але теж по-багато-тому.

Моя проводжата йшла трохи попереду, і я, косуючи на її тильні опуклості, вирішив, що рацію Валерій мав, дійсно, гарні в неї сідниці.

— А тут, — показала раптом на матові скляні двері із логотипом фірми, — у нас центр релаксації.

Судячи з легкого залишкового запаху розпареного березового листа, парна лазня в них там.

— Це, — на наступні двері, — тренажерний зал. А нам — сюди.

То була звичайна кімната, хіба що без вікон: дощата підлога, стіни оздоблені вагонкою ПВХ, такою точно, як Віолка

планує нам на лоджію. Стеля, вибілена крейдою. Квадратів двадцять, не більше. Під стінкою — сейф. Посередині — велике зручне крісло на манер космонавтського чи стоматологічного, увінчане в головах пластиком ковпаком на шарнірі, схожим на ті, що колись були в жіночих перукарнях. А на стіні — кілька книжкових полицок, на них — сотні коробочок із синіми лазерними дисками, такими точно, у Валерія були під ванною. Один з них — із натхненням — у мене і зараз у сумці, а сумка — на плечі.

Опа-опа, Америка-Європа! А Кмітливий казав, що писали за його участі на магнітну плівку! Значить, хтось перегнав сигнали на диски, отже, є й комп, на вінчестері котрого вони теж можуть зберігатися!

— Оце — той пристрій, котрим ви так цікавитеся, Олексію Володимировичу, — сухо сказала Ірина й кивнула в бік крісла.

— УД-1? — уточнив я.

— Ні, тієї установки вже не існує. Розібрали, — гмикнула вона, — й на брухт здали.

Ти прокололася, дамочко! Саме цією фразою добивав я в кафе "Шапіто" на Євбазі доцента-шанувальника надзвичайно дорогих костюмів, невдатного водія іномарок, колишнього улюбленого учня генія-безсребренника, котрий на десятиліття випереджав світову науку. Виходить, що між питтям кави в місці колишнього переховування студентів гуманітарного корпусу столичного педінституту від ревних хоронителів засад та підвалин наукової і марксистсько-ленінської чистоти радянської педагогічної науки та аварією на дорозі респектабельний Петро Іванович принаймні говорив із тобою по телефону (он як тицяв у клавіатуру, сидячи в машині), а, зважаючи на його обережну поведінку, можна припустити, що й приїздив до тебе.

— А це що ж таке? — якомога уважніше розглядав я цей шедевр сучасної ергономіки.

— УДЛ, — пояснила сексапільна бюстоносиця. — Ком-

плекс нового покоління. Діючий зразок...

Вона, мабуть, гадала, що я зажадаю розшифровки абрєвіатури, а мені не треба. Ясний пєнь: установка Джавахішвілі-Лупащенко. Талановитий ученє перегнав записи з плівок на болванки, модернізував винахід учителя відповідно до новітніх досягнєнь (он якийсь блок із USB -портом, вмонтований під сідущку).

— Ціле десятиліття після того, як Степан Миколайович узяв під себе "Діпроелектрон", — почала свою розповідь пані Сікорська, — до цих розробок просто не доходили руки. Державне фінансування припинилося, винахідник помер, учасники групи розбіглися куди очі бачили... Хто в бізнес, хто на викладацьку, а деякі — й за кордон. Замовлень на розробки — кіт наплакав... Інститут у боргах був, на межі банкрутства... Поки оптимізували колектив, відремонтували приміщення, борги позакривали...

От-от, оптимізували: розігнали дві третини людей: кого на пенсію, кого й на вулицю, — а кімнати, що звільнилися, в оренду поздавали.

— І лише років із п'ять тому з'явилася змога зайнятися цією темою. Шеф розібрався, зрозумів значення цього відкриття, звелів знайти хоч когось із фахівців, потім сам фінансував усі роботи... намагався партнерів залучити, але люди ж, знаєте, які... Пограються, два-три сеанси приймуть, а як із грошима розлучатися — тут їх і слід простигає.

Ага, знаю які люди. Особливо бізюки. Вони, звісно, хотіли частку в майбутніх прибутках, а покійний Макуха, здається, був не з тих, хто хоч щось випускає з рук...

— Винахід запатентовано? — вирішив пересвідчитися в припущеннях я.

— Не встигли, мали цього тижня цим зайнятися. А тут Степан Миколайович... Уся технічна документація вже готова, — наче за щось виправдовуючись, сказала Ірина. — А тепер... Кілька впливових та багатих людей від самого ж шефа знають про існування установки...

— Коло втаємничених, — ляпнув доцентову фразу я.

— Так, — погодилася вона. — І поки президент нашого концерну був живий, вони б ні на що не зважилися... Ви ж розумієте, що цей винахід може принести шалені гроші... Зараз набіжать спадкоємці, — їх знаєте, скільки, — почнуть дерибанити імперію Макухи... Їм, звісно, невтямки про...

— Схильність вашого шефа підтримувати технічну творчість невизнаних генів. І ви боїтеся, що ті, хто за життя ходив у його друзях, тепер спробують... гм... під шумок...

— Саме так.

— Ну, а від мене що вимагається?

Вона подивилася на мене ясними лазуровими очима:

— Ну, якби, поки ми не отримали патенту, у вашій газеті вийшла стаття про установку, й стався би розголос, то відібрати у нас винахід було би не так просто.

Я нашорошив вуха:

— Ми — це хто?

— Ну, я, Петро Іванович, ви, якщо вважаєте, що так правильно... — опустила погляд долу ця скромниця.

— Мене там не треба, — постановив я однозначно. — Думаю, що статтю зробити можливо. Ба більше — це буде сенсація.

Ага, вона вирішила увести патент з-під носа в спадкоємців. Документацію розробляв, звісно, Лупащенко, і тепер він геть не потрібний, бо він особливо втаємничений, і його не обійти, прийдеться ділитися... Цікаво, чи не тому він не впроваджується із керуванням?

І ще цікава деталь: нащадків справжнього винахідника, якщо такі є, вона до уваги взагалі не бере...

— А як хоч працює ця машинка? Розкажіть, бо коли я писатиму статтю, то маю хоча би в загальних рисах уявляти...

— А я зараз покажу...

Вона швидко витягла з сейфа ноут-бук, під'єднала кабелем до вмонтованого в крісло блока і повмикала живлення приладів. Сказала, лишень лептоп завантажився:

— Усе, готово. До речі, Степан Миколайович на собі спробував дію установки.

— Голова концерну сам слухав ці записи? — дуже уважно подивився не неї я. Якщо так, і про це хтось знав... Цікава картинка вимальовується, особливо, якщо заважити, що в хижака такого масштабу не може не бути ворогів.

— Степан Миколайович теж казав — слухати, — змовницьки почала вона. — Звісно, слухав, причому — регулярно! Він говорив, що ці записи збагачують його емоційно й допомагають розуміти людей. А хочете, я і вам щось поставлю? У нас є надзвичайні речі. Людина в реальному житті пережити чужих емоцій не може. Спробуйте.

От гадюка. Я вже зрозумів, що на собі уже спробували, як мінімум, двоє. Мені навздогін за Макухою й Дармопуком не треба, я оце одружуватися збираюся. Поки я міркував, як мені краще з'їжджати по-рихлому, вона гайнула до полицок із синіми дисками, принесла одного й заправила в привод.

Мені пофартило: у неї ожив мобільний. Дзвонив хтось такий, розмов з ким мені чути не можна було. Ірина приклала руку до грудей, посміхнулася мені винувато й вилетіла за двері. Чуєш, дорогенька, цей понт я вже знаю! Блискавично витягаю Блискавично витягаю з ноута її диск, з сумки — "Натхнення художника" й міняю місцями: коли Валерій помер, Ляхов уже лежав у нього під ванною, значить, вбили мого сусіду по кабінету (а тепер я переконаний, що так і було) за допомогою чогось іншого, але точно не Ляхова. А от тепер я можу ризикнути й лягти у це крісло, аби вивести одну підду, безжальну й меркантильну сучку на чисту воду.

— Ну, невже не наважилися? — усміхаючись наївно, як Анастасія Вертинська в фільмі про червоні вітрила, зайшовши, спитала вона.

— Давайте спробуємо, чи що... — невпевнено поліз я в крісло, притуливши сумку з протилежного від ноутбука боку.

— Вмоцуйтеся зручніше, — порекомендувала ця майже Ассоль, напнула мені на голову пластикового ковпака,

промовила "з Богом" (цікаво, чи не дідьку вона молиться?) й запустила програму.

...Нічого такого унікального натхненний Ляхов не переживав. Мене, наприклад, коли я, окрилений неочікуваним розквітлим коханням, писав "Загадку однієї експедиції", ковбасило значно більше. Цікаво, коли ця краля очкує моєї смерті? Некронавт, казав Лупащенко, пройшов точку неповернення. Один рятувальник колись говорив мені, що потопельника можна повернути до життя, якщо пройшло не більше восьми хвилин з моменту зупинки дихання. Потім, мовляв, настають незворотні зміни в тканинах мозку. Я лежу від сили п'ять... А скільки ж, цікаво, нещасний учасник експерименту діставався до тієї точки? Про всяк випадок я завмер і намагався не дихати. Шерех, приглушений ковпаком, потім — тиша та запах молодого, здорового та чистого жіночого тіла. Це вона схилилася наді мною й розбирає, дав я дуба чи ще не встиг. Ведмідь сказав "Сюрприз!" — вирішив я, різко зняв з голови шолом і спитав:

— Значить, отак ти вбила Валерія?

Вона відсахнулася від мене, як Америка від Лі Гарві Освальда. Віддаю дамочці належне — за мить вона опанувала себе й заверещала:

— Хлопці!

Спортивні чуваки у вишуканих — навіть Бобчинський із Добчинським не покривилися б — класичних костюмах поперли в кімнату. Очевидно, чекали за дверима, коли тіло треба буде виносити. Та тіло виноситися не бажало: вихопило з сумки так вчасно подарованого йому шокера й зістрибнуло з космічного крісла.

На вахті цих молодців, най би в них сраки по швах репнули, було лише двоє. Тепер же їх виявилось четверо. І всі — з бейджиками. Першим на мене сунув мій знайомиць із набитими кулаками.

Лице в мене інтелігентне, зріст середній, статура міцна, але не богатирська. Ще й старший я від нього років на десять-

п'ятнадцять, і противник мене недооцінив: замість спробувати ошелешити феєрверком із урокенів, різних там дзукі й маваші-гірі, він, не зважаючи на шокер у моїй руці (хіба зуміє його застосувати цей ботан?), вирішив просто збити мене з ніг потужним поштовок правими в груди. Коли я ходив до секції, то майстром не став, так, середньої руки бійцем, та й не тренований я давно, але, людоньки! Це вже надто примітивний напад. Базовим рухом я пішов з лінії атаки, притулив свою зброю до його сідниці й задоволено всадив туди всі кіловольти, на які здатна потужна електрична дуга. Ви знаєте, ця штука таки працює: "каратист" вирубився якісно. Братела схибив, мов Акела, — промайнуло чомусь у мене.

Навіть не беручи до уваги фіфочку — їх усе одно виходить троє на одного. Якщо ви не Чак Норріс, не Боло Йенг чи Дон Дракон, таке співвідношення вам навряд чи сподобається. І я дуже пошкодував, що мій добрий друг із гумовими кулями діаметром дев'ять міліметрів лежить зараз вдома, а не у кишені моїх брюк. Тим паче, що ефект несподіванки вже використаний, хлопці були готові. Я відступив до стіни — крім неї, мені нікому прикрити спину — і, вирішивши продати своє життя якомога дорожче,

Раптом двері з громом — наче хто з ноги відкрив — розчахнулися й до кімнати по підлозі закотився чорний металевий циліндр із отворами, просвердленими в корпусі. Мої опоненти, на відміну від мене, в центрі бойової підготовки не вчилися й світлошумової гранати раніше не бачили. Поки вони витріщалися, я заплющив очі, прикрив голову (а раптом "подарунок" не простий, а з начинням?) згином вільної від зброї руки й присів.

Оце гахнуло, так гахнуло! Досі, як згадую, у вухах дзвонить. Так і мусило — замкнений простір. Від цих гранат людина тимчасово втрачає зір, а частково — й слух. Я не став розбиратися, хто там бавиться спеціальною піротехнікою, підскочив до найближчого ворога й пригостив його шокуючим струменем. У двері якось надзвичайно вправно заскакували

здоровані в камуфляжному одязі й з автоматами. Вони знали, що їм робити: в'язали драбів, а мене не чіпали. Дежавю якесь — щось подібне я не так давно вже бачив на дачі Віолчиних родичів. Для того, очевидно, аби остаточно добити мене вже баченим, на місці побоїща виник Віталій Валентинович, підійшов до міс Красивої Попи, що із тупим бездумним лицем сиділа на підлозі, ошелешена вибухом і спалахом, та елегантно прикрасив її не менш гарні ручки новенькими блискучими кайданками. Потім він повернувся до мене й із кумедною беззвучністю заворушив губами. Я покрутив головою, пальцем показав на вухо, а мій рятівник у відповідь із розумінням кивнув. У мене ж лише слух тимчасово відібрало, але не мову.

Стриматися я не зміг.

— Ти сьогодні без грабель? — спитав я його. От ніколи не сумнівався, що в цієї людини почуття гумору здорове.*

Розділ 14. Хай вирішує сама

Здатність чути повернулася до мене вже в білому знайомому "фольксвагені", котрим на рандеву до свого начальства нас з Іриною віз Віталій Валентинович. Звісно, він не сам кермував. Ми з ним розмістилися в салоні одразу за водієм, а дамочка — на задньому сидінні, між двома камуфляжними здорованями. Я повернувся до неї й повторив питання, на котрого нашу інтелігентну бесіду перервали грубіяни зі служби безпеки концерну:

— Значить, отак ти вбила Валерія?

— Сволота був твій Валерій, — гидливо кинула вона. —

Я думала: нарешті зустрівся справжній мужчина, а воно...

— Поматросіл і бросіл, — із розумінням додав майор.

— Тю, — відповіла Ірина. Її лице випромінювало презирство: — За таке хіба вбивають? Звісно, неприємно: ходив, квіти дарував, слова різні казав... Якби штука в цьому була, я би знайшла спосіб інакше поквитатися. Слухайте, якби він просто потрахатися хотів, я би зрозуміла: зробили одне одному приємно і розбіглися — нема питань. А воно, падло, в довіру втиралось. Зі мною, лайно таке, спало, а відьму свою кидати не збиралося. Винюхувало сенсацію в такий спосіб.

— Ага, це вже солідна причина, — іронічно погодився я. — За це можна й замочити. Або спробувати, як мене.

— Ти — інша річ, — заперечила жінка.

— Абсолютно. Я слів не говорив, квітів не носив, у кохання не грав, до ліжка не тягнув — до секретів ваших поліз.

— Так, ти просто незбагненно швидко все взнав і став небезпечним, — підтвердила вона. — А той мерзотник не мав права жити: він Макуху вбив. А Степан Миколайович такою людиною був! Брила, не те що решта...

— Ану-ану, з цього місця, будь ласка, докладніше, — зачепився за останню фразу Віталій.

— Та все просто, — стомлено видихнула вона. — Я показала йому, де у нас активний фонд записів, які постійно ви-

користовуються, а де — архів. Так от, варто мені було відвернутися, він поцупив кілька робочих дисків, підклавши замість них до їхніх коробок архівні з верхньої полицки. Думав, що їх беруть рідко, пропажу помітять нескоро й на нього не подумують... Бовдур! Там був один запис, котрого в жодному разі не можна було чіпати...

— Останній з серії "Експедиція в потойбічне", — здогадався я. — Той, де смерть некронавта. Валерій підмінив диски, а ти, нічого не підозрюючи, прокрутила смертоносного запису шефові замість "натхнення художника". А потім його ж — Валерієві, вже свідомо. Ось він, — витяг я з сумки те, що мало сьогодні вбити й мене.

— Так ти, виходить, сьогодні побув художником, — врубилася краля.

— Побув, — погодився я. — Але привертаю вашу увагу, пані Ірино, до того факту, що ініціатором нашої сьогоднішньої зустрічі був не я.

Вона відвернулася й до кінця поїздки більше не розмовляла.

Чоловік на прізвисько Полковник, а на правду мій давній знайомець і генерал однієї з силових структур Ігор Олегович, перевів уважний погляд з мене на Віталія Валентиновича і сказав:

— Майоре, ти коли-небудь знімеш з людини "жучка"?

Той жестом ілюзіоніста витяг у мене з-під коміра мініатюрний прилад. Так от для чого цьому хитрунові знадобилося зранку кидатися мені на шию, боцїмто я Миклухо-Маклай, що повернувся з тривалої експедиції до кровожерливих папуасів, а він — мій рідний брат, котрий із хвилюванням роками чекав цієї зустрічі.

— Значить, ви мене пасли, — цокнув я язиком, скривився й зробив ображене лице. — Не пасли, а, знаючи твою унікальну здатність устрявати в різні історії, негласно охороняли, — заперечив Ігор Олегович. — Пасли ми тих: покійного Макуху, його біляву джуру в спідниці, людців, що біля них

крутилися. Дивні вони: думають, якщо держава тимчасово не може фінансувати дуже перспективні дослідження, то вона й не поцікавиться, хто й як розпоряджатиметься вже надбаними за її кошт неабиякими проміжними результатами... Ну, нічого, тепер і установку, і всі записи перевезуть до нашої лабораторії — так надійніше буде.

Я чітко розумів, що зайвого ця людина не скаже, але все одно перетворився в слух.

— Спочатку, заграбаставши інститут, — вів далі генерал, — цей Макуха і не чіпав спецлабораторії. Побоювався, бо знав: тут велися секретні розробки під кураторством армії та спецслужб. Зачинив приміщення, та й годі: на той момент майже нікого з тих, хто займався темою, в "Діпроелектроні" вже не було. Там стояла купа різного обладнання: медичного, електронного... Років із десять так усе й залишалось. Потім дядько звик, що ніхто цими дослідженнями не цікавиться, що все в тій лабораторії — його власність, і забажав розібратися, чим же він володіє. Ірина знайшла йому Лупащенко, той роз'яснив, що до чого. Віддаю олігархові належне: він зрозумів, що потрапило йому до рук, і навіть дав грошей на модернізацію установки, котру доцент успішно здійснив. Попервах Макуха тільки грався сам та з друзями: то депутатів жіночий оргазм прокрутить, то такому, як сам — ейфорію скрипаля, що грає Паганіні. Інколи просто бавився: співачка одного та футболіста вражав. Зрозуміло, який ефект мали ці записи... Він і установку переніс поближче до лазні — аби ексклюзивне, так би мовити, частування під рукою в час розваг було. Але кебети в нього вистачило: коло людей, що знали про винахід, було таки досить вузьким — із десятків, не більше...

— Оці? — простягнув я Полковникові «реєстр Дармопука», доблесно розшифрований мною за допомогою ультрафіолетового світла.

— Та тут майже всі, — здивувався, проглянувши список, оповідач. — Навіть твій шеф вписаний. Серед допущених Макухою до апарата його не було, це я тобі гарантую. Він щось

пронюхав і цікавився інститутом колись давно, ще за горбачовських часів, але йому тоді пояснили...

"Пояснили-то пояснили, — подумав я. Але Радомир нічого не забув, і тепер потихеньку підкинув Валерієві ідейку — а раптом вигорить сенсація? Допоміг родичеві, нічого не скажеш..."

— Так от, — повернувся він до своєї історії. — Бізнесмен залишається бізнесменом завжди: рано чи пізно він починає думати про зиск. Серед усіх варіантів використання установки найвигіднішим виявився продаж за кордон. Зрозуміло, ніхто не збирався торгувати кріслом та шоломом із датчиками... Йшлося про технічну документацію, професійно підготовлену доцентом Лупашенком. І зустріч із покупцями заздалегідь було призначено на наступний понеділок.

— На цей, що буде? — вирвалося в мене.

— Саме на цей, — гмикнув Ігор Олегович. — Але втрутився його величність випадок. На горизонті з'явився елегантний Кассій, і вірна Ірина закохалася й втратила пильність щодо свого обранця. А той у притаманній йому манері негайно напаскудив, — ви знаєте, як само, — і в результаті Макуха помер.

— Ну, паскудник недовго гуляв по землі, — вставив свої п'ять копійок майор Віталій.

Генерал зробив вигляд, що не помітив, як нетактовно перебив його підлеглий:

— Поквитавшись з Лиманським, котрий, до речі, так і не здогадався про зв'язок своїх вчинків та загибелі олігарха, віддані прес-аташе й доцент негайно вирішили, що смерть хазяїна — зовсім не привід відмінити обладку із закордонними партнерами, а навпаки — стимул завершити її якомога швидше. І тут намалювався шановний Олексій із своїм журналістським розслідуванням.

Ігор Олегович зупинився, глянув на синій диск та «список Дармопука», що перекочували з моєї сумки на його стіл, і додав:

— Досить вдалим розслідуванням, слід визнати. І своєю бурхливою діяльністю сплутав усі карти і нашим фігурантам, і нам, якщо чесно. Учень генія після рандеву із тобою так газував, їдучи до Ірини радитися, що ми за ним ледь встигали... Тільки марно він поспішав, там, куди він так нісся, його вже вирішили списати: і кінці у воду, і ділитися не треба...

Я змушений був визнати:

— Якби не я, ви би в понеділок взяли на гарячому продавців разом із покупцями...

— Доживемо до понеділка, — підморгнув несподівано шефові Віталій, і я зрозумів, що арешт продавця — "зовсім не привід відмінити обладнання із закордонними партнерами, а навпаки — стимул завершити її якомога швидше".

— Ти ж розумієш, Олексію, — дуже вагомо сказав Полковник, — що ці події — зовсім не історія ханської золоті бляхи, писати про неї в газеті не годиться.

— Якщо чесно, я і не збирався...

— Ну, добре, — вирішив Полковник. — Віталію, відвези пана журналіста додому: Віолетта, мабуть, уже всі жданки поїла...

— Та вона ж у відрядженні, в Одесі.

— То ти так думаєш, і в неї на роботі так вважають усі, крім директора, — гмикнув Віталій. — А ми, коли після аварії виявили в крові доцента Лупаценка азалептін, котрий щедро намішала в його томатний сік дамочка, вирішили, що до закінчення цієї справи Віолетті краще побути на нашому спецоб'єкті під Києвом. Її, мабуть, уже підвезли додому, — глянув на годинника він.

Незабаром Віталій повіз і мене. Я їхав і думав, що нічого Радомирові не розповідатиму. Ані про те, як помер його небіж, ані про вагітну від Валерія Маргариту. А от їй, мабуть, телефон пана головного редактора повідомлю. Хай сама вирішує, чи знатися з цією сімейкою...

Кінець

